

**ZÂİF'İN MANZUM SİYER-İ NEBİ'SİNİN
TRANSKRİPSİYONLU
ÇEVİRİSİ VE İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Makbule ÖZMEN

**TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI**

T.C.
ORDU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ZÂİFÎ'NİN MANZUM SİYER-İ NEBÎ'SİNİN
TRANSKRİPSİYONLU ÇEVİRİSİ VE İNCELENMESİ

Makbule ÖZMEN

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI / ESKİ TÜRK EDEBİYATI

AKADEMİK DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Necip Fazıl DURU

ORDU 2011-2012

T.C.
ORDU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Bu çalışma jürimiz tarafından 10/02/2012 tarihinde yapılan sınav ile *Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı*'nda YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. İlhan EKİNCİ

Üye: Yrd. Doç. Dr. Necip Fazıl DURU

Üye: Yrd. Doç. Dr. Abdullah EREN

ONAY: Yukarıdaki adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

10/02/2012

Yrd. Doç. Dr. Salih OKUMUŞ

Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu tezimizde Hz. Peygamber (S.A.V)'in doğumu, yaşamı, peygamberliği ve ölümü çevresinde bir tür olarak ortaya çıkan siyer yazıcılığı ve bu siyerlerden biri olan, kayıtlarda Zâîfî'ye ait olduğu belirtilen, *Manzum Siyer-i Nebî* adlı eser incelenmeye çalışılmıştır.

Siyer ilmi, kavram olarak açıklanıp siyer yazıcılığı üzerinde durulmuştur. Geçmişten günümüze yazılan siyer eserleri genel olarak değerlendirildikten sonra Türk Edebiyatında en hacimli siyer kitapları hakkındaki bilgiler kısa ve öz bir şekilde aktarılmıştır.

Bunun devamında *Manzum Siyer-i Nebî* metnimizin tertip usulünden hareketle, Hz. Peygamber'in hayatına dair konular belirlenmeye çalışılmış, bu konular hakkında kaynaklardan istifade edilerek bilgiler ortaya konulmuştur. Şairin eserinde değindiği hadiseleri beyit tekrarı yapmaksızın örnekler halinde verilmiş ve bu beyitler yorumlanmıştır.

Metin konu bakımından incelendikten sonra şekil özellikleri incelenmiş, eserin kaçınıcı yüzyılda yazıldığına dair fikir yürütülmüştür.

Son olarak eserin transkripsiyonlu metni verilmiş, genel değerlendirmeye birlikte eserin Türk Edebiyatı siyer eserleri arasında yer alması gerektiğine dikkat çekilmiştir.

ABSTRACT

In this thesis, the writings on Prophetic biography, emerging as a kind of writing about the Prophet Mohammad's birth, his life, prophecy and death, and the literary work called Manzum Siyer-i Nebi, one of these writings, are tried to be analyzed.

It is focused on writing on Prophetic biography as a science after explaining it as a concept. After the general assessments of these writings from past to present, the information about the books on Prophetic life having the most volume in Turkish literature are narrated in a concise manner.

In the continuation of that, subjects regarding the life of the Prophet Mohammad are tried to be identified with the help of composition procedure of our writing, Manzum Siyer-i Nebi; the information have been determined with the benefit of the sources on these subjects. The events in the poet's work are given in samples without any repetition of couplets; and these couplets are interpreted.

Form characteristics of the work have been analyzed after the examination of the text in terms of the subject; and the idea about in which century it was written have been carried out.

Finally, the text with the transcription of the work has been given, and with a general assessment, it has been focused on that this work should have a place among the writings on the Prophetic life in Turkish Literature.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Makbule ÖZMEN

Doğum Yeri ve Tarihi: Kadıköy / 15.03.1987

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Ordu- Fen Edebiyat Fakültesi/ Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

Yüksek Lisans Öğrenimi: Ordu Üniversitesi/ Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı- Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı.

Çalışmaları:

ÖZMEN, Makbule, *Zîver Paşa Dîvân'ında Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî Portresi*, Nevniyaz-Mevlânâ Özel Sayısı, NKM Yay., Konya, 2011.

ÖZMEN, Makbule, *Hayriyye ile Lutfiyye Arasında İlim Bahsi*, İstanbul Üniversitesi III. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi (TUDOK), İstanbul, 2010.

ÖZMEN, Makbule, *Ahlâki Değerler ve Ahîlik*, Ahîlik ve Kültür Haftası Kompozisyon Yarışması 1.lik Ödülü, Ordu, 2010.

Temsilcilikler:

Makbule ÖZMEN, Ihlamur Dergisi Ordu Temsilcisi.

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar: 2009-2010 Kurtköy Ticaret Meslek Lisesi Öğretmeni, İstanbul.

İletişim

E-posta Adresi: makbulozmen@gmail.com

Telefon:0531 351 26 28

ÖNSÖZ

Hazırladığımız tezimizde Zâîfi'ye ait olduğu düşünülen ve tek nüshası bulunan *Manzum Siyer-i Nebî* adlı eser incelenmiştir. İncelememiz beş bölüm halinde gerçekleştirilmiştir.

Birinci bölümde; siyer ve siyer yazıcılığı ana başlığı altında kavram olarak siyere değinilmiş, siyer ve meğazî kavramları açıklanarak bunlar arasındaki ilişki gözden geçirilmiştir. Siyer ilminin kaynakları kısmında siyerin ana malzemesini oluşturan unsurlar açıklanmıştır. Siyer ilminin doğuşu ve gelişim sürecinde siyer yazıcılığının ortaya çıkış sebebi belirtilerek ilk siyer yazıcılarının eserlerine kısaca değinilmiştir. Bunun yanı sıra Arapça ve Farsça yazılmış siyer kitaplarının en meşhurlarına ve bu eserleri tercüme eden şairlere de yer verilmiştir. Birinci bölümün son kısmında konumuzun temelini oluşturan Türk edebiyatında siyerler; mensur siyerler ve manzum siyerler olarak ikiye ayrılmış, buna ek olarak manzum-mensur şeklinde yazılmış diğer Türkçe siyerler tasnif edilmiştir.

İkinci bölümde; eser hakkında genel bilgiler verilmiştir. Eserin yazılışı ve istinsahı, vezni, kafiyesi, imla özellikleri, anlatım ve üslûbu, nüshası ve eserin dil özelliklerine değinilmiş, bu özelliklerden yola çıkılarak metnin kaçınıcı yüzyılda yazıldığı konusunda tahmin yürütülmüştür.

Üçüncü bölümde; *Manzum Siyer-i Nebî*'nin yazılış sebebi açıklanmış, eserde yer alan savaşlara ve olaylara değinilmiştir. Metinde geçen hadiselerden; Hudeybiye Antlaşması, Mekke'nin fethi, Hz. Peygamber'e biat, Huneyn gazvesi ve Taif'in fethi ile Hayber'in fethi hakkında kısa bilgiler verilmiş, bu hadiseler beyitlerle birlikte delillendirilmiş ve değerlendirilmiştir.

Dördüncü bölümde; eserin transkripsiyonlu metni verilmiştir.

Sonuç kısmında genel değerlendirme yapılmış, son olarak ise kaynakça hazırlanmıştır.

İncelediğimiz *Manzum Siyer-i Nebî*, siyer eserleri içerisinde en hacimli eserlerden olmamakla birlikte, şairin kullandığı dil ve üslup bakımından önemi haiz bir eserdir. Bu bakımdan *Manzum Siyer-i Nebî* Türk edebiyatı siyer eserleri arasında zenginlik katacaktır.

Doğruya en yakın çeviri yazılı bir metin elde etmeye uğraşılan bu çalışmanın, yanlışlardan ve eksiklerden tamamen uzak olduğunu iddia edemeyiz. Fakat bu konuda yapılacak olan uyarılar sonraki çalışmalarımızda bize ışık tutacak ve yön gösterecektir.

Lisans yıllarımdan itibaren desteğini eksik etmeyen, vaktini benimle paylaşan ve yılmadan bilgilerini bana aktarmaya çalışan kıymetli hocam Yrd. Doç. Dr. Necip Fazıl Duru'ya şükran borcumun bir ömür süreceğini belirtir, kaynaklarını benden esirgemeyen saygıdeğer hocalarıma, tez süresince beni hayata bağlayan dostlarıma ve aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Makbule ÖZMEN
ORDU- 2011/2012

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
ÖNSÖZ	III
KISALTMALAR	IV

GİRİŞ

A. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE ÖNEMİ	1
B. ARAŞTIRMANIN METODU	1

BİRİNCİ BÖLÜM

A. SİYER VE SİYER YAZICILIĞI	2
1. Siyer ve Meğâzî Kavramları	2
2. Siyer ile Meğâzî İlişkisi	3
3. Siyer İlminin Temel Kaynakları	3
B. SİYER İLMİNİN DOĞUŞU VE GELİŞİMİ	5
1. Siyer İlminin Doğuşu	5
2. Siyer İlminin Gelişimi	6
3. Arapça ve Farsça Siyer Kitapları	10
C. TÜRK EDEBİYATINDA SİYERLER	10
1. Türkçe Siyer Yazıcılığı	10
1.1. Mensur Siyerler	11
1.2. Manzum Siyerler	14

VII

1.3. Diğer Türkçe Siyerler.....	16
---------------------------------	----

İKİNCİ BÖLÜM

A. ESER HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1. Eserin Yazılışı ve İstinsahı.....	17
2. Vezin.....	17
3. Kafiye.....	19
4. İmla Özellikleri.....	20
5. Anlatım ve Üslûp.....	21
6. Nüshası.....	22
7. Eserin Dil Özellikleri.....	22

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

A. MANZUM SİYER-İ NEBÎ.....	24
1. Siyer-i Nebî'nin Yazılış Sebebi.....	24
2. Hudeybiye Antlaşması.....	24
3. Mekke'nin Fethi.....	26
4. Hz. Peygamber'e Biat.....	66
5. Huneyn Gazvesi ve Tâif'in Fethi.....	73
6. Hayber Fethi.....	105

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Metin.....	122
Sonuç.....	284
Kaynakça.....	285

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
a.g.t.	Adı geçen tez
C.	Cilt
H.z.	Hazreti
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
ö.	Ölüm
s.	Sayfa
S.	Sayı
S.A.V.	Sallallâhu aleyhi ve's-selâm
ss.	Sayfa sayısı
vd.	ve diğerleri
Yay.	Yayımları

GİRİŞ

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE ÖNEMİ

Araştırmamızın konusu, Zâîfî'ye ait olduğu düşünülen *Manzum Siyer-i Nebî* adlı eserin transkripsiyonlu metnini oluşturmak ve eser üzerinde inceleme yapmaktır.

Hz. Peygamber'in hayatı, ahlakı, İslâm dinini yaymak için yaptığı savaşlar ve zaferleri en erken dönemlerden itibaren ilgi uyandırmıştır. Bu sebeple Hz. Peygamber'i doğumundan ölümüne kadar bir hikâyede toplama fikri İslâm dünyası arasında yaygınlık kazanmıştır. Bu da siyer yazma geleneğinin doğmasına zemin hazırlamıştır. Ele aldığımız *Manzum Siyer-i Nebî* de bu geleneğin ürünü eserlerden biridir.

Amacımız bilim dünyasına bu manzum siyeri tanıtmak ve siyer eserleri içerisinde yer almasını sağlamaktır. İncelediğimiz bu metinle Türk edebiyatı yeni bir esere kavuşacak ve Türkçe siyerler daha zenginleşecektir.

2. ARAŞTIRMANIN METODU

Çalışmamızın konusu *Manzum Siyer-i Nebî* olması sebebiyle öncelikli olarak siyerlere başvurulmuştur. Hz. Peygamber'den sonra yazılan siyerler incelenmiş, siyerin tarihçesi kısa ve öz bilgilerle aktarılmıştır.

Siyerin tarihçesinden sonra transkripsiyonlu halini aktardığımız metin üzerinde şekil bakımından incelemeler yapılmış ve içeriğindeki konular tespit edilmiştir. Bu konular hakkında bilgi edinildikten sonra metin içerisinde ilgili beyitler seçilmiş ve eserde geçen olaylar bu beyitlerle delillendirilmiştir.

Son olarak çalışmamıza metnin transkripsiyonlu hali aktarılmış ve metin üzerinde genel bir değerlendirme yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

A. SİYER VE SİYER YAZICILIĞI

1. Siyer ve Meğâzî Kavramları

Peygamberin hayatını, doğumundan ölümüne kadar bir hikâyede toplamak fikri, İslâm topluluğu arasında erken dönemlerde meydana gelmiştir. Yeni dinin kurucusunun hareketleri ve sözleri ilgi uyandırmış, ikinci nesilden müminlerin hafızalarında yer etmiştir. Bundan dolayı bir taraftan ibadet ve dini hukukun kaidelerini tespit etmek, diğer taraftan da Peygamberin hayatına ve özellikle onun savaş ve zaferlerine ait her türlü bilgi toplanmak istenmiştir. Bu sebeple hadîs, siyer ve meğazi ilimlerinin doğmasına zemin hazırlanmıştır¹.

Siyer, Hz. Muhammed'in hayatını anlatan eserlere verilen isimdir². Siyer kelimesi “tavır, hareket, hayat tarzı, yöneliş, vaziyet, hal, ahlak” anlamlarına gelen *sîre* veya *sîret* sözcüğünün çoğuludur. Kelime genel olarak hal tercümesi (biyografi) manasında kullanılmış olmakla beraber, daha çok “Hz. Muhammed'in hal tercümesi” anlamında yaygınlık kazanmıştır. Bundan dolayı *Siyer-i Nebî* veya *Siyer* denildiği zaman, Hz. Peygamber'in hayatını anlatan geleneksel kitaplar akla gelir³.

Siyer ve *sîre* kelimesinin yanı sıra *meğâzi* sözcüğü de Hz. Muhammed'in hayatını anlatan eserlere verilen en eski kavramlardan biridir. *Meğâzi* kelimesi “ğ-z-v” kökünden türetilmiş olup, “ bir şeyi isteyip aramak, düşman üzerine savaş etmeye gitmek” anlamındadır. *Magza* veya *mağzat* kelimelerinin çoğulu olan *mağazi* kelimesi, “gazâ edenlerin menâkıb ve destanları” manasına gelmektedir⁴. Esasen *meğâzî*, *siyerin* içinde yer alan bir bölümdür ve Hz. Muhammed'in savaşlarından bahseder, diğer yönleri ile ilgilenmez. Modern ifadede ise Hz. Peygamber'in son on senelik Medine hayatının yalnızca kurmay veya diplomat yönünü kendine konu edinmiş bir ilimdir⁵.

¹ G. Levi Della Vida, “Sîre”, **İslam Ansiklopedisi**, C.10, MEB Yay., İstanbul, 1970, ss. 699-700.

² Komisyon, “Siyer”, **Türk Ansiklopedisi**, C. 29, MEB Yay., Ankara, 1980, s. 173.

³ Komisyon, “Siyer”, **Yeni Türk Ansiklopedisi**, C. 9, Ötüken Yay., İstanbul, 1985, s. 3622.

⁴ Nihat Öztoprak, “Türk Edebiyatında Manzum Siyerler”, **Uluslararası Mevlid Sempozyumu**, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara, 2010, ss. 51-52.

⁵ Ali Yardım, **Peygamberimiz'in Şemâili**, Altınoluk Yay., İstanbul, 1998, s. 21.

2. Siyer ile Meğâzî İlişkisi

İlk devirlerde *siyer* ve *meğâzî* birbirinden farklı kullanılmıştır. *Siyer* ile daha çok Hz. Muhammed'in hayatı, ahlakı ve yaşayışı konu olarak ele alınmış, *meğâzî* de ise O'nun başta Mekke müşrikleri olmak üzere diğer Arap kabilelerine karşı yaptığı savaşlar üzerinde durulmuştur. Ancak daha sonraları *meğâzî* ve *siyer* kavramları, birbirini ifade edecek tarzda kullanılır olmuş, bazı *meğâzî* türü eserler, *siyer* türü eserler gibi Hz. Peygamber'in hayatından bütünüyle bahsetmiştir. Netice itibariyle *meğâzî* ve *siyer* kavramları hem Hz. Peygamber'in hayatından hem de gazalarından söz eden ilimlere isim olmuş⁶ ve bu sahada yapılan çalışmalar, modern İslam tarihçiliği için önemli bir merhale oluşturmuştur⁷.

3. Siyer İlminin Temel Kaynakları

Siyer ilminin temel kaynakları Kur'ân-ı Kerim, sünnet ve Hz. Peygamber'in hadîsleridir. Dolayısıyla bu kaynaklardan herhangi biri ihmal edilerek siyerin yazılması mümkün değildir. Bugün doğru peygamber anlayışının gelişmesi için Kur'ân'ın temel ilkeleri göz önüne alınmalıdır⁸. Zira Kur'ân'da Hz. Peygamber dönemindeki savaşlar, yapılan antlaşmalar, Yahudi-Hristiyan ve münafıklarla ilişkiler, Resûlullah'ın muhatabı olduğu ilahi uyarılar gibi hususlarda bilgiler yer alır. Kur'ân'da, zamanımızda muhtelif tarih ilimlerinin konularına örnek ve esas teşkil eden mevzular da bulmak mümkündür. Biyografi ve monografi türüne örnek olarak Hz. Âdem, Hz. İbrahim, Hz. Mûsâ ve Hz. Muhammed gibi peygamberlere dair verilen hal tercümeleleri zikredilebilir⁹. Müslümanlar için Kur'ân tartışmasız doğru bilgi içerdiğinden siyer yazarlarının başvurduğu en temel kaynaktır.

İslâm Peygamberi'nin hayatının ve kişiliğinin tüm yönleri ve yaşadığı muhitin sosyo-kültürel yapısı hakkında malumat veren ikinci temel kaynak ise bizzat kendisinden rivayet edilen hadîsler, başka bir ifadeyle onun söz, fiil ve takrirlerini içine alan sünnettir. Bu kaynaktan en iyi şekilde istifade edilebilmesi için hadîslerin rivayet tenkidine tabi tutulmasının yanı sıra, muhtevasının da Kur'ân-ı Kerîm âyetlerinin

⁶ Yıldırım Kaplan, **Erzurumlu Kadî Mustafa Darîr'in Kitâb-ı Siyer-i Nebî'si**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006, s. 8.

⁷ Zekerîya Kitapçı, **Yeni İslam Tarihi ve Türkler**, C. I-II, Damla Matbaacılık, Konya, 1994, s. 89.

⁸ Yusuf Kaya, "Siyer Yazıcılığı ve Muhammed Hamidullah",

www.siyerarastirmalari.org/haber/DIGER/makaleler.../2.MAKALE.d.., 2011, s. 10.

⁹ Adem Apak, "Hz. Peygamber'in Doğru Tanıtılması Üzerine Tespit ve Teklifler", **Türkiye'de Siret Yazıcılığı Sempozyumu**, Ekim 2010, s. 2.

ışığında yeniden değerlendirilmesi gerekir. Çünkü sonraki dönemlerde siyasî veya dinî sebeplerle pek çok zayıf hadîs, delil olarak kullanılmış, hatta muhtelif gruplar kendi görüşlerini desteklemek amacıyla pek çok hadîs uydurmuşlardır¹⁰.

Siyer ilminin diğer en önemli kaynakları ise siyer ve meğâzî kitaplarında yer alan bilgiler ve rivayetlerdir. Hicri birinci yüzyılın ikinci yarısından itibaren kaleme alınan sahifeler ve risaleler, siyer yazıcılığındaki müstakil gelişmenin ilk ciddi göstergeleridir. Bunlar; *Urve b.ez-Zübeyr* (ö. 94/713), *Şurahbil b. Sa'd* (ö. 123/740), *Âsım b. Ömer b. Katâde* (ö. 120/737), *Abdullah b. Ebî Bekr b. Hazm* vs.. Risaleler ve sahifelerin yanı sıra başka kaynakları kullanmak suretiyle müstakil ve daha kapsamlı siyer eserleri yazan müellifler; *Zührî* (ö. 124/741), *Musa b. Ukbe* (ö. 141/758), *İbn İshak* (ö. 151/768), *Ma'mer b. Râşid* (ö. 153/770), *Ebû Ma'ser esSindî* (ö. 170/787), *Vakîdî* (ö. 207/768) ve *İbn Sa'd* (ö. 230/845) da bu bağlamda zikredilmesi gereken isimlerdir¹¹.

İbn Sa'd, İbn İshak'tan sonra siyer yazıcılığında en önemli ve en kalıcı değişikliği gerçekleştirmiştir. İbn Sa'd'la birlikte siyer yazıcılığının son şeklini almış olması, siyerde kullanılan malzemenin de son şeklini aldığı anlamında anlaşılmalıdır. Bilakis ilerleyen zamanlarda hadîs edebiyatının gelişmesine, siyerde kullanılacak bilgilerin artmasına, genel tarih kitaplarında siyerle ilgili malzemeye de yer verilmesiyle siyer kitaplarında kullanılan malzemede ciddi bir artış meydana gelmiştir¹². İbn Seyyidinnas (ö. 734/1334)'ın *Uyûnu'l-Eser fî Funûni'l-Meğâzî ve's-Siyer*'i¹³, İbn Kayyim el-Cevziyye (ö. 751/1351)'nin *Zâdü'l-Meâd fî Heydi Hayri'l-İbâd*'ı, Kastallanî'nin (ö. 923/1517)'nin *Mevâhibu'l-Ledünniyye*'si, eş-Şâmî'nin *Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd fî Sîreti Hayri'l-İbâd*'ı, Diyarbekrî'nin *Tarihu'l-Hamîs*'i, Halebî (ö. 1044/1635)'nin *İnsânu'l-Uyûn*'u, Zürkânî (ö. 1122/1710)'nin *Şerhu Mevâbi'l-Ledünniyye*'si ilk kaynaklarla birlikte sonraki malzemeyi de kullanmak suretiyle telif edilen eserlerden başlıcalarıdır¹⁴.

Siyer yazıcılığında temel kaynak oluşturacak diğer eserler ise *Siyer İlminin Gelişimi* ve *Siyer Yazıcılığı* kısmında, geçmişten günümüze, ana hatlar halinde değinilecektir.

¹⁰ Apak, a.g.m., s.3.

¹¹ Kaya, a.g.m., s.1.

¹² Mehmet Özdemir, "Siyer Yazılığ Üzerine", C.4, **Milel ve Nihal-İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi**, S. 3, Eylül-Aralık 2007, s. 134.

¹³ M. Asım Köksal, "Siyer ve Megazi Müellifleri ve Siyer ve Megazi Kitapları", **İslam Tarihi**, C. 1, Şamil Yay., İstanbul, 1987, s. 14.

¹⁴ Özdemir, a.g.m., s.6.

A. SİYER İLMİNİN DOĞUŞU VE GELİŞİM SÜRECİ

1. Siyer İlminin Doğuşu

Tarih boyunca Hz. Muhammed'in insanlığa tanıtılması gayesiyle muhtelif coğrafya, kültür ve dönemlerde farklı tasavvurlar ve sunumlar geliştirilmiş, bu konuda muazzam bir literatür meydana getirilmiştir. Gerçekten de dünyada Hz. Peygamber kadar hakkında eser yazılmış başka bir insan yoktur. Bu tür çalışmalar günümüzde de artarak devam etmektedir. Zira Rasûlullah'ın hayatını anlama ve onu örnek alma ihtiyacı hiçbir zaman sona ermeyecektir¹⁵.

İslâm demek, Kur'ân ve Hz. Peygamber'in hayatı demektir. Kur'ân'ı anlamak için de Hz. Peygamber'in hayatını bilmek gerekmektedir. Zira Hz. Peygamber'in ibadet tarzı, hayat tarzı ve ahlakının Müslümanlara örnek olduğu hakkında Kur'ân'ı Kerim'de pek çok ayet vardır. Bu sebeplerle de İslâm'ın ilk yıllarında Hz. Peygamber'in hayatını yazıya geçirme çalışmaları başlamıştır. Dolayısıyla siyer ilmi de böylece doğmuştur¹⁶.

Hz. Muhammed'den sonra gelen ve İslâm'ı benimseyen tüm Müslümanlar için, bizzat Hz. Peygamber'i görmek imkânı olmadığından böyle bir ilim gereklilik arz etmiştir¹⁷. Bu nedenle de Müslümanlar, Hz. Muhammed'in hayatını ve yüksek ahlâkını çok erken devirlerden itibaren yazmaya başlamışlardır. Rivayetlerde, bu konudaki yazılı çalışmaların Hz. Peygamber'in vefatından çok kısa bir zaman sonra başladığını göstermektedir¹⁸.

Hz. Peygamber'in hayatının değişik yönleriyle alakalı bilgilerin toplanmasının amacı, Kur'an'da Hz. Peygamber'in Müslümanlara örnek gösterilmesi ve Müslümanların ona uymaya çağrılmasıdır. Bundan dolayı Hz. Peygamber'in gerçek hayatının bir bölümüne tanıklık etmiş olan Medine şehri, onun vefatının ardından Hz. Peygamber'in sözlerini ve sünnetini, daha genel manada, hayatını öğrenmeyle ilgili gayretlerin merkezi haline gelmiştir. Siyer çalışmaları, diğer ilimlerin aksine kendine has bir güzergâhta seyretmeye başlamıştır¹⁹.

¹⁵ Apak, a.g.m., s.1.

¹⁶ Öztoprak, a.g.e., s.51.

¹⁷ Yeni Türk Ansiklopedisi, "Siyer", s. 3623.

¹⁸ Kitapçı, a.g.e., s. 93.

¹⁹ Kaya, a.g.m., s. 10.

2. Siyer İlminin Gelişimi

İlk dönem siyer kaynaklarının bir kısmının günümüze hiç ulaşmamış olması, bir kısmının da başka eserler içinde ya da öğrenciler tarafından yeniden elden geçirilerek ulaşılması; konuyu aydınlatıcı rivayetlerin zaman zaman birbirine zıt olması, ilk dönemdeki literatür gelişimi hakkında kesin ifadelerle konuşmayı oldukça zorlaştırmaktadır²⁰. Ancak hicrî birinci asrın ortalarından itibaren meğâzî ve siyer çalışmaları kendine has bir alanda seyretmeye başlamış, birinci asrın sonlarında özellikle de ikinci asrın yarısında meğâzî adı altında telif eserler ortaya çıkmıştır. Neticede meğâzî ve siyer konusunda Hz. Peygamberin hadîsleri toplanmaya başlanınca büyük adım atılmış, bundan dolayı muhaddisler, aynı zamanda ilk meğâzî yazarları ortaya çıkmıştır²¹.

Bu sahada ilk olumlu ve ciddi çalışmalar, Emevîlerin halifesi Ömer b. Abdül- Aziz'in (717-720) hilafet makamına gelmesi ile başlamıştır. Ömer b. Abdülaziz devrinde hadîslerin yazılmaması ile ilgili yasaklamanın kaldırılması, siyer ve İslam Tarihciliği içinde çok önemli bir dönüm noktası olmuştur. Önceleri siyer ve meğâzîye ait hadîslerin toplanmasıyla başlayan bu çalışmalar kısa zamanda meyvesini vermiş ve bu sahada birçok değerli âlimler yetişmiş, kıymetli eserler yazılmıştır²².

Medine'de başlayan meğâzî ve siyer çalışmaları, tâbiûn neslinde semeresini vermiştir. Ebû Muhammed Said b. el-Müseyyeb el-Mahzûmî (ö.94/713), Ebu Fadâla Ubeydullah b. Kab b. Malik el-Ensârî (ö.97/715), Amr b. Şarahil eş-Şa'bî (ö.103/722) meğâzî ve siyer hakkında eser veren tâbiûn neslindedir²³.

Eban b. Osman b. Affan (ö.20-105/ 640-723), Medine fakihlerinden ve Urve'nin arkadaşlarından olup yedi yıl kadar Medine Valiliğinde bulunmuştur. Peygamberimizin sîreti ile ilgili hadîsleri sahifeler halinde toplamıştır²⁴. Fakat Eban'ın çalışmaları hakkında fazla konuşmamıza imkân yoktur. Çünkü dağınık parçalar halinde kaleme alınan bu sahifelerden bize pek fazla bir şey intikal etmemiştir.

Urve b. ez-Zübeyr el-Avvam el-Esedî (ö.23-94/ 644-712), tabiûnin büyüklerinden ve Medine-i Münevverede ortaya çıkan "Fukahâ-i Seb'a"dandır. Kur'ân, hadîs ve fıkıhta geniş bilgisi vardır²⁵. Sahabenin ünlülerinden olan Urve'nin, rivayet ve

²⁰Necmeddin Güney, **Kudûrî'nin "Şerhu Muhtasari'l-Kerhî" Adlı Eserinin 'Siyer' Bölümünün Edisyon Kritiği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2006, s. 84.

²¹Kaplan, a.g.t., s. 12.

²²Kitapçı, a.g.e., s. 93.

²³a.g.t., s. 12.

²⁴Köksal, a.g.e., s. 9.

²⁵Mahmud Esad, "Siyer Kitapları", **İslam Tarihi**, Marifet Yay., İstanbul, 1983, s. 19.

yazılarından birçoğu günümüze kadar gelmiştir. İbn-i İshak ve diğer yazarlar onun, İslâm Tarihi'nin kurucusu olduğunu söylemektedirler²⁶. En eski siyer müellifi olarak bilinir²⁷. Gerek anne gerekse baba tarafından soylu bir aileye mensuptur. Başta Hz. Peygamber olmak üzere, İslâm Tarihinin büyük simaları onun yakın akrabaları arasındadır. İbn-i İshak başta olmak üzere, Vakîdî ve Taberî, Habeşistan'a hicret, Bedir savaşı gibi konulardaki rivayetlerini Urve'den almışlardır. Urve'nin belli başlı talebeleri arasında oğlu Hişam ve İmam-ı Zührî gelmektedir²⁸.

Şurahbil b. Sa'd (ö.123/ 731), meğâzî hakkında eser vermiştir. Muhâcirlerin, Bedir ve Uhud gazalarına iştirak edenlerin isim listelerini hazırlamış ve İbn Sa'd'a kaynaklık etmiştir²⁹.

Vehb b. Münebbih (ö.110/728), meğâzî konusunda eser vermiş ve siyer kitaplarına İsrâiliyyât ve Kitab-ı Mukaddes'in rivayetlerini sokmuştur. Vehb b. Münebbih dikkatsiz bir tarihçi sayılmıştır. Bununla birlikte eseri, İbn İshak üzerinde büyük etki yaratmıştır³⁰.

Ebu Bekr Muhammed b. Müslim b. Ubeydullah b. Şihab ez-Zührî (ö. 50-124/ 670-742), tabînin meşhurlarındadır. Pek çok hadîs rivayet edip Emevîlerden Hişam'ın zamanında vefat etmiştir³¹.

İslâmî ilimlerde çağının en büyük bilginlerinden biri olan İmam Zühri, *Kitabu'l-Meğâzîsini*, Ömer b. Abdülaziz'in arzusu üzerine ve bir ihtiyaca cevap vermek için kaleme almıştır³². Eserinde Hz. Peygamberin hayatını doğumundan vefatına kadar anlatmış, rivayetlerinde tarihi kronolojiye büyük önem vermiş, böylece siyer ilmine düzenli bir plan getirmiştir³³. Aynı zamanda İmam-ı Zühri'nin eseri halkın meğâzîye daha derin bir ilgi göstermelerini sağlamakla kalmamış, bu arada birçok değerli kişilerin de bu sahada yetişmesine ve büyük şöhrete kavuşmalarına sebep olmuştur.³⁴

Musa b. Ukbe (ö.141/758) Zühri'nin talebesi, İbn-i İshak'ın ders arkadaşlarındandır. Ukbe, hocasının eserinden faydalanmış, kendi topladığı bilgileri siyer ilmine eklemiş, olayların meydana geliş tarihine ve isnad zincirine büyük özen

²⁶ Kitapçı, a.g.e., s. 94.

²⁷ Türk ansikolpedisi, "Siyer", s. 173.

²⁸ a.g.e., s. 94.

²⁹ a.g.e., s. 94.

³⁰ Kaplan, a.g.t., s.13.

³¹ Esad, a.g.e., s. 19.

³² a.g.e., s. 95.

³³ Kaplan, a.g.t., s. 13.

³⁴ Kitapçı, a.g.e., s. 95.

göstermiştir. Musa b. Ukbe, meğâzîde derin bilgi sahibi ve hadîste otorite kişilerden biridir. İmam Mâlik, onun talebesidir³⁵.

Musa b. Ukbe'nin meğâzîsinin önemi, rivayetlerin en sağlam ve güvenilir olanını seçip kitabına almış olmasından ve rivayetlerin doğruluğuna, diğer müelliflerden daha çok önem vermesinden ileri gelmektedir³⁶. Ukbe bu sahada kıymetli bir eser yazmış ve uzun süre elden ele dolaşmışsa da bugün elimize ulaşamamıştır.

Muhammed b. İshak (ö.85-151/ 704-768), meğâzî ve siyer ilmini geliştiren, bu ilmin temel kurallarını belirleyen ve bu ilmi belirli bir şekilde toplayan kişidir. İshak kendinden önce yazılan meğâzî ve siyer kitapları ile özel çalışmaları sonucu topladığı malzemeleri alıp, yeni bir çerçeve içerisinde düzenlemiştir³⁷. *Kitâbü'l-Mübtede ve'l-Meb'as ve'l-Meğâzî* kitabını, Hz. Peygamberden sonraki neslin (Tâbiîn ve Etbeu't-Tâbiîn) işittiklerine dayanarak yazmıştır³⁸. Bu eser üç bölümden oluşur:

a. Kitâbü'l-Mübtedâ: Hz. Muhammed'den önceki peygamberlerden bahsetmektedir.

b. Kitâbü'l-Meb'as: Hz. Peygamber'in Mekke-i Mükerrremedeki hayatı, hicrete kadar ele alınmıştır.

c. Kitâbü'l-Meğâzî: Hz. Peygamber'in Medine-i Münevveredeki hayatını, gazalarını ve vefatına kadar olan bütün olayları anlatmaktadır³⁹.

Ne yazık ki İbn-i İshak'ın, siyer ve meğâzî ile ilgili bu önemli eserinin tam manada bir kopyası henüz elimize ulaşmamıştır. Bu değerli İslâm alimi ve eserini bize tanıtan İbn-i Hişâm olmuştur. İshak'ın kitabı, onun elinden çıkmış şekliyle bize kadar gelmemişse de, kitabın çok önemli bir bölümü hem de orijinal olmak kaydıyla, şans eseri bulunmuş ve İslâm âlimi M. Hamidullah vesilesiyle ilim alemine kazandırılmıştır⁴⁰.

Ebü Muhammed Abdümelik b. Hişâm (ö.213/ 828), dönemin meşhur âlimlerindedir. Nahiv ve soy bilgilerinde geniş bilgisi vardı. En meşhur eseri, *Fahru'l-Enbiyâ efendimizin sîreti hakkında yazdığı Sîretü'r-rasûl* ya da *es-Sîretü'n-Nebeviyye* adlı eseri olup tamamı basılmıştır⁴¹.

³⁵ Kaplan, a.g.t., s. 14.

³⁶ Köksal, a.g.e., s. 11.

³⁷ Öztoprak, a.g.e., s. 52.

³⁸ Hakkı Dursun Yıldız, *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, C. 1, Çağ Yay., İstanbul, 1989, s. 197.

³⁹ a.g.e., s. 53.

⁴⁰ Kitapçı, a.g.e., s. 96.

⁴¹ Esad, a.g.e., s. 20.

İbn-i Hişâm'ın bu eseri, orijinal olmaktan ziyade İbn-i İshak'ın eserinin yeniden tertibi, toplanması ve genişletilmesidir⁴². İbn-i Hişâm'ın bu eseri diğer âlimler tarafından şerhedilmiş, notlar konulmuş ve bugün dahi büyük kıymet kazanarak Avrupa dillerine tercüme edilmiştir. Bu derece kıymet kazanması, rağbet görmesi, eski ve güvenilir olması ile birlikte şimdiki kitaplar kadar tertipli ve muntazam olması sebebiyledir⁴³.

İşte bu kitap, siyer yazarları için asırlar boyunca esas kabul edilmiş ve bundan aşağıdaki sonuçlar doğmuştur:

a. İbn-i Hişâm'ın *es-Sîretü'n-Nebeviyye* si, Resulullah'ın Mekke hayatı ile ilgili geniş, düzenli ve güzel bilgiler içermektedir. Çünkü İbn-i İshak bunu kapsamlı yazmıştır.

b. Savaşlar her yönüyle, sebep ve sonuçlarına varıncaya kadar, güzel işlenmiştir.

Çünkü İbn-i İshak, bu konulara temas etmemiştir. İbn-i Hişâm ve ondan sonra gelenler bu konuda yeterince titiz olamamışlar ve İbn-i İshak'ın kitabındaki bilgilerle yetinmişlerdir. Hâlbuki İbn-i İshak'ın hicretten sonraki tetkiki sadece gazvelerle ilgilidir.

Burada siyerle ilgili bir metot oluşmuş ve siyer kitaplarında gazveler ön plana çıkmıştır⁴⁴.

Yeni dönem siyer yazarlarından Muhammed Hüseyin Heykel, *Hayatu Muhammed* isimli kitabın yazarıdır. Heykel, kendisinden öncekilerin yolunu tutmuştur. Eserinin on birinci bölümünde Medine'deki ilk durumdan sonra, hemen gazvelere başlamıştır. On ikinci bölümde seriyyelerden, on üçüncü bölümde ise Büyük Bedir gazvesinden bahsetmiştir.

Akkad da *Abkariyyetu Muhammed* isimli eserini yeni bir metot ve ruhla meydana getirmiştir. Fakat kendisinin de belirttiği gibi: *Bu kitap bir siyer kitabı değildir. Bu kitabın meydana getirilmesinde güdülen gaye, Hz. Peygamber'in yüce makamını ve şahsiyetini gafil ve cahillerin asılsız sözlerinden korumaktır. Bu sebeble kitabın en uzun iki bölümü "Savaşlar" ve "Peygamber Efendimiz'in evlilik hayatı" ile ilgilidir.*

Siyer yazarlarından Muhammed el-Hudarı, Hasan İbrahim ve diğerleri de aynı metodu benimsemişlerdir⁴⁵.

⁴² a.g.e., s. 96.

⁴³ Esad, a.g.e., s. 20.

⁴⁴ Yıldız, a.g.e., s. 197.

3. Arapça ve Farsça Siyer Kitapları

Arapça ve Farsça siyer kitaplarının birçoğu, pek çok defa Türkçeye çevrilmiştir. Bunların arasında, Muhammed bin İsa et-Tirmizî'nin (ö. 892) *Şemail-i Şerife*'sinden (Hz. Muhammed'in Kutlu Görünüşü), Hüsameddin en-Nakşibendî, Hasan Hüsameddin, Mehmet Raif vd. tarafından yapılan tercüme; Câmî'nin (1414- 1497) *Şevahid-i Nübüvvesinden* (Hz. Peygamber İle İlgili Tanıklar), Lâmiî'nin tercümesi; Molla Miskin diye bilinen Muinüddin bin Muhammed el-Şerahî'nin (ö.1501) *Maaricün-Nübüvvesinden* (Hz. Muhammed'in Yükseldiği Yerler), Mehmed bin Mehmed Altıparmak'ın tercümesi; Ahmed bin Muhammed el-Kastalanî'nin (ö. 1517) *Maalim-ül-Yakin*'inden (Dinle İlgili Kesin Bilgiler), Abdülbaki'nin tercümesi; İbrahim bin Muhammed el-Halebî'nin (ö. 1549) *Siyer-i Halebî*'sinden Ahmed Ásım'ın tercümesi; Ataullah bin Fazlullah eş-Şirazî'nin (ö. 1592) *Ravzat-ül-Ahbab*'ından (Sevgililer Bahçesi), Benlizade Mahmud'un tercümesi vd. anılabilir⁴⁶.

B. TÜRK EDEBİYATINDA SİYERLER

1. Türkçe Siyer Yazıcılığı

Türkler, Müslümanlığı seçtikten sonra, asırlarca Hz. Peygamber'i ve İslâmiyeti öğrenmeye çalışmışlardır. Bundan dolayı Türk edebiyatında Hz. Peygamber'in hayatı, ahlakı ve şemali ile ilgili sayısız eserler meydana getirilmiştir. Bu eserler arasında en önemli yer, onun hayatına dair yazılmış siyer kitapları olmuştur⁴⁷.

Türk edebiyatında manzum ve mensur olarak tasnif edilen siyerler alt başlıklar halinde incelenmiş ve sınıflandırılmıştır.

1.1. Mensur Siyerler

a. Darîr / *Tercümetü't-Darîr* : Erzurumlu Kadı Mustafa Darîr tarafından XIV. yüzyılın sonunda yazılmıştır. Kör olması sebebiyle Darîr mahlasını kullanan şair⁴⁸, eserini İbn-i İshak'ın *Siret-i Resûl*'ün esas teşkil ettiği İbn-i Hişam'ın eserinden veya Ebu'l Hasan Bekri'nin siretinden tercüme veya şerh yolu ile oluşturmuştur⁴⁹. Bu

⁴⁵ Yıldız, a.g.e., ss. 198-199.

⁴⁶ Komisyon, "Siyer", *Meydan Larousse*, C.1, Meydan Yay., İstanbul, 1990, s 403.

⁴⁷ Kaplan, a.g.t., s. 22.

⁴⁸ Necla Pekolcay, *İslâmi Türk Edebiyatı*, Çağaloğlu Yay., İstanbul, 1967, s. 147.

⁴⁹ Fahri İz, "Darîr", C. 2, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergah Yay., İstanbul, 1977, s. 196.

eser bilinen en eski ve ilk müstakil siyerdir. Eserin ilk olması sebebiyle Türk edebiyatında kaynak eser olarak sonradan yazılan siyerlere tesiri büyüktür. Dilinin sade oluşu ve kıssalara çok yer vermesi, halk tarafından da sevilmesine neden olmuştur⁵⁰. Beş ciltten oluşan Darîr'in siyeri, mensur-manzum bir tercümedir⁵¹.

Darîr'in siyerinde düzgün bir tertip görülmez. Birinci ciltte siyer kısmından önce eserin tercüme sebepleri, Memluk Hükümdarı Seyfeddin Berkuk ve Ebu'l-Hasan el-Bekrî'nin methi yapıldıktan sonra Fatıha ve bazı dualar verilmiştir. Ardından dört halife ve Hz. Muhammed'in torunlarının methi yapılmıştır. Bu kısımdan sonra siyere geçilerek Hz. Muhammed'in nübüvveti, nurunun yaratılışı, doğumu, nesebi, peygamberlik öncesi olağanüstü halleri, peygamberliği ve Mekke'de İslâm'ı yaymaya başlaması ve bu sırada gördüğü kötü muameleler anlatılmıştır⁵².

İkinci ciltte mucizeler, Hz. Muhammed'in Resûl olarak gönderilişi, vahyin başlaması ve ilk Müslümanlar sırasıyla anlatılmıştır.

Üçüncü ciltte mi'rac ve hicret vak'aları ile Medine'de Ensar ve Muhacirin kardeşliği vurgulanmıştır.

Dördüncü ciltte Hz. Fatıma'nın doğumu, yetişmesi; Hz. Hatice'nin vefatı, bazı mucizeler, Bedir ve Uhud gazaları verilmiştir.

Beşinci ciltte Beni el-Mustalik, Bedr-i Kübra, Huneyn, Tebük muharebe ve seferleri, Mekke'nin fethi ve Hz. Muhammed'in vefatına kadar olan vakalar anlatılmıştır.

Süleymaniye Kütüphanesi Abdullah Çelebi (nr. 251) bölümünde kayıtlı 809 yapraklı nüshaya göre gazel, mesnevi ve kıt'a nazım şekilleriyle yazılmış 3461 beyit vardır. Bunlara ilave olarak 8 adet 4'lü, 1 adet 5'li, 2 adet 6'lı bend bulunup toplam 3500 beyit civarındadır⁵³.

b. Lâmiî / *Şevâhidü'n-Nübüvve* : Câmî'nin Farsça yazdığı bu eser, Lâmiî tarafından aynı adla Türkçeye tercüme edilmiştir⁵⁴. Lâmiî (?-1531) bu mevzuda “esnâd-ı sahiha ile kütüb-i muteberede irâd olunan ahbâr ve âsârdan” bulunduğunu eklemekle mütercimlik sınırının üstüne çıkmıştır. Eser sonundaki nazım kısmında ebced hesabıyla

⁵⁰ Öztoprak, a.g.e., s. 54.

⁵¹ Yeni Türk Ansiklopedisi, “Siyer”, s. 3624.

⁵² Kaplan, a.g.e., s. 56.

⁵³ Öztoprak, a.g.e., ss. 56-57.

⁵⁴ Türk Ansiklopedisi, “Siyer”, s. 173.

ifade edildiği gibi H.815/M.1509 tarihinde tamamlanmıştır. Dili devrine göre oldukça sadedir. Eser basılmış olduğu gibi, birçok yazma nüshası da bulunur⁵⁵.

c. Bâkî / *Me'âlimü'l-Yakîn fî Sîreti Seyyidi'l-Mürselîn*: Arap âlimlerinden Kastalânî'nin "Mevâhibü'l-ledünniye" adlı kitabınının Türkçe'ye tercümesidir⁵⁶. Bâkî bu eseri Sokullu Mehmet Paşa'nın isteği üzerine tercüme etmiştir. Kastalânî'nin Şafîî mezhebi usullerine göre hazırlamış olduğu kitabını, Bâkî Hanefî mezhebi esaslarına göre yeniden uyarlamıştır. Bunun için Bâkî yüzden fazla kitaba başvurarak Şafîî mezhebi hakkında bilgi edinmiştir⁵⁷. Eserde, Bâkî'nin dinî meselelerdeki engin bilgisi açıkça görülür. Eserin 1579 yılından önce tercüme ettirildiği bilinmektedir. Söz konusu eserde, Bâkî'nin üslûbunun akıcılığı ve tabiîliği görülür⁵⁸.

İstanbul'da iki cilt halinde bastırılan bu eserin yazmalarından çok farklı ve yanlışlarla dolu olduğu belirtilmektedir. Türkiye kütüphanelerinde birçok nüshasının bulunması çok okunmuş bir eser olduğunu ortaya koyar. Eser ayrıca Mahmud el-Manisavî tarafından tercüme edilmiştir. Yazma nüshaları Konya Müzesi n.1170, Topkapı sarayı Müzesi, R.319'da kayıtlıdır⁵⁹.

d. Veysî / *Dürretü't-Tâc fî Sîreti Sâhibi'l-Mirâc veya Siyer-i Veysî*: Türkçeye telif edilen siyer kitaplarından olan bu eser, Veysî adıyla tanınan Alaşehirli Üveys b. Mehmed (ö.1037/1627) tarafından kaleme alınmıştır. Bu eserde Veysî, eski siyer kitaplarının sade diline aykırı olarak sanatlı, konuşma dilinde kullanılmayan Arapça ve Farsça kelimelerle çok karışık bir dilde yazmıştır⁶⁰. Veysî, Arapça ve Farsça kaynaklardan yararlanarak yazdığı bu eserinde tefsir, hadis, lugat ve edebiyat kitaplarına da işaret etmiştir. Siyer-i Veysî adıyla meşhur olan eser, Türkçe siyer kitapları içerisinde malumat bakımından en güvenilir ve sağlam siyer kitabı olarak kabul edilmiştir⁶¹.

Veysî eserini Mekkî ve Medenî olmak üzere iki cilt halinde kaleme almışsa da ikinci cildi bitiremeden vefat etmiştir. Birçok yazma nüshası olan eser, H.1245'te 2 cilt halinde Bulak'ta, H.1286'da 350 sayfa halinde İstanbul'da basılmıştır. Şair Nâbî,

⁵⁵Ümran Ay, *Münîrî'nin Manzum Siyer-i Nebî'si Cilt.1*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2007, s. 27.

⁵⁶Sait Okumuş, "Klâsik Türk Edebiyatında XV. Ve XVI. Yüzyıl Nesir ve Nâsirlere Bakış", C. 4, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 18, Yaz 2011, s. 110.

⁵⁷M. Fuat Köprülü, "Bâkî", *İslâm Ansiklopedisi*, C. 2, MEB Yay., İstanbul, 1979, s. 251.

⁵⁸Yakup Poyraz, Ayhan Tergip, "Bâkî'nin Me'âlimü'l-Yakîn Adlı Mensur Eseri", C. 1, *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, S.1, 2010, s. 137.

⁵⁹Ay, a.g.t., s. 27.

⁶⁰Vasfî Mahîr Kocatürk, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Edebiyat Yay., Ankara, 1970, s. 495.

⁶¹Kaplan, a.g.t., s. 27.

Nazmizâde el-Bağdadî (öl. H.1134), Atâullah Nev'izâde Atayî birer zeyl yazarak eseri tamamlamışlardır⁶².

e. Nâbî / *Zeyl-i Siyer-i Nebevî*: Şâir Nâbî (ö.1124/1712)'nin bu eseri Siyer-i Veysî'ye yazılan zeyllerin en önemlisidir. Nâbî bu eserde, Veysî'nin külfetli ve süsle dolu üslubunu takip etmiş ve Veysî'den aşağı kalmamak için büyük gayret sarfetmiştir⁶³.

Nâbî, Veysî'nin bıraktığı yerden, yani Bedr gazvesini takip eden günlerden başlayarak, Mekke'nin Fethi vak'asının sonuna kadar olan hadiseleri yazmak suretiyle bu eseri tamamlamıştır⁶⁴. Eser, ağır bir dil ve üslupla yazılmasına rağmen Veysî'nin kitap içinde gösterdiği samimi duyguları dolayısıyla halk kitleleri arasında çok yayılmıştır⁶⁵. Nâbî'nin zeyli Veysî'nin yazdıklarından hacimlidir. Eser H.1284/M.1867'de Mısır'da Bulak matbaasında basılmıştır. 268 sayfadır⁶⁶.

Nâbî'nin yanı sıra Bosnalı Sâmi-i Abdülkerim (ö. 1096- 1684) de Veysî'ye zeyl yazmıştır. Nevizâde Ataullah (ö. 1044- 1634) ise zeyl yazmak istemiş, fakat tamamlayamadan vefat etmiştir.

f. Kazasker Abdülbâkî Ârif Efendi / *Siyer-i Nebî*: Abdülbâkî Ârif Efendi (öl. H.1125/1713)'nin manzum bir mukaddimeyle başladığı bu mensur eser içinde Farsça ve Türkçe mısralar vardır. Mukaddimeden sonra Hz. Muhammed'in ecdâdından başlayarak peygamberliğinin dördüncü yılına kadar geçen olaylar anlatılmaktadır. Parça parça yazılan ve Abdülbâkî Efendi'nin ölümü ile yarım kalan eser, Vezir-i âzam Nevşehirli İbrahim Paşa'nın emriyle Abdülbâkî Efendi'nin damadı Fâiz Efendi tarafından tamamlanmıştır⁶⁷. Bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi Hüsrev Paşa Bölümü'nde 414 numarada kayıtlıdır⁶⁸.

1.1. Manzum Siyerler

a. Yazıcıoğlu Mehmed / *Muhammediye*: Hz. Peygamber'in hayatını ihtiva eden en

⁶² Ay, a.g.t., s. 28.

⁶³ a.g.t., s. 28.

⁶⁴ Ay, a.g.t., s. 28.

⁶⁵ a.g.t., s. 27.

⁶⁶ Ay, a.g.t., s. 28.

⁶⁷ Ay, a.g.t., s. 29.

⁶⁸ Öztoprak, a.g.e., s 69.

meşhur eser Yazıcıoğlu Mehmed (ö. 855 / 1451)'in *Megâribü'z-Zaman* adlı Arapça mensur eserinden yine kendisinin nazmen tercüme ettiği 9008 beyitlik *Muhammediye* (telifi: 853/ 1449)'sidir⁶⁹.

Muhammediye üç bölümde tertip edilmiştir:

I. Bölüm, yaratılış (1-1413. beyitler)

II. Bölüm, Hz. Peygamber'in doğumu, hayatı, savaşları, mucizeleri ve yakınları (1414-4756. beyitler)

III. Bölüm, kıyamet alâmetleri, ahret hayatı ve hususiyetleri (4757-9008. beyitler)⁷⁰. Yirmi dört terci-i bend ve bir terki-i bend vardır. Eserin orjinal taraflarından biri aynı kalıbın bir uzununun bir kısasının münavebeli olarak kullanılmasıdır.

Yazıcıoğlu dilde ve şekilde Arap ve Acem tesirinde bazı garip Arapça kelimeler ve Türkçe estetiği bakımından kusurlu nazım ifadeleri kullanmasına karşın üslûbu canlıdır⁷¹. Çelebioğlu, *Muhammediye*'de bazı tasavvufî ve anlaşılması güç kısımların bulunmasına rağmen esere hâkim olan konuşma dili ve sohbet havasının; eserin halk arasında asırlarca okunup sevilmesine vesile olduğunu söyler⁷².

Muhammediye'den sonra onun tesiriyle benzeri birçok eser yazılmıştır. Yazıcıoğlu Mehmed'in sevilen eseri Âmil Çelebioğlu tarafından müellif nüshasına (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşiv ve Neşriyat Müdürlüğü Kitaplığı nr. 431 / A) dayanarak 1971 yılında doktora tezi olarak hazırlanmıştır. Metin ve inceleme kısmından oluşan tezin 1975 tarihinde Tercüman yayınları arasında dört cilt halinde ilk baskısı yapılmış, ikinci baskısı ise Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 1996'da İstanbul'da iki cilt halinde gerçekleştirilmiştir⁷³.

a. Abdurrahman (Muhammed) / *Siyer-i Nebî*: IX/XV. asır şairlerinden Muhammed (Abdurrahman) adında bir zat tarafından yazılmıştır. Manzum Türkçe siyer kitaplarının en hacimlilerindedir. Darîr'in siyerinin manzum hale getirilmiş şeklidir. Halk arasında çok yaygınlık kazanmış, kahvehanelerde ve toplantılarda makamla okunmuştur⁷⁴.

Eserin yazıldığı zaman belli değildir; 1892 yılında eski harflerle basılmıştır. *Siyer-i Nebî*, Resûlullah'ın ruhunun yaradılışından başlayarak, peygamberin doğumunu, çocukluk ve gençlik hayatını, evliliğini, peygamberliğini, mu'cizelerini, bütün

⁶⁹ Âmil Çelebioğlu, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, MEB Yay., İstanbul, 1998, s. 358.

⁷⁰ a.g.e., ss. 59-60.

⁷¹ Kocatürk, a.g.e., s. 278.

⁷² Ay, a.g.t., s. 29.

⁷³ a.g.e., s. 62.

⁷⁴ Kaplan, a.g.t., s. 25.

arkadaşlarının müslüman olmasını, mi'râcı, savaşlarını, çeşitli maceralarını, zamanında olan birçok vak'aları dolayısıyla diğer müslüman kahramanların cenklerini ve peygamberin vefatını anlatmakla sona ermiştir⁷⁵.

Mesnevi nazım şekliyle yazılmış olan bu eser, matbu nüshaya göre 15.380 beyittir. Eser 1308'de İstanbul'da Matbaa-i Osmaniye'de 675 sayfa olarak basılmıştır. Hayli hatalı olan bu matbu nüshanın dışında eserin yazma nüshaları da vardır. Bunlardan birisi İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY 1601'de kayıtlıdır⁷⁶.

b. Amasyalı Münîrî Mehmed Çelebi / *Siyer-i Nebî*: Türk Edebiyatı'nın bilinen en hacimli manzum siyeri olan bu eser 7 cilt üzere tertip edilmiştir. Tahminen 33.000 beyit civarındadır⁷⁷. Eser II. Bayezid dönemine (20 Mayıs 1481-25 Nisan 1512) ait olup, aruz ölçüsünün *mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün* kalıbıyla yazılmıştır⁷⁸. 11'li hece ölçüsüne uygun bir kalıpla yazılmıştır. Aruzun Türkçe'ye uygulamasında görülen aksaklıklar Münîrî'nin siyerinde de görülür.

Eserin tek nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi (Koğuşlar Böl., nr. 994, 995)'nde kayıtlıdır. Hacimli olduğu için fazla nüshasının olmadığı düşünülmektedir. Bu nedenle edebiyat dünyasına kazandırmak adına Prof. Dr. Sebahat Deniz tarafından dört doktora öğrencisine tez olarak paylaştırılmıştır. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü bünyesinde Ümran Ay tarafından birinci cildi 2008'de tamamlanmış⁷⁹, Reyhan Çorak tarafından ikinci ve üçüncü cildi, Mustafa Özkat tarafından ise dördüncü ve beşinci cildi 2011'de tamamlanmıştır. Yılmaz Top altıncı ve yedinci cildini çalışmaktadır.

1.2. Diğer Türkçe Siyerler:

a. Molla Velî / *Manzum Siyer-i Nebî*: 15. yüzyıla ait olan bu eser on bin beyitten oluşur. Bir nüshası Beyazıt İl Halk Kütüphanesinde 1460 numarada kayıtlıdır.

b. Aydınlı Eyyüb b. Halil / *İbn Hişam'ın Siyerinin Tercümesi*: Mensur tercümenin içinde 71 beyit mevcuttur. Tek nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY 2414 numarada kayıtlıdır.

c. Ahmet Tıflî Efendi / *Siyer-i Veysî Zeyli*: Veysî'nin siyerine yazılan

⁷⁵ Ay, a.g.t., s. 30.

⁷⁶ Öztoprak, a.g.e., s. 67.

⁷⁷ a.g.t., s. 30.

⁷⁸ Mustafa Özkat, *Münîrî (ö. 1521?)'nin Manzum Siyer-i Nebî'si Cilt: IV-V*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2011, s. 42.

⁷⁹ Öztoprak, a.g.e., ss. 62, 65.

zeyillerdendir. Manzum-mensur olan eserde yer yer beyitler ve mısralar bulunur. Tek yazma nüshası Medîne’de Árif Hikmet Kütüphanesi 40/ 242 numarada kayıtlıdır.

d. İbrahim Hanif / *Manzum Siyer-i Nebî* veya *Şerâfetnâme*: İstanbullu İbrahim Hanif Efendi (ö.1217/1802) tarafından manzum tarzda yazılmış bir siyer kitabıdır. Veysi’nin siyeriyle bazı benzerlikler görülür. Eserde Mevlana’nın Mesnevi’sinden beyitler bulunmaktadır⁸⁰.

e. Ayntablı Mütercim Asım Efendi / *Siyer-i Halebî Tercümesi*: Ragıp Paşa hocası lakabıyla meşhur olan İbrahim b. Mustafa el-Halebî el-Mudarî’nin “*Nazmu’s-Sîreti’n-Nebeviyye*” adlı eserinin ilk Türkçe tercümesidir. XIX. Asır Osmanlı yazarlarından Ayntablı

Mütercim Asım Efendi (ö.1235/1820) tarafından III. Sultan Selim zamanında tercüme edilmiştir⁸¹.

⁸⁰ Öztoprak, a.g.e., ss. 67-69.

⁸¹ Kaplan, a.g.t., ss. 29, 30.

İKİNCİ BÖLÜM

A. ESER HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1. Eserin Yazılışı ve İstinsahı

Mesnevi nazım şeklinde yazılan *Manzum Siyer-i Nebî* ayrı başlıklar halinde ayrılmamış, metnin başından itibaren konular anlatılmaya başlanmıştır.

Manzum Siyer-i Nebî, şairin sebep-i telifi ile başlar:

Bu varlık milkini götürmeyenden

Hümâsı ucmadın bu âşiyândan

Cihân gavgâsınıñ bazarını ço

Fenâniñ sūdı yok sevdâsını ço

Ṭolağıl ma' nî boynuna çoluñı

Çoçek her cām-ı ma' şūğdan eliñi

Saña mühlet virmişiken rüzigâr

Söyle tâ ki çala senden yâdigâr

(1a/ 7-8-9-10)

Sebeb-i teliften sonra şair Hudeybiye antlaşmasıyla eserine giriş yapar ve metnin devamında Mekke'nin fethi, Hz. Peygamber'e biat, Huneyn gazvesi ile Taif'in fethi ve Hayber'in fethine de değinerek eserini sonlandırır.

Şairin 14. yüzyıl sonu ve 15. yüzyıl başında kaleme aldığı düşünüşümüz bu metnin son beyti ise şu şekilde biter:

Kıssa daħı burada olsun temām

Muştafa'nıñ ruħına yüz biñ selām

(98b/ 2428)

Ankara Milli Kütüphane'de kayıtlı olan *Manzum Siyer-i Nebî*, kataloglara Zâîfi'ye ait olduğu yönünde geçmiştir. Fakat eser incelendiğinde Zâîfi mahlasına rastlanılmamıştır. Araştırmalarımız sonucunda Türk edebiyatında Zâîfi mahlasını kullanan altı şair bulunmuştur. Bu şairlerden üçü 16. yüzyılda, ikisi ise 15. yüzyılda yaşamıştır. Zâîfi mahlaslı diğer şairin ise hangi dönemde yaşadığı bilinmemektedir.

16. yüzyılda yaşayan Zâîfi mahlasını kullanan şairlerden biri Kanuni Sultan Süleyman'ın şehzadelerinden Sultan Cihangir'dir. Cihangir çok genç yaşta öldüğünden bu eserin kendisine ait olamayacağı düşüncesindeyiz. 16. yüzyılda yaşayan bir diğer şair ise Hoca-zade adıyla tanınan Mehmet Çelebi'dir. Hoca-zade ilmi çalışmaların yanı sıra Nakşibendî tarikatıyla ilgilenmiştir.

16. yüzyılda tespit ettiğimiz Zâîfi mahlaslı başka bir şair İbrahim Gülşenî'nin halifelerindedir. Şiirlerinin çoğu naziredir ve tasavvufi içeriklidir. İncelediğimiz metnin ise tasavvufi boyutu yoktur.

15. yüzyıldaki Zâîfi mahlaslı şairlerden biri Kanuni Sultan Süleyman döneminde yaşamış ve geçimini esnaflıkla sağlamıştır. Bu şairin bilindik bir eseri görülmemektedir. Bu yüzyılda Zâîfi mahlasını kullanan bir diğer şair de Mehmet'tir. Tasavvufla ilgili bir kitabı bulunmaktadır. Bunun yanı sıra II. Murat'ın gazalarını nazmetmiştir. Eserimiz siyerin yanı sıra bir gazavatname özelliği gösterdiğinden bu şair akla en yakın gelmektedir. Lakin şairin tasavvufi bir kitabı bulunur ve *Siyer-i Nebî* adında bir eserine de rastlanmaz⁸².

Bu araştırmaların sonucunda *Manzum Siyer-i Nebî*'nin hangi şaire ait olduğu hakkında fikir yürütülememiştir. Zâîfi mahlaslı şairlerden birinin bilinmedik bir eseri olduğu düşünülebilir. Bunun dışında katologlara yanlış isimle kaydedildiği de akla gelmektedir.

⁸² Haluk İpekten, Mustafa İsen, Recep Toparlı vd., *Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 1988, s. 541.

2. Vezin

Eserde vezin birliği olmamasına mukabil çoğunlukla fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün kalıbı, bunun yanı sıra mefâilün/mefâilün/fe'ûlün vezni de kullanılmıştır. Bu iki kalıbın hangi beyitler arasında değiştini söylemek oldukça güçtür. Çünkü şair aynı sayfa içerisinde iki kalıbı birden kullanmış, daha sonra ilk kulladığı kalıba geri dönmüştür. Aşağıdaki örnekte ilk olarak fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün, ardından mefâilün/mefâilün/fe'ûlün kalıbı kullanılmıştır:

Kim beğâyet yavuz endîşedür ol
Pes elini gögsine kodu Resûl

Hemân-dem gitdigin muhabbet oldı
Ki gönli cânı hep nûrile tıldı

(35a/ 680-681)

3. Kafiye

Manzum Siyer-i Nebî' incelendiğinde yoğun olarak zengin kafiye ve tam kafiye kullanıldığı görülür.

Metinde zengin kafiye kullanılan bazı beyitler:

İlâhi şağlagil bizi *nihâni*

Varalum üstlerine nâg*ihâni*

(5b/ 121)

‘ Aceb bu leşker imdi kanda *gider*

Meger kim Mekke'ye bu kaçdı *ider*

(6a/ 127)

Mekke'den gelmişidi bir hatun *kîşî*

Kim Medîne 'de varımış bir *işî*

(6a/ 131)

Tam kafiye kullanılan beyitler ise şöyledir:

Ki kırmasun buları eslemez *ol*

Dağı ider biter kırmağını *yol*

(28a/ 500)

Yüri var sen Hâlid'i tut bağlağ*il*
Kim katı buyruğ şıbdur şöyle *bil*

(29a/ 522)

Pes Resûlullâh dedi öyle *edem*
Hağ baña böyle dedi doğrusı *hem*

(33a/ 633)

Bu ne fağr olur 'Ali'ye aña *bağ*
Başdı peygamber omuzuna *ayağ*

(34a/ 654)

4. İmla Özellikleri

Şair, *Manzum Siyer-i Nebî* metninde tamlama () vavlarını kullanmamıştır. Bunun yanı sıra “bangî” kelimesindeki () nun harfini de eksik yazmıştır:

Ne biz sizün ile ne bizimle siz

Dağı cenk (u) cidâl eylemeye siz

(1b/ 16)

Râvi eydür toğdı çün mâh-ı şiyâm

Başladı leşker derildi hâş (u) 'âm

(4b/ 95)

Niçe bir Lât (u) 'Uzza'ya taparsın

Niçe bir taş önünde yir öpersin

(17b/ 234)

Çün sabağ oldu Bilâl ba(n)gi namâz

Çıldı peygamber namâz itdi niyâz

(3b/ 70)

Şair eserinde bir tane ayete yer vermiştir. Bu ayet; “Andolsun, Allah birçok yerde ve Huneyn savaşı gününde size yardım etmiştir.(Tevbe, 25)”:

لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ
وَيَوْمَ حُنَيْنٍ.....

(50a/ 1072)

Metinde geçen kelimelerden bazıları yanlış yazılmıştır. Aşağıda örnek verdiğimiz ilk beyitte geçen *hişâr* kelimesi hûş-yâr (yarayan, akıllı), ikinci beyitte yer alan *mübazir* kelimesi mübâriz (dövüşe, güreşe kalkışan), üçüncü beyitteki *munşur* kelimesinin aslı ise manşûr (nasrolunmuş)dur:

Kim ki uyhudaysa bî-dâr eyleme

Şol ki mestdür dinme *hişâr* eyleme

(1a/ 6)

Ol *mübazir* cengi şîrân erlere

Her birini virdi her biz servere

(39b/ 799)

Hem mü 'eyyed hem muzaffer şād u māt

Oldılar *munşur* Medīne 'ye revān

(81a/ 1868)

5. Anlatım ve Üslûp

Şiirini Eski Anadolu Türkçesi ve Eski Azerbaycan Türkçesi ile yazan şairin anlatımı oldukça açık ve anlaşılırdır. Günlük konuşma diline yakın bir üslûp kullanan Zâifi'nin eseri, her kesime hitap edecek ölçüdedir.

Şair metnin yazımında eksik ve yanlış kullanımlarda bulunmuş, zaman zaman da beyit tekrarına düşmüştür. Beyit tekrarına örnek verecek olursak:

Elleriñ dutardı Mîkâ'il dağı

Seni anlar götürürdi yā velī

Elleriñ dutardı Mîkâ'il dağı

Seni anlar götürürdi yā velī

(34a/ 647-648)

6. Nüshası

Manzum Siyer-i Nebî Ankara Milli Kütüphane’de 06 Mil Yz A 2839 arşiv numarasıyla tek kitap olarak ciltlenmiş ve kaydedilmiştir.

Cilt: Sırtı siyah meşin, kapakları mukavva bir cilt içerisinde. Yaprakları rutubetli ve lekeli.

Boyut: 220x150 – 155x105 mm.

Yaprak: 99 yaprak.

Satır: 13 satır.

Yazı Türü: Harekeli nesih.

Kağıt Türü: Suyolu filigranlı.

Cilt başı: Mest olup ol dem çü benden halâş
Mîr-i meclis olmuşam zi-bezm-i hâş

(1a/ 1)

Cilt sonu: Kıssa dahı burada olsun temâm
Muştafa’nın ruhına yüz biñ selâm

(98b/ 2428)

1.7. Eserin Dil Özellikleri

Elimizdeki eserin dönemi hakkında yazılı bir kayıt yoktur. Ancak eserin dil özelliklerine bakıldığında muhtemelen 14. ve 15. yüzyıl Anadolu Türkçesi sahasında yazıldığı anlaşılmaktadır.

Kelime başındaki Eski Anadolu Türkçesine ait t sesi zaman zaman d olarak geçmekte zaman zaman ise korunmaktadır. Bu da henüz gelişme aşamasındaki ses değişikliğini gösterir. Nitekim *toğandı* (1b/24), *dökdiler* (3a/61) kelimeleri buna örnek gösterilebilir.

Yine kelime başı Eski Türkçe k sesi Eski Anadolu Türkçesinde g’ye tamamen dönüş yapmamış, aynı t’de olduğu gibi göge (10a/ 241) örneğinde ince sıradan vokallerde g’ye dönüşmüş, fakat *kişi* (10a/ 240), *kim* (1a/ 6) örneklerinde k sesi kendini

muhafaza etmiştir. Bunun yanında olağıl (1a/ 10), söylegil (1b/ 14) rneklerindeki gibi ikinci Őahıs emir eki –gıl, kılayum – yaralum (6a/136) da birinci Őahıs emir eki –ayım, -eyim kullanımları Eski Anadolu Türkçesinin tipik morfolojik özellikleridir.

Eserde geçen itmeyevüz (1b/ 18) kullanımında birinci okluk –avuz, -evz eki Eski Anadolu Türkçesinin karakteristik özelliğidir. Bunun yanı sıra ekin olumsuzu varamazuz-uramazuz (2b/ 40) Őekillerinin de kullanıldığı görülür.

Yine Eski Anadolu Türkçesinin oluben (2a/ 36) rneğindeki –uben, -ben zarf fiil eki 14. yüzyıldan itibaren kullanılan morfolojik özelliktir.

Eserde bzrını o, sevdsını o (1a/ 9) –ko ikinci Őahıs emir eki, yırak (10b/ 249) ve yoğsa (7a/ 153) rneklerindeki gibi Azerbaycan Türkçesinin gramer özelliğini taşıyan kelimelerdir. Bu da henüz tam ayrıŐmamıŐ olan Eski Anadolu ve Eski Azerbaycan Türkçesi sürecinin önceki bir göstergesidir.

16. yüzyıldan itibaren Eski Anadolu Türkçesinin ayrı bir imla ve kelime haznesine kavuŐtuđunu esas alıp Azerbaycan Türkçesinin zellikleri de göz önünde bulundurulursa, eserin 14. yüzyıl dönemine ait olduğu görülebilir. Yine Azerbaycan Türkçesinin özelliği olan oraram (13b/ 324), varuram (14a/ 344), eyleyiserler, syleyiserler (15b/176) gibi kullanımlarda Azerbaycan Türkçesinin gramer özelliklerindedir. aravul (13b/ 325), leşkeri (18a/ 244) gibi daha çok Azerbaycan Türkçesinin kelime haznesine dhil olan kelimeler de yine bu dönemde Eski Anadolu Türkçesi eserleri arasında sıkça görülen özelliklerdir. Eserin gerek imla özellikleri gerek belli başlı gramer kullanımları muhtemelen 14. yüzyıl sonları 15. yüzyılın başlarında kaleme alınmış ya da istinsah edilmiş kanaatini uyandırmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

A. MANZUM SİYER-İ NEBÎ

1. Siyer-i Nebî'nin Yazılış Sebebi:

Şair, Siyer-i Nebî'nin yazılış sebebini 1-10. beyitler arasında vermektedir:

Serv-i âzâdem bu bâğî rûzigâr
Kimseye el şunmazam hem çü çinâr

Sâkî luftından elimde cām-ı nev
‘Aql ayağına ururam dām-ı nev

Hâtifi devletden irdi nâgihân
Cân kulağına bir ün didi nihân

(1a/ 3-4-5)

Kendini zamanın şairlerinden üstün gören şair, henüz dünyada vakti varken bir eser ortaya koymak ister. Sâkînin lutfuyla eline yeni bir kadeh alır. Bu kadeh şairin şiiri olarak yorumlanabilir. Şiiriyle aklın kadehine yeni tuzaklar kuran şair, insanın duygularına ve gönlüne hitab eden bir şiir yazdığını dile getirir. Şair yazmış olduğu bu eseri kendisine uykuda gelen bir ilhamın sebep olduğunu vurgular ve gönlüne gelen bu gizli ilhamla şiirine başladığını söyler.

2. Hudeybiye Antlaşması:

Mekke'den Medine'ye göç eden Müslümanlar, doğup büyüdükları yurtlarını özlerler ve Mekke'deki kutsal Ka'be'yi ziyaret etmek isterler. Hz. Muhammed hicretin altıncı yılında Ka'be'ye hac ziyaretini gerçekleştirmek üzere 1400 kişiyle Mekke'ye doğru yola koyulur. Kureyşliler durumu haber alınca Müslümanları Mekke'ye sokmamaya karar verirler. Bunun üzerine Müslümanlar, Hudeybiye denilen yerde

dururlar⁸³. İki taraf arasında elçiler gelip giderek Müslümanların Ka‘be’ye girmelerine müsaade etmelerini isterler; ancak Kureyşliler bu duruma bir türlü razı olmazlar. En sonunda Hz. Osman elçi olarak gönderilir. Hz. Osman, ziyaret için geldiklerini anlatır; fakat Kureyşliler inatlarından vazgeçmezler. Uzun görüşmeler sonunda antlaşma imzalanarak Ka‘be ziyareti gelecek yıla bırakılır. Müslümanlar Medîne’ye geri dönerler⁸⁴

Metinde Hudeybiye Antlaşması 14-21. beyitleri arasında geçer. Şair, Mekke’nin fethini anlatmaya başlamadan önce Hudeybiye antlaşmasını da birkaç beyitle özetler:

Kureyşten antlaşma imzalamak için Ebu Sufyân ile birkaç kişi gelir. Barış yapmak istediklerini ve bir antlaşma imzalamak istediklerini söylerler:

Ûreyşden geldiler bir kaç ulular
Ebû Sufyân Şafvân ‘ Akreme anlar

Dediler gelmişüz kim şulh idevüz
Ki ‘ ahd-i nâme yazup alup gidevüz

(1b/ 14-15)

Bu antlaşma ile aralarındaki münakaşaya son vereceklerini söyleyerek antlaşmanın süresini iki yıl altı ay olarak belirlerler⁸⁵:

İki yıl va‘ de olsun altı ay hem
Bu şulh danık olsun cümle âdem

(1b/ 17)

Hz. Muhammed de bu duruma razı olur ve Hudeybiye antlaşması imzalanır. Antlaşma iki nüsha halinde yazılır. Antlaşmanın birini Kureyşliler alarak Ka‘be kapısına asarlar. Diğerini ise Müslümanlar alır ve ziyaretlerini sonraki yıl gerçekleştirmek üzere Medîne’ye geri dönerler:

Resûlullah dahı hem rāzı oldı
Buyurdı iki ‘ ahd-nâme yazıldı

⁸³Seyfettin Yazıcı, **Temel Dinî Bilgiler**, Diyanet İşleri Bakanlığı Yay., Ankara, 1996, s. 242.

⁸⁴Osman Keskiöglü, **Siyer-i Nebî**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara, 2009, s. 109.

⁸⁵“Metinde barış antlaşması iki yıl altı ay olarak gösterilir. Fakat kaynaklara bakıldığında on senelik bir antlaşma imzalandığı görülür.” (Keskiöglü, a.g.e., s. 110, Hakkı Dursun Yıldız, **Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi**, C. 1., Çağ Yay., İstanbul, 1989, s. 491, Afzalur Rahman, **Siret Ansiklopedisi**, C.1, İnkılab Yay., İstanbul, 1996, s. 557, vs.)

Birinin aldı anlar döndü yine
Erişdi çünkü anlar evlerine

(1b/ 19-20)

3. Mekke'nin Fethi:

Mekke fethi, hicretin sekizinci senesinde gerçekleşir. Kureyşle yapılan Hudeybiye antlaşmasına müşriklerin bağlı kalmaması Mekke'nin fethine zemin hazırlar.

Benî Bekr ve Huzâa kabileleri arasında çarpışma çıkar. Kureyşin müttefiki olan Benî Bekrler bu durumdan dolayı Kureyşlilerden yardım isterler. Kureyş beyleri antlaşmayı bildikleri halde Benî Bekrlerle hareket ederek Huzâalılara saldırırlar. Müslümanların müttefiki olan Huzâalılar da Hz. Muhammed'den yardım isterler ve bunun üzerine savaş başlar⁸⁶.

Şairimiz Hudeybiye antlaşmasına önceden değinmesine karşın bu kısımda da kısaca özet geçer. Mekke'nin fethine neden olan Hudeybiye antlaşmasının bozulma sebeplerini açıklar:

Kureyşliler ve Medîneliler arasında yapılan Hudeybiye antlaşmasının üzerinden bir buçuk yıl⁸⁷ geçmiş iken,

Emin oldu ğaribler yol açıldı

Variş geliş çü bir buçuk yıl oldu

(1b/ 22)

Benî Bekr ve Huzâa kabîleleri arasında muharebe çıkar. Huzâa kabîlesine giden Bekroğullarından biri, Hz. Muhammed adına hakaretlerde bulunur. Huzâa kabîlesinden bir gencin Bekroğullarından olan bu kişinin söylediklerini duyması üzerine tartışma başlar:

Lâ' net itdi lâ' net anıñ cânına

Ya' ni sügdi Muştafa'nıñ şânına

Ķatlanmadı Ķudâyî dir vay saña

Bu nece küstaĶlık nedendür hay saña

⁸⁶Yıldız, a.g.e., s. 511.

⁸⁷"Metinde Huzâa ile Benî Bekr kabîlelerinin barış süresi bir buçuk yıl olarak verilir. Fakat kaynaklarda iki yıl olarak gösterilir." (Keskiöglü, a.g.e., s. 110. Yıldız, a.g.e., s. 491. Rahman, a.g.e., s. 557, vs.)

(2a/ 25-26)

Huzâa kabîlesinden olan genç, Hudeybiye antlaşmasından dolayı çatışma çıkaramayacağını bildiğinden Bekroğlu'nu uyarmakla yetinir. Fakat Bekroğlu, tüm uyarılara rağmen hakaretlere devam eder. Bu duruma daha fazla dayanamayan Huzâalı genç Bekroğlu'nun kafasına taşla vurarak öldürür:

Eger tâ ki olmasaydı ‘ ahd-i peymân

Senüñle şimdi kılıç idi meydân

Ĥuzâ‘ iden taĥammül gitdi hem hoş

Ki kıanı gövdesinden eyledi cüş

Şunar yerden alur bir üstühânı

O Bekri'niñ başına çalar anı

(2a/ 30-35-36)

Sürekli Huzâalılarla çatışma içerisinde olan Benî Bekr kabîlesi bu haberi fırsat olarak görür ve intikam almak için savaş hazırlıklarına başlar. Huzâa kabîlesinin sayıca çok olduklarını bildiklerinden Kureyşlilerden yardım isterler:

Dediler anlara biz varamazuz

Kim çokdur biz anlara tırmazuz

Varalum Ka‘be’ye ehl-i Ĥureyş’e

Şıĥmalum bize yardım erişe

(2b/ 40-41)

Müslümanlara eziyet etmekten geri durmayan Kureyşliler, bu hadiseye sevinirler. Fakat Hudeybiye Antlaşmasına göre savaşamazlar. Bunun üzerine ululara danışılır ve muharebe izni alınır:

Didiler imdi bizden yüz çevirüñ

Ki ‘ ahd-i nâmemizi daĥı virüñ

Ĥureyş kıavmi dânişdı uluları

Didiler yağı itmezüz buları

(2b/ 49-50)

Hz. Muhammed'in ve Müslümanların Benî Berk kabîlesine yardım ettiklerini duymamalarını sağlamak için akşamleyin savaşmaya karar verirler. Bunun sebebi; Tanrıyı taptıkları putlar gibi düşünmeleridir. Cehaletleriyle, insan vasfına koydukları Allah'ın gündüz görüp Hz. Peygamber'e haber vereceğinden endişe ederler. Bu yüzden de gece karanlıkta muharebe etmeyi uygun görürler:

Ki gündüz bir işi işlemeyevüz

Muhammed teñri görür ki gündüz

Gece görmez gece işleñüz anı

‘ Ağızlarına koyuñ üstühanı

(3a/ 53-54)

Gece saldırıya geçen Benî Bekr ve Kureyşliler, Huzâa kabîlesini namazda bozguna uğratırlar. Kapıları kırıp ansızın içeri giren müşrikler kız, erkek demeden herkesi kırıp geçirirler:

Bekriler girdi kapudan añsuzın

Qırdılar er ‘ avrat oğlanın kızın

Ulusı kiçisi yigidi pîri

Qırıldı qalmadı heç biri diri

(3a/ 58-59)

Sabah olunca kavimlerinin halini gören Huzâalılar aman dilemek için Hz. Muhammed'e gitmeye karar verirler. Huzâalı Müslümanlar, O'nun aşkından ötürü bu belanın başlarına geldiği söylerler ve yardım istemek üzere Medîne şehrine doğru yola çıkarlar:

Kim anuñ ‘ aşkından ötürü mübtelâ

Olduğ işte geldi başa bu belâ

Pes ikisi dağı girdiler bile

Ağlayu ağlayu girdiler yola

(3a/ 66-67)

Huzâalar Medîne'ye eriştiklerinde, Hz. Muhammed ve eshâbının namaz kılmak üzere toplandığını görürler. Bilâl'in okuduğu ezan sonrasında müminler sabah namazlarını kılarlar:

Ol Resûl'uñ mescidine yetdiler

Gece olmışıdı anda yatdılar

Çün sabah oldu Bilâl ba(n)ği namâz

Çıldı peygamber namâz itdi niyâz

(3b/ 69-70)

Namaz sonrasında, kendilerine zulm ettiklerini anlatan Huzâalılar ağlaşırlar ve Resûl'den yardım isterler. Bunu işiten müminler ve Resûl duruma çok üzürlürler:

Derdimize kıl devâgil sen bizüm

Dādımız ol Çureyşden al bizüm

(3b/ 74)

Resûlullâh daği ağladı ol dem

Çamu ağlaşdılar kaç varsa âdem

(4a/ 77)

Kureyş müşrikleri Benî Bekrlere yardım ederek Huzâa kabîlesine baskın yapar ve onları öldürürler. Böylelikle Hudeybiye antlaşmasının maddelerine aykırı hareket ederek antlaşmayı bozarlar⁸⁸. Bu sebeple Cebrâil, Allah'ın bildirdiği üzere, Kureyşlilerden Huzâaların intikamını almasını bir ayetle Hz. Muhammed'e bildirir:

Bu endişe Resûlullâh oñünden

Geçince Cebrâil geldi göğünden

Dedi Allah saña virdi selâmı

Tahıyyatla seni çıldı kirâmı

⁸⁸ Keskiöglu, a.g.e.,s 122.

Eşitdi Cebrâil getdi hemân-dem
Yine geldi getürdi âyeti hem

(4a/ 80-81-82)

Bunun üzerine Hz. Muhammed Huzâalılara intikamlarını alacağını söyler. Resûl Hz. Ali'ye çevre illerdeki kabîlelere mektup yazmasını emreder⁸⁹. Haber ulaştırılan tüm Müslüman kavimler toplanırlar. Yetmiş kabîle oruç ayında savaşa hazırlanırlar:

Râvi eydür çoğdı çün mäh-ı şiyâm
Başladı leşker derildi hâş (u) 'âm

Ayıñ on beşine yetmiş kabîle
Derildi atlusu yayası bile

(4b/ 95-96)

Resûl ve diğer kabîleler Mekke'ye sefere gitmek üzere hazırlanırlar⁹⁰. Gönüllerin sultanı, geceyi andıran siyah sarığı ve giydiği beyaz elbisesiyle etrafa nurlar saçarak yürür. Omzunda parıldaayan kılıcı ile İslam âleminin üzerine güneş gibi doğar:

O gün giymişidi hem bir aq câme
Başına hem siyah şardı emâme

Ki çigninde şarı pürdi yemâni
Fitâ resmine aşmışıdı anı

Çuşanmışıdı kılıcın hamâil
Münevver şüreti şekl-i şemâil

(4b/ 99-100-101)

⁸⁹“Bu kabileler Eslem, Eşcâ, Cüheyne, Husayn, Gatafan, Müzeyne, Süleym, Damra ve Huzâaoğullarıdır.” (Ömer Rıza Doğrul, **Hazreti Muhammed Mustafa**, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul, 1948, s. 378.)

⁹⁰“Mekke'ye yola çıkmadan önce Hâtible yaşanan mektup olayı anlatılır. Fakat şair metinde Hz. Muhammed ve ordusunun Mekke'ye hareket ettiklerini bildirdikten sonra mektup olayına geçer. Daha sonra tekrar Mekke yolunda olan Resûl ve ordusundan bahseder.” (Yıldız, a.g.e., s. 511.)

Müslüman ordusuyla Mekke'ye doğru yol alan Hz. Muhammed'in sağ yanında mertlerin şahı Hz. Ali ihtişamlı görünüşüyle yürür. Hz. Peygamber'in sol yanında ise amcası Abbâs yer alır:

Şağ yanında şāh-ı merdān ol ' Ali
Ziynet ile yürür idi ol velī

Şolda ' Abbās idi hem ' amm-i Resūl
Muştafā yanında yürür idi ol

(4b/ 102-103)

Hz. Muhammed devesi Düldül'ün üzerinde muhâcir ve ensârların arasından geçerken bir ay gibi parlar:

Resūlullāh içinde māha beñzer
Ki kullar ortasında şāha beñzer

(5a/ 105)

Medîne ve çevre illerdeki tüm Müslümanlar, canlarını ortaya koyarak Hz. Muhammed'in yanında yer alırlar. Resūlullah Medîne'ye vekil olarak Abdullah bin Ümmî Mektûm'u bırakır⁹¹. Mektûm'un dışında Medîne'de kadınlar ve çocuklardan başka kimse kalmaz:

Rāvi eydür şarda kimse kalmadı
Cümle er ' avrat ki taşra gelmedi

Hep bizendiler düzendiler kamu
Çıkdılar yolda özendiler kamu

(5a/ 106-107)

On iki kişilik muazzam ordusuyla Mekke'ye yaklaşan Hz. Muhammed'i Araplar hürmetle karşılarlar. Resūl'ün üzenisini öperler ve ayağının toprağını gözlerine sürerler. Resūlullah'ın duasıyla birlikte gönülleri safa bulur:

Ulular geldiler öbdi rikābın
Göze sürdiler ayağı türābın

⁹¹Salih Suruç, **Kâinatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı**, C. 2, Yeni Asya Yay., İstanbul, 1984, s. 484.

Şalavât verdiler cümle Resûl'e
Gönülleri taldı nur-ı şafâyile

(5a/ 111-112)

Gönülleri Allahu teâlâ ve Resûl'ünün muhabbetiyle dolu olan on bin kişilik Müslüman ordusu, Allah ve Hz. Muhammed'in aşkı ile canlarını ortaya koyarak savaşmaya hazırlanırlar. Şehit olma aşkıyla tutuşan müminler, komutanlarına mutlak itaat halinde emir beklerler:

Öñünde can ile biz cenk idelim
Cihâni düşmenüne tenk idelüm

Feda olsun ata ana oğul kız
Bize candan dahı sevgülüsiz biz

(5b/ 118-119)

Hiz. Muhammed Mekke fethinin gizlice gerçekleşmesi için; "Yâ Rabbî! Yurtlarına ansızın varıp kavuşuncaya kadar Kureyşlilerin casus ve habercilerini tut, görmez ve işitmez eyle. Bizi ansızın görüp işitsinler." diyerek Allahu teâlâyâ dua eder:

İlähi şaklagil bizi nihâni
Varalum üstlerine nâgihâni

(5b/ 121)

Bu kadar önlem alınmasına karşın Hâtib isimli bir Müslüman Mekke'ye haber vermek için bir mektup gönderir⁹². Şairimiz de bu hadiseye önemle vurgu yapar:

Hiz. Muhammed, Mekke seferine kesin karar alınca Hâtib⁹³ Kureyş'e durumu haberdar eden bir mektup yazar. Mektubu Cerâde isimli bir kadına, Ebû Sufyân'a ulaştırması için teslim eder:

Evinde yazdı bir nâme nihâni
Ki bildüre Kureyş ehline anı

Gideridi hem Cerâde'ydi adı

⁹²Doğrul, a.g.e., s. 378.

⁹³Künyesi Hâtib b. Ebî Baltaa'dır. (Yıldız, a.g.e., s. 511)

Gördi Hâṭib ya Cerâde gel dedi

Alğıl işbu nâmeî pinhâni sen

Vir Ebū Sufyān eline anı sen

(6a/ 129-132-133)

Hevdecin üzerinde Mekke'ye doğru yola çıkan Cerâde, mektubu saçlarının arasına gizler. Fakat Cebrâil mektubun nerede saklandığını Hz. Muhammed'e haber verir:

Dedi ol şacımı iki yaralum

Anı candan dahı pinhân kılayum

Nâmeî aldı nihân itdi qarı

Hevdece girdi yine gitdi qarı

(6a/ 136-137)

Resûlullah, Mekke'ye doğru yola çıkan Cerâde'yi durdurmak için Hz. Ali ve Zübeyr İbn-i Avâm'ı görevlendirir. Müslüman yiğitler Cerâde'yi yolda yakalarlar. Zübeyr kadının eşyalarını aradıysa da mektubu bulamaz:

Tez ata bindi revân oldı 'Ali

Yetdi bir menzil yerinde ol velî

Pes Zübeyr İbn-i 'Avâm haykırdı dur

Ey Cerâde perde yüzüñden götür

(6b/ 144-145)

Zübeyr, mektubu bulamayınca aramaktan vazgeçer. Fakat Hz. Ali, Hz. Peygamber'in yalan söylemeyeceğini bildiğinden ısrar eder ve Cerâde'ye tehditler savurur:

Ṭoğrusunı söyle gel yoḥsa saña

Şimdi yumruḳ ururam eñseñe

Gözleriñ çıkar çanağından düşer

Karası ayrılır ağından düşer

(7a/ 153-154)

Hız. Ali'den korkan Cerâde, mektubu saç örgülerinin arasından çıkarır. Mektubu alan Hız. Ali ve Zübeyr, Cerâde ile birlikte Hız. Muhammed'in huzuruna gelirler. Hız. Muhammed minber üzerine çıkarak eshâbına mektubu kimin yazdığını sorar:

Çıkdı menber üzre hutbe okudu

Pes yüzün aşhâba dönderdi dedi

Ey Müslimânlar bölügi kanķıñuz

Yazdñızsa nâmei tez kalķıñuz

(7b/ 167-168)

Resûlullah, mektubu yazan kişi ortaya çıkmadığı takdirde Cebrâil'in kendisine suçlu kişiyi bildireceğini söyler. Bunun üzerine Hâtib, mektubu kendisinin gönderdiğini itiraf eder:

Yohsa Cebrâildir adın bî-gümân

Dağı özri kalmez anıñ der hemân

Hâtib eydür ben dedim keşke hemîn

Kim beni yuda idi işbu zemîn

(7b/ 169-173)

Resûlullah Hâtib'e böyle bir işe neden kalkıştığını sorduğunda, Kureyş'de ailesinin ve akrabalarının bulunduğunu, Medîne'de ise kimsesinin kalmadığını, onlar için iyilikte bulunmak istediğini söyler. Cehaletinden dolayı pişmanlığını dile getirir:

Dedim kim ya Resûlallâh dñnümnden

Niçün dönem Kureyş'e illa ki ben

Uğradımdı baña mihmân etdiler

Hem benüm haķķumda işyân itdiler

(8a/ 178-179)

Müminler Hatib'i bu davranışından dolayı öldürmek istedilerse de Hz. Muhammed buna müsaade etmez. Hz. Peygamber'den af dileyen Hâtib, Resûlullah'ın isteği üzerine evine kapanır ve bağışlanacağı günü bekler:

Dedi var otur eviñde ağlağil
Çıkmağil taşra kapuñı bağlağil

Günahıñ için ağla eyle zārī
Ne hüküm eder görem perverdigāri

(8a/ 182-183)

Bu bekleyiş Hâtib için çok zor geçer. Yaptığından büyük pişmanlık duyarak yemeden içmeden kesilir ve Allah'ın lutfu için günlerce dua eder:

And içer kim dağı nesne yemeye
İçmeye şu uyhu hem uyumaya

Kendüyi hem ol deriñden çizmeye
Tā ki Allāh luṭf ide afv eyleye

(8a/ 188-189)

Günler sonra Cebrâil, Allah katında, Hâtib'in bağışlandığını Hz. Muhammed'e müjdeler. Müminlerin ve Resûlullah'ın da Hâtib'i affetmesini ister:

Cebrâil geldi dedi kim ya nebī
Ḥaḳ te'ālā yarlıgadı Ḥātīb'i

' Afv edüñ siz dağı bağışlañ anı
Kim gözinden ağıdı bağırımıñ kanı

(8b/ 192-193)

Bunun üzerine Müslümanlar ve Resûlullah da Hâtib'i affederler. Hâtib'in sevincine ortak olan müminler bu olaya çok sevinirler ve Allah'a şükürlerini sunarak ağlarlar:

Hem Resûl ağladı mü' minler dağı
Şāzilikden ağladı anlar dağı

(8b/ 196)

Bu olaydan sonra Hz. Muhammed ordusu ile Mekke'ye doğru yola koyulur. On iki bin kişilik devasa ordu gökyüzünde toz bulutları oluşturarak ilerler. Birkaç gün boyunca yol alan Müslümanlar Mekke'ye yaklaşır. Harp düzenine geçen yiğitler başlarında miğferleri, sırtlarında zırhları ile savaşa hazır hale gelirler:

Kemiler geydi miğferler urundi

Bahadırlara mor tonlar geyindi

(9a/ 219)

Hz. Muhammed, Mekke'nin yakınına geldiğinde orduyu bölükler halinde tertip eder. Her kabîleye ayrı ayrı sancaklar ve bayraklar verir. Onları her kabîlenin bayraktar ve sancaktarlarına teslim eder. Muhacirlerin bayrağını; Hz. Ali, Zübeyr bin Avvâm ve Sa'd bin Ebî Vakkâs taşır. Ensârın on iki bayraktarı, Eşcâların ve Süleymlerin bir bayraktarı, Müzeynelerin üç, Eslemlerin iki, Huzâaoğullarının üç, Cüheynelerin ise dört sancaktarı bulunmaktadır⁹⁴.

Metinde kabîleler arasındaki sancak paylaşımı bu denli ayrıntılı verilmez. Şair beş alemden bahseder. Hz. Muhammed orduyu bu beş alem altında toplar. Âlemlerden birini Abbas bin Mirdâs taşır:

Çıkdılar tertibile on biñ süvar

Kim götürmiş beş 'alem beş nâmodâr

Biri 'Abbas bin Mirdâs'ı esselâm

Ol götürmişdi ol gün bir 'alem

(9a/ 213-214)

Abbâs bin Mirdâs'ın taşıdığı alemin altında iki bin teçhizatlı süvari bulunur. Resûl, üstü altın ile yazılı bir alem daha götürür. Diğer alemleri ise Dahhak, Zeyd ve Hakîm taşır:

Bir 'alem bir an götürmişdi ulu

Altun ile yüzi gökçek yazılı

(9a/ 216)

Bir 'alem Dâhhak götürmüş şöyle kim

⁹⁴ Suruç, a.g.e., s. 488.

Bir  alem Zeyd bir  alem dağı H ak im

(9b/ 217)

Beş alem altında toplanan on bin süvari, atlarından inip Hz. Muhammed'e selam verirler ve elini öperler. Res lullah'ın emri üzerine müminler, Mekke yakınındaki Hucfe denilen yerde konaklarlar:

Ol gün endi H cfe'ye  ondı  eri

Issı dere buñaldı  sl m leşkeri

(9b/ 223)

Yol boyunca yürüyen  sl m ordusu Hucfe'ye geldiğinde susuz kalır. Hz. Peygamber matarasından başka su kalmaz. Bunun  zerine Hz. Muhammed, Allah'ın isteği üzerine, oruç tutmaları gerektiğini söyler:

Kim şu i n yiñ orucuñuz bugün

H k te'  l  böyle destur verdi  n

(9b/ 226)

Gece olduktan sonra Res lullah matarasında kalan son suyu bir kadehe döker. Kadehdeki suyu önce kendisi içer sonra  sl m ordusuna verir. Mübarek ağzı suya değen Res lullah suyu bereketlendirir. Tüm Müslümanlara yetecek kadar kadehten su boşalır. Bu sayede müminler oruçlarını a arlar. Orucun ardından kılınan namazla yollarına devam ederler:

Pes getürdi bir  adeğ şu ol Res l

Anlara  arşul anı icdi Res l

Dedi imdi siz dağı varıñ i iñ

Dest r oldı orucuñuzı a uñ

 mmet ñ oldur  ayırlusı yeye

 n sefer kılrsa nam z  arş eyleye

(10a/ 230-231-232)

Hz. Muhammed ve müminlerin Med ne'den ayrılışı on g n  bulur. Akşamüzeri Mekke'ye iyice yaklaşılır ve yatsı vaktinde Merru'z-zahr n denilen yere gelinir. Hz.

Muhammed eshâbına burada durmaları emrini verir. Ayrıca Hz. Ömer'e vazife verip her mücahidin ateş yakmasını ister⁹⁵. Metinde Hz. Ömer'den bahsedilmez, fakat Hz. Muhammed'in ateş yakma emri beyitlerde yer alır:

Ulu kişi kıamu onuñ işitsün

Kişi başına bir ateş işitsün

(10a/ 238)

Bir anda on binden fazla ateş yakılır ve Mekke aydınlığa boğulur. Her şeyden bîhaber olan Mekkeliler, gördükleri manzara karşısında şaşkına dönerler:

Kişi başına yakdılar bir odı

Ki od oldı kıamu şaħra vü yazı

Göge döndi yeriñ yüzi temâmet

Dediler ey 'aceb buna 'alâmet

(10a/ 240-241)

Müminlerin cenk aşkını gören Abbâs çok kan döküleceğinden endişe eder. Resûlullahın atına atladığı gibi Mekke'ye haber vermek üzere yola çıkar. Yolda Kureyşlilere haber göndereceği birini arar:

Çünkü 'Abbâs gördi işbu maiyyeti

Göñli kırkıdı key melûl oldı kıati

Pes atına bindi kırkıdı ol yola

Kim haber göndere bir kişi bula

(10b/ 242-246)

Mekke'ye giden tüm yollar kesildiğinden Abbâs gidecek bir yol bulamaz. Mekke'ye gidiş geliş olmadığından müşrikler de bir süre sonra aç kalırlar. Kureyş halkı liderleri Ebu Sufyân'ın bu duruma müdahale etmesini isterler:

Mekke'ye kim gelse tutarlar anı

Hem kıomazlarıdı anda gideni

⁹⁵ Suruç, a.g.e., s. 488.

Nesne gelmez Mekkelü ac kıaldılar

Pes Ebü Sufyân kıatına geldiler

(10b/ 251-252)

Cahiliyetiyle hayrete düşen Ebu Sufyân bu işe şaşırır. Gece işledikleri suçü Allah'ın görebileceğine aklı ermez:

Muhammed Teñrisi gece görür mi

Kıarañuda olanı hiç bilür mi

(11a/227)

Kureyşliler, Ebu Sufyân'ın Hz. Muhammed'in huzuruna çıkıp onu savaştan vazgeçirmesi için ısrar ederler. Yeniden iki yıl vadeli antlaşma imzalamasını isterler:

Dediler böyledür çünkim yürü sen

Muhammed kıatına varğil giri sen

Eger bildiyse cehd ile yine sen

İki yıl dağı 'ahd eyle yine sen

(11a/ 258-259)

Bunun üzerine Ebu Sufyân ve birkaç kişi Resûlullah'ın huzuruna çıkmak için yola koyulurlar. Müşrikler İslâm ordusuna yaklaştıkça gördükleri manzaradan dolayı korkarlar. Kureyş ehli Mekke'nin etrafına bu kadar çok asker birikmesine ve ateş yakılmasına hayret eder:

Yüce yerden bağıup gördiler anı

Ki o düşmiş yanar düpdüz cihânı

Ebü Sufyân dedi kim yâ cemâ' at

Bu ot ne od durur bu ne 'alâmet

(11a/ 263-264)

Bu derece muazzam bir ordunun Müslüman ordusu olduğuna Ebu Sufyan ve yanındaki müşrikler inanmazlar. Mısır ya da Acem askerleri olduğunu düşünürler:

Ger Mısır sultânınıñsa bu çeri

Yağud cem' itse 'Arablar leşkeri

(11a/ 267)

Ya ‘ Arab sultân ise ya ‘ Acem

Hec birinden korkmazam ğam yemezem

(11b/ 268)

Bu düşüncelerle ilerleyen Ebu Sufyân ve birkaç müşrik yolda Abbâs’a rastlarlar. Ebu Sufyân Abbâs’a, bu kadar askerin kime ait olduğunu sorar. Abbâs ise hepsinin Allah’ın askeri olduğunu, Resûlullah’ın ise komutanları olduğunu söyler:

Ebû Sufyân dedi bu ne haberdür

Bu leşkerler kimündür ne kadardur

Dedi ‘ Abbâs bu Allâh leşkeridür

Resûlullâh içinde serveridür

(11b/ 275-276)

Ebu Sufyân, Hz. Muhammed’in Huzâalılarını öldürdüklerini nasıl öğrendiğini hâlâ anlayamaz. Abbâs ise cehaletlerine üzülür. Gece dâhil her zaman Allah’ın görebileceğini Ebu Sufyân’a anlatır. Bu cehaletten kurtulması için onu İslâm’a davet eder ve tek kurtuluşunun bu olduğunu söyler:

Kıomaz seni ğamiyyet câhiliyyet

Ey câ gel Hakk’ı çün kıl ğamiyyet

(12b/ 294)

Bu sözler üzerine çok korkan Ebu Sufyân, Mekke’ye dönüp mallarını alarak kaçmak ister. Habeş hükümdarı Necâşi’ye sığınacağını düşünür. Fakat Abbâs Necâşi’nin de İslâmiyet’i kabul ettiğini söyler. Bunun üzerine İran hükümdarı Nûşirevân’a sığınmayı, olmazsa Mısır’a kaçmayı planlar. Ne yazık ki onlardan da ümidi kalmaz ve yakınmaya başlar:

Alayum ehli malumı kaçayum

Necâşi padişâhına geçeyüm

Dedi pes varayum Nûşirevân’a

Durayum bakayum anda zamâna

Dedi Mısr'a varayum mı yāhud ben
Ne dersin bir öğüt vergil baña sen

(12b/ 298-300-304)

Abbâs, Ebu Sufyân'ı belki kurtarabileceğini düşünür. Onu atına bindirir ve himayesi altına alarak Resûl'ün huzuruna götürür. Yanındakileri ise Kureyşlilere haber vermeleri için Mekke'ye gönderir⁹⁶:

Dedi varıñ Mekke'ye virüñ haber
Kim muşibet irdi kılsunlar hāzer

(13a/ 312)

Abbâs'ın himayesinde gelen Ebu Sufyân, askerlerin çokluğuna ve nizamına hayret eder. Abbâs, Hz. Ali'nin Ebu Sufyân'ı göreceğinden endişe eder. Ebu Sufyân da Hz. Ali'nin kendisini öldüreceğinden korkar:

Hec birinden qorqmazam illā velī
Qorqurum andandur seni tuya 'Ali

(13a/ 319)

Çün Ebū Sufyān 'Ali adın hemīn
Diñledi pes ditreme tıtdı hemīn

Şöyle ditrer kim dişi çāk ider
Kim çakıldası yırāk yere gider

(13b/ 320-321)

Abbâs, Hz. Ali'nin Kureyş müşrikini görmemesi için onu kuytu köşelerden götürür. Fakat Hz. Ali ansızın çıkagelir:

Qorqaram kim görmesin bunı 'Ali
Nāgihāni çıqa geldi ol velī

(13b/ 324)

⁹⁶ “Abbâs, Müslüman ordusunun Mekke'ye savaşarak girmesinden ve neticede orada her şeyin yerle bir olmasından endişe ederek bu esnada önemli bir rol oynar.” (Yıldız, a.g.e., s. 512)

Abbâs'ın atının üzerinde olan Ebu Sufyân, Hz. Ali'yi görünce korkudan titrer. Hz. Ali, Ebu Sufyân'ı tanır ve üzerine saldırır:

Baldırına yapışıp tıtdı anı

Şöyle şandığım iki yerindi anı

(13b/ 330)

Ebu Sufyân'ı ilk kez bu kadar ürkek gören Abbâs, onu Hz. Ali'den korumaya çalışır. Hz. Ali ise hain bir müşriki koruduğu için amcasına kızar ve Ebu Sufyân'ı öldürmek üzere kılıcına sarılır:

Ne şaklırsın bu mel'ûnı katında

Necisdür o nicün durur atında

Bunu dedi elin kılıca urdı

Ebû Sufyân bakup çün anı gördi

(14a/ 338-340)

Abbâs, Ebu Sufyân'ı Düldül'le kaçırmak istediye de Hz. Ali buna engel olur. Düldül'e müşriki götürdüğü takdirde Hz. Muhammed'e kendisini şikâyet edeceğini söyler:

O gün binmişdim o Düldül'e ben

Hemân kâmcı urup kaçdım katından

‘Ali çağırdı yâ Düldül'e varuram

Resûl'e senden şikâyet kılruram

(14a/ 343-344)

Hz. Ali'nin sözü üzerine Düldül yerinden kımıldamaz. Abbâs'ın yalvarmaları sonucunda Ebu Sufyân'ı öldürmeyen Hz. Ali, Resûlullah'ın yanına gidecekleri vakit onu rahat bırakacağını söyler:

Muhammed Hakk'ı için öldürme anı

Ki zirâ buña virmişem emânı

‘Ali dedi ki imdi gel ikümüz

Resûlullâh'a varalum yüzeyüz

(14b/150-151)

Ebu Sufyân, Abbâs ve Hz. Ali Resûlullah'ın huzuruna varırlar. Hz. Ali amcası Hamza'yı öldüren, kulağını kesip göğsünü deşen, Müslümanlara bin bir türlü eziyet eden ve son olarak Huzâa kabîlesine saldırıp Hudeybiye antlaşmasını bozan Ebu Sufyân'ı Hz. Muhammed'in huzuruna çıkartır:

Resûlullâh katına vardı anlar

Şâh bu durur yâ Resûlullâh dedi

Ol Ebû Sufyân budur işbu pelîd

Kim 'ammuñuz Hamza'yı kıldı şehîd

'Ahdi bozan ol Ebû Sufyân budur

Anları kâfirlere viren budur

(14b/ 152-153-156)

Hz. Ali, tüm bunları yapan Ebu Sufyân'ı öldürmek için Resûlullah'tan izin istediye de Hz. Muhammed buna engel olur. Hz. Peygamber, Ebu Sufyân'ın gönlündeki korkunun bir süre daha devam etmesini ister ve sabah kendisine getirmek üzere onu Abbâs'a emanet eder:

Dedi yâ 'amm-i ne' am ben dilerem

Anı peygamber buyura öldürem

Yüri var ey 'ammu bunu sen al

Bu gece şaqla yarın al yine gel

(15a/159-165)

Ebu Sufyân, o gece sabaha kadar korkudan uyuyamaz. Resûl'un huzuruna geldiğine pişman olur. Hz. Muhammed'in zorla İslâmiyet'i kabul ettireceğini düşünür. Fakat putları olan Lât'ın dininden dönmemeye inat eder. Müslüman olmadığı takdirde sabahleyin Hz. Ali'nin kendisini öldüreceğini bilir ve kahırlanmaya başlar:

Saña İslâm'ı 'arz eyleyiserler

Müslimān ol deyü söyleyiserler

Bu ben ḥod dönmezem Lāt'ın dīninden

Âbā ecdād dīninden ayīninden

Hemān-dem buyurur boynum ururlar

Emān virmez 'Ali hec öldürürler

(15b/ 176-177-178)

Sabahleyin Bilāl'in ezan okumasıyla kendine gelen Ebu Sufyân, duyduğu ses karşısında şaşırır. Abbâs, duyduğu sesin ezan olduğunu söyler ve ezanın ardından namaz kılındığını açıklar:

Şubḥ-ı şādık çün belürdi bakdı ben

Pes Bilāl durdı oğudı çün ezān

(15b/ 180)

Ben dedim ki vay saña ey 'aqlı az

Ol ezān oğur kıılırız biz namāz

(16a/ 184)

Abbâs namazın ne olduğunu göstermek için Ebu Sufyân'ı müminlerin yanına götürür. Kureş'in lideri, Resûl'ün imamlık yaparak Müslümanlara namaz kıldırıldığını görür. Resûllah'ın sesi göklere erişir ve duyanların gönlü huzur bulur. Bu sesi işiten her canlı Hz. Muhammed'e hayran olur:

Bilāl durdı oğıdı çünki kıamet

İmām oldı Resûl uydı temāmet

Kim Resûlullāh avāzın eşide

Tā meger gönlünde bir nūr eşide

Şol avāzdur kim ol gökler alur

Eşidicek 'aql-ı cān ḥayran olur

(16a/ 189-191-192)

Abbâs, ezan ve Hz. Peygamber'in sesiyle Ebu Sufyân'ın kalbinin yumuşayacağını sanır. Fakat Kureyş lideri secde etmez, sadece izlemekle yetinir. Abbâs bu durumda Hz. Ali'nin Ebu Sufyân'ı öldüreceğinden korkar:

Çatı kalbi tâ ki bezm ola dedim
Cânı bu nûr ile germ ola dedim

Bu Ebû Sufyân sücûd itmez hemân
Urur öldürür 'Ali virmez amân

(16a/ 194-196)

Ebu Sufyân'ı yanına alan Abbâs, namaza başlar. Namazın öncesinde Resûlullah Yâsin ardından ise Er-Rahmân sûresini okur ve nefesiyle gönüller devâ bulur:

Namâzın evvelinde ol Resûl dir
Ki Yâsin sûresin okudı ol

İkincisinde Errahmân okur hem
Hem oldı cân-ı dil derdine merhem

(16b/ 202-203)

Hz. Ali, ibadet eden müminlerin içinde Ebu Sufyân'ın secde etmediğini görür ve bir hamlede onu yere yıkar. Hz. Ali'den korkan Kureyş müşriği Hz. Muhammed'in karşısında secde eder:

Yapışdı yaçasından urdı yere
Yüzünü gözünü hem sürdi yere

Durdı bağladı elin çökdi dizin
Secde kıldı tobrağa urır yüzün

(17a/214-217)

Bunu gören Resûlullah büyük bir kızgınlıkla Ebu Sufyân'a çıkışır. Kendisinin de diğer insanlardan biri olduğunu ve Hak'tan başka kimseye secde edilemeyeceği söyler:

Secde olmaz Hâk'dan artuğ kimseye
Kâfir olur kim ki secdeye eyleye

Ben dahı bir âdemem yemek yerem
Hem şuşaram içerem uyhu uyuram

(17a/ 219-220)

Hz. Muhammed Kureyş liderine, kendisine secde etmesi gerektiğini kimin söylediği sorar. Ebu Sufyân ise peygamberliğini sınamak için böyle davrandığını ve kendisine secde etmesine izin vermediği takdirde peygamberlik vasıflarını taşıyabileceğini söyler:

Önünde secde kılgıl ger kaçırsa
Benüm haqqum degildür secde derse

Yağın bilgil ki peygamberdür anı
Kağımazsa degil gider gümānı

(17b/ 231-232)

Resûlullah Ebu Sufyân'ın kendisini sınamasından sonra ona artık inanıp inanmadığını sorar ve onu İslâm'a davet eder. Bundan sonra Ebu Sufyân'ın Lât ve Uzza taşlarına tapıp önünde secde etmesini istemez:

Niçe bir Lât (u) 'Uzza'ya taparsın
Niçe bir taş önünde yir öpersin

Gel imdi Teñriye tab ol Müslimān
Utan bu taşā tabağil ey insān

(17b/ 234-235)

Resûlullah'ın sözünü duymamazlıktan gelen Ebu Sufyân, Hz. Peygamber'in Hudeybiye antlaşmasından vazgeçmemesini ister. Hz. Muhammed ise Huzâa kabîlesine saldırdıkları için antlaşmayı kendilerinin bozduğunu ve muazzam ordusuyla birlikte Mekke'yi putlardan temizleyeceğini söyler:

Ki siziñ 'ahdiñüz pimāniñüz yok
Ne 'ahdiñüz ola imāniñüz yok

Olardan Teñri evin arıdalum
Pelidlerden çü Hakk'ı pak idelüm

(18a/ 243-248)

Ebu Sufyân'ı tekrar tekrar dine davet eden Resûl, müşriki inadından döndüremez. İman ettiği takdirde huzura kavuşacağını söylese de Ebu Sufyân dilinin dönmediğini, kendisini Allah'ın Resûl'u olarak göremediğini vurgular:

Huşşa kim añmak seniñ adıñ baña
Key ağırdur dönmez deyilim çün aña

Hem dilümde dağı ağırdur yağın
Kim dilüm dönmez diyem anı hemin

(19a/ 263-264)

Bu sözler üzerine Resûlullah çok sinirlenir. Yüzü gül rengi gibi kıpkırmızı olur. Hz. Ali, Ebu Sufyân'ın boynunu vurmak için hazırlansa da Abbâs buna engel olur:

Yüzi gül yabrağı gibi kızardı
‘ Ali durdı kılıcına el urdı

Hemân-dem tez ‘ Abbâs urudurđı
Resûlullâh'a yalvardı yüz urdı

(19a/ 268-271)

Abbâs, Ebu Sufyân'a tekme vurarak yere düşürür ve başına gelecekleri anlatır. Şahadet getirip Hz. Muhammed'in Allah'ın Resûl'u olduğunu kabul etmezse canından olacağını söyler:

Dedi vargil tanıklık birdür Allâh
Dağı teñri yok kâdirdür Allâh

Tanıklık ver Muhammedür Resûl'i
Ol Allâh'ın ulu sevgülü kulu

(19b/ 281-282)

Tüm bunlara rağmen Kureyş lideri müşrik inadından geri dönmez. Abbâs cansız putlarının Müslümanlar tarafından birer birer yıkılacağını ve kendisine faydasının olmayacağını söyler. Başka çaresi kalmayan Ebu Sufyân, sonunda Allah'ın birliğini kabul eder:

Ey delü gözsüz nedür Lât'ın seniñ
Bir cemâd cânsız ol putuñ seniñ

Dedi çün böyle dersin olğil aña
Tanıklık virirem kim birdür Allâh

(20a/ 288-291)

Fakat Hz. Muhammed'in Allah'ın Resûl'ü olduğunu söylemez. Bunun üzerine Abbâs, Hz. Muhammed'in Allah'ın Resûl'ü olduğunu kabul etmediği takdirde Müslüman olamayacağını söyler ve artık bu cehaletten ayrılmasını ister. Israrlar sonucunda Ebu Sufyân, zoraki bir şekilde, Hz. Muhammed'in Resûl olduğunu kabul eder:

Dedi niçün Resûlullâh demediñ
Resûl deyü Muḥammed söylemediñ

Dedi imdi yine şöyle hemân sen
Müslimân olmadıñ sen bî-imân sen

Ebû Sufyân buñaldı oldu bî-çâr
Resûlullâh Muḥammed dedi nâçâr

(20a/ 293-295-296)

Ebu Sufyân'ın Müslüman olması Resûl'ü çok mutlu eder. Ona olan kızgınlığı da geçer ve Ebu Sufyân'ı serbest bırakır. Mekke'ye doğru yola çıkan Kureyş lideri ise Arapları toplayıp Müslüman ordusuyla cenk etmeyi planlar:

Der idi varayum leşker dereyim
Arablardan olubañlar dereyüm

(20b/ 302)

Hız. Muhammed Ebu Sufyân'ın kafasından geçenleri Cebrâil vasıtasıyla öğrenir. Resûl, Abbâs'a müşrikin yine Hakk'dan döndüğünü söyler. Onu yakalayıp tûlbendini iki parçaya bölmesini, bir parçasıyla ellerini diğler parçasıyla da boynunu bağlayıp getirmesini emreder:

Ki Hâk'dan döndi ğaddâr oldu yine
Göñülden döndi mekkâr oldu yine

Yitüp dülbendini başından alğil
Ki ortasından iki pâre kılgil

Yarısıyla elini bağla muhkem
Yarusın boynuna dağgil anuñ hem

(20b/ 305-306-307)

Abbâs Ebu Sufyân'ı yakalayıarak ordunun içine getirir. Hız. Muhammed, Ebu Sufyân'ın İslâm ordularının mevcudunu bizzat görüp korkması için Mekke'ye dönmesine müsaade etmez⁹⁷. Ebu Sufyân, karşılaştığı manzara karşısında hayretler içinde kalır. Zırhlı mücâhidlerin çokluğu ve silahların parıltıları göz kamaştırır:

Toz içinde kılıçlar berğ urur
Şanaşın kim gök demür deryâdur

(22a/ 340)

Ordunun başında bulunan Ebu Zeri Gaffâr, Ebu Sufyân'ın dikkatini çeker. Abbâs, "Peygamberimizin sevgili yâridir. Resûlullah ondan daha dürüst ve merdi yoktur." der ve ona övgüler yağdırır:

Dedim Ebü Zeri Gaffâr'ı bu
Resûl'ün sevgülü yâri durur bu

Bunuñ hağğında buyurdı peygamber
Ki bundan doğri sözlü yokdurur er

(22a/ 345-346)

⁹⁷ Yıldız, a.g.e., s. 513.

Ordunun düzenini ve ihtişamını gören Ebu Sufyân, Hz. Muhammed'i 'iyi bir sultan' olarak vasıflandırır. Abbâs ise bu sözünün duyulduğu takdirde Hz. Ali'nin hiç aman vermeden başını keseceğini söyler ve Resûlullah hakkında övgülerde bulunur:

Döndi ' Abbâs'a Ebû Sufyân dedi

Kardeşin oğlu ulu sultan dedi

Ger işidirse ' Ali başın keser

Rahim kılmaz bir nefes başın keser

(22a/349-352)

Resûlullah, sultanların en yücesidir. Padişahın hükmü sadece halk üzerinde, Resûlullah'ın hükmü ise yerde, gökte, varolan her cisimde geçerlidir:

Dedi niçün dedi kim zîrâ Resûl

Çamu sultandan ulu sultandır ol

Yer ehli ve gök ehli hep kuru yaş

Resûl emrindedür hep tobrağı taş

(22b/ 353-357)

Peygamber Efendimiz hayvanların, insanların, cinlerin, bitkilerin ve meleklerin, yani beş âlemin, sultanıdır. Âlem-i gayb ve âlem-i fâni O'nun emrindedir:

Vağş (u) tayr ins (ü) cin hayvan nebât

Neh felek cümle melek hem şey cihân

Cümle hükminde durur sultânıdır

Nice sultan kim çamunın cânıdır

(22b/ 358-359)

Resûlullah, âlemlerin şahı, tüm Müslümanların sevgilisidir. Cenâb-ı Hakk'ın en sevdiği kulu, enbiyanın ise en yücesidir:

Çamu mü' min gönlünüñ mağbûbıdır

Padişahı cânının mağlûbıdır

Cem'î enbiyânîñ ulusıdur
 Çeleb kıatında hem sevgülüsıdır

(22b/ 360-363)

Hz. Abbâs ve Ebu Sufyân konuşurlarken ordu harp düzenine girer. Bin kişilik bölük toz bulutları içinde ilerler. Her birinin üzerinde zırh, ellerinde ise mızrakları vardır:

Bunı böyle söyleriken bir ğubâr
 Kıopdı çıkıdı toz içinde biñ süvâr

Merd-i cenk cümle cevş boş süvâr
 Elleriñ her biriniñ nize var

(23a/ 366-367)

Müminlerin yanı sıra ay yüzlü, selvi boylu Resûlullah da zırhını kuşanır ve başına siyah sarık sararak ordunun önünde yer alır. Belinde üç kılıç olan Hz. Muhammed'i görenlerin gönlü mest olur:

Boyu selvi tonu pulâd yüzi mâh
 Hem 'amâme başına şarmış siyah

Belinde üç kılıc kılmış hamâ' il
 Yüzün gören gönül olurdı mâ' il

(23a/369-370)

Hz. Muhammed ardında bin süvari ile gelir. Süvariler yiğit aslanlar gibi Ebu Sufyân'ın önünden geçerler. Her biri tepeden tırnağa Davûdî zırhlara bürünmüş, cins atlara ve develere binmişlerdir:

Geçdi ol ardınca geldi biñ süvâr
 Her birisi şanasın şır-i şikâr

Haş 'Arab atın binerler şöyledür
 Kim kamu başdan ayağa gök demür

(23a/ 377-378)

Üzerinde demirden cevşeni bulunan Hz. Ali, görenleri kendisine hayran bırakır. Yiğitlikte birinci olan pehlivan, düşmanlarının yüreğine korku salar:

Bir demür tağ palası gibi hemân
Pehlevânlıkda hemân andan nişân

Şöyle kim gönülü kıpar görenleriñ
Beñzemez fi' lî aña hic kimsenüñ

(23b/ 380-381)

Mertlerin şahı, Ebu Sufyân Hakk arslanından oldukça korkar. Hz. Hamza'nın ölümüne sebep olduğu için her an canını alacağını düşünür:

Şandım anı can alıcıdur meger
Kıacdımdı sen degül miseñ eger

Ben dedim vay saña kim Hıydar budur
Şâh-ı merdân Şır-i Hıķ serveri budur

(23b/385-386)

Hz. Ali'nin ardından gelen İslâm leşkeri, tepeleri doldurur. Şair bölük halinde gelen askerleri denizin dalgalanıp taşmasına benzetir. Müslüman askerlerin ellerindeki kılıçların ışıltısı geceyi aydınlatır. Kılıçlar müminlerin elinde ustaca savrulur:

Ki tağdan tağa tıldı külli şahrâ
Şanasın mevce geldi taşdı deryâ

Işıklar yıldarar şebrâlar oynar
Kılıçlar parlaşur uz gibi kıaynar

(23b/ 388-389)

Cenâb-ı Hakk, Cebrâil'e buyurduğu üzere gökten melekler indirir. On bin melek sarı renklere bürünmüşlerdir. Sarı atlara binerler, sarı elbiseler giyerler ve başlarına sarı sarıklar sararlar. Bir de ellerinde sarı renkli bir alem bulunur:

Hıķ te' âla Cebrâil'e buyurur
Ki yere gökden melekler indürür

Şarı biner hem giyer şarı cāme
Şarunurlar kamu şarı 'emāme

(24a/ 396-397)

Sarılara bürünmüş on bin meleğin yanı sıra Hz. Muhammed'in sol yanında on bin melek daha yer alır. Ellerinde kılıçlarıyla savaşa hazır askerlerdir:

Hem götürürler yüce şarı 'alem
Şol yanında Muştafā'nıñ yine hem

Bir melek elde yalın kılıcı var
Hem bile on biñ melek dağı süvar

(24a/ 398-399)

Bu meleklerde kızıl tonlar hâkimdir. Ellerinde kızıl alem taşırlar ve kızıl renkli atlara binerler:

Ellerinde sürh getürmişler 'alem
Atları tonları kızıl cümle hem

(24a/ 400)

Resûlullah'ın önünde mavi renkli atlara binmiş on bin melek daha bulunur. Ellerinde yeşil alemleri, üstlerinde kıymetli taşlarla bezenmiş yeşil giysileri vardır:

Bilesince hem yürür on biñ melek
Cümle gök atlara binmiş dutma şek

Ellerinde var 'alemleri yeşil
Hem muraşsa tonları key yeşil

(24a/ 402-403)

Geriye kalan son on bin melek ise beyazlar içindedir. Beyaz alem taşırlar, beyaz atlara binerler ve beyaz elbise giyerler:

Bir melek ardınca yürürdi hem
Ağ biner hem ağ getürmişler 'alem

(24a/ 404)

Hem anuñla varıdı on biñ dağı

Aq binnerler aq geyerler ey ahi

(24b/ 405)

Cenâb-ı Allah cennetin kapıcısı olan Rıdvân'a, Hz. Muhammed'e gölgelik etmesini emreder. Bunun üzerine cennetten beyaz bir bulut Resûlullah'ın başının üzerine iner:

Hak te'âlâ emr ider Rıdvân'a der

Gölgelik düzet var ol sultâna dir

Varur ucmağdan bir aq bulut alur

Şöyle kâfurdan dağı ol aq alur

(24b/ 409-410)

Bu sırada Hz. Peygamber'in sağ yanında Mikâil yürür, sol yanında ise İsrâfil yer alır:

Resûl şağında Mikâil yürürdi

Şol yanında hem İsrâfil yürürdi

(24b/413)

Hz. Muhammed, Habeş sultanı Necâşi'nin verdiği alemini açtırır ve alemini Hassân'ın eline verir:

Hem Resûl acırdı ol gün bir 'alem

Kim Necâşi hâşî virmişdi hem

(24b/ 416)

Anı mirceb cidâsınıñ qolına

Aşuben verdiler Hassân eline

(25a/ 419)

Hz. Peygamber zamanında yaşamış bir şair olan Hassân bin Sâbit⁹⁸ alemini alarak tekbîr getirir ve Resûlullah'a övgü dolu bir şiir okur:

Götürdi yüce tekbîr itdi Hassân

Yürüdi medh okudı gitdi Hassân

⁹⁸E. Wiedemann, "Hassân bin Sâbit", *İslâm Ansiklopedisi*, C. 5, MEB Yay., İstanbul, 1987, s. 343.

(25a/ 420)

Tüm bunlara şahit olan Ebu Sufyân, müminlerin ve meleklerin oluşturduğu İslâm leşkerine hayran olur. Fâni ve nurâni askerlerin çokluğu karşısında çaresizliğini kabul eder:

Ki gördim ben Muḥammed leşkeriniñ

Ne ḥaddi ne kıyası var çeriniñ

Yarıla gök arası ṭoldı leşker

Çekirgeden daḥı çok oldı leşker

(25a/ 429-430)

Gördüklerinden hem korkan hem de Resûlullah'a inanan Ebu Sufyân, tövbe edeceğini söylemesi üzerine Hz. Abbâs tarafından Resûlullah'ın huzuruna götürülür. Abbâs amcasının oğluna Allah rızası için onu affetmesini ister:

Dedi kim yâ Resûlullâh bu geldi

Ebû Sufyân bugün key câna geldi

Aña Allâh ḥaḳḳı çün vir penâhı

Ki çok çekdi belâyı derdi âhı

(25b/ 433-434)

Hz. Muhammed, Kureyş liderini amcası Abbâs için affeder ve Ebu Sufyân'ın Mekke'ye dönmesine izin verir. Resûlullah, Mekkelilere gördüklerini anlatmasını da özellikle tembih eder:

Resûlullâh dedi ' ammu sözüni

Duta dem atlu kılmazam yüziñi

Dedi pes yâ Ebû Sufyân yüri var

Ḳamu kıl Mekke ehlin sen ḥaberdâr

(25b/ 435-436)

Hz. Peygamber, Ebu Sufyân'ın Müslümanlığını kabul etmesi üzerine Abbâs yeğeninden Ebu Sufyân'a bir lutufda bulunmasını ister. Bunun üzerine Hz. Muhammed,

“Her kim Ebu Sufyân’ın evine girerse o emniyettedir, ona kimse dokunamaz, kim evine kapanırsa emniyettedir, kim Mescid-i Haram’a girerse emniyettedir.” sözünü verir⁹⁹.

Şairimiz de Hz. Muhammed ile Ebu Sufyân arasında geçen bu hadiseye değinir: Resûlullah, müşriklerin Ebu Sufyân’ın evine ya da Ka’be’ye sığındıkları takdirde kendilerine zarar gelmeyeceğini söyler. Kureyş müşriklerine böyle bir ihsânda bulunur:

Ki her kim ki gelse senüñ eviñe

Şığına dört yaña tola eviñe

Veyağud Ka’be’ye Sübhân evine

Çacup şığına ol sultân evine

Emîn ola çamunuñ malı cânı

Velâkin şol fülân ile fülânı

(25b/ 438-439-440)

Ebu Sufyân Mekke’ye varıp kendisini bekleyen müşriklere Müslüman olduğunu açıklar. Gördüklerini anlatarak Hz. Muhammed’in büyük ve güçlü ordusunun karşısında dayanamayacaklarını söyler. Bunun üzerine Kureyşlilerden bazıları Ebu Sufyân’ın evine bazıları ise Ka’be’ye sığınır:

Çıyamet çopdı çarcaşdı çalâyık

Çamusı serhoş kimi yoç ayık

Kimi çacdı Ebû Sufyân evine

Şığındılar kimi Sübhân evine

(26a/ 444-445)

Bazı Kureyş müşrikleri ise savaşa hazırlanırlar. Lât ve Uzzâ dininden dönmeyeceklerini söyleyerek silahlanır. Oğul, kız birlik olup Müslümanları Mekke’ye sokmamaya karar verirler:

Kimisi düzdi yolda cenk yarağın

Müretteb düzdiler yerin yarağın

⁹⁹ Keskiöğlü, a.g.e., s. 124.

Dediler Lât (u) ‘Uzzâ yolına biz

Bugün baş oynayalum hem oğul kız

(26a/ 446-447)

Hız. Muhammed, Mekke’ye girmeden önce orduyu düzenler, eshâbını dört gruba ayırır. Sağ kol kumandanlığına Hâlid bin Velîd’i, sol kumandanlığına Zübeyr bin Avvâm’ı, piyadelerin başına Ebû Übeyde bin Cerrâh’ı, diğer gruba ise Sa’d bin Ubâde’yi tayin eder. Resûlullah kumandanlarına; “Size saldırmadıkça, asla, hiç kimseyle çarpışmaya girmeyeceksiniz. Hiç kimseyi öldürmeyeceksiniz.” emrini buyurur¹⁰⁰.

İncelediğimiz metinde, kumandanlardan ilk olarak Hâlid bin Velîd’e yer verilir. Hâlid savaşta ilk harekete geçen mücâhidtir. Hâlid ve ardındaki müminler Mekke’nin güneyine, dağın eteklerine geldiklerinde azılı Kureyş müşrikleri ile karşılaşır. Kureyşliler Müslüman askerlere ok yağdırırlar:

Çazaya ol çapudan geldi Hâlid

Ol eşrâra beraber oldu Hâlid

Çarşulayup cenge âgaz itdiler

Söylediler herze oğlar atdılar

(26a/ 449-450)

Hâlid, İslâm ordusunun üzerine saldıran Mekkelilere teslim olmaları için çağrıda bulunur. Hız. Muhammed’in kendilerini affedeceğini söyler ve bu lutuftan faydalanmalarını ister:

Dedi Hâlid ya çavüm yoldan gidün

Fitne çoparmañ gelün siz luğf ediñ

Kim Resûlullâh size virdi emân

Biz dağı hürmet iderüz hem hemân

(26a/ 451-452)

¹⁰⁰ Doğrul, a.g.e, s. 382.

Aksi takdirde Hâlid hiç kimseye acımayacağını, yaşlısından çocuğuna, dostundan akrabasına herkesi kırıp geçireceğini söyleyerek Kureyşli müşrikleri uyarır:

Siz savaş iderseñüz bilũñ hemân
Ben dağı kimseye vermezem emân

Ğılaram ulu kiçi ehl-i ħaseb
Dimezem yâ dost yaħud neseb

(26a/453-454)

Müşrikler Hâlid'in çağrısına aldırılmazlar ve saldırıya geçerler. Bu duruma sinirlenen Hâlid kılıcını çeker ve savaşmaya başlar. Müşriklerden on yedi kişiyi öldürür:

Ğağıdı Ĥâlid kılc cekdi hemân
Cengi kıldı ol ħapuda bir zamân

Bir dem anda şöyle kim cenk oldu dir
On yedi seyyid Ĥureşden öldi der

(26b/ 457-458)

Kureyşlilerin tek tek canını alan Hâlid'den, müşrikler en sonunda aman dilerler. Hâlid ise Resûlullah'tan emir gelinceye kadar durmayacağını, kılıcını bırakmayacağını söyler:

Pes ħalan kâfir buñaldılar hemân
Cümlesi çağrışdılar kim el amân

Dedi Ĥâlid kılc götürmezem ben
Resûl'den emr erince ħurmazam ben

(26b/ 460-461)

Bu sırada Hz. Muhammed, Mekke şehrine ulaşır. Devesinden inerek Allah'a secde eder ve kendisine bu günleri yaşattığı için şükreder. Mekkelilerden birçok kişi direniş gösterse de, bir o kadar kişi de iman getirerek İslâm dinine girerler:

Pes deve üstünde çöküben dizin
Secde kıldı Allâh'a urdı yüzün

Geldi andan girdi Mekke şehrine

Çarşu geldi çok kişi girdi dīne

(26b/ 463-464)

Hâlid'le cenk etmekte hata ettiklerini anlayan Mekkeliler Resûlullah'ı bulup ondan yardım isterler ve kendilerine zarar veren Hâlid'i Hz. Peygamber'e şikâyet ederler. Hz. Muhammed Kureyşlilere, savaşı kendilerinin başlattığı için Hâlid'in de karşılık verdiğini söyler:

Resûlullâh dedi şuc bunlarıñdur

Ta'âruz itdiler güç bunlarıñdur

Veger ne Hâlid'iñ hec anlarıñla

Yoğudı hec işi hem bunlarıñla

(27a / 469-470)

Müşriklerin yakınması üzerine Resûlullah, Hâlid'in savaşı son vermesi için ensârdan birini görevlendirir:

Kim ol halkdan kılıcını götürsün

Emân virsün katumuza götürsün

(27a / 472)

Savaş meydanında Hâlid'i bulan mümin, Hz. Muhammed'in söylediklerinin tam tersini anlatır. Resûlullah'ın kendisine dua ettiğini, savaşa devam etmesini emrettiğini söyler. Bunun üzerine Hâlid tekbîr getirerek müşrikleri kırmaya devam eder:

Geldi yâ Hâlid Resûlullâh dedi

Çok hayır virsün saña Allâh dedi

Ur kılıc bunlara hic virme emân

Tekbîr itdi Hâlid işitdi hemân

(27a / 474-475)

Hâlid'in müşrikleri kırmaya devam etmesi üzerine Kureyşliler Hz. Muhammed'den tekrar yardım isterler. Resûlullah Hâlid'in sözünü dinlememesine bir anlam veremez:

Çırdı Hâlid bizi feryâd dediler

Çıl elinden bizi âzâd dediler

Çatı geldi işbu söz dedi Resûl

Ya' ni dutmaz mı sözümüz bizim ol

(27a / 479-480)

Resûlullah ikinci sefer Hâlid'i durdurmak için İbn-i Atâ'yı gönderir. Sözüne karşı gelmemesini ve savaşmayı bırakmasını emreder. İbn-i Atâ da Hâlid'in yanına varınca yalan söyleme gereği duyar ve Hâlid'e müşrikleri kırmaya devam etmesini söyler:

Gördi ol İbn-i 'Ağa dedi aña

Kim selam viridi Resûlullâh saña

Çok hayırlar saña Allâh vire gör

Hec emân virme buları kıra gör

(27b / 485-486)

Hâlid, Resûlullah'a ve Allah'a bağlılığından ötürü savaşmaya devam eder. Önüne gelen müşriklere kılıcını savurur:

Dedi Hâlid kim Resûlullâh ben

Kim mu'ti' am hem dağı Allâh'a ben

Na' ra urdı ol kılıc şaldı yine

Bir süryüp kâfirleri çaldı yine

(27b / 487-488)

Kureyş'in uluları bu hali görünce Hâlid'e durmasını söyler. Fakat Hâlid, Resûlullah'ın emri üzerine savaşmayı bırakmaz. Hâlid'e, gelen kişilerin kendisine yalan söylediğini anlatan Kureyşliler, Resûlullah'ın böyle bir şey istemediğini açıklarlar:

Dediler yok Resûlullâh dimedi

Bizi ol kır deyü vallâh dimedi

Gelen kişi size dedi yalanı

Resûlullâh dimedi öyle anı

(27b / 494-495)

Hâlid'i durduramayan Kureyş halkı, Hz. Ali'nin huzuruna varır. Hâlid'in önüne gelen herkesi öldürdüğünü, çocukları yetim bıraktığı anlatırlar. Hz. Ali, iki kez elçi gönderildiğini söylese de, Kureyşliler Hâlid'in hala savaşmaya devam ettiğini söylerler. Bunun üzerine Hz. Ali, Hâlid'i almak üzere kendisi gider ve onu Hz. Peygamber'in makamına getirir:

‘ Ali kendi yerinde ıodu âdem

Buları kendisi aldı hemân-dem

Resûlullâh ıatına aldı geldi

Olarıñ vaşfi ĥalîn ‘ arz kıldı

(28a / 501-502)

Resûlullah Hâlid'e, kendisine iki kişi gönderdiğini, buna rağmen neden sözünü dinlemeyip insanları öldürdüğünü sorar. Hâlid, Resûlullah karşısında yaptığından bir hayli utanır:

Dedi bunca kişi gönderdim saña

Sen muĥâlif niçün olursuñ baña

Ĥâlid işitdi ta‘ accüb eyledi

Ben şığındım Allâh'a andan dedi

(28b / 509-511)

Fakat buna rağmen Hâlid savaşmaktan kendini alamaz ve yetmiş kişiyi öldürür. Resûlullah'ın huzuruna tekrar varan Kureyşliler, Hâlid'in elinden kendilerini kurtarmasını isterler:

Pes Resûlullâh'a vardılar hemân

Yā Resūllāh dediler el-emān

Ƙırdı Hālid halkı hec virmez emān

Ʀanımazsıñ bir dedi ƙalmaz hemān

(28b / 517-518)

Resūlullah bu duruma çok sinirlenir. Ancak bu işte bir sırrın olduğunu düşünür. Hz. Ali'yi çağırarak, Hālid'i bağlayıp getirmesini ister:

Pes ' acāib işdür bu iş meger

Bunda bir sır vardur ola mu' teber

(28b / 520)

Yüri var sen Hālid'i tut bağlağil

Kim ƙatı buyruƙ şıbdur şöyle bil

(29a/ 522)

Hz. Ali, Hālid'i tutup bağlar. Neden Resūlullah'a karşı geldiğini sorar. Hālid ise gelen elçilerin Resūlullah'ın emri üzerine müşrikleri öldürmesini istediğini söyler:

Ki hergiz hilāf itmedim ben aña

Gelenler siz şoruñ ne dedi baña

Dediler baña ƙır virme emānı

Anuñ emriyle işledim ben anı

(29a / 528-529)

Hz. Ali, Hālid'i Hz. Muhammed'in huzuruna getirir. Fakat Resūlullah Hālid'e çok kızar ve neden sözüne karşılık böyle davrandığını sorar. Hālid ise kendisinin emri olduğu için insanları öldürdüğünü, yoksa o kişilerin ahababı, arkadaşları olduğunu söyler:

Senüñ ƙorƙundan Allāh ƙorƙusundan

O ƙırmaƙ gönülsiz geldi benden

Ki anlar ƙavmi ƙardaşımdur benim

Ƙırılanıñ kimi yoldaşım benim

(29b / 538-539)

Hz. Muhammed durumu anlamak için elçileri de sorguya çeker. Elçi gönderilen iki mümin Hz. Peygamber'e müşrikleri öldür dediklerini itiraf ederler. Fakat bunu gönülden söylemediklerini de anlatırlar:

Dediler kırma dimek diledik biz

Velâkin dönmedi aña dilimüz

Göñülsüz dilimüze kır gelür

Hec emân virme evladı kır gelür

(28b / 542-543)

Resûlullah bu duruma şaşırır ve endişe eder. Tam bu sırada gökten Cebrâil iner ve Allah'ın selamını getirir:

İşbu endişe icindeydi Resûl

Cebrâil geldi irişdi gökden ol

(28b / 546)

Dedi Allâh veripdi saña selâm

Hem taḥiyyât daḥı ḥaşşa yâ imâm

(30a / 547)

Cebrâil Resûlullah'a, Hamza'nın kanı için yetmiş müşriki öldüreceğine and içtiğini hatırlatır. Bunun için de Hâlid'e kendilerinin emir verdiğini, Resûlullah'ın bu yeminini yerine getirdiklerini söyler:

Hamza'nın kanı için yetmiş ulu

Seyyid öldürem dediñdi ey ulu

Biz buyurduk Hâlid'e kırdı anı

Doğrı kıldım sen ḥabîbim andını

(30a / 547)

Bunun üzerine Resûl, müminlere Cebrâil'in kendisine söylediklerini aktarır. Hâlid'i Allah'ın kılıcı, İslâm'ın kılıcı ve müminlerin kılıcı ünvanını verir. Hz.

Muhammed onun adının bundan sonra Seyfullah olduğunu ve bu adı, Allah'ın ona koyduğunu söyler:

Dedi Hâlid Hâk kılıcıdur yakîn
Seyf-i İslâm dahı Seyfü' l-mü' minin

Oldu anda adı Seyfullâh anuñ
Öyle kodı adını Allâh anuñ

(30a / 551-552)

Resûlullah Hakk'a şükürler sunar. İbrahim'in yüzüğünü parmağına takar, İsmail'in kuşağını beline bağlar ve başına miğferini geçirerek atına biner:

Pes İbrahim yüzigiñi getürdi
Anı barmağına anda geçürdi

Hem İsmail kuşağını kuşandı
Başına miğfer urdı ata bindi

(30a / 556-557)

Kabileleri nizama sokan Resûlullah, müminlerle birlikte Tuba kapısından Mekke'ye girer:

Kabailer dedi tertibile hoş
Beraber yürüsün ta' zimile hoş

Deyr-i Tuba çapusunda peş hemân
Mekke'ye girdi Resûlullâh hemân

(30a/ 558-559)

Başındaki beyaz sarığı ile etrafa nurlar saçarak ilerleyen Resûlullah, dolunay gibi etrafa ışık saçır. Güneşten daha parlak olan cemalinin nuru ile sokakları aydınlatır:

Başında aq' emâme nûrı sâye
Key şarmış aq' emâme tulu aya

Şoqaqlar külli yüzi nûrı tıldı

Ki güneşden dahı ol rüşen oldı

(30a / 560-561)

Hz. Muhammed meleklerin ve eshâbının içinde Ka'be-i Muazzam'a doğru ilerler. Meleklerin tekbiri ile semâlar inlemeye başlar. Bunu duyan Müslümanlar da 'Allahu ekber!' diyerek tekbîr getirirler ve Beytü'l-Harâm'a girerler:

Meleklerden felekler tıldı tekbîr

Müslimânlar işitdi kıldı tekbîr

Şu resme kıobdı tekbîrden 'alâmet

Ki düşdi gülğule Beyti'l-Harâm'a

(30b / 562-563)

Müminlerin Mekke'ye girişi Kureyşliler üzerinde büyük etki yaratır. Çöl tamamen zırhlı askerler ile dolar ve yeryüzünü bir deniz edasıyla kaplar:

Ki tağı taş kamu şahraya dönmiş

Demürden yiryüzi deryaya dönmiş

(30b / 567)

Resûlullah, Mekke'ye girişte Cenâb-ı Hakk'a şükreder. Bu sırada Sa'd da Resûl'un ardınca Fetih sûresini okur. Müminlerin hepsi atlarından inerek kapıya doğru yönelirler:

Sa'd Resûl önünce yürürdi yakîn

Oқыuyup *İnnâ feteħnâ* süresin

Çapuya geldiler çünkim beraber

Çamusı andan indiler ser-a-ser

(31a / 571-572)

Yetmiş kabîle, Resûlullah'ın önünden Kâ'be'ye doğru yürür. Resûl'un sağ yanında Cebrâil, sol yanında ise Mikâil yürür:

Yayağ oldı kamu yetmiş kabîle

Yüridiler Resûl önünce bile

Ki sağ yanında Cebrâil yürürdi

Ki sol yanında Mikâil yürürdi

(31a / 573-576)

4. Hz. Peygamber'e Biat:

Hız.Muhammed, Mekke-i Muazzam'a girdikten sonra Kureyş ehline sitem eder. Kendisini kabul etmeyip yurdundan sürdüklerini, kendisine ve müminlerine her türlü kötülüğü yaptıklarını söyler. Resûlullah, Mekke'nin fethi olan bu mübarek günde Allah'ın bunların karşılığını verdiğini anlatır:

Ben olam kim içiñizden sürdüñüz

Ben olam kim beni mekrûh gördüñüz

Şimdi Allâh'a görenler virdi baña

Neyledi sizi baķuñ görüñ taña

(31a / 579-581)

Bu sözler üzerine Mekkeliler ağlaşırlar ve tüm bunlara rağmen Resûlullah'tan af dilerler. Suçlarının ve günahlarının bağışlamasını isterler; çünkü âlemlere rahmet olarak gönderilen Resûlullah'ın kendilerini affedeceğini bilirler:

Mekke ehli cümle hay hay ağladı

Her birisi yâ Resûlallâh dedi

(31a / 582)

Günâhımız bağışla pes 'afv eyle

Keremle şucumızı maḥv eyle

(31b / 583)

Korkularından Mescid-i Haram'a sığınan Kureyşliler, kadınlı erkekli topluca, Resûl'den iyilik ve kerem beklerler. Korku ile karışık ümitle Resûlullah'ın kendilerini affetmesi için dua ederler. Müşriklerin gözyaşları bir nehir misali akıp gider:

Râvî eydir 'avrat oğlan ḥaş (u) 'âm

Yollara gelmiş yığılmışdı temâm

Cümlesi kıılır du‘ā ağlardı zār
Şöyle kim gözyaşı oldu cuy-bār

(31b/ 590-591)

Resûlullah müşriklere sevinçli haberi verir ve hepsini affettiğini söyler. Mekke'nin her köşesi Resûlullah'ın nuruyla dolar. Gönüller Mustafa'nın lutfuyla huzur bulur:

Pes Resûlullāh eliyle işāret
Kııldırđ anlara virür beşāret

Mekke'nün gūşeleri pür nūr idi
Muşţafā'nın nūrıyla ma‘ mūr idi

(31b/ 593-594)

Müşriklerin affından sonra Resûlullahı, ensâr ile birlikte Ka‘be'yi yedi kez tavaf eder. Ka‘be'yi tavaf eden Hz. Muhammed, müminlerine putları işaret eder ve yıkılmaları gerektiğini söyler:

Pes yayağ oldu yedi ol ʔavāf
Kııldı anda Ka‘ beyi yoğdur ħilāf

Ol mübārek ʔamcıyla pes Resûl
Putlara kııldı işaret döndi ol

(32a/ 598-599)

Müminler putları teker teker yıkarlar. Fakat putlardan biri olan Hubel, demir halatlarla bağlandığında yıkılmaz. Hz. Muhammed Hz. Ali'ye Hubel putunu yıkması için emir verir:

İllā kııldı ol Hūbel anda hemān
Düşmedi ol yire anda ol zamān

Hem demür bendleriyle bağılı idi
Pes ‘ Ali'ye döndi peygamber dedi

(32a/ 602-604)

Resûlullah'ın emri üzerine Hakk arslanı Ka'be damına çıkar. Mekkeliler Hz. Ali'nin ne yapmaya çalıştığına bakarlar. Kureyşlilerin gönlünde putların Hz. Ali'yi helak etmesi ve kendilerine el sürdürmemesi geçer:

Şāh-ı merdān Ka'be tamına çıkar
Mekke'nün kavmi gelür aña bakar

(32a/ 608)

Anların gönlünde bu idi gümān
Kim helāk ide 'Ali'yi ol zamān

(32b/ 610)

Hz. Ali dama çıktığı gibi putu başından ayırır ve Ka'be'nin ortasına fırlatır:

Çekdi kıopardı yerinden pes anı
Götürüben atdı ol Hāq arslanı

(32b/ 618)

Resûlullah'ın emri üzerine putun başı Şeybe kapısının önüne konur. Her kim bu kapıdan girerse putun üstüne basmasını ister. Özellikle puta tapanlar tarafından ayaklar altına alınmasını söyler:

Ol beni Şeybe kapusunda kıodı
Kim giren çıkan bunu başun dedi

Aña tapanlar göziniñ üstüne
Başalar ayak yüziniñ üstüne

(33a/ 622-623)

Hz. Muhammed Kureyşlilere evlerinde ne kadar putları varsa kırmalarını ister. Ka'be'nin yanı sıra Mekke tamamen putlardan arınır ve İslâmiyet tüm şehre yayılır:

Her kimiñ varısa evinde putu
Hep şısunlar kıande varısa putu

Kimdü kendi gitdi putlar devleti
Doğdı üstünüze İslām 'izzeti

(33a/626-627)

Hz. Muhammed Kureyşlilerden Ka‘be’nin anahtarını ister. Anahtarın getirilmesi üzerine Resûlullah, kıyamet gününe kadar anahtarı saklaması için Şeybe’ye verir:

Çün iriştiler bu resme rast nişân

Pes getürdiler kilidin tez hemân

Ey Benî Şeybe sizündür kilid

Tâ kıyamet gününe dutuñ ümîd

(33a/ 631-634)

Müminlerin kapıyı açması üzerine Resûlullah Ka‘be’ye ayak basar. Her direk dibinde iki rekât namaz kılar:

Acdılar qapuyı peygamber hemân

Ka‘be’nüñ icine girdi ol revân

Her direk dibinde iki rek‘at namâz

Kim namâz kıldı niyâzıyla imâm

(33b/ 635-636)

Namazdan sonra Ka‘be’yi inceleyen Resûlullah, duvarda asılı duran Hz. İbrahim’in resmine rastlar. Kureyşli müşriklerin itibar etmediği bu resmi suyla yıkar:

Dedi vallâh enbiyâya bunılan

Şu getürdi yûdı anları hemân

Şûreti İbrâhim’in qaldı hemîn

Kim qamudañ yüce idi ol hemîn

(33b/ 641-642)

Resme uzanamayan Resûlullah’ı Hz. Ali omzuna alır. Bir yandan Mikâil Hz. Peygamber’in düşmemesi için ellerinden tutar:

Gel benüm boynuma baş dedi ‘Ali

Yâ Resûlallâh andan aña şungil eli

Elleriñ dutardı Mîkâ’il dağı

Seni anlar götürürdi yâ velî

(33b/ 643-647)

Resûlullah'ı omzunda taşımaya üzerine Cenâb-ı Hakk, Hz. Ali'den memnun kalır ve onu dostu olarak lutuflandırır:

Ol omuzdur ol omuz kim 'arşda ol

Hağ te'âla hâzretin kıldı kabul

Ol mübârek omuza Hağ el kıdı

Sen benim dostum habîbimsin dedi

(34a/ 650-651)

Resûl-i Ekrem Hz. Bilâl'e, Ka'be'de ezan okuması emrini buyurur. Hz. Bilâl ezana başlar başlamaz, müminlerin yanı sıra ağaçtan toprağa kadar her zerre secdeye kapanır:

Pes Resûlullâh buyurdu ba' de-zân

Ka' be şamında Bilâl oğur ezân

Hemân bir kez dedi Allâhu Ekber

Sücûd ider ağaclar taşlar ekser

(34a/ 655-656)

Melekler dahi ezan sesinin güzelliği karşısında mest olurlar. Hz. Bilâl'in müezzinliğine hayran kalan melekler, ezanın bundan sonra günde beş kere okunmasını isterler:

Cevab virdi melekler dağı hayrân

İşitdiler taña kıldılar inân

Dediler budur müezzin ba' de-zân

Günde beş kez oğunsun bu ezân

(34a/ 657-658)

Resûlullah, Ka'be içinde namaz kıldıktan sonra Kureyş halkına dönerek haklarında ne karar vereceğini düşündüklerini sorar. Kureyşliler ise kendisinden hayır bekleediklerini, kerem ve iyilik sahibi kardeşleri olduğunu söyleyerek af dilerler:

Pes Kureyşden yaña dönüp ol emîn
Hakkıñuzda niceyim dedi hemîn

(34a/660)

Dediler hayr-ı kerâmet yâ kerîm
Şol kerim arkadaş gibisin şöyle kim

(34b/ 661)

Resûlullah bunun üzerine Kureyş halkını serbest bırakır. Beytü'l-Harâm'da savaşılmasını ve kan dökülmesini yasaklar. Etrafindan ağaç dahi kesilmesini istemez ve Allah'ın evine abdestsiz basılmasından insanları men eder:

Dağı bunda kimse hec kan dökmesün
Kim ne taşın yâ divârın söñmesün

Hem ağacın dağı kimse kesmesün
Kimse abdestsiz bu eve başmasun

(34b/ 664-665)

Bu hadiseden sonra Resûlullah, Kureyşlilere peygamberliğini ilan edip ilk kez İslâm'a davet ettiği Safa tepesine çıkar ve Allah'a dua eder:

Pes Şafâ taşına vardı ol Resûl
Anda dağı hem du'â eyledi ol

(34b/ 669)

Müminler Resûl'ün bundan sonra doğup büyüdüğü vatanı Mekke'de kalacağını düşündüklerinden hayıflanırlar. Resûlullah ise müminlerle Medîne'ye döneceğini, hatta mezarının da orda olacağını söyler:

Dağı gelmez Medîne şehrine âh
Yâ kim döne o hicrân zehrine âh

Ki ya' ni ben Medīne obrağında
Yaturam defn iderler beni anda

(34b/ 671-673)

Fethinden sonra Resūlullah ve mūminler on sekiz gūn Mekke'de kalır. Bu sūre zarfında askerlerden hiç biri silahını kullanmaz, hazır bir Őekilde Hz. Muhammed'den gelecek bir emri beklerler:

Rāvīler eydūr on altı gūn temām
Durdı peygamber buyurdı hāŐ u 'ām

Hem silahı hec gidermedi biri
Durdılar cūmle geyimlū ol eri

(35a/682-683)

Ebu Sufyān'ın hanımı Hindi, zoraki imana gelir. Hz. Muhammed, Hamza'nın gōğsünü yarıp ciğeri yiyen bu kadının da Mūslūmanlığını kabul eder:

Hindi'den dōndi Resūlullāh hemīn
Kim yemişdi Hāmza'nıñ bağrın yağīn

(35a/ 686)

Dağı geldi hem yine oldem Resūl
Hindi'niñ İslām'mı kıldı kabul

(35b/687)

Resūlullah'ın mūŐrikleri İslām'a davet etmesi ũzerine Mekke halkının bũyũk bir kısmı imana eder ve Resūl'e biat ederler:

Mekke ehliniñ çoğı pes geldiler
Bey'at itdiler Mūslimān oldılar

(35b/ 688)

MūŐriklerin biatlarının kabul edilmesi için Resūlullah son bir Őey yapar. Bir anak su isteyerek ellerini bu suya sokar. Resūlullah'ın ardından Mekkeli kadınlar da suya ellerini sokarlar ve biat ederler:

Bir anak Şu oldururlardı hemīn
Pes Resūlullāh Őoğarı elīn

El şokardı ol şuya ‘ avratları
Öyle idi anlarıñ bey‘ atleri

(35b/ 689-690)

Kadınların biatından sonra şairimiz Mekke fethini bitirir. Hz. Muhammed’in ruhuna Allah’tan rahmet diler:

Hem bu meclis burda olur temām
Feth Mekke burada kıalsun temām

Hak Çelebden günde yüz kez selām
Muştafa’nıñ rûhına her şuc-ı şām

(35b/ 694-695)

5. Huneyn Gazvesi ve Tâif’in Fethi:

Mekke’nin fethinden sonra Müslümanlar büyük bir sevinç içindedirler. Allah’ın yardımıyla Ka‘be putlardan temizlenir ve İslâm dini etrafa yayılır. Fakat putperest olan Hevâzin kabîlesi, İslâmiyet’in Arabistan’a yayılmasını istemezler. Reisleri olan Mâlik, yirmi bin kişilik ordusu ile Müslümanlara savaş açar¹⁰¹.

Taif fethi, Huneyn savaşının bir uzantısı sayılır. Hevâzinliler ve diğerk müşrik boylar Huneyn vadisinde Müslümanlarla savaşırılar. Yenilgiye uğrayan Hevâzin ordusu Taif kalesine sığınır. Müslümanlar da arkalarından gelerek çarpışmaya devam ederler. Bundan dolayı Huneyn ve Taif savaşları tek başlık altında anlatılacaktır¹⁰².

Şair Huneyn savaşını anlatmadan önce dünyanın fâniliğinden ve geçiciliğinden şikâyet eder. Ölümünün yaklaştığını düşünerek kahırlanır:

Dehre bak kim hikmet ehlin neyledi
Kamusını kara tobrağ eyledi

Hep gelen bu menzile getmek gerek

¹⁰¹ Keskiöğlu, a.g.e., s. 127.

¹⁰² Yıldız, a.g.e., s. 523.

Böyle düzdi düzeden nitmek gerek

(36a/ 703-704)

Daha sonra şair Huneyn savaşına giriş yapar: Resûlullah Mekke'yi kâfirlerin elinden alır ve Kureyşlilere İslâmiyeti kabul ettirerek kendisine biat ettirir:

Çün Resûlullâh aldı der hemân

Mekkeyi kâfir elinden ol zamân

Ol Kureyş ehli Müslimân oldılar

Bey'at eydüp ehli beymân oldılar

(36a/ 706-707)

Mekke'nin çevresinde oturan Hevâzin kabîlesi, Resûlullah'ın Mekke'yi fethettiğini duyar. Putlara tapan bu kabîlenin reisi Mâlik bin Avf bu işe çok sinirlenir ve kabîlenin büyüklerini Resûl'e karşı kıskırtır:

İcerinde bir ulubeñ varıdı

Mâlik-i İbn 'Avf idi anuñ adı

Dedi ey begler eşitdim bir haber

Göñlüm oldu guşşadan zîr u zeber

(36a/ 709-711)

Mâlik bin Avf, Kureyşlilerin putlarını terk edip İslâm dinine girmelerini kabullenemez. Arapların, Müslümanlardan ve Resûlden korktukları için din değiştirdiklerini düşünür. Fakat kendisi kesinlikle Resûl'e biat etmeyeceğini söyler:

Çevre ilden çok 'Arablar vardılar

Çorçdılar andan dînine girdiler

Anlarıñ işlerini ben kılmazam

Uymazam ben aña tâb'i olmazam

(36b/ 715-716)

Hevâzin lideri, Müslümanlara karşı bir ordu hazırlamak ister. Müminlere savaş açmadan kendilerinin baskın yapıp Mekke'yi ellerinden almayı planlar:

İllâ şimdi gör ne direm ben size
Ol gelür leşker cakar bir gün bize

Biz varalım üstüne ol gelmedin
Şevketini sıyalum olamadın

(36b/717-718)

Bununla da kalmaz, Resûl-i Ekrem'in başını keserek Lât ve Uzzâ putlarının karşısına asmak isteyen Hevâzin müşriki, Hz. Ali'yi de öldürerek pehlivanlık gösterisi yapmak ister:

Öldürelüm anı başın keselüm
Lât (u) 'Uzzâ karşısına aşalum

'Alisini dağı öldürelüm
Erligimüz 'âleme bildürelüm

(36b/ 720-721)

Kabîlesini savaşmaya ikna eden Mâlik bin Avf, çevre illere mektuplar yazarak birleşme çağrısında bulunurlar:

Pes buyurdı nâmeler gönderdiler
Çevre yaña beglere bildirdiler

(36b/ 724)

Çağrıya iştirak eden ilk kabîle Akal Temir beyleri olur. Akal Temir beyleri, üç bin er ile gelirler. Erlerin belinde altın kemer, üstlerinde ipekli kumaştan elbise ve başlarında altın taçlar vardır. Bellerinde ikişer adet kılıçları, kollarında kalkan, ellerinde ise mızrakları bulunur:

Çoşanı zîba geyer zerrin kemer
Tonları kırmızı kemhâ tac zer

Hamâil ikişer kılıc belinde
Kolunda kalkanı nîze elinde

(37a/ 727-728)

Yardıma gelen ikinci kabîle ise üç bin er ile Benî Kays kabîlesidir. Beylerinin adı Şûnis, bindiği atın adı ise Maḥbûb u Revân'dır:

Geldi ardınca Benî Kays begleri

Üç pin er için giymelü leşkeri

Begleriniñ adı Şûnis pehlevân

Bir ata binmiş adı Maḥbûb u Revân

(37a/ 729-730)

Benî Kays kabîlesinin ardından İbn-i Hilâller, üç bin er ile birlikte sevinç içinde gelirler:

Geldi ardınca anuñ İbn-i Hilâl

Üç piñ er şādân berinde yoḡ melâl

(37a/ 733)

Ardından Şakik kabîlesi gelir. Kabîlenin reisi Urve bin Mesud'dur. Bin kişilik ordusu ile Hevâzin kabîlesine karışır. Urve, cenk meydanında arslanlar gibi savaştacak kırk bin yiğit ile gelir:

Geldi ardınca Şakik begleri

‘Urve İbn-i Mes’ud itdi begleri

Piñ kişiye şayılurdu ol dilir

Cenk gününde uyıdı bir nerre-şir

(37a/ 736-737)

Hevâzin reisi Mâlik, gelen her kabîleyi hürmetle misafir eder ve ikramlarda bulunur:

Begleri oḡudı mihmân eyledi

Her birine baḡşış iḡsân eyledi

(37b/ 740)

Tüm kabîleler toplanmış iken bir kişi çıkagelir. Meclisin içinde dertlenip ağlamaya başlar. Lât ve Uzza putlarının ayaklar altında olduğunu söyler. Beylerin,

Mekke'ye giderek müminleri öldürmelerini ve tanrıları olan putlarına sahip çıkmalarını ister:

Lât (u) 'Uzza ĥor ayaklarda bata

Elleri Şine Őoĥaĥlarda yata

Siz varuben anı ĥaldırmaya siz

Anı eydenleri öldürmeye siz

(37b/ 746-747)

Tanrılarının ayaklar altında olduĥunu duyan Mâlik kahrolur ve dövünmeye başlar:

İŞitdi Mâlik ağladı okurdu

Hay hay Şol göz gibi bakurdu

Dedi ben ölim mi hec selâmet

Ola Teñrilerim böyle melâmet

(38a/ 762-763)

Müminlere beddualar savuran Mâlik, Hz. Muhamed'den intikam almak için and içer:

Düşüp yerde Őoĥaĥlarda ĥalalar

Başılalar ayaklarda ĥalalar

Ben Muĥammedden olarıñ dâdını

Almazısam ĥoram erlik adını

(37b/ 764-765)

Mâlik kâbilesine kadınlarını, çocuklarını ve mallarını alarak savaĥa gitmelerini söyler. Bu sebeple askerlerinin ailelerini ve mallarını gördüklerinde daha hırsla muharebe edeceklerini düşünür:

Pes dönüben 'Urveye dedigi biz

Bile gelsün ' avrat oĥlan malımız

Tâ ki bu halk malın ehlin göreler
Viremeyeler düşmana berk duralar

(38b/ 766-767)

Hevâzin ordusu kırk bin¹⁰³ kişilik askeri ile müminlere karşı harekete geçer. Yeri göğü inleterek gelen ordu, etrafı toza boğar:

Yürüdi koşun koşun ayinile
Ol Resûl'e kaçd idüben giynile

Yırıla gök ortasını tutdı toz
Gün görünmez oldu günü örtüdi toz

(38b/ 771-772)

Mâlik'in ordusu gece gündüz ilerler. Yolda dört yüz kırk beş yaşında Turayd adında kör bir adama rastlarlar. Mâlik Resûl ile savaşmaya gittiğini söyleyince Turayd, Hz. Muhammed'e önceden haber verildiğini söyleyerek uyarır:

Hem Turayd iy idi ol mel'unîñ
Pırliginden gözi göremezdi anuñ

Dehr aña yardımcıdur bî-gümân
Kim anuñ durur bu dehrri bu zamân

(39a/ 778-781)

Hevâzin kabîlesi ilerlerken Cebrâil, Allah'tan selam getirerek Resûl'ün huzuruna varır. Hevâzin ve Şakik kabîlesinin muharebe etmeye geldiklerini haber verir:

Ol çeri söyleyince ol hemîn
Geldi gökden indi Cebrâil emîn

Hem buyurdi kim Hevâzin leşkери
Üstüne gelür Şakik'in begleri

(39a/ 785-787)

¹⁰³“Metinde Hevâzin ordusunun kırk bin kişiden oluştuğu yazar. Fakat gerçekte ordu yirmi bin kişiden oluşur.”
(Keskioğlu, a.g.e., s. 127.)

Resûlullah ordusunu toparlayarak müşrikleri karşılamak üzere yola koyulur:

Bindi peygamber revân oldu çeri

Karşıladı kâfiri Hâk leşkeri

(39b/ 800)

Hz. Muhammed'in sağında Sıddık, solunda ise Hz. Ömer yürür. Resûl'ün ardından ise dinin arslanı, mertlerin şahı Hz. Ali gelir:

Şağ yanında yürüdi Şıddık revân

Şol yanında hem Ömer oldu revân

Yürüdi ardınca hem 'Ummân yakîn

Önce Hâyder şah-ı merdân şîr-i dîn

(39b/ 801-802)

Binlerce mümin Allah'ın ve Resûlullah'ın lutfuna ulaşmak için düşmanın üzerine büyük bir hangame ile ilerler:

Erenler hay-ı huy-ı anlarıñ öni

Ki toz kâlkdı tıtdı gögüñ yüzüni

(40a/ 809)

Müşriklerin kumandanı, geceden istifade ederek Huneyn vadisinin iki yamacına ordusunu yerleştirir ve pusu kurar. Gecenin karanlığı, müminlerin düşman askerlerini görmesine engel olur:

Köprünin çalar kayalar sögölür

Ağzın acsa yire urlar dögölür

Yâ ne durur taşı ağacı kabkara

Kimsenüñ yok zehresi yüzün göre

(40b/ 819-820)

Hevâzin askerleri, karanlıktan istifade ederek müminlere ok yağdırırlar. İslâm ordusu ansızın yakalandığı bu saldırıdan dolayı geri çekilmek zorunda kalır:

Gecmez oğ kılıc eser kılmaz aña

Heybetinden kaçdıķ uş kaldıķ taña

(40b/ 821)

Bunu gören Resûlullah, Hz. Ali'yi müşriklerin üzerine gönderir. Hz. Ali kılıcını eline alıp kalkanını koluna takarak düşman askerlerinin karşısına çıkar:

Pes Resûlullâh dedi şanı ' Ali
Hızırđı dedi lebbeyk ol velî

Hemân şâh zülfişâr aldı eline
Çevridi şaldı şalkânı şoluna

(40b/ 822-824)

Hz. Ali, düşmanların bulunduğu dağ yamacına varır. Gözleri meşaleler gibi yanan, ağızı ejderhalar gibi ateş saçan bir yılanla karşılaşır:

Pes şılıcın cekdi vardı ol ulu
Gördi olmuş bir dârâya şobşolu

Gözleri meş'aleler gibi yanar
Yir yarar ağızın acar odlar inar

(41a/ 830-831)

Hz. Ali, Resûlullah'a zarar verecek endişesiyle yılanı öldüreceği sırada yılan dile gelir. Allah'a ve Resûl'e iman ettiğini söyleyerek Hz. Peygamberle görüşmek ister:

Diledi kim cümle şıla şâh hemân
Cünki şâhı bağıdı gördi ol yılan

Beni nişün öldürürsiñ sen ey şâh
Ben derem Şağdur Resûl birdür ilâh

(41a/ 822-824)

Allah'tan selam getirdiğini söyleyen yılan, Resûl'e iman eder. Hz. Muhammed'in kendisine şefaaf etmesini ister:

Dedi olsun saña Şağdan piñ selâm
Ey şayırulusı şamu şalkıñ temâm

Yā Resūlallāh nāzar kılgil baña
Ben diyüm imān getürmişem saña

(41a/ 838-839)

Cinler de Resūlullah'ın huzuruna gelirler. Dokuz kişiden oluşan cinler, Müslüman olduklarını açıklarlar. Hz. Muhammed'e övgülerde bulunan nurani varlıklar, her birinin kabîle askeri olduklarını söylerler:

Leletü' l-ukba gecesı gelmişüz
Biz tokuz cinni Müslimān olmuşuz

Her birimüz bir kabîle serveri
Ey Çelābuñ sevgülü peygamberi

(41a/ 840-841)

Hevâzin ve Şakik kabîleleri karşısında savaşmak isteyen Müslüman cinler, Resūlullah'ın izni ile İslâm ordusuna katılırlar:

Geldiler ol mü' min cinniler dağı
Dedinler bizde varalım ey ağı

Ol Müslimānlara yardım kılalum
Cenkde mü' minler yoldaş olalum

(41b/ 848-849)

On bin çeri¹⁰⁴ düşman ordusuna karşı bir araya gelir. Bunların kimi arslan kimi akbaba kimi de yılan sûretli askerlerdir:

Cem' kıldık biz dağı bir leşkeri
Bile aldık geldik uş on biñ ceri

Her birisi biz sūrettedür ' ayān
Kimi arşlan kim kerkes kim yılān

¹⁰⁴“On bin kişilik fetih ordusuna Mekkelilerden de iki bin kişi katılır ve İslâm leşkeri on iki bin kişiyle Hevâzinlilerin üzerine yürür. Fakat metinde ordunun on bin kişiden oluştuğunu yazar.” (Osman Keskiöğlü, Ali Hikmet Berki, **Hazreti Muhammed ve Hayatı**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara, 1974, s. 337.)

(41b/ 850-851)

Askerler Resûlullah'ın huzuruna gelip nurlar saçan cemalini görmek ve atının ayağına yüz sürmek isterler. Cenâb-ı Hakk'ın sevgilisinin ayağının tozunu gözlerine sürme çekmek için aşkla tutuşurlar:

Dilerler ay gibi yüzün göreler

Atın ayağına yüzler süreler

Umarlar kim ayağın tozuna

İreler sürme kıllar gözüne

(41b/ 854-855)

Resûlullah'ın izni üzerine yılan sûretli ejderhanın ordusu iki bin asker ile gelirler. Hepsi birden Resûlullah'a selam verirler ve harp düzenini alırlar:

Geldi onca ezdehanın leşkeri

Hep yılan sûretlü iki biñ ceri

Cümlesi peygambere viridi selâm

Şaf tutuben karşıuru durdılar temâm

(42a/ 862-863)

Askerleri ve reisi timsah sûretli olan ordu ise başka bir kabiledendir. Adı Zâhir ibn-i Mâhir olan ordunun reisi Resûlullah'a bir kaside sunar:

Geldi ardınca anıñ bir beg dağı

Adı Zâhir İbn-i Mâhir ey ağı

Şûreti beñzer nehenge ey ulu

Leşkeri de ol şûretde hem kamu

(42a/ 865-866)

Ardından bir bey daha gelir. Kendisi ve askerleri kuş sûretli olan ordunun reisinin adı Hekat ibn-i Kaz'dır. Cümleten Resûlullah'a selam verir:

Geldi ardınca anıñ bir beg ulu

Kuş sûretlü leşkeri kendi kamu

Adı Hek'at İbn-i Kaz hep pes selām
Virdi ol hem leşkeri kendi temām

(42b/ 869-870)

Daha sonra beylerinin adı Hahsam ibn-i Sam olan kurt sūretli askerler gelir.
Tamamı Resûlullah'a selam vererek övgüler yağdırırlar:

Medh okuyup döndi anlar dağı hem
Geldi biriniñ adı Hahşam İbn-i Şam

Çurt sūretlü leşkeri kendi temām
Medh okuyup virdiler anlar selām

(42b/ 871-872)

Kertenkele sūretli başka bir ordu gelir. Beylerinin adı Sam'ak ibn-i Ak'ak'dır.
Onlar da Hz. Muhammed'e selam verir:

Döndi anlar geldi bir beg dağı tez
Adı Şam'ağ İbn-i 'Ağ'ağ ey 'aziz

Şūsımār şūretlü kendi leşkeri
Pes selām virdi Resûl'e her biri

(42b/ 873-874)

Resûlullah bu ordunun insanlara karışmasını istemez. İslâm askerlerinin yanı sıra yürümelerine izin verir:

Şol yānınca leşkeriñ yürüñ yağın
Âdeme qarışmasun sizden sağın

(42b/ 876)

İslâm ordusu gece gündüz ilerleyerek Huneyn dağlarına erişir. Müşrikler, Müslüman ordusunun tozlar kaldırarak gelişini görür ve bu görüntüden korkarlar:

Gördi kâfir cünki İslâm leşkeri
Yüce tağlardan çarasın tozları

(42b/ 881)

Oldı gönülleri k orqđı c nları
Gevdelerinde  urudı  anları

(43a/ 882)

M alik, Res lullah'ın kendilerini bozguna u ratacağını nasıl öğrendiğini anlayamaz. Hev zin reisi, özellikle duymamaları için geceleyin gizlice ilerlediklerini söyler:

Dedi M alik ol Mu ammed bu i i
Nice bildi dimi  olana ki i

Biz  od pinh n gecelerde yürüdük
 uymadın biz a a varalum dedik

(43a/ 887-888)

Müşrikler aralarında d  unerek Res lullah'ın Tanrısının haber verdiği kararına varırlar. İsl m ordusuyla harp etmekten korkan Hev zinliler, liderleri Malik tarafından sertçe uyarılırlar:

Te risi dimi  ola bunu a a
Kim bu resme  ar u geldi ol ba a

Döndi M alik le kerin kıldı dilir
Dedi  or ma  ol tuyun siz bize  ir

(43a/ 891-892)

M alik, Res lullah'ın ordusunun mevcudunu öğrenmek için Ciyye adında birine başvurur. Bu ki i iki günlük yolu bile uzaktan görüp tahmin edebilme yeteneğine sahiptir. Hz. Muhammed'in ordusunun yer ve gök ehlinden oluştuğunu söylerek ne kadar kalabalık olduğunu Malik'e bildirir:

Bir  uluna Ciyye varıdı adı
Kim  atı tez bindi d rbinidi

Y    Arap dedi Mu ammed gelmiş u 
Yir gök ehlini bile almış u 

(43b/ 897-903)

Ciyye'nin gördükleri karşısında korkması üzerine Mâlik orduyu tarif etmesini ister. Kaç alem bulunduğunu, renklerini ve ordunun kaç kişiden oluştuğunu sorar:

Dedi şaygil kaç 'alem var yâ gulām

Her biriniñ rengini diğil temām

Her 'alem altında kim var anları

Gör ne beyaz tacı nice tonları

(43b/ 905-906)

Ciyye ordunun önünde uzun boylu, saçları iki yana ayrılmış, siyah ata binmiş bir yiğit gördüğünü söyler:

Leşkeriñ öñünce yürür bir kişi

Boyu uzun yüzi gökcek ir kişi

Şaçları iki yanında aşılı

Bir kara at üzre biner key ulu

(44a/ 909-910)

Elinde siyah alem taşıyan bu kişinin başındaki sarıgın da siyah renkte olduğunu görür. Mâlik bu kişinin Hz. Muhammed'in amcası Abbâs olduğunu söyler:

Bir 'alem var başı üstünde siyah

Hem 'emāme şarınur kara ey şāh

Dedi 'Abbâsdur okur dönüñ hemān

Kim Muḥammed 'ammusidür yâ gulām

(44a/ 911-914)

Ordunun sağ tarafında kızıl alem taşıyan kızıl tülbentli bir kişi görür. Uzun boylu, düzgün yapılı bu kişinin ardındaki askerlerin de kızıl renkli giyindiğini söyler:

Dedi gördüm şağda bir kızıl 'alem

Bir kızıl dülbendi kişi üzre hem

Boyu uzun gövdesi ğayet ulu

Leşkeri kızıl şarınur kıamu

(44a/ 915-916)

Mâlik bu kişinin Mirdâsoğlu olduğunu anlar. Mirdâsoğlu ve askerlerinin harp meydanında kızıl giyindiklerini söyler:

Dedi Mirdâsoğlu durur yâ ğulâm

Cenkde kızıl şarınur anlar temâm

(44a/ 917)

Ciyye anlatmaya devam eder: Kızıl alemin ardında bir cengaver yürür. Beyaz giyimli beyaz ata binmiş biridir. Başındaki sarık beyazdan, saçları iki yana dökülmüş bir yiğit yürür:

Ol ‘alem dibinde yürür bir cüvân

Aķ geyer aķ ata olmuş revân

Hem başında aķ şarınmış ey ulu

Şaçları var iki yaña aşılı

(44a/ 918-919)

Mâlik, bu kişinin Mikdâd olduğunu bilir. Mikdâd’ın kavmindekilerin beyaz giyindiklerini söyler:

Aķ şarınur kıavm-i hep cümle temâm

Dedi ol Miķdâd durur kim yâ ğulâm

(44a/ 920)

Ordunun sol tarafında uzun boylu, iri yapılı, at üzerinde heybetli biri görünür. Başının üzerinde yeşil renkte bir alem, hem kendisi hem de askerleri baştan başa yeşil giyimlidir:

Ol eyer üstünde yüce oturur

Şanki at üstünde bir arşlan durur

Başınıñ üstünde var yeşil ‘alem

Hem yeşil giyer çerisi kendü hem

(44b/ 924-925)

Bu kişinin Resûlullah'ın amcası Zübeyr bin Avâm olduğunu Mâlik anlar:

Dedi oldur ol Zübeyr bin 'Avâm

Kim Muhammed 'ammusıdur ya ğulâm

(44b/ 926)

Bu sefer Ciyye, Sa'd bin 'Ubâde'yi görür. Başında, altından bir miğfer, zırhı dahi altın kaplamalı bir cengâver olduğunu söyler:

Başına altunlu ğod urmuş 'ayân

Hem giyer altunlu cevşen ol cüvân

(44b/ 928)

Ay yüzlü olan bu yiğidin başında siyah bir sarık sarılı, elinde ise siyah bir alem bulunur. Kendisi ve kavmi dahi hep siyah giyimlidir:

Dağı yalın yüzlü şankim yüzi mâh

Başına şarmış 'emâme hem siyâh

Bir 'alem var başı üstünde siyâh

Ķavmi dağı hem siyâh giymiş ey şâh

(44b/ 929-930)

Bunun dışında Ciyye, yüreğinde hissettiği fakat göremediği birçok asker olduğunu söyler. Kimileri sarı, mavi ve beyaz renkte, kimileri ise uzun ve alçak boylu birçok çeri olduğunu Mâlik'e anlatır:

Dedi ħalbde görünür çok sūvarân

'Alemler dürlü dürlü nāmudarân

(44b/ 933)

Kimi şaru kimi gökdür kimi aĶ

Kimi uzun kimi yüce kim alçak

(45a/934)

Çevresinde ulular olan Hz. Muhammed, kızıl tüylü devesiyle askerlerinin ortasında yer alır. Şair Resûlullah'ı yıldızların ortasındaki aya benzetir:

Çevre yanında ulular nāmudâr

Heybetile ortada ol şāhı var

Bir kıızıl tülü deveye binmiş ol

Yıldız ortasında aya dönmiş ol

(45a/ 939-940)

Hevâzin kabîlesinin reisi bu kişinin Resûlullah olduğunu bilir. Hz. Muhammed'e inanmayan müşrik, kendisine Allah'tan selam geldiğini, kendisini peygamber olarak adlandırdığını ve Cebrâil'in kendisine görüldüğünü iddia ettiğini Ciyye'ye anlatır:

Dedi Mâlik oldur ol kim yâ ğulām

Kim yaña gökden gelür her dem selām

Ol Muḥammedür ki da' vîler kıılır

Der Resûlem baña Cebrâil gelür

(45a/ 941-942)

Ciyye, Resûlullah'ın önünde Hz. Ali'yi farkeder. Onu ata binmiş bir arslan olarak tanıtan haberci, ondan daha yüce ve mert birinin olmayacağını söyler:

Bir arşlandur şanasın ata binmiş

Elile şanki bile ya derilmiş

Öyle heybetlü bir ışıklı süvâr

Olmaya dünyada hec bir nāmudâr

(45a/ 944-945)

Mâlik, bu kişinin Hz. Ali olduğunu işitince korkudan titremeye başlar. Her kim adını duysa cesaretinin kırılacağını söyler:

Dedi Mâlik yâ ğulām öldürür o

Kim adın işitse olur odı şu

(45a/ 946)

Çorçdı Mâlik başladı ditrer eli

Döndi yine söyledi aña kolı

(45b/ 948)

Bunların dışında parlayan bir bölük görür. Yeşil ve kızıl renkte giyinen bu kişilerin ışıltısının gözlerini kamaştırdığını söyler. Bellerinde kılıçları ile kızıl at üstünde ilerleyen askerler, ellerinde tuttuğu ateşten kılıçları ile harp meydanına doğru giderler:

Hep yeşil kızıl harîrdür tonları
Görincek kamaşdı gözüm anları

Kızıl atun kılıçlar bellerinde
Yanar od gibi harbe ellerinde

(45b/ 952-953)

Mâlik başları sanki göğe yükselmiş, fakat atlarının ayağı yerde olan bu nurani askerlerin melekler olduğunu anlar. Harp meydanında müminlere yardım etmek için geldiklerini söyler:

Başları şankim göge ermiş yakîn
Atlarınıñ ayağı yirde hemîn

Yardıma gelmiş idi mü' minlere
Kim meded kılaydı cenkde anlara

(45b/ 954-956)

Ciyye son gördüğü şeyden hoşlanmaz ve bir hayli ürker. İnsanlar dışında kaplanlar, arslanlar, yılanlar, kurtlar, ayılar ve kuşlar olduğunu söyler. İslâm ordusunun sol tarafında, müminlerin ardı sıra geldiklerini görür:

Dedi yâ Mevlâyı gördüm bir çeri
Beñzemez hec âdeme sûretleri

Kimi arşlan kimi kablan yılanlar
Kimi kırdur kimi ayu hep anlar

Kimi kuşlar gibi uçar havada
Gelürler tobtolu olmuş ovada

(46a/ 964-965-966)

Hevâzin reisi Ciyye'nin gördüğü manzaradan korkar. Fakat askerlere bundan bahsetmemesini ister. Aksi takdirde askerlerin savaş meydanını bırakıp kaçacaklarını söyler:

Döndi Mâlik dedi ne gördüñ kara
 Korkudursuñ kaçma varma leşkere

(46a/ 968)

Dedi Mâlik kula dağı söyleme
 Gördüğünü leşkere şerh eyleme

(46b/ 974)

Ciyye'nin yanından ayrılan Mâlik, askerlerine Müslüman ordusunun en fazla on iki ile on beş bin arasında olduğunu söyler:

Döndi tağdan leşkere indi hemân
 Dedi korkuñ az çeridür bî-gümân

On iki biñ yahud on beş biñ kadar
 Leşker ola ekledim şaydım kadar

(46b/ 875-876)

İki sabah sonra Mâlik savaş için hazırlanır. Sırtına iki zırh giyen Hevâzin reisi, başına da altından bir miğfer takar. Beline iki kılıç geçirir, çelikten kalkanını da koluna bağlar:

Geydi Mâlik iki çevşen egnine
 Başına altunlu hod urdı yine

Pes iki kılıc kuşandı beline
 Bağladı pulâd-ı kalkan koluna

(46b/ 983-984)

Bu sırada Resûlullah da ordusunu savaşa hazırlar. Harpte şehit olanlara cennet kapılarının açıldığını ve huriler hediye edildiğini söyler. Müminlerin Cenâb-ı Hakk'ın huzurunda cenk meydanında savaşmaları için hırslandırır:

Cennetiñ kapularını acdılar

Üstünüze hüriler şacdılar

Cengünüze baqaduruz Haq bilün

Haq te'älâ'nın önünde cenk kıluñ

(47a/ 990-992)

Resûlullah'ın sözü üzerine savaş meydanına ilk atılanlar; Hz. Abbâs ve oğlu Fazıl, Mikdâd ve Ebu Sufyân, Hâlid ve 'Ammâr, son olarak da Hz. Ali, Hz. Peygamber'in dört yanında yer alırlar:

Depdi 'Abbâs geldi evvel ilerü

Geldi oğlu Fazıl ardınca girü

Dört yanında durdılar peygamberiñ

Ol yazuqlular ümidi serveriñ

(47a/ 993-997)

Eshâbın tamamı Hz. Peygamber çevreleyerek yakınında dururlar. Müminlerin her birinin üzerinde Davûdî cevşen, başlarında miğferleri bulunur. Arap atlarının üzerinde kollarında kalkan, ellerinde mızrakları ile cenge hazır hale gelirler:

Davûd u cevşen giyerler her biri

Hem zirenduz başlarında miğfiri

Heb 'Arab atlarına olmuş süvâr

Çolda kalқан ellerinde nize var

(47b/ 999-1000)

Müminlerin ortasında Resûlullah ayın on dördü gibi parlayarak durur. Müminlere cenneti müjdeleyen kâinâtın sultanı Muhammed, onları şevklendirir ve savaşa hazır hale getirir:

Ortada peygamber ol şâh-ı imâm

Şankim on dört gecelik durur temâm

Da'vet ider cennete mü'minleri

Tahrîş ider hem ğazāya anları

(47b/ 1003-1004)

Zübeyr ibn-i ‘Avam, savaş meydanında ilk hamleyi yapar ve iki müşrik öldürerek yerine geri döner:

Acdı cengüñ ğapusın ol gün revān

Fārisü‘l-İslām Zübeyr-ibn-i ‘Avām

(47b/ 1009)

İki kāfir yıqdı ol merd-i dilîr

Döndi geldi yirine derdi şîr

(48a/1013)

Bunun üzerine Mâlik’in emriyle müşrikler de savaş meydanına akın ederler. Müslümanlar da tekbîr getirerek müşriklerle çarpışmak için atılırlar:

Ħamle kıldılar cümle kāfir hemān

Şöyle bir deryā gibi olup revān

Müslimānlar daĦı kıldı Ħamle

Ħamu tekbîr idüp depdi cümle

(48a/1016-1017)

İki askerinin birbirine ulaştığı cenk meydanında toprak kana bulanır ve cansız bedenlerle dolar. Kılıçların şakırtısı göklere ulaşır, savaş meydanını inletir:

Dökildi anlar ayaĦına başlar

Ħızıl Ħana boyandı Ħara taşlar

Ħılıc çaĦıldısı göklere cıĦdı

Döküldi Ħara Ħan yerlere aĦdı

(48a/ 1020-1022)

Savaş ilerlerken askerlerden biri Hz. Muhammed’in şehid olduğu haberini verir. Bu sözü işiten müminler kahrolurlar ve savaş meydanını terk ederler:

Dedi kim ah vāh öldi MuĦammed

Ne turursız şehîd oldı MuĦammed

Kaçdı ol leşker kâmusı ol zamân
Kaçdı yüz deñlü kişi ancağ hemân

(48b/ 1028-1034)

Hz. Muhammed, haberin yalan olduğunu söylese de müminlere sesini duyuramaz. Cebrâil'in buyurduğu üzere kendisi savaş meydanına atılır ve Resûlullah'ı yalnız bırakmayacağını söyler:

Geldi Cebrâil irişdi dedi ol
Hağ buyurdı cenge gir sen yâ Resûl

Görligine şeytânıñ cenk eylegil
Ben saña yardım kıluram şöyle bil

(49a/ 1037-1038)

Buhârî'nin rivâyetine göre : “ Savaşa melekler de katılır. Melâike kâfilesi geçtikleri sırada yükselen tozu, bugün bile görür gibiyim.” demiřtir¹⁰⁵. şair de gerçekleşen bu mucizeye metninde yer vermiştir:

Resûlullah'ın savaşa atılmasıyla melekler yetişir ve âlemlerin şahını ortalarına alırlar. Resûlullah kılıcını her savurduğunda birçok müşrik aynı anda telef olur:

Çoğ feriştehler erişüp geldiler
Ol Resûl'i ortalığa aldılar

Her kerrat ki kâfire hamle kılur
Her çalışda niçe kâfir yıķılır

(49a/ 1041-1045)

Resûlullah'ı yalnız bırakmayan, kalan yüz kişi arasında bulunan Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Hâlid, Mikdâd ve Zübeyr Hz. Muhammed'in öñü sıra müşriklerin üzerine atılırlar:

Hem Ebû Bekr-i Ömer Osman dağı

¹⁰⁵Ali Rıza Karabulut, **Hz. Muhammed Aleyhi's-Selâm'ın Mucizeleri**, C. 1, Güryılmaz Matbaası, Ankara, 1976, s. 198.

Ḥamle kıldı hem ‘Ali arşlan daḥı

Ḥālīd-i Miḳdād Zübeyr İbn-i ‘Avām

Ol yüz eri kim ḳalmışdı pes temām

(49a/ 1047-1048)

Kaçan müminleri geri döndürmek için Resûlullah, Hz. Abbâs’a dağa çıkmasını ve onlara seslenmesini emreder:

Ḳılıclardan cenk oldı bu resme ol zamān

Dedi ‘Abbās Resûlullāh’a hemān

Şol tağa çık bir nidā kıl yā ‘ammu

Ol kaçan mü‘minlere dönsün ḳamu

(49b/ 1054-1055)

Hz. Abbâs’ın seslenmesi ile kaçan müminlerin hepsi geri döner. Bu davranışlarından dolayı Resûlullah’tan af dileyen müminler, Hz. Muhammed’in kendilerine lutfetmesiyle savaş meydanında yerlerini alırlar:

Hep kaçan mü‘minler işitdi anı

Cümlesi cenk kāha dönderdi yöni

Dediler yā Resûl estaḡfirullāh

Ḥaḫa kıldık ḳarardı yüzümüz āh

(50a/ 1066-1069)

Şair, Huneyn savaşında bu ana kadar yaşananları kısaca özet geçer: Müminlerin Resûl’ü bırakıp kaçtıklarını, fakat gökten inen meleklerin kendisine yardım ettiğini, bir taraftan hem Müslümanların savaştığını bir taraftan da cinlerin savaş meydanına girdiğinden bahseder:

Daḥı gökden veribdiñ biz leşkeri

Kim görünmezdi size ol çeri

Bir ḫarafdan hem Müslimānlar durdılar

Bir taraftan cinni cenge girdiler

(50b/ 1078-1082)

O gün baba oğlunu, kardeş kardeşini katleder. Etrafa yayılan, yüzlere bulaşan kanlar buharlaşarak toza dönüşür:

Ata oğlunu kardeş kardeşini

Bilemezdi kimesne yoldaşını

Çılcı çağıldısı kanlar yuğarı

Çurutdı gün yüzün kanıñ ğubarı

(50b/ 1084-1085)

Resûlullah bir süre Hz. Ali'yi göremez. Müminlere sorması üzerine Hz. Muhammed kendisi için abdest suyu almaya gittiğini söylerler:

Hec bilür misin ‘ammum oğlu ‘Ali

Hâli nedür kanda ola ol velî

Baña didi bugün ıssı oldu gün

Su gerekdür ol Resûlullâh için

(52a/ 1122-1124)

Hz. Ali'nin su getirmesi üzerine Resûlullah abdestini alır. Mertlerin şahı ve müminler Resûlullah'ın giysisini alarak yıkarlar ve kanlardan arındırırlar. Temizlenen Resûlullah kibleye yönelerek namazını kılar:

Aldı abdest şâh-ı merdân tonların

Pes çıkardı yuduğ anda kanların

(52a/ 1127)

Çıbleye döndi hemân kıldık namâz

Çoprağaya yüz urdu eyledi niyâz

(52b/ 1129)

Hz. Ali tekrar su almaya gider ve bu sırada müşrikler ile karşılaşır. Hz. Ali kâfirlerin içine dalarak birçoğunu öldürür. Bunun üzerine yardımına Hâlid ve Zübeyr yetişir:

Pes irişdi kâfir ol dem leşkeri

Kâfiriñ ortasına ıaldı ‘ Ali

(52b/ 1134)

Dedi Mirdâs oğlu yâ Hâlid hemân

Sen dağı hem yâ Zübeyr pehlevân

(53a/ 1141)

Müşrikler, Hz. Ali'nin savaş meydanındaki hünerini duyunca onu öldürmek için hepsi birden etrafını çevrelerler. Hz. Ali ise tek başına kılıcı ile önüne gelen kâfiri yere serer:

Gir dört biñ deñlü kâfir çevre almış

Ol arşlan gibi ortalıkda ıalmış

Çıkarur kılıc urur şaflar yıkar

şarb қоşanları yüzer yıkar cıkar

(53a/ 1149-1150)

Hz. Ali'nin dört bin kişi içerisinde yalnız olduğunu gören Hâlid, Abbâs ve Zübeyr, hemen kâfirlerin ortasına atılırlar:

Hâlid ‘ Abbâs Zübeyr İbn-i ‘ Avâm

Gördiler kim yalıñuz cenkde imâm

Na‘ ra urup şaykırup at şaldılar

Girdiler kâfir icine ıaldılar

(53b/ 1156-1157)

Hz. Ali'ye yardıma giden müminler Resûlullah'ın kendisini görmek istediğini söylerler. Bunu duyan Hz. Ali, savaşmayı bırakarak derhal Resûl'ün huzuruna varır. Vücudu baştan ayağa kadar yaralar içinde olan Hz. Ali'yi gören Resûlullah, onun bu haline dayanamaz ve ağlamaya başlar:

Gövdesi başdan başa yara idi

Çevşeni egninde hem päre idi

Çünkü peygamber anı gördi hemân

Ağladı oldu gözünden yaş revân

(53b/ 1163-1164)

Abbâs'a buyurması üzerine Resûlullah, Hz. Ali'yi savaş meydanına göndermez.
Her yerinin kan olduğunu ve cevşenin paramparça olduğunu söyler:

Dedi peygamber ki döndirgil anı

Yitdi 'Abbâs dedi anı ey Hâk arşlanı

Gördi peygamber dökülmüş cevşeni

Kara kanlara bulaşmış kaftanı

(54a/ 1169-1171)

Hz. Ali zırhının çıkarılması üzerine gövdesinde yetmiş iki yara izi belirir. Hem kılıçtan hem de oktan oluşan bu yaralardan akan kanlar tüm vücudunu kaplar:

Gevdesinde yetmiş iki yâresi

Var kılıcdan okdan acık arası

Şol kadar darblar yemiş akmış kanı

Kim gören batmış şanur kana anı

(54a/ 1173-1174)

Resûlullah Hz. Ali'nin kanlardan arındırılmasını ister; fakat etrafta su bulunmaz. Bunun üzerine Hz. Ali, cenkten önce su almaya gittiğini, harbe başlayınca da suyu ağacın dibine koyduğunu söyler:

Dediler yokdur bulunmaz bunda şu

Şâh dedi kim bir tulum şu ben tulu

Bir ağac dibinde komışam anı

Cenge girdim kâfir istedi beni

(54b/ 1182-1183)

Hz. Muhammed'in duası ile az bir suyun bereketlenmesi şu şekilde anlatılır:
"Resûlullah bir çanak istedi. Elini çanağın içine koydu ve parmaklarını açtı. Bismillah

diyerek tulumda kalan az suyu elinin üzerine döktürdü. Bunun üzerine Resûl'ün parmakları arasından suyun kaynayıp çıktığı görüldü. Bu sudan herkes doyuncaya kadar içti ve boş olan tulumlar dolduruldu. Su ihtiyacının karşılanması üzerine Resûlullah çanaktan elini çekti ve su kesildi.”¹⁰⁶ Şairimiz de bu mucizeyi birebir vermiştir:

Suyun alınıp getirilmesi üzerine Resûlullah bir kâse ister ve ellerini kâsenin içine koyar. Ellerin üzerinden suyun dökülmesiyle birlikte Resûlullah'ın parmaklarından pınarlar akmaya başlar:

Bir kıab istedi getürdiler Resûl

Pes mübârek ellerini kıodı ol

Pes eli üstüne dökdiler hemân

Çünkü parmağına erdi şu revân

Parmağıniñ her birinden bir pıñâr

Akıdı bir çeşme oluben aşikâr

(54b/ 1188-1189-1190)

Resûlullah'ın parmaklarından akan sular derhal kaplara konur ve herkese yetecek kadar su alınır:

Pes cığırdılar çeriye kim gelüñ

Kıab getürüñ şu gerekse heb aluñ

Hep eşidenler kıamusı geldiler

İcdiler hem kıablarına aldılar

(54b/ 1191-1192)

Resûlullah akan sudan biraz ağzına alır ve ağzından alarak Hz. Ali'nin yaralarına sürer. Mertlerin şahının yaralarının tamamı iyileşir, eskisinden daha güçlü olur:

Aldı ağzından surer yarasına

Şâh-ı merdâniñ kıamu ' azâsına

¹⁰⁶ Karabulut, a.g.e., ss. 169-171.

Ten dürüst oldu vücudı ser-te-ser
Gitdi qalmanı yarasından eser

(55a/ 1197-1198)

Bu sırada Cebrâil gelir ve Allah'tan selam getirir. Resûlullah'a eshâbının dökükleri her damla kan için Cenâb-ı Hakk'ın kendilerine bir melek verdiğini söyler:

Râvî eydür geldi anda Cebrâil
Yâ Resûl dedi selâm itdi Celîl

Her birinden aqdıysa kaç kaçre kan
Hâq te'âlâ bir melek kıldı 'ayân

(55a/ 1199-1201)

Resûlullah Hz. Ali'yi tedavi ettiği sırada müminlerden biri çıkagelir. Bir gözünün kör olduğunu söyleyerek kendisine yardım etmesini ister. Resûlullah mümine bir gözüyle idare etmesi gerektiğini buyurur:

Yâ Resûlallâh dedi kılgil du'â
Kim vire gözcagazım yine Hudâ

Dedi peygamber şabır kılsañ saña
Yek durur bil yâ yigit öñden şoña

(55a/ 1204-1205)

Resûlullah'ın bu sözü üzerine mümin, âşık olduğu kızın kendisini bu halde görünce korkacağından endişe ettiğini söyler. Resûlullah bunu işitince gülümser ve mübarek dişleri görünür:

Kim beni bir gözlü göre kırkaram
Kim kücücekdür gözünden düşerem

Geldi peygamber işidicek hemân
Ki mübarek dişleri oldı 'ayân

(55b/ 1207-1208)

Hz. Muhammed yerden aldığı bir parça toprağı ağızına sürerek balçık haline getirir ve müminin gözüne sürer. Müminin gözü eskisinden çok daha sağlam olur¹⁰⁷:

Şunup yirden bir päre tobrağ aldı

Mübârek ağızınıñ yarına çaldı

Du'â kıldı elin qaldırdı nâ-gâh

Görürlerdi taze göz virmiş ilâh

(55b/ 1209-1211)

Savaşın ertesi sabahı okunan ezan ile insan ve cin taifesi namaza gelir. İslâm ordusu, hep birlikte namaz kılar:

Çün şabâh irişdi oқundı ezân

Geldiler cümle namâza ins ü cân

Qıldılar çünkim namâz oldı temâm

Pes başadı leşkerin durdı amân

(55b/ 1216-1217)

Namazın ardından tekrar harp meydanına dönülür. Cebrâil ordu için melekler getirir. Melekler ordunun sağ ve sol saflara doğru dizilirler:

İrişdi Cebrâil leşker getürdi

Melekler şağı şâfi şolda durdı

Müslimânlara gâyet oldı kuvvet

Qamunıñ gönlü cânı taldı kuvvet

(56a/ 1219-1220)

Hevâzin kumandanı Mâlik, bu kadar askerinin bir anda nereden geldiğini anlayamaz. Meleklerin ve cinlerin de Hz. Muhammed'in ordusuna katıldıklarını görür:

Gördi Mâlik gözleri ol leşkeri

¹⁰⁷“Bu olay Uhud savaşında geçmektedir. Şöyle ki : “ Uhud savaşı günü Nûman gözüne darbe aldı ve gözü yerinden çıktı. Resûl'ü Ekrem Nûman'ın gözünü eliyle yerine koydu. Onun gözü öyle iyi olup görmeye başladı ki, savaşta yaralanan gözünün hangisi olduğu bilinmez oldu.” (Karabulut, a.g.e., s. 159.)

Dedi kıandan geldi ol Şol eri

Dediler vardur melekler leşkeri

Cinnilerden hem Muĥammedle eri

(56a/ 1221-1223)

Mâlik, İslâm askerlerinin çokluğunu görmesine karşın, hırsına yenik düşer ve savaş meydanına ilk atılan da o olur. Mikdâd kavminin üzerine saldıran Mâlik, karşısına çıkan askerleri yaralar ya da öldürür:

O gün cenk opun evvel Mâlik urdı

Ki didi kendisi meydana girdi

Kendi Mikdâd kavmine urur

Bir iki yıķar bir iki öldürür

(56a/ 1236-1237)

Mâlik'ten sonra meydana Seyyid adında bir bey çıkar. Askerlerin içinde en cesuru ve en güçlüsü olan bu kişi, müminlerin tarafında çok kayıp verir:

Ol eride bir ulu beg varıdı

Pehlevândı Seyyid idi adı

(56b/1240)

Döndi cümle kııldı at Şaldı hemân

aldı mü' minler icinde bir zamân

(57a/1246)

MŐrikin karşısına birçok mümin ıkdıysa da yıldırılmazlar. Sıddık, Hz. Muhammed'in huzuruna varır ve bu kişinin karşısına ancak Hz. Ali'nin çıkabileceğini söyler:

Pes Resl'e döndi Şıddık dedi ol

Key ulu erdr bu kâfir yâ Resl

Ol ' Aliden ğayrı kimse ğarbına

Varamaz bunuñ duramaz arbına

(58b/1291-1292)

Fakat Resûlullah Hz. Ali'nin savaşta yaralandığını ve çok kan kaybettiğini söyler. Resûlullah müminlere Hz. Ali'nin bugün savaşmayacağını anlatır:

Pes Resûlullâh dedi kim dün ' Ali
Çok yaralı olmuştu ol velî

Hem teninden çok kanı akmıştı dün
Maşlahat oldur ki dinlene bugün

(58b/1293-1294)

Hz. Ali ise Hz. Muhammed'e iyi olduğunu, emir buyurduğu takdirde savaşacağını söyler:

Çuvvetim zûdım yerinde bî-gümân
İntizârım emrine durur hemân

(58/1295)

Resûlullah'ın emri üzerine Hz. Ali savaşa hazırlanır. Hz. Muhammed'in zırhını giyer, beline kılıcını bağlar, koluna ise amcası Hamza'nın kalkanını takarak cenk meydanına doğru ilerler:

Pes Resûlullâh mübârek çevşeni
Ki geyerdi şâhı giderdi kanı

Bağladı hem zü' İfikârı beline
Şaldı Hamza kalkanı kolına

(59/ 1304-1305)

Müminleri katleden müşriki kılıç ve kalkan darbeleriyle öldüren Hz. Ali, Müslümanlar ve melekler tarafından sevinç içerisinde karşılanır:

Kesüp kalkanını başını yardı
Ki boynından beyine dek yardı

Müslimânlar pes meleklerle hemân
Tekbîr itdiler uluben şâd u mân

(61b/1366-1369)

Bunu gören Hevâzinliler Hz. Ali'ye ve müminlere saldırırlar. Resûlullah ise Döldül'den inerek yerden bir avuç toprak aldığı gibi müşriklerin üzerine savurur ve Hevâzin askerlerini püskürtür¹⁰⁸:

Resûlullâh hemân Döldülden indi

Mübârek sağ elini yire şümdi

Bir avuc tobrağ aldı bir du'â dîr

Hemân-dem döndi kaçdı ol çeridür

(42a/ 1383-1384)

Düşman askerlerinin bazıları ölür, bazıları ise kaçıp kurtulur. Hevâzin komutanı Mâlik ise Taif kalesine sığınır:

Kimi öldi seyir oldı kimisi

Kaçup tağlara kurtuldı kimisi

(62a/ 1387)

O Mâlik key katı kaçdı duruşdı

Ki Tâ'if Hişârına ol erişdi

(62b/ 1388)

Resûlullah düşmanların peşini bırakmaz ve Taif'e kadar takip eder. Taif kalesini kuşatma altına alan Resûlullah, yirmi gün sonra kaleyi ele geçirir:

Resûlullâh' a gecüp ardınca vardı

Hişârı bağlayuben çevre aldı

Yigirmi gün dün-ü-gün kâr-ı zârı

Qılup cengile aldılar hişârı

(62b/ 1390-1393)

¹⁰⁸Şair bu hadiseyi Huneyn ve Taif savaşında vermiştir; fakat bu mucize Bedir savaşından önce gerçekleşir: "Resûlullah Kureyş kâfirlerini görünce: 'Ey Rabbim! İşte bu gelen Kureyş'tir. Kibir ve gururlanarak geliyorlar ve Resûl'ünü yalanlıyorlar. Vaad buyurduğum yardımını isterim.' diye dua etmesi üzerine Cebrâil gelir. Yerden bir avuç toprak alarak kâfirlerin yüzlerine atmasını tembih ve tarif eder. Bunun üzerine Resûlullah söyleneni yapar ve kâfirlerin birçoğu helâk olur." (Karabulut, a.g.e., ss. 145-146)

Hevâzin kabîlesinin reisi Mâlik, Müslüman olmak için Hz. Muhammed'in huzuruna gelir. Resûl, Mâlik'in Müslümanlığını kabul eder:

Resûlullâh dîn ' arz eyledi aña
Dedi her ne kim farz itdi Hâk aña

Çabul itdi Müslimân oldı Mâlik
Resûlullâh katında çaldı Mâlik

(62b/ 1395-1396)

Taif kuşatmasından zaferle çıkan Hz. Muhammed, büyük ganimet ve çok miktarda mal ele geçirir. Hz. Muhammed ele geçirelen malları müminlere ve Kureyş halkına dağıtır:

Aldı mü' minler ğanimetler temâm
Her birisi mal-ı ni' metler temâm

(62b/ 1399)

Çureyş ehline virdi anda çok mâl
Ki enşârdan olara virdi çok mâl

(63a/ 1402)

Hz. Muhammed'in Kureyşlilere daha fazla mal vermesi Müslümanları gücendirir. Bunu duyan Resûl müminlere, yeni iman etmiş olan Kureyş halkının İslâmiyetten dönmemeleri için onlara bu kadar ihsânda bulunduğunu söyler. Müslümanlar ise bu davranışlarından dolayı mahçup olurlar:

Yeñi mü' minlere virdi deyü mâl
Siziñ niçün göñlüñüz tıtdı melâl

Çorçdum anlardan ki mürted olalar
Çahırla oldı Müslimânlar olar

(68/ 1416-1417)

Müslümanların eleştirilerine maruz kalan Hz. Muhammed bir hayli gücenir. Bunun üzerine müminler kendilerini affettirmek ve Resûlullah'a bağlılıklarını göstermek için malların hepsini Kureyşlilere vermesini isterler:

Ger virürsîñ bende fermânuz saña
Varlığımız ile kırbânuz saña

Râzı olduk biz seni kıldık kabul
Mâlı hep anlara virgil yâ Resûl

(64b/ 1441-1442)

Şair Müslümanların Hevâzinlerle olan muharebesini bu kısımda bitirir:

Ol Hevâzîñ ğazâsın kıldı temâm
Şehrîne 'azm eyledi olup revân

(65b/ 1466)

6. Hayber'in Fethi:

Şair Huneyn Savaşı ve Taif fethinden sonra Hayber'in fethine değinir. Hâlbuki Hayber fethi, Hudeybiye barışından sonra gerçekleşir. Şairimiz kronolojik sıraya uymayarak siyerini oluşturmuştur.

Hayber'in fethi, hicretin yedinci senesinde Muharrem ayı sonlarında meydana gelir. Medîne'den sürgün edilen Yahudilerin çoğu Hayber'e yerleşir ve burası Yahudi merkezi haline gelir. Yahudiler Müslümanlar için büyük tehdit oluşturur. Her fırsatta müşrikleri Müslümanların üzerine gönderen Yahudiler, yapılan antlaşmalara da uymaz. Bundan dolayı Hz. Muhammed onlardan gelebilecek tehlikeleri önlemek için Hayber'i emniyet altına almaya karar verir¹⁰⁹. Şairimiz Hayber fethini Huneyn savaşı ve Taif fethine bağlantılı olarak anlatır. Önce geçmiş savaştan bahseder, daha sonra Hayber fethine giriş yapar.

Hz. Muhammed Taif seferinden sonra Medîne şehrine doğru yola koyulur. Taif zaferinde ele geçirdiği mallardan Medîne halkına da ayırır. Amcasının oğlu ile önceden göndererek malları ona teslim eder:

¹⁰⁹ Suruç, a.g.e., s. 383.

Ġanimetlerden ol bākī alanı
Ki omuşdı Medīne ehline anı

Dedi yā ibn-i ‘amm-i sen buları
Aluben doğrı git mālī avārı

(65b/ 1469-1470)

Abbās’ın ođlu Fazıl Medīne yolunda dūşman askerleri ile karşılaşır. İki bin erden oluşun bu birlik mūminlere dođru ilerler:

Buları dođrı dutup sūrdi geldi
Hemān Fazıl bin ‘Abbās gōrdi bildi

Yaın geldi gōrūrler āşıkāra
İki bin er Hābeş hep yūzi ara

(66a/ 1480-1484)

Hābeş sultanı Necāşī’nin bu birliđi sūrmesi ūzerine dōrt bin kişi Taif kalesine sıđınır. Sultanlarının adı Şerşuş ođlu Sahit’dūr:

Hābeş sultānlarındandır birisin
Necāşī başuben ırmış erisin

acup dōrt biñ kişile gelmiş ol der
Yemen Tā‘if elinde almış ol der

Adı Şerşuş ođlu Saitdūr anuñ
Olmuş şāhı sultānıñ oranıñ

(66a/ 1486-1487-1489)

Sahit Hevāzin savaşıundan Hz. Muhammed’in Medīne’ye dōndūđünü duyar. Bunun ūzerine İslām ordusunun karşısına ıkmak ister. Askerleri arasında en yiđidi olan Za‘lem’i Mūslūmanları kırmak iin gōnderir:

Ol Hevāzin ıssasın uymuş meger
Hem Resūl dōndi deyū almış haber

Dedi yā Za‘lem yirü in bir yiye
Biñ yaraqlu atlu al hem biñ yaya

(66b/1492-1493)

Müminlerin Za‘lem ve askerleri ile karşılaşması kötü olur. Müminlerin sayısı düşman askerlerine göre oldukça azdır. Çatışmaya girildiğinde yetmiş Müslümanı esir alır. Fakat Fazıl düşman askerlerinin arasında tek başına savaşıır:

Geçmedin bu cengiñ üstüne zamān
Yüz otuz kişi oldı hemān

Yetmiş dağı kıldılar esir
Yalıñuzca kıldı Fazıl nerre-şir

(67a/1509-1510)

Düşman askerleri tek başına mücadele eden Fazıl’ı yenik düşüremezler. Kanlar içinde kalan Fazıl’ın karşısına Za‘lem çıkar. Za‘lem atıldığı gibi Fazıl’ın atının göğsünü yarararak onu attan düşürür:

Gevdesinde aqdı ger çok qandır
Cünki Za‘lem gördi ol arşlandır

Hemān atınıñ ol gögsini yarıdı
Yarup gögsin yüregini ayırdı

(67b/ 1514-1518)

Attan düşen Fazıl, Za‘lem’e kılıcını savurarak onu da attan düşürür. Fazıl’dan korkan Za‘lem, askerlerinin arkasına saklanır:

Za‘leme bir kılıç urdı ol hemān
Şıçradı atdan yere düşdi lā‘in

Sordı Za‘lem üstüne ol pehlevān
Qacdı Za‘lem qaralar cümle revān

(67b/ 1520-1522)

Müşrikler hep beraber Fazıl'ın üzerine atılarak onu bağlarlar ve esir alırlar:

Kimi boynun dutdı kolın kim elin

Kim ayağın kucaqladı kim belin

Kendüyi kırtarmadı ol dilir

Bağladılar kıldılar anı esir

(68a/ 1527-1528)

Müminlerden biri kendini kurtararak İslâm ordusuna yetişir. Hz. Muhammed'in huzuruna çıkan mümin, Fazıl'ın ve askerlerin durumunu anlatır:

Şegirtti ol şabâha dek duruşdı

Müslimânlar çerisine irişdi

Varup peygambere ' arz eyledi ol

Başına geldüğini söyledi ol

(68a/ 1532-1533)

Bunun üzerine Resûlullah, esir düşen Müslümanların yardımına asker göndermek ister. Hz. Ali gönüllü olur ve Allah'ın izni ile müminleri kurtarabileceğini söyler:

Pes Resûlullâh dedi kimdür vara

Ol Müslimânları andan kırtara

Pes ' Ali dedi buyuruben varayum

Hağ buyurursa ben kırtarayum

(68a/ 1536-1537)

Hz. Muhamed Hz. Ali'ye bin yedi yüz kişi vererek onu müminlerin imdâdına gönderir. Hz. Ali yolda rehberlik etmesi için Abdullah adında bir kılavuz alır:

Pes Resûlullâh dedi kim yâ ' Ali

Biñ yedi yüz kişi alğil yâ veli

Hem kılavuz aldı ' Abdullâh dır

Ol bilürdi kıandadır ol rāhı dır

(68b/ 1547-1550)

Hız. Ali ve ordusu müşriklerin bulunduğu kaleye kadar gelir. Atını bırakan Hız. Ali yanına Amr-i Meyye'yi de alarak kaleye doğru ilerler. Hız. Ali'nin duası, Cenāb-ı Hakk'ın lutfu ile Müslümanlar görünmez olur:

Pes atını kıodı yayağ oldu řāh

Hem Ömr-i Meyyeyi¹¹⁰ bile aldı řāh

Çün Müslimānlar görünmez oldu řāh

Allāh'a yüz urdı secde kııldı řāh

(69a/ 1563-1565)

Hız. Ali, hisarı ve etrafı inceler; fakat düşman ordusundan önce geldiğini anlar. Hız. Ali köprüünün başına oturarak müşriklerin Müslümanlarla gelmesini bekler. Sonunda develere bağlanmış şekilde olan müminleri görür:

Pās oturdı köprüniñ başında řāh

Cünki güneş toğdı oldu çasıña

Geldi irişdi kıaralar leşkeri

Develerde bağlu hem dutsağları

(70a/ 1579-1580)

Za'lem ve müşrikler Hız. Ali'nin şanını bilirler. Bu yüzden gördükleri anda hepsini titreme tutar:

Çün kıaralar gördi řāhıñ cengini

Ėamlesini zərbını gülbengini

(71a/ 1608)

Hız. Ali, Fazıl'ı bağlarından kurtararak eline bir kılıç verir. Fazıl ve Hız. Ali'nin muharebeye girdiğini gören Müslümanlar da düşman askerlerinin üzerine hücum ederler:

Fazıl'a dağı bir kıılıc virdi emır

¹¹⁰ Amr Meyye

Cenge başladı yürüdi ol dilir

Hem seyir olan Müslimānlar daḥı

Cenge girdiler yine anlar daḥı

(71a/ 1612-1614)

Za‘lem’in askerlerini alt ederek kaleye ulaşan Fazıl, Hayber kapısını yıkar:

Ol acdı ol ki Ḥayber ḳapusını

Ḳoparup yıḳdı burçin yapusını

(71b/ 1627)

Müslümanlar Hayber kalesine akın ederler. Za‘lem kalenin sultanı Sahit’e muharebeyi anlatır ve durumdan haber verir:

Ki Saḥit şāhıdı ḳalenün der

İrişdi ḳatına anuñ hemin dir

Ḥaber viridi ne ḥaller geldüğini

O Za‘lem pehlevān hem oldugını

(74b/ 1700-1701)

Hız. Ali’nin kaleye girdiğini duyan Sahit, iki yüz silahlı asker gönderir:

‘Ali’dür işde irişdi ḥişāra

Elünde variken ḳıl sen müdāra

Pes buyurdı Saḥit iki yüz ḳara

Tiz silahın ele derbende vara

(74b/ 1705-1706)

Sahit’in askerleri hisarın geçidini kapattıklarından Hız. Ali hisara ulaşamaz. Hız. Ali Allah’a dua ederek geçitten geçebilmesi için yardım ister:

Yere taşlar gibi başlar saçayum

Yardımitse Ḥaḳ bu der-bendi açayum

(75b/ 1731)

Düşman askerlerinin üzerine yürüyen Hz. Ali müminlerle birlikte boğazın girişine kadar gelir. Şehit olma aşkıyla tutuşan müminler savaşmaktan ve ölmekten korkmazlar:

Yürüdi yoldaşlarıyla ol dilir
Çünkü der-bendiñ dibine vardırır

Dedi erler korkmaz ölmekten yakın
Haşşa anlar kim olalar mü' min

(76a/ 1737-1738)

Müşrikler dar boğazdan müminlerin üzerine taş ve oklar atarlar. Bazı müminler kendilerini kalkan ile korurken bazıları da şehit olur:

Kayalardan seng-i bārān itdiler
Yürüdiler taşlu oklar atdılar

Kalçana aldı Müslimānlar anı
Ancası oldu şehid ağıdı kanı

(76a/ 1745-1746)

Bir saat süren mücadeleden sonra Müslümanlar dar boğazdan geçerler ve zaferlerini simgelemek için alemlerini geçidin üzerine dikerler:

Hem Müslimānlar irişdiler bile
Karaları kırdılar kılıcıla

Gecdin bir sâ' at ol cenk üzre hem
Dikdiler der-bendiñ üstüne ' alem

(76b/ 1752-1753)

Yenik düşen düşman askerleri kaçarak kalelerine sığınır. Kalenin kapısını sıkıca kapatıp surlara çıkan müşrikler, Müslümanların üzerine toplar ile taşlar fırlatırlar:

Bağladılar çapusın muhkem anuñ
Cıkdılar bārūlarına çalenüñ

urdılar topları taşlar atdılar
Hem Müslimānlar binüp cenk itdiler

(76b/ 1758-1759)

Gece savaşa ara verildiği vakit kaleden birkaç adam su almak için dışarı çıkar:

Dārālardan turalar şu alalar
Gece ile ol hişāra geleler

(77a/ 1770)

Bunu gören Hz. Ali, bu kişilerin arasında kaleye gizlice gireceğini söyler:

arışayım anlara ben varayum
aleye ben anlarıñla gireyüm

(77b/ 1774)

Tulumunu alıp su alanların arasında gizlice kaleden içeri giren Hz. Ali, kapıda bekleyen beş yüz asker ile karşılaşır. Askerler yüzlerine kalkanlarını siper ederek yerde gizlenirler:

Gördi durur kapıda beş yüz kişi
Hep geyimli her biri gürbüz kişi

Ellerinde harbe çökmüşler dizin
Gizlemişler kalkan içinde yüzün

(78a/ 1789-1790)

Hisardan içeri girenleri kontrol eden Sahit, Hz. Ali'yi tanır. Bunu fark eden Hz. Ali tulumunu bırakarak cenk etmeye hazırlanır:

Şuya gidenler kamusu geldiler
Bağdı Sağıt gördi şahı bildi der

İşitdi şah bunu kim döndi bağdı
Tulumını arkasından bırağdı

(78a/ 1794-1797)

Kalenin kapısından İslâm askerlerine seslenen Hz. Ali, tekbîr getirerek müminleri savaşmaya davet eder. Kalenin kapısında düşman askerleri ile karşılaşan müminler muharebeye başlarlar:

Çapu dağı acıgıkan teydi şâh
Pes bülend onile tekbîr itdi şâh

Çalenin çapısına irişdiler
Çarşıladı çaralar uruşdılar

(78b/ 1807-1814)

Müslümanlar hisarın içlerine kadar savaşarak gelirler. Hisarın içi gece vakti kanlar ve cesetler içerisinde kalır:

Hem Müslimânlar irişdiler bile
Ol hişârîñ ici çoldı cenkile

Bir çiyâmet çopdı anda ol gece
Çoldı çale çanile ucdan uca

(79a/1823-1825)

Hz. Ali muharebe içinde Sahit'i görür. Üzerine atılarak kılıcıyla iki parçaya ayırır:

Bir çıyar gibi iki bicdi anı
Gecdi andan kesdi bir uyluğını

Düşdi yere yüzi üzre ol lâ'în
Bir çılıc dağı urdı hemîn

(80a/ 1840-1841)

Savaş sonunda İslâm ordusu kaleyi ele geçirir. Hz. Ali müşriklere putlardan vazgeçmelerini söyler ve İslam'a davet eder:

Dirlüñizi çanîmet bilüñüz
Bâtil işi çon Müslimân oluñuz

(80a/ 1846)

Hz. Ali'nin buyurduğu üzere kalenin içindeki mallara el konur, Hayberliler esir alınır ve hisar müminler tarafından yıkılır:

Pes buyurdu ' avrat oğlan mal (u) tavar

Aldılar çıkardılar her ne ki var

Çıkardılar içinden her ne varı

Şah buyurdu yıkdılar ol hışarı

(80b/ 1857-1858)

Hayberden elde edilen malların yanı sıra Taif ve Habeş malları da Medîne'ye götürülür. Resûlullah Medîne'ye girişte sevinç içinde karşılanır. Şair Hayber fethinin ilk kısmını bitirerek Allah'a şükürlerini sunar:

Cem' idüben Tâ' if Habeş malını

Göcdiler dutup Medîne yolını

Şazılık oldu civân tıldı şafâ

Şehrine geldi Muḥammed Muştafâ

Kışşa daḥı burada oldu temâm

Çok şükürler saña yâ Rabbi' l-enâm

(81a/1867-1870-1871)

Şair, Allah'ın huzurunda sevgili Peygamberin siretini yazdığını söyler:

Siretini ol ulu peygamberiñ

Ḥaḳ kıtında sevgülü peygamberiñ

Ümidim var ola sözüüm vesîle

Ḳatında tâ şafâ' at baña kıla

(81b/ 1882-1883)

Hz. Muhammed eshâbı ile oturlarken uzaktan yirmi kişinin geldiğini görürler. Kanlar içinde kalmış bu kişiler perişan bir halde Resûlullah'ın huzuruna varırlar:

Yigirmi kişi secdiler davāya

Gelürler tozları dutmuş ovaya

Çamusı kara kanlara bulaşmış

Toz olmuş şac-ı şakallar dolaşmış

(82a/ 1892-1893)

Müminler başlarından geçenleri Hz. Muhammed'e anlatırlar. Geceleyin bin kişinin saldırısına uğrayan kabîle, herkesin öldüğünü söyler:

Biñ kişi ile irişdi bir gece

Ġafiliken gör bizi nitdi nice

Çırdı çamu dimedi erkek dişi

Bulduğundan çomadı bir er kişi

(84b/ 1952-1953)

Resûlullah ve eshâb anlatılanlara çok üzürlü. Hz. Muhammed kendilerine zarar veren kişinin kim olduğunu sorar:

Hem aşhâblar çamusı ağladılar

Bulara çat-ı hayf olmuş dediler

Resûlullâh dedi kimdür ol kişi

Kim size eyledi bu resme işi

(85a / 1964-1965)

Müminler ise Nâim adında bir kalesinin olduğunu, bu kalenin güçlü ve sağlam surlardan oluştuğunu, aynı zamanda devasa bir yapıda olduğunu anlatırlar:

Nâim adlu var bir çalesi hem

Beğâyet yüce şarbdur burcı muhkem

Şanaşın burcı ç ayyuça ulaşmış

Bedenleri bulutlara dolaşmış

(85b/ 1983-1985)

Hz. Muhammed intikamlarını alacağını söyler ve anlattığı yerin ne kadar uzaklıkta olduğunu sorar:

Hem kıra kavmini Müslimānlar anuñ

Qalmaya üstünde ol qanlar anuñ

Niçe günlük yoldur bizden aña

Hem niçe yerdür yerinidi baña

(86b/ 2004-2005)

Gerduş isimli mümin, kalenin kırk günlük mesafede olduğunu, ayrıca bu yerin şeytanlar, periler ve devlerle dolu olduğunu anlatır:

Şabağdan aḥşamadan kırk gün gedicek

Veli hergiz anda adam veriçek

Ki ğifritler şeyatınlar yeridür

Ṭuluğul ejdeha dīvi peridür

(86b/ 2009-2010)

Hz. Muhammed endişelenmemesini söyler. Göndereceği üç yüz askerinin anlattığı ucube görünümlü askerlerin hepsine yeteceğini anlatır:

Resûlullāh dedi kıl gönüñi hoş

Ki şayduğun o deñlü leşkere uş

Gönderem üç yüz muvaḥḥid leşkeri

Kim ğermidür biñ kâfire her biri

(86b/ 2015-2016)

Hz. Ali'ye emir veren Resûlullah, ardında üç yüz asker ile cenge göndereceğini söyler:

Döndi dedi var yerāğ eyt yā 'Ali

Kim seni gündürürem bil yā veli

Şaydı adlu adile üç yüz dilir

Pehlevānlar her birisini nerre-şīr

(87a/ 2019-2020)

Müminler savaş için hazırlanırlar. Hz. Muhammed yanlarında alem götürmelerini ister. Bakır renginde olan alemin üstünde altın ile Resûlullah'ın adı yazılıdır:

Pes buyurdu bir 'alem getürdiler

Acdılar yüzün yüce götürdiler

Ṭūṭī gibi rengi jengārī ulu

Altun ile anda bu ḥaṭ yazılı

Lā ilahe illāllāh

Muḥammed Resûlullāh

(87a/ 2026-2027-2028)

Hz. Ali ve müminler Resûlullah'ın yanından ayrılarak yola koyulurlar. Hz. Muhammed'in duası ile üç günlük yolu bir gece alırlar:

'Ali dedi du'āsıdur Resûl'uñ

Yeri duran ayağumuzda anuñ

(88a/ 2047)

Orduya rehberlik eden Gerduş gece uyuyakalır. Bunun üzerine ordu tehlikeli bir yere varır:

Dön bucağında kılavuz oydu

Kim uyumağ gece añā ḥuyudu

Azdılar yoldan yabana gitdiler

Bir kayalar şarb darāya batdılar

(88a/ 2052-2053)

Sıcaktan tulumlarındaki sular kurur, at ve develeri yorulur. Müminler susuzluktan ve sıcaktan kavrulur:

Hem tulumlarda ḫurudı şuları

At deve yoruldu çeker yuları

Kurudu dil dudakları kavradı

Cigerler yandı yüzleri şarardı

(89a/ 2070-2071)

Bu yerden kurtulmak için Hz. Ali ve müminler hep birlikte Allah'a dua ederler. Bunun üzerine kuvvetli bir rüzgâr çıkar. Hem atları hem de kendileri serinlerler:

Ben du‘ā eyleyeyüm sizdeñ emîn

Tā ki rahmet kıla Rabbe‘ l-ālemîn

Çıkdı esdi bir şovuk bād-ı nesim

Şanki uçmağ yeli durur şöyle kim

(89a/ 2078- 2082)

Bir süre daha ilerleyen İslâm askerleri düşman kalesine varırlar. ‘Amr-i Meyye ve ‘Abdullah kaleye çıkararak düşman askerlerini yakından görürler:

‘Amr-i Meyye kaleye vardı revān

Vardı ‘Abdullāh ol oda pehlevān

Vardı evvelki o da bağıdı görür

Çevresinde çok kişiler oturur

(90b/ 2112-2113)

Şair kalenin içindeki insanların her birini deveye benzetir. Şarap içtiklerini ve muhabbet ettiklerini anlatır ve yüzlerine bakılamayacak ucubeler yerine koyar:

Her biri beñzer deveye key ulu

Hamr içerler şohbete meşğul kamu

Yüzlerinden her biriniñ zehir açar

Camı kırkar her ki yüzüne baçar

(90b/ 2114-2119)

‘Amr-i Meyye ve Abdullah gördüklerini anlatmak için Hz. Ali’nin yanına varırlar. Hz. Ali, bugün dinlenmelerini, ertesi gün ise düşman üzerine gideceklerini söyler:

Virdiler şāha selām pes durdılar
Söylediler her neyi kim gördiler

Çün diñledi bu sözi hemīn
Dedi bugün diñleniñ yā mü‘ minin

(91b/ 2237-2238)

Ertesi gün müminler ve Hz. Ali cenk için hazırlanırlar. Hz. Ali, Resûl’ün kendisine verdiği emameyi başına sarar, Hz. Hamza’nın kalkanını koluna geçirir ve kılıcını beline bağlar:

Hem ‘emāmesin başına şardı ol
Kim aña virmişidi anı Resûl

Şaldı Hamza kalkanını kolına
Zülfikârı bağladı hem beline

(91b/ 2247-2248)

Sabahleyin kaleye ulaşan İslâm askerlerini gören müşrikler, şaşkınlık içerisinde kalırlar. Her birinin başında Hâşimî dülbeti bulunan müminler, ellerinde alemleri ile zırlara bürünerek at üzerinde kaleye doğru ilerler:

Başlarında Hâşimî dülbendleri
Bir yüce heybetlü kişi serveri

Başdan ayağa demür tonları hem
Bir yüce at üzre üstünde‘ alem

(92a/ 2258-2259)

Müşrikler gelen askerlerin kim olduklarını anlayamazlar. İslam leşkerinin tekbîr seslerini işiten müşrikler Hz. Muhammed’in ümmeti Müslümanların geldiklerini anlarlar:

Ol Müslimānlara ün bir eyledi

Bir yüce onile tekbîr eyledi

Bildi kâfirler Müslimānlar imiş

Kim Muḥammed ümmeti anlar imiş

(93a/ 2286-2288)

Hz. Ali müşrikleri İslâm'a davet eder. Aksi takdirde savaşacaklarını söyler. Müşrikler ise Nâîm kalesini aşmalarının mümkün olmadığını söyler ve hakarete de bulunur:

Yâ ḥod siz daḥı Müslimān olasız

Yâ kılıcumuzda külli olasız

O ḥadde irdiñüz mi kim gelesiz

Nâîm ḳale yine ḳaşdıḳlasız

(93b/ 2294-2296)

Her iki tarafa da savaşımaya başlayınca Müslümanlar sayıları az olduğu için zor durumda kalırlar. Müslümanlar düşman askerleri ile baş edemeyeceklerini düşünürler ve kaçmaya yeltenirler. Fakat Hz. Ali müminleri geri çağırarak Hz. Muhammed'i hatırlatır:

Müslimānlar ulu ḡavḡāya düşdi

Bir ırmaḳ şanki bir deryāya düşdi

(93b/ 2303)

Hem Resûlullāh'dan utanmaz mısız

Yüzüne baḳasıñuz şanmazımız

(94a/ 2315)

Hz. Ali'nin bu sözü üzerine İslâm leşkeri geri döner. Resûlullah için canlarını ortaya koyan müminler kıyamet gününde Hz. Muhammed'in kendilerine lutufta bulunacağını bilirler:

Hem Resûlullāh ḳurbān olalum

Uş yolunda şöyle pür-ḳan olalum

Şağ alan ilet n sel m bizden a a
T  ıy metde meger bizden a a

(94b/ 2328-2329)

Düşman ile arpışan müminler muhabarebe sonunda galip ıkarlar. Müşrikler canlarını kurtarmak iin kaarlar:

Pes M slim nlar bu kes oldu yegin
ırdılar anları aleye degin

K firin oğı yabanlara aar
Kim d raya kim ayalardan uar

(96a/2357-2358)

Müslümanlar bu muharebeden de zaferle ıkarlar. Hz. Ali ele geirdiği kaleyi ve malları kendisi ve kavmi zarar görmüş olan Gerdüş'e bırakır ve ordusuyla birlikte Med ne'ye döner:

Hep olan k fir n mallarını
Aldılar hep ' avrat oğlan varını

Virdi Gerdüş'e biraz maldan em r
aleyi dağı hem a a virdi d r

(98a/2418-2419)

Şair son savaşını da anlatarak siyerini bitirir ve Hz. Muhammed'in ruhuna selam gönderir:

ıssa dağı burada olsun tem m
Muşaf 'nın ruğına yüz bi  sel m


(98b/2428)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ZĀ‘ İFĪ
MANZUM SİYER-İ NEBĪ

1a

Mest olup ol dem çü benden hālāş
Mîr-i meclis olmışam zi-bezm-i hāş

Bülbülem gül vaşlıdur sevdām benüm
 değil ğurbağa gibi ğavgām benüm

Serv-i āzādem bu bāġı rūzigār
Kimseye el şunmazam hem çü çınār

Sākī luţfindan elimde cām-ı nev
‘Aql ayaġına ururam dām-ı nev

5

Hātifi devletden irdi nāġihān
Cān kulaġına bir ün didi nihān

Kim ki uyġudaysa bî-dār eyleme
Şol ki mestdür dinme hîşār¹¹¹ eyleme

Şubġ-ı şādık dem ururduz ħürrem ol
Dem gibi gel sen saña ħoş hem-dem ol

Bu varlık milkini götürmeyenden
Hümāsı ucmadın bu āşiyāndan

Cihān ğavgāsınıñ bāzārını ħo
Fenāniñ sūdı yok sevdāsını ħo

10

Ṭolaġıl ma‘nî boynuna ħoluñı
Ķoçek her cām-ı ma‘şūġdan eliñi

Saña mühlet virmişiken rūzigār
Söyle tā ki ħala senden yādigār

¹¹¹ Kelimenin doğru şekli “huşyār”dır.

- 1b Söylegil ey turfe tūṭī söylegil
Sireti gökçek hikāyet eylegil
- Ebū'l-Ḥasan Bekrī rivāyet eyledi
Mekke fetḥin çün hikāyet eyledi
- Ḳureyšden geldiler bir kaç ulular
Ebū Sufyān Şafvān ' Akreme anlar
- 15 Dediler gelmişüz kim şulḥ idevüz
Ki ' ahd nāme yazup alup gidevüz
- Ne biz sizūñ ile ne bizimle siz
Daḥı cenk (u) cidāl eylemeye siz
- İki yıl va' de olsun altı ay hem
Bu şulḥ danık olsun cümle ādem
- Daḥı kılıç yalıncaḳ itmeyevüz
Ya cenk için biz yaraḳ itmeyevüz
- Resūlullah daḥı hem rāzı oldu
Buyurdu iki ' ahd-nāme yazıldı
- 20 Birisin aldı anlar döndi yine
Erişdi çünkü anlar evlerine
- Aşarlar Ka' be kapusunda anı
' Ayān iderler ' A' rāb' a nihānı
- Emin oldu ġarībler yol açıldı
Varış geliş çü bir bucuḳ yıl oldu
- Ol Benī Bekr bin Vāyil' den meger
Bir kişi varır Ḥuzā' i' ye gider
- Ol ḳabilede gezerken ol lā' in
Ayağı bir taşa toḳandı hemin
- 2a / 25 Lā' net itdi lā' net anıñ cānına
Ya' ni sögdi Muştafa' nıñ řānına
- Ḳatlanmadı Ḥudāyī dir vay saña
Bu nece küstaḥlıḳ nedendür hay saña
- Şunuñ gibi ulu seyyidiñ adın

- Yaramaz niçün añarsın ey bi-dīn
- Enbiyānīñ serveridür hātemi
Cemī‘i evliyānīñ hem rehberi
- Rızāsında durur Allāh rızāsı
Yine hışmındadır Allāh kızāsı
- 30 Eger tā ki olmasaydı ‘ahd-i peymān
Senūñle řimdi kılıç idi meydān
- Bekri dedi ben aña sögdüğümden
Kağıdın mı baña degil sen andan
- Didi vallah kağıdım ya ne dersin
Ne dersin adüvvullāh ne dirsin
- Didi Bekri ki uřda zu‘ muña ben
Söger bir dağı eydir kim eşitsen
- Huzā‘ iden taħammül gitdi hem hoş
Ki kanı gövdesinden eyledi cüş
- 35 Şunar yerden alur bir üstühānı
O Bekri’niñ başına çalar anı
- İki pāre oluben ağıdı kanı
Cehennem itlerine gitdi cānı
- Bu haber çünkim Benī Bekre varur
Her birisi cenk yarağını kılur
- 2b Tā Huzā‘ ile gelüp cenk ideler
Yeryüzini anlara teng ideler
- Çün Huzā‘ a kavmine vardı haber
Çok idi bunlardan ol kāfir meger
- 40 Dediler anlara biz varamazuz
Kim çoğdur biz anlara tırmazuz
- Varalum Ka‘be’ye ehl-i Kureyşe
Şıgıñalum bize yardım erişe
- Ki vardurur orada ‘ahd-i peymān
Ki anda bulunur bu derde dermān

- Dediler maşlahatdur göçtiler tiz
Varuben Mekke'ye ulaşdılar tiz
- Penāh istediler anlar ureyşden
Didiler bizi urtarıñ bu işden
- 45 abūl itdi ureyş virdi penāhı
Emīn oldu olar gördi penāhı
- Olarıñ ardlarınca Bekri geldi
Didiler bizden uş bir ādem öldi
- Buları siz bize virūñ ıralum
Ol ölen an içün biz öldürelüm
- Didiler niçe virelüm biz anı
Ki 'ahd vardur bilürsüz od siz anı
- Didiler imdi bizden yüz çevirūñ
Ki 'ahd nāmemizi dağı virūñ
- 50 ureyş avmi anışdı uluları
Didiler yağı itmezüz buları
- 3a Olara dediler bugün uruñ siz
Bize aşamdan mühlet virūñ siz
- Ki gündüz bir işi işlemeyevüz
Muammed Teñri görür ki gündüz
- Gece görmez gice işleñüz anı
'Ağızlarına oyuñ üstühānı
- Gece çünkim cihān zūlmāta bata
Muammed Teñrisi uyuya yata
- 55 Oları biz size anda virelüm
Olardan anıñuz alıñ görelüm
- 'Ağızlarında olsun aşı opraq
Cihānda olduğunca ot yapraq
- Gece oldu uzā' iler namaza
Durup her biri başladı niyāza
- Bekriler girdi apudan añsuzın
ırdılar er, 'avrat oğlanın kızın

- Ulusı kiçisi yigidi pîri
 Qırıldı qalmadı heç biri diri
- 60 Ebû Sufyân didi hep olanları
 Kim dâralarda dökeler anları
- ‘Avrat oğlan kız gelin yigit koca
 Dökdiler hep dâralarda ol gece
- İRte oldı çün nesîm-i şubh eser
 İkisiniñ cânı varmış meger
- ‘Aklı geldi başlarına durdılar
 Ağladılar qavimlerin gördiler
- 3b Birbirine didivüz kim gidelüm
 Ol Resûl’e biz şikâyet idelüm
- 65 Kim kerîm seyyid ulu leşker durur
 Hâyfımız anlardan alur erdürür
- Kim anuñ ‘aşkından ötürü mübtelâ
 Olduğ işte geldi başa bu belâ
- Pes ikisi dağı girdiler bile
 Ağlayu ağlayu girdiler yola
- Gece gündüz durmadılar gitdiler
 Ol Medîne şehrine çün yetdiler
- Ol Resûl’üñ mescidine yetdiler
 Gece olmışıdı anda yatdılar
- 70 Çün sabağ oldı Bilâl ba(n)ğ-i namâz
 Qıldı peygamber namâz itdi niyâz
- Pes mübarek arqasın mihrâbına
 Virdi dönderdi yüzün ashâbına
- Durdı derhâl ol ikisi yetmiş kişi
 Derd ile qanlara boyanmış kişi
- Ya Resûlallâh didi bizler size
 Dâda gelmişüz feryâd it bize
- Derdimize qıl devâgil sen bizüm

- Dādımız ol ureyşden al bizüm
- 75 Ol ureyş kavmi bize zulm eyledi
Evvel ahır sergüzeştin söyledi
- Dediler pes hay hay ağladılar
Eşidenler yüreğın dağladılar
- 4a Resûlullâh dahı ağladı ol dem
amu ağlaşdılar kaç varsa âdem
- amu aşhâb te'essüf eylediler
Bulara atı zulm olmış didiler
- Resûlullâh didi oldı 'ayân uş
ureyş 'ahdi şıdıları bî-gümân uş
- 80 Bu endişe Resûlullâh oñünden
Geçince Cebrâil geldi göğünden
- Dedi Allâh saña virdi selâmı
Tahıyyatla seni kıldı kirâmı
- Buyurdı ki o kavmi çün felekler
Terahhum kıldı göklerde melekler
- Bularıñ göñlini hoş eylegilsin
Alı viriñ ıvazların olardan
- Resûlullâh didi 'ahd eylemişüz
ureyşle bir arada yüzeyüz
- 85 Eşitdi Cebrâil getdi hemân-dem
Yine geldi getürdi âyeti hem
- Ya' ni şunlar kim şıdı peyvendini
'Ahd kıldılar şıdılar andını
- Cenk it anlarıñla öldür anları
Anlarıñ yok 'ahdleri peymânları
- Pes Resûlullâh dedi Hadur ulu
amulardur cümle andan orulu
- 4b Döndi dedi bu gelenlere dahı
Var mıdur hec kavmiñizden ey ahi

- 90 Didiler vardur dedi varîñ siz
Götürüñ anları dağı diriñ siz
- Ki Hağ buyurđı verem dâdıñızı
Alı virem kesem feryâdıñuzı
- Döndi andan soñra dedi yâ ‘ Ali
Nâme yazğıl çevre ile yâ velî
- Şol yağın olan Müslimânlar kamu
Atlu yayağ tâ gele anlar kamu
- Yazıldı nâmeler illere gitdi
Eşidenler kamuğı geldi yetdi
- 95 Râvi eydür toğdı çün mâh-ı şiyâm
Başladı leşker derildi hâş (u) ‘âm
- Ayîñ on beşine yetmiş kabîle
Derildi atlası yayası bile
- Resûlullâh buyurđı Düldül’e zeyn
Ururlar geldi urdı yere yüzün
- Suvar oldı hemân şahraya çıkdı
Yüridi ol kabayillere bağdı
- O gün giymiş idi hem bir ağ câme
Başına hem siyah şardı emâme
- 100 Ki çigninde şarı pürdi yemâni
Fitâ resmine aşmışıdı anı
- Ğuşanmışdı kılıcın hamâil
Münevver şüreti şekl-i şemâil
- 5a Şağ yanında şâh-ı merdân ol ‘ Ali
Ziyet ile yürür idi ol velî
- Şolda ‘ Abbâs idi hem ‘ amm-i Resûl
Muştafâ yanında yürür idi ol
- Pes muhâcir dağı hem enşârile
Cem‘ oluben cümlesi şağ sola
- 105 Resûlullâh içinde mâha beñzer

- Ki kullar ortasında şāha beñzer
- Rāvi eydür şarda kimse kalmadı
Cümle er ‘ avrat ki taşra gelmedi
- Hep bizendiler düzendiler kamu
Çıkdılar yolda özendiler kamu
- Hep temāşa-ı cemāl-i Muştafā
İre tola cān-ı gönüller şafā
- Çağırıp ‘ ammar o gence söyledi
Yā ‘ Arab hazā Resūlullāh dedi
- 110 ‘ Arablar haymelerden cümle yayağ
Çıkuben karşıla yalın ayak
- Ulular geldiler öbdi rikābın
Göze sürdiler ayağı türābın
- Şalavāt verdiler cümle Resūl’e
Gönüller toldı nur-ı şafāyile
- Resūlullāh du‘ ālar kıldı hürmet
Olarıñ her birine kıldı izzet
- Pes andan bir yüce yirde dururdu
Şağına şolına çok bağıdı görmedi
- 5b/ 115 Ki leşker tağ-ı şahra cümle tolmış
Dere depe kamu hep ādem olmuş
- Kamusı şöyle bir kezden tamamı
Resūl’e verdiler cümle selāmı
- Dediler ya Resūlullāh Semī‘ nā
Ne emr itdiñ ise eṭa‘ nā
- Öñüñde can ile biz cenk idelim
Cihānı düşmenüne tenk idelüm
- Feda olsun ata ana oğul kız
Bize candan dağı sevgülüsiz biz
- 120 Resūlullāh çü gördi ol sipāhi
Yüz urdu Hāzret’e dedi ilāhi

İlâhi şaklagil bizi nihâni
Varalum üstlerine nâgihâni

Ki kâdirsin kamu yirlerde hazır
Baña sen va‘de kılmışsın ey kâdir

Çü yokdur va‘deñüñ hergiz hılâfi
Ki nuşret vir şığındım saña şâfi

Dedi râvi ki bir kişi var idi
Belîga oğlu Hâtib derler idi

125

Medîne ehli idi mü‘min idi
Geri çek leşkeri kendüye dedi

Dağı hergiz bu resme ulu leşker
Ki cem‘ olduğu yokdur bu ‘Arablar

6a

‘Aceb bu leşker imdi kıanda gider
Meger kim Mekke’ye bu kaçdı ider

Ger varursa Mekke’ye işbu çeri
Hep ayakda kalur uşak ger iri

Evinde yazdı bir nâme nihâni
Ki bildüre Kureş ehline anı

130

Nâmei aldı vü yola çıkdı ol
Ol zamanda gayet emin idi yol

Mekke’den gelmişidi bir hatun kişi
Kim Medîne ’de varımış bir işi

Gideridi hem Cerâde’ydi adı
Gördi Hâtib ya Cerâde gel dedi

Alğıl işbu nâmei pinhâni sen
Vir Ebû Sufyân eline anı sen

Anlarıñ kıatında hürmet bulasın
İzzet ile mal-ı nimet bulasın

135

Vireyüm uş bunca altun dağı ben
Nâmei ne yirde gizlersindi sen

Dedi ol şacımı iki yaralum

- Anı candan daħı pinhān kılayum
- Nāmeī aldı nihān itdi arı
Hevdece girdi yine gitdi arı
- Cebrāil itdi Hā Resūl'e veripdi
Nāmeī Şaldı Mekke'ye Hāıb dedi
- Anı bir ' avret Cerāde'dür adı
Aldı bir yerinde pinhān eyledi
- 6b/ 140 İki kişi Őal aña istesünler
Virür ise alup anı osunlar
- Eger virmezse öldürsünler anı
Ki kendü boynuna yazuğı anı
- Pes Resūl dedi ' Ali'ye ya imām
Yile versün hem Zübeyr İbn-i ' Avām
- Tez irişün ol işi siz bitürün
Allāh emrini yerine getürün
- Tez ata bindi revān oldu ' Ali
Yetdi bir menzil yerinde ol veli
- 145 Pes Zübeyr İbn-i ' Avām hayırdı dur
Ey Cerāde perde yüzünden götür
- Nāme vardur sen de pinhān vir anı
Virmez iseñ öldürürem ben seni
- Dedi yoğdur pes devāsın ukarur
Hevdecin kendüsünü arar görür
- Nesne bulmadı mı Zübeyr İbn-i ' Avām
Dedi bunda nāme yoğdur ya imām
- Pes ' Ali dedi Resūl yalan deđil
Vaği dürür her ne kim söylerse ol
- 150 Sen girü turgil bulayım ben anı
Debdi atın geldi ol Hā arşlanı
- Ya Cerāde dedi bildin mi beni
Sen ' Alisin dedi bildim ben seni

- Dedi imdi vir bizi tez kağıdı
Hem saña ol kağıdı kim veripdi
- 7a
Togrusunı söyle gel yoğsa saña
Şimdi yumruğ ururam eñseñe
- Gözleriñ çıkar çanağından düşer
Karası ayrılır ağından düşer
- 155
Dedi ya Mevlâ'yı kaldım ben taña
Kim bu işde güç idersiñ sen baña
- Şâh dedi güç neyledim ben sana di
Dedi ' ammuñ oğlu beni aradı
- Sen inanmazsıñ güç idersiñ bana
Layık ola mı güç itmek sana
- Şâh dedi aña ki yalan söyledin
Nâmeî şaçıñda pinhân eyledin
- Pes Cerâde korkdı ikrâr eyledi
Doğrı dirsin ya veliyullah dedi
- 160
' İlm-i ğaybda katıñda durur şek degil
Şâh-ı merdânsıñ ve hem ' amm-i Resûl
- Nâmeî saña vireyim cânımı
Tek bağışla dökmeğil bu kanımı
- Dedi vargıl illa anda söyleme
Görür gün bu leşkeri eyleme
- Ger deriseñ bilesiñ cânıñ gider
Yüregünnden dökülür kanıñ gider
- Pes buyurdi kim Zübeyr İbn-i ' Avâm
Nâmeî aldı hemân döndi imâm
- 165
Geldi peygamber katına okudı
Nâmeî durdı ' Ali yere kodı
- 7b
Hemân-dem durdı ol şâh-ı hidâyet
Risâlet Hâzret-i mâh-ı sa'âdet
- Çıkdı menber üzre huṭbe okudı
Pes yüzün aşhâba dönderdi dedi

- Ey Müslimānlar bölügi kaçkıñuz
Yazdıñızsa nāmei tez kaçkıñuz
- Yoħsa Cebrāildir adın bī-gümān
Daħı özri kaçalmaz anıñ der hemān
- 170 İşitdiler bu sözi çün řaħābe
Buñaldı düşdi kaçmu ıztırāba
- Dediler kaçkı bī-‘ aķıl itmiş ola
Bu şeytan yolına kim getmiş ola
- Ĥāřib eydür ben dedim keşke hemīn
Kim beni yuda idi işbu zemīn
- Veya cān bāri tenden ayrılaydı
Gerekmez baña benden ayrılaydı
- Buñaldı řārımsārlıķdan hemīn
Diledim kim duram gidem yabana
- 175 Resūlullāħ nazār kıldı hemān-dem
Yaķın bildim ki ol bildi hemān-dem
- Añladım didim ki ben yüzi kaçra
Anı yazdım ki kıldım yüzi kaçra
- Dedi niçün yine kāfir mi olduñ
Sebeb ne oldu kim bu işi kıldıñ
- Dedim kim ya Resūlallāħ dīnümden
Niçün dönem Ķureyř’e illa ki ben
- 8a Uğradımdı baña mihmān etdiler
Hem benüm ĥaķķumda iřyān itdiler
- 180 Ben daħı ya‘ni cezāsın eyledim
Tā gele yalvara řulħ ola dedim
- İllā ben kıldım keremler kanısın
Sen mürüvvet dürrinüñ ‘ummānısın
- Dedi var otur eviñde ağlağil
Çıkmağil taşra kaçpuñı bağlağil
Günahıñ içün ağla eyle zārī
Ne ĥükm eder görem perverdigāri

- Ki ben benden saña hüküm idemez
Ki hüküm anıdır hem ben bir âdem
- 185 Perişân-ı peşimân durdı Hâtib
Melûl mağbûn evine vardı Hâtib
- Geydi peşimâne tufan ağladı
Hürme ipi ile belin bağladı
- Bir deri aña kendüyi şarar hemîn
Tâ ki göğsinden ayağına degin
- And içer kim dağı nesne yemeye
İçmeye şu uyğu hem uyumaya
- Kendüyi hem ol deriñden çizmeye
Tâ ki Allâh lutf ide afv eyleye
- 190 O gün ağladı tâ ahsam olunca
Gece ağladı hem irte gelince
- Hâk te‘âla tâ inâyet kıldı dîr
İşbu âyet anda nâzil oldu der
- 8b Cebrâil geldi dedi kim ya nebî
Hâk te‘âlâ yarlıgadı Hâtib’i
- ‘ Afv edün siz dağı bağışlañ anı
Kim gözinden akdı bağırınıñ kanı
- Hem Çeleb geçdi günâhından anı
Kim felekler tıldı ahından anı
- 195 Bir kişi gönderdi peygamber hemîn
Muştuladı hem dağı çizdi elin
- Hem Resûl ağladı mü‘minler dağı
Şâzilikden ağladı anlar dağı
- Geldi peygamber katında ağladı
Şâzilikden akdı yaşı çağladı
- Hâk te‘âla lutfına ihsânına
Her birisi minnet itdi cânına
- Hürrem oldılar Hüdânîñ ‘afvına

- Hem Resûl'ün rahmine hem luḫfına
- 200 Müntakim olmasa bir adı ey yâr
 ʿUḫbet bulmayaydı bir günâhkâr
- Veli bu hikmetiñdür muḫtezâsı
 Günâhkâra ola cürmi cezâsı
- Kim ulûhiyyet birle ḫürmet ola
 Hem rubûbîyyete key ʿizzet ola
- Nefs daḫı tâḫâm ṭamʿalar itmeye
 İtlâḫ idüp egri yola gitmeye
- 9a Çıkdı andan sonra peygamber hemân
 Leşker ile Mekke'ye oldı revân
- 205 Bindi leşkerler yürüdi fevc fevc
 Gök yüzine çıkdı tozlar mevc mevc
- Bir iki gün çünki gitdiler hemân
 Çarşudan bir çare toz çopdı hemân
- Ki çıkdı göklere tozuñ ʿinânı
 Hemân kim gördiler müʿminler anı
- Dediler bâḡı durur cenk yaraḡın
 Düzerler leşkeriñ şolunı şaḡın
- Kemiler geydi miḡferler urundı
 Bahadırlara¹¹² mor ṭonlar geyindi
- 210 Resûlullâh dedi siz hec çayurmañ
 Müslimanlardur anlar gayrı görmeñ
- Kim atlar daḫı yardıma gelürler
 Bizimle hem bile yoldaş olurlar
- Toz yakın geldi yarıldı çok-ı çok
 Çıkdı çıkdı çoşanlar giymeler verdi şevḫ
- Çıkdılar tertibile on biñ süvar
 Kim götürmiş beş ʿalem beş nāmudâr

¹¹² Kelime, vezin açısından uygundur. Fakat kelime sonundaki “a” hal eki anlam bakımından beyte uymamaktadır.

- Biri ‘ Abbas bin Mirdās’ı esselām
Ol götürmişdi ol gün bir ‘ alem
- 215 Ol ‘ alem dîbinde iki biñ süvar
Cümle düzenlü yaraqlı nāmudār
- Bir ‘ alem bir an götürmişdi ulu
Altun ile yüzi gökçek yazılı
- 9b Bir ‘ alem Dāḥḥak götürmüş şöyle kim
Bir ‘ alem Zeyd bir ‘ alem daḥı Ḥakīm
- Beş ‘ alem altında var on piñ süvar
Cümlesi gökçek yaraqlı nāmudār
- Endilar atdan uluları hemīn
Geldi öpdiler Resūlullāh elin
- 220 Pes bülend onile ol leşker temām
Şaf tutup peygambere viridi selām
- Pes Resūlullāh buyurdi ol çeri
Önce yürüsün dedi ol leşkeri
- Göçdi yine ol çeriler yürüdi
Issı oldı kabda şular kurudı
- Ol gün endi Ḥucfe’ye kōndı çeri
Issı dere buñaldı İslām leşkeri
- Çün şusuzluqdan katı buñaldılar
Geldiler peygambere ‘ arz kıldılar
- 225 Pes Resūlullāh Bilāl’e buyurdi
Çağırur ordunuñ içine girür
- Kim şu içün yiñ orucuñuz bugün
Ḥaḥ te‘ ālā böyle destur verdi çün
- Kim seferde orucuñu yeye siz
Varıcağaz eve siz odaya siz
- Yā Resūlullāh dediler biz niçe
Şu içelüm olmadı daḥı gece
- Ḥaḥ te‘ ālā böyle emretti dedi
Geldi işde dedi āyet okudı

10a / 230

Pes getürdi bir kadeh şu ol Resûl
Anlara karşı anı icdi Resûl

Dedi imdi siz dağı varın için
Destür oldı orucunuzu açın

Ümmetün oldur hayırlısı yeye
Çün sefer kılsa namâz karşı eyleye

Çün eve gelse orucun ödeye
İlla karşı olan namâzını kıya

Pes yediler anda oruçun kamu
Şanki peygamber buyurdu ey ‘amu

235

Çünkü irte oldı yine düziler
Bindi leşkerler yolına girdiler

İrdiler bir hoş araya endiler
Kamu leşker bir araya kondılar

Pes Resûl dir yâ Bilâl itgil nidâ
Cümlesi tuysun kamu mîri gedâ

Ulu kişi kamu onun işitsün
Kişi başına bir ateş işitsün

Her ne kim var cümlesi mîri gulâm
Ol çeride ol gece anda temâm

240

Kişi başına yakdılar bir odı
Ki od oldı kamu şahra vü yazı

Göge döndi yerin yüzi temâmet
Dediler ey ‘aceb buna ‘alâmet

10b

Çünkü ‘Abbâs gördi işbu maiyyeti
Gönlü korkdı key melûl oldı kati

Kendi özine dedi ger işbu çeri
Mekke’ye varır ise vay anları

Ne uşak kalur ne iri kırılır
At ayağında kamusı hurd olur

245

Gâret olur ‘avrat oğlan kız gelin

Tükenür qalmaz Kureyş nesli hemîn

Pes atına bindi çıqdı ol yola
Kim haber göndere bir kişi bula

Tâ Kureyş'in uluları geeler
Yalvaruban zârilıklar kıllalar

Tâ meger peygamber azâd eyleye
Qanların bağışlaya şâd eyleye

Çıqdı gitdi oradan hayli yırağ
Vardı bir dağ dibine yakın yırağ

250

Râvî eydür yol kesilmişdi hemân
Mekke'ye varmazdı kimse ol zamân

Mekke'ye kim gelse tutarlar anı
Hem qomazlarıdı anda gideni

Nesne gelmez Mekkelü ac qaldılar
Pes Ebü Sufyân qatına geldiler

Pes dediler yâ ulu bu hâl nedür
Kim kesildi işlemez bu yol nedür

Bizim anda ne varanumuz gelür
Ne bilürüz anlarıñ hâli nolur

11a / 255

Muhammed kırdığımız bildi beñzer
Ki Teñrisi aña bildirdi beñzer

Ebü Sufyân dedi kim anları biz
Dünüñ yarusı idi kırdığımız

Muhammed Teñrisi gece görür mi
Qarañuda olanı hiç bilür mi

Dediler böyledür çünkim yüri sen
Muhammed qatına varğil giri sen

Eger bildiyse cehd ile yine sen
İki yıl dağı 'ahd eyle yine sen

260

Dedi gelsün iki gün benüm ile
Dediği kişileri aldı bile

- Revān olup yola gitmişdi anlar
O gece ol tağa yatmışdı anlar
- Yüce yerden bakup gördiler anı
Ki o düşmüş yanar düpdüz cihām
- Ebū Sufyān dedi kim ya cemā' at
Bu ot ne od durur bu ne 'alāmet
- Pes dedi ol iki kişiniñ biri
Kimse kaldı ise Huzā'iden diri
- 265 Varmış ola çok 'Arab demiş ola
Kim bizim kaydımızı görmüş ola
- Dedi kıanda yā Huzā'ī yā 'Arab
Bu kıadar leşker kimün vardur 'aceb
- Ger Mışır sultānınıñsa bu çeri
Yaħud cem' itse 'Arablar leşkeri
- 11b Ya 'Arab sultān ise ya 'Acem
Hec birinden kırkımazam ğam yemezem
- İllā kırkımdur ol ulu az daha
Kim olamaz kimse cenginden rehā
- 270 Ol ki da'vī ider vaħī iner müdām
Baña gökden her dem iner hem selām
- Olmasaydı ol Muħammed leşkeri
Ger olısa alısar bu kışveri
- Otağ altında 'Abbās durmışıdı
Olarıñ sözüne ne ğuş urmışıdı
- Önünden ol Ebū Sufyān'ı bildi
Çağırıldı ol daħı hem anı bildi
- İnüp kıatına buluşdı anlar
Görüşdiler dönüp şoruşdı anlar
- 275 Ebū Sufyān dedi bu ne ħaberdür
Bu leşkerler kimündür ne kıadardur
- Dedi 'Abbās bu Allāħ leşkeridür
Resūlullāħ içinde serveridür

- Ebū Sufyān dedi kim bunca leşker
Muḥammed leşkeri midür ser-â-ser
- Dedi ʿ Abbās bu nedeñlü çeridür
Ki yir gök ehli cümle leşkeridür
- Ebū Sufyān dedi kim kıanda gider
Bu leşkerle nereye azm ider
- 280 Dedi ʿ Abbās ki Mekke'ye giderüz
Anı daḥı varıruz fetḥ iderüz
- 12a Ebū Sufyān dedi kim kıanı peymān
Ki ʿ ahd-nāme daḥı almışız andan
- Dedi ʿ Abbās o ʿ ahd dürdiñüz siz
Ḥuzāʿ ileri niçün kırdıñuz siz
- Ebū Sufyān dedi ol kıandan anı
İşitmişdür biz itmişdik nihānı
- Kim işitmişüz anuñ Teñrisinüñ
Gece uyḥusu dutar yatur anuñ
- 285 Ol uyuduḡı vaķit etdik biz anı
Ne bildi ol gice olan nihānı
- Teʿ ālallāh o cāhiller sözinden
Ol aḥmaķlar delüler yüz sözünden
- Dedi ʿ Abbās ki bir divānesin sen
ʿ Aceb ola mı ki uşlanasın sen
- Ey delü uyur mı Ḥaķdur bī-zevāl
ʿ Ālimüʿ l-ġayb-ı şahādet zü-l-celāl
- Muḥiṭdür ʿ ilmile hem kıudretiyle
Ķamu eşyayı cāya ḥikmetile
- 290 Anuñ hec bilmedüġi nesne yoķdur
Cihānda gerçe dürlü nesne çoķdur
- Bu sen hergiz ādem olamazsın
Dutulduñ cehle hec kıurtulamazsın
- Niçe direm saña gel olma bedbaḥt

- Bu şāhib devlete oy bulasın baht
- Ki şāhib devleti her dü cihānīñ
Olasīñ utlu ola yılīñ ayīñ
- 12b omaz seni amiyyet cāhiliyyet
Ey cā gel aqq'ı ūn ıl amiyyet
- 295 Ebū Sufyān iitdi ūn bu sōzi
Hem oduñ heybetini gōrdi gōzi
- Tenine ditreme dūdi arardı
Dudaı urudı beñzi arardı
- Dedi pes ne buyurursuñ baña sen
Varayım Mekke'ye dōnūp imdi ben
- Alayum ehli malumı açayum
Necāi padiāhına geeyūm
- Dedi ' Abbās Mūslimāndur ol inān
Getürmidūr aqq'a ol taı-i imān
- 300 Dedi pes varayum Nūirevān'a
Durayum baayum anda zamāna
- Dedi ardıñca bir nāme alarlar
Dutarlar anda seni o ararlar
- Demürlüsen Medīne ehrine o
Gelürsin sen saña didim ben hem ū
- Ki zīrā ōyle ' ahd olmidur andan
Ki virürler ne kim varursa bundan
- Dedi Mır'a varayum mı yāud ben
Ne dersin bir öūt vergil baña sen
- 305 Dedi mü' mindür oldı ol Mūslimān
Dutar virür saña hec virmez emān
- Getürüp boynuñ urur olıl agāh
Ebū Sufyān iidūp eyledi āh
- 13a Pes dedi ne buyurursıñ baña sen
Dutayım ki muti' oldum saña ben

- Dedi imdi sen atıñdan engil
Gelüben bu atum ardına bingil
- Alayum ben seni bile varayum
Senüñ içün Resül'e yalvarayum
- 310 Umaram gönlünü Allāh yumşada
Utana benden şuçuñı' afv ide
- Şıçradı indi atından ol hemīn
Pes girü dönderdi ol yoldaşların
- Dedi variñ Mekke'ye virüñ haber
Kim muşibet irdi kılsunlar hazer
- Gitdi anlar gözleri giryān olup
Havf odına yüregi biryān olup
- Ebū Sufyān'ı ' Abbās ata aldı
Dönüben orduniñ ucuna geldi
- 315 Çeriniñ gāh sağına gāh şolına
Gezerdi leşkeriñ kıldan kılına
- Ebū Sufyān dedi nice gezersin
Çeri çokluğımı ' arz idersiñ
- Beni korçar mı dersin bu çeriden
Dedi ' Abbās neylesiñ sen velī ben
- Bu kabayiller çeriler kim saña
Her birisin söyledim öñden şoña
- Hec birinden korçmazam illā velī
Korçurum andandur seni tuya ' Ali
- 13b / 320 Çün Ebū Sufyān ' Ali adın hemīn
Diñledi pes ditreme tutdı hemīn
- Şöyle ditrer kim dişi çāk ider
Kim çakıldası yırāk yere gider
- Dedi yā ' Abbās Muḥammed Ḥaḳḳ'ı çün
Kim beni gösterme aña sen bugün
- Dedim öyle eyleyem döndim hemān
Ordiniñ bir yanına oldum revān

- Niçe kerre derip geldi çeri bu
- 340 Bunu dedi elin kılıca urdı
Ebū Sufyān bakup çün anı gördi
- Dedi cāb atı yoḥsa gitdi canım
Senūñ boynuñadur bu gece anım
- Dedi  Abbās ki  aqlım zā il oldı
 Ali çünkim kılıca mā il oldı
- O gün binmişdim o Döldül'e ben
Hemān amcı urup acdım atından
-  Ali çağırđı yā Döldül'e varuram
Resūl'e senden Őikāyet ıluram
- 345  Ali onuñ işitdi durdı Döldül
Ayāğın başmadı aldırdı Döldül
- 14b Ne deñlü amcılar urduca  Abbās
ımıldanmadı ol sürdükce  Abbās
-  Ali geldi yetdi gördi  Abbās
Hemān atdan eynüben durdı  Abbās
-  Aliye arŐu vardı ocdı anı
Dedi ey cānımıñ sevgülü cānı
- Beni bu gece rüsvāyī etmegil sen
Ebū Sufyān almagil elümden
- 150 Muḥammed Ḥa'ıçün öldürme anı
Ki zirā buña virmişem emānı
-  Ali dedi ki imdi gel ikümüz
Resūlullāh'a varalum yüzeyüz
- Resūlullāh atına vardı anlar
Őāh bu durur yā Resūlullāh dedi
- Ol Ebū Sufyān budur iŐbu pelid
Kim  ammuñuz Hamza'yı ıldı Şehid
-  Avreti kesdi ulağın yüzünü
Bağrını yidi yaruben arnını

- 155 Ol Ebū Sufyān budur kim leşkeri
 Hāndakūñ cenginden getürdi çeri
 ‘Ahdı bozan ol Ebū Sufyān budur
 Anları kāfirlere viren budur
 Ey lā‘īn şunca uşāğa oğlana
 Niçe kıydıñ girmege bunca şana
 Dedi ‘Abbās ‘ammu oğlu Maqşūd’uñ
 Anı öldürmek midür bunı dediñ
- 15a Dedi yā ‘amm-ī ne‘am ben dilerem
 Anı peygamber buyura öldürem
- 160 Teñriniñ kulları tā kim kırtula
 Düşmanından dostları emīn ola
 Resūlullāh eşitdi çün sözüni
 Bulara karşı dönderdi yüzini
 Dedi kim ne haberdür bu ne kaldur
 Hemān ‘Abbās dedi birbirine haldür
 Resūlullāh eşitdi bildi anı
 Göricek bildi Ebū Sufyān’ı
 Dedi öldür bunuñ haqqında geldi
 Ki gökden işbu āyet nāzil oldu
- 165 Yüri var ey ‘ammu bunı sen al
 Bu gece şaqla yarın al yine gel
 ‘Ali dedi benim katımda dursun
 Resūl dedi ki ‘ammu ile varsun
 Dedi ‘Abbās hemān-dem aldım anı
 Dönüben çadırıma geldim anı
 O gece şubha dek uyumadım ben
 Ki olmasun ki kaçaca dedim ben
 O gece ol dağı uyumadı hec
 Ne bir zerre yeyesi yemedi hec
- 170 Gehi kałkardı gehi otururdı
 Gehi āh iderdi gögsün ururdı

- Dört yañadan geldi mü‘ minler revān
- Şanasın mūr u melāḥ gibi hemān
Ḥaymesinden çıkdı mü‘ minler revān
- Erişdi göklere tesbīḥ avāzı
Ulu şaflar dutulup tıldı ziyāyı
- Bilāl durdı oıdı çünki kamet
İmām oldu Resūl uydı temāmet
- 190 Döndi ‘ Abbās ol Ebū Sufyān’a der
Ben yanuma aldım ol dem anı dir
- Kim Resūlullāḥ avāzın eşide
Tā meger gönlünde bir nūr eşide
- Şol avāzdur kim ol gökler alur
Eşidicek ‘ aql-ı cān ḥayran olur
- Ḳatı ḳalbi tā ki bezm ola dedim
Cānı bu nūr ile germ ola dedim
- Çünki yanımda ‘ Ali anı görür
Geldi bir yanında daḫı öldürür
- 195 Ben ‘ Ali’yi göricek ḥavf eyledim
Şimdi secde eylesicek ḥalk dedim
- Bu Ebū Sufyān sücūd itmez hemān
Urur öldürür ‘ Ali virmez amān
- 16b Bir yanıma daḫı geçürdüm anı
Kim ‘ Ali’den ḳorıkdı key gördüm anı
- Çünki böyle itdigim gördi ‘ Ali
Ol yanıma geldi durdı ol velī
- Ḳanḳı yanuma geçürdümse anı
Geldi yanına anda Ḥaḳ arşlanı
- 200 Resūlullāḥ şürü‘ itdi namāza
Niyāz-ı nāz ile ol bi-niyāza
- Namāza başladım ben anı ḳodum
Yanumda ol Ebū Sufyān’ı ḳodum

- Namāzın evvelinde ol Resûl dir
Ki Yâsin sûresin okudu ol
- İkincisinde Errahmân okur hem
Hem oldu cân-ı dil derdine merhem
- Resûlullâh'ın ol şirin zübânı
Ki hayrân kılırdı ' aql-ı cânı
- 205 Dağı Qur'ân'da ol deñlü halâvet
Bulundu ağladı ol halk temâmet
- Ebû Sufyân ta' accüb itdi gördi
Rükû' a secdeye varmadı durdı
- Şağa şola bakar hayrân olurdu
Hayaliyle fikirler çok kılırdı
- Resûlullâh kalmışdı taña
Ki uş bunca piñ âdem uydı aña
- Rükû' itse sücûd itse kıyâmı
Bilâ kılır bile virür selâmı
- 17a / 210 Zehî buyruq zehî emru zi-fermân
Zehî şâhımış bu kişi sulţân
- Elin bağlar durur bunca piñ âdem
Biriniñ zehresi yoq kim ura dem
- 'Ali baqdı yanında anı gördi
Sücûd itmez Ebû Sufyân gördi
- Qakıdı ateşi suzâna döndi
Hemân-dem ol Ebû Sufyân'a döndi
- Yapışdı yaqasından urdı yere
Yüzünü gözünü hem sürdi yere
- 215 Çün temâm oldu namâz döndi Resûl
Yüzünü aşhâbına dönder ol
- Ebû Sufyân bakup çün anı gördi
Ki bir yüzi güneş sulţân-ı gördi
- Durdu bağladı elin çökdi dizin
Secde kıldı tobrağa urır yüzün

- Gördi peygamber anı hışm eyledi
Yâ ‘adüvullâh başın kaldırırđı
- Secde olmaz Hâk’dan artuğ kimseye
Kâfir olur kim ki secdeye eyleye
- 220 Ben dağı bir âdemem yemek yerem
Hem şuşaram içerem uyđu uyuram
- ‘Ali dir yâ Resûlullâh durayum
Buyurgil bu ‘adü boynun urayum
- Bir zamân şabreylegil yâ pehlevân
Hikmeti vardur Hâkđ’ın olur ‘ayân
- 17b Çün Ebü Sufyân bağup gördi anı
Secdesinden Muştafa’nın hışmını
- Hem ‘Ali çekmiş kınından kılıcın
‘Açlı getdi ditreme tutdı hemîn
- 225 Pes dedi kim yâ Ebe’l-Kâsım meger
Saña secde kıldığım teşviş ider
- Dedi peygamber ne‘ am secde Hâkđ’a
Layık olur ol Hâkđ’ındur mığlağa
- Kim ki Hâk’dan ğayrıya secde kıılır
Bî-gümân ol müşrik kâfir olur
- Ol dedi kim böyle dediler baña
Dedi kim dedi bunu degil saña
- Dedi evvelde ol Mışır’a sefirin
İdiček anda vardımdı haberin
- 230 Mışır sultânı dedi anda baña
Dönüben varıçağaz anda aña
- Öñünde secde kılgıl ger kaçırđa
Benüm hâkđum degildür secde derse
- Yağın bilgil ki peygamberdür anı
Kağımazsa degil gider gümânı
- Resûlullâh dönüben dedi aña

- Şınadıñ çün inanğil imdi baña
- Niçe bir Lât (u) ‘Uzza’ya taparsın
Niçe bir taş önünde yir öpersin
- 235 Gel imdi Teñriye tab ol Müslimān
Utan bu taşta tabağil ey insān
- 18a Bu Ebū Sufyān dedi bu leşkeri
Çande ellersiñ hele gör yüz çeri
- Resūlullāh dedi kim inşāallāh
Varuram Mekke’ye buyursa Allāh
- Dedi qanı bizimle ‘ahd-i pimān
Ki kılmışdıq yine döndüñ mi andan
- Resūlullāh dedi kim haşā‘ lillāh
Ki ben ‘ahd-i şıyām bilür ol Allāh
- 240 Sizden oldı ‘ahd-i pimān şımağ
‘Ahd idüb özrile pes anı şımağ
- Ĥuzā‘ ileri niçün kırdıñız siz
Odur bende bilür misiz yine siz
- Ĥaber verdi baña teñrim ben anı
Buyurdu qomayam size o qanı
- Ki siziñ ‘ahdiñüz pimāniñüz yoğ
Ne ‘ahdiñüz ola imāniñüz yoğ
- Ebū Sufyān dedi bu leşkeri sen
Divşirmişsin bu resme çok çeri sen
- 245 Hevāzin üstüne varsıñ ġanīmet
Alurduñ çok firāvān mal-ı ni‘ met
- Resūlullāh dedi evvel hele uş
Varalum alalum Mekke’yi hoş
- Şıyalum Lāt (u) ‘Uzza’niñ başını
Uşadalum Hübel a‘lā taşını
- Olardan Teñri evin arıdalum
Pelīdlerden çü Ĥağğ’ı pak idelüm

- 18b Pes andan sonra ol işi görürüz
Hevâzin üstüne andan varırız
- 250 Yâ Ebâ Sufyân gel ikrâr eylegil
Dön Hâkık'a bâtıldan inkâr eylegil
- İnanğil baña Hâk peygamberem ben
Baña uy kim kamuya rehberem ben
- Döndi dedi ol Ebû Sufyân yine
Yâ Muhammed sen eger Şâm iline
- Varırısân leşkeriñ ola ğani
Her birisi dire dünya malını
- Resûlullâh kaçıldı dir ey bedbaht
Ne kaçarsın cevabdan ey yüzi saht
- 255 Ey haða sözlü şahadet söylegil
Ki sa'âdet anda durur şöyle bil
- Saña kim bu bedbaht dâmen gir olmuş
Ki geçmiş boynuña bir zencir olmuş
- Teñribir durdı ve ger ne ey lâ'în
Buyururam boynuñ ururlar hemîn
- Pes Ebû Sufyân dedi ger Şâm'a sen
Varmaziseñ bir dağı ideyüm ben
- Mışır iline varırısa bu çeri
Alasñ çok mal-ı mülki kişveri
- 260 Pes Resûl dedi ey bî-çare saña
Cehdim ol ola direm çare saña
- Söyle tevḥîdi ve ger ne ey lâ'în
Boynumı urduraram şimdi hemîn
- 19a Ol dedi kim yâ Muhammed bu kelâm
Key ağırdur gönlüme bilgil temâm
- Hâşşa kim aña seniñ adıñ baña
Key ağırdur dönmez deyilim çün aña
- Hem dilümde dağı ağırdur yağıñ
Kim dilüm dönmez diyem anı hemîn

- 265 Göñül senden anuñ çün oldı bî-zâr
Ki senden çoğ durur gönlümde âzâr
- Dilemezem ki bir kez adnı ben
Añam yâhud eşidem kimesneden
- Resûlullâh Ebû Sufyân sözünden
Çağıdı hışma vardı kendi özinden
- Yüzi gül yabrağı gibi kızardı
‘Ali durdı kılıcına el urdı
- Dedi kim yâ Resûlullâh bunı ço
Kesem başın ki düşmân durur o
- 270 Râvî eydür şöyle şandığ kim Resûl
Yâ ‘Ali ur boynunu diyeydi ol
- Hemân-dem tez ‘Abbâs urudurđı
Resûlullâh’a yalvardı yüz urdı
- Dedi Hağ üstüne Hağğ’ın hağğı çün
Seniñ üstüne hem Hağğ’uñ hağğı çün
- Anı öldürme hürmet eyle baña
Penâhımdadur aman virdim aña
- Resûlullâh ki çün tınmadı dedi
Ki vahye muntazır oldı oturdı
- 19b / 275 Hemân-dem döndi ‘Abbâs anı gördi
Ebû Sufyân’a muhkem depme urdı
- Ki yüzi üstüne düşürdi anı
Yaqın kaldı ki çıkayidi canı
- Dedi vay saña ey Kureyş hımârı
Ne saht cânsiñ gözün görmez mi bârı
- Resûlullâh niçe hışma varıpdur
‘Ali yalın kılıç ile durupdur
- Esirge ağı murdâr cânını sen
İversiñ dökeseñ kanını sen
- 280 Dedi nitmek gerek buyur ideyüm

- Ne bulasan buyurursañ gideyüm
- Dedi vargil tanıqlıq birdür Allāh
Dağı Teñriyoq kādirdür Allāh
- Tanıqlıq ver Muḥammedür Resül'i
Ol Allāh'ın ulu sevgülü kulu
- Dedi yā ebe' l-fazl-ı cānıñ çün
Dilüm dönmez bu söze anıñ çün
- Dedi imdi göresün uş başuñı
Keserler kim cāña itler o leşüñi
- 285 Dedi bunda bu sözi ger deyem ben
Varıcaq Lāt önünde ne deyem ben
- Dedi ' Abbās ki vay saña göresin
Eger sağ ol güne iresin
- Lāt'ın yerde başıncaq ideler
Yüzi üstüne başalar gideler
- 20a Ey delü gözsüz nedür Lāt'ın seniñ
Bir cemād cānsız ol putuñ seniñ
- Hec başında yoq mı ' aqlıñ ey delü
İşbu ' aqlıyla neden oluñ ulu
- 290 Dağı seyyid ulu server olasın
Of bu ' aqluña niçe er bulasın
- Dedi çün böyle dersin olğil aña
Tanıqlıq virirem kim birdür Allāh
- Bunı dedi hemān ebsem oturdı
Muḥammed adını añmadı durdı
- Dedi niçün Resülullāh demediñ
Resül deyü Muḥammed söylemediñ
- Dedi varmaz dilüm kim diyem anı
Aña hec döndermezem zübānı
- 295 Dedi imdi yine şöyle hemān sen
Müslimān olmadıñ sen bî-imān sen

- Ebū Sufyān buñaldı oldu bî-çār
Resūlullāh Muḥammed dedi nāçār
- Resūlullāh işitdi çün bu sözi
Hemān-dem hışmı gitdi güldi yüzi
- Dedi doğrısıñ bulduñ ḥalāşı
Şol ordan kim gireser aña ‘āşī
- Ögredildin ise şimdi hele sen
Şerī‘ atda necāt bulduñ kılıcdan
- 300 Eger gönlüle geldi yā dilüñe
Be-her ḥal var bağışladım yüküñe
- 20b Ebū Sufyān revān oldu giderdi
Göñülde fāsīd endişe iderdi
- Deridi varayum leşker dereyim
‘Arablardan olubañlar dereyüm
- Bunuñla ben bir ulu cenk ideyüm
Cihānı başına ben tenk ideyüm
- Resūlullāh dedi ‘Abbās’a varğil
Ebū Sufyān’ı dutup bağla sarğil
- 305 Ki Ḥaḫ’ dan döndi ğaddār oldu yine
Göñülde döndi mekkār oldu yine
- Yitüp dülbendini başından alğil
Ki ortasından iki päre kılgil
- Yarısıyla elini bağla muḥkem
Yarusın boynuna dağgil anuñ hem
- Elet bir tare yere anı dursun
Çeri hep uğrasun öñine görsün
- Ki Cebrā‘ il melekler indiriser
Anuñ karşusunda şaf şaf derser
- 310 Tā meger Ḥaḫ’ dan naşīb ola imān
Kim Kureyş kavmi buña baçar hemān
- Çapdı ‘Abbās yitdi ardından hemān
Bir dārā gideridi ol hemān

- Şi' r okur kamacı urdı atına
Medh iderdi yine kendi Lât'ına
- Pes çağırdı dedi ' Abbās tır hemīn
Yā Ebā Sufyān ey zālīmī bī-dīn
- 21a ' Ahd kıldıñ döndiñ ey ğaddār yine
Meger idersin ya' ni ey mekkār yine
- 315 Pes Ebū Sufyān dedi noldı saña
Kim yite geldiñ yetiñdiñ sen baña
- Dedi saña bir sözüm var ideyüm
Gel berü andan dönüben gideyüm
- Dedi heyhāt ben daħı aldanmazam
Ben daħı sözüñi toĝrı ŧanmazam
- Yüri get kañıña ğayrı varmazam
Bir sâ' at kañıñda daħı durmazam
- Döndi ' Abbās ardına ün eyledi
Yā ' Ali gelmez Ebū Sufyān dedi
- 320 Pes Ebū Sufyān dedi kañı ' Ali
Dedi ardımca bile dur ol velī
- Dedi yā ' Abbās billāhi sen aña
Kim beni virme muñi' am ben saña
- İndi ' Abbās atdan indirdi anı
Aldı tiz yırttı hemān dülbendini
- Yarısıyla baĝladı muħkem elin
Yarısını boynuna daĝdı hemīn
- Varıp bir yüce yerde dutdı durdı
Ki leşker kamosı uğradı gördi
- 325 Dedi ' Abbās geçmedin daħı zamān
Bir koşun leşker yetiñdi pes hemān
- Cümle yād kalu düzenlü çok çeri
Öñçe ' Abbās bin Mirdās serveri
- 21b Başdan ayaĝa demür geymiş hemān

- Leşkeri için kendisi hoş pehlevân
- Hem elinde Muştafa'nın râyeti
Şi'ir okur altında oynardı atı
- Ebû Sufyân ile 'Abbâs gördi
Gelüben karşısına çekdi durdı
- 330 Pes Ebû Sufyân yüzine râyeti
Bir iki debretti itti heybeti
- Döndi dedi ey 'adüvullâh saña
Hağ ne yarağladı saña kavmiñe
- Geçdi ol ardınca geldi bir çeri
'Utbe önünce geyimli serveri
- Halkı hem cümle geyimli nâ mudâr
Kendisi key pehlevân çapuk-süvâr
- Şi'r okudu kendüyi medh eyledi
Gitdi dedi yâ 'adüvullâh dedi
- 335 Görenler getürmişüz bir uş saña
Hem dağı ol saña uyan kavmine
- Geçdi ol ardınca nu' mân leşkeri
Geldi hoş kâmil yarağlı çok çeri
- Na'ra urdı katı tekbîr eyledi
Döndi aña yâ 'adüvullâh dedi
- Görenler varıpdı ol Allâh saña
Hem dağı ol saña uyan kavmüne
- Geçdi ol ardınca kopdı bir ğubâr
Kim cihanın oldı yüzi tenk târ
- 22a / 340 Toz içinde kılıclar berğ urur
Şanaşın kim gök demür deryâdur
- Geldi muhkem koşun olmuş bir çeri
Bir uzun boylu er önce serveri
- Ebû Sufyân çünki bağıdı gördi
'Alem debretti hem bir na'ra urdı

- Dedi kim yâ ‘ adüvvallâh nazâr kıł
Cidalardan kılıclardan hâzer kıł
- Ebû Sufyân dedi kim kim durur bu
Ki key bed hulk kişi budur tenduru
- 345 Dedim Ebû Zeri Gaffâr’ı bu
Resûl’üñ sevgülü yâri durur bu
- Bunuñ hâkıında buyurdı peygamber
Ki bundan doğru sözlü yokdurur er
- Geldi gecdi biri ardınca biri
Bu düzende yetmiş iki şaf çeri
- Her biri suñdı dedi ey lâ‘ in
Gör seniñçün neler getürdik lâ‘ in
- Döndi ‘ Abbâs’a Ebû Sufyân dedi
Kardeşin oğlu ulu sultân dedi
- 350 Kim olmuş padişahı rûzigârın
Hem yine sultânlığa sâz-ı-kâr ol
- Dedi ‘ Abbâs hâmüş olgil ey lâ‘ in
Sen aña sultân dedügi hemîn
- Ger işdirse ‘ Ali başın keser
Rağim kılmaz bir nefes başın keser
- 22b Dedi niçün dedi kim zîrâ Resûl
Çamu sultândan ulu sultândur ol
- Padişahın hükmi zâhirde olur
Kim bu halk üstüne zûr ile kıılır
- 355 Alamaz kimsenüñ hec gönlini ol
Bulamaz kimsenüñ bâğınâ yol
- Devletini hem ecel irer bozar
Kim fenâdur bir yeñi devlet düzer
- Yer ehli ve gök ehli hep kıuru yaş
Resûl emrindedür hep tobrağı taş
- Vahş (u) tayr ins (ü) cin hayvan nebât
Neh felek cümle melek hem şeş cihân

- Cümle hükminde durur sulţānidur
Nice sulţan kim kāmuniñ cānidur
- 360 Kāmu mü‘mīn göñlünüñ maħbūbidur
Padişahı cānınıñ maṭlūbidur
- Ey ebleh kankı şāhiñ var bu menzil
Ki vardurur Muşţafā’nıñ bir nazār kııl
- Ki geçdi mā-tekdemden beni çok
Velī ‘Alimde birinüñ gibi yoķ
- Cem‘ī enbiyāniñ ulusıdur
Çeleb kātında hem sevgülüsıdür
- Hem evvel durur hem āħir hātem oldur
Ki taħkik şah-ı İbn-i ādem oldur
- 365 Ne kıılam gördürür göziñ kim görmez
Ki zülmetde kılıpsın ‘aķluñ irmez
- 23a Bunu böyle söyleriken bir ğubār
Kopdı çıķdı toz içinde biñ süvār
- Merd-i cenk cümle cevş boş süvār
Elleriniñ her biriniñ nize var
- Begleri önünce bir taze süvār
Daħı nevhaz şöyle maħbūb şāh var
- Boyu selvi tonu pulād yüzi māh
Hem ‘amāme başına şarmış siyah
- 370 Belinde üç kııl kılımış ħamā‘il
Yüzün gören göñül olurdı mā‘il
- Beni göriceñez ol atdan endi
Selām virdi yine atna bindi
- Pes Ebū Sufyān’a döndi söyledi
Gör nazār kııl yā ‘adüvvallāh dedi
- Ĥaķ te‘ālā kavmüne daħı saña
Nice leşker virdi görñür öñden şoña
- Geçdi ol dedi baña bu kimdür

- 390 Hemân-dem seyyid sultân erişdi
 Hâbîb-i Allâh mâh tâbân erişdi
 Yüzünde berķ urur nûr-ı hidâyet
 Sa'âdetler ile nûr-ı siyâdet
- 24a Kılmış üstünde nübüvvet râyeti
 Yazılı anda risâlet âyeti
 Hem zafer nuşret rikâbında revân
 Tâ indi temkin dağı muhkem hemân
 Kainâtın maĥbûbı sultânı ol
 Cân-ı diller derdiniñ dermânı ol
- 395 Çok taĥiyyâtlar şalavât hem selâm
 Bizden olsun ruĥına her subĥ-ı şâm
 Hâķ te'âla Cebrâil'e buyurur
 Ki yere gökden melekler indürür
 Şarı biner hem giyer şarı câme
 Şarunurlar ķamu şarı 'emâme
 Hem götürürler yüce şarı 'alem
 Şol yanında Muştafâ'nın yine hem
 Bir melek elde yalın ķılıcı var
 Hem bile on biñ melek dağı süvar
- 400 Elllerinde sürĥ getürmişler 'alem
 Atları ũonları ķızıl cümle hem
 Hem öñünce bir melek dağı yürür
 Bir uzun ķılıcı var yerde sürür
 Bilesince hem yürür on biñ melek
 Cümle gök atlara binmiş dutma şek
 Elllerinde var 'alemleri yeşil
 Hem muraşsa ũonları key yeşil
 Bir melek ardınca yürürdi hem
 Aķ biner hem aķ getürmişler 'alem
- 24b / 405 Hem anuñla varıdı on biñ dağı
 Aķ binerler aķ geyerler ey aĥî

- Cebrāil öñünce yüriridi hem
Dört cidā üzre götürür bir ‘alem
- Biri şarqda biri ğarbda cidānñ
Cünubile şimâlde ikisi anuñ
- Dibi yerde ‘arşa çıkmış ucları
Şöyle kim nürdan durılmış her biri
- Haq te‘ālā emr ider Rızvān’a der
Gölgelik düzet var ol sulţāna dir
- 410 Varur ucmağdan bir aq buluţ alur
Şöyle kâfurdan dağı ol aq alur
- Nesīmī luţfile ol raĥmetile
Behiştde beslenürmiş ĥikmetile
- Resûlullāh’ın üstüne getürdi
Döşedi pes buyurdı yıl götürdi
- Dört tarafda girdi dört yıl altına
Dutdılar anı Resûl’ün üstüne
- Resûl şağında Mikāil yürürdi
Şol yanında hem İsrāfil yürürdi
- 415 Gün dükenmez üstüne göge irer
Ger durur ise durur gine gider
- Hem Resûl acdırdı ol gün bir ‘alem
Kim Necāşi hāşī virmişdi hem
- Durmuşıdı ahd-i ili fazılları
Rüzigārñ zirekī ‘āqılları
- 25a Anda ĥikmetleri ‘acāib çoğıdı
Kim cihānda hec nazīri yoğudı
- Anı mirceb cidāsınñ ħolına
Aşuben verdiler Ĥassān eline
- 420 Götürdi yüce tekbīr itdi Ĥassān
Yürüdi medĥ oğudı gitdi Ĥassān
- Ebü Sufyān ki bu yolda dururdi

- Dedi pes yā Ebū Sufyān yūri var
 amu ıl Mekke ehlin sen aberdār
- Ki her kim ki gelse senūñ eviñe
 Őıgına dōrt yaña ola eviñe
- Veyaud Ka‘be’ye Sūbhān evine
 acup Őıgına ol sulān evine
- 440 Emīn ola amunuñ malı cānı
 Velākin Őol fūlān ile fūlānı
- Kim anlar Őnceklerdir bilūrem
 Oları bulcaaz Őldūrūrem
- Ebū Sufyān sevindi oldu ūrrem
 Segirdi Mekke’ye gitdi hemān-dem
- EriŐdi Mekke’ye ūnkim aberdār
 Şanasın Őehr olur zīr ũ zeber
- 26a ıyamet opdı arcaŐdı alāyık
 amusı seroŐ kimi yo ayık
- 445 Kimi acdı Ebū Sufyān evine
 Őıgındılar kimi Sūbhān evine
- Kimisi dūzdi yolda cenk yaraın
 Mūretteb dūzdiler yerin yaraın
- Dediler Lāt (u) ‘Uzzā yolma biz
 Bugūn baŐ oynayalum hem oul kız
- Birimūziñ ılınca ılca anı
 omayalum bu Şehre gire anı
- azaya ol apudan geldi ālīd
 Ol eŐrāra beraber oldu ālīd
- 450 arŐulayup cenge āaz itdiler
 Őōylediler herze olar atdılar
- Dedi ālīd ya avūm yoldan gidūñ
 Fitne oparmañ gelūñ siz luf ediñ
- Kim Resūlullāh size virdi emān
 Biz daı ūrmet iderūz hem hemān

- Siz şavaş iderseñüz bilün hemân
Ben dağı kimseye vermezem emân
- 455 Kılaram ulu kiçi ehl-i haseb
Dimezem yâ dost yağud neseb
- Ol Ebü Cehl oğlu hem Safvânile
Başıdı ikisi anda bile
- Dedi yâ Hâlid saña kâr eylemiş
Ol Muğammed siğri evkâr eylemiş
- 26b Kağıdı Hâlid kılıc cekdi hemân
Cengi kıldı ol kapuda bir zamân
- Bir dem anda şöyle kim cenk oldı dir
On yedi seyyid Kureyşden öldi der
- Ki şayar nöker yâ kul ulusını
Pehlevânın şaydılar ulusını
- 460 Pes kalan kâfir buñaldılar hemân
Cümlesi çağrışdılar kim el amân
- Dedi Hâlid kılıc götürmezem ben
Resül'den emr erince tırmazam ben
- Dedi Tuba'ya erişdi çün Resül
Kim dere içinde bir yer durur ol
- Pes deve üstünde çöküben dizin
Secde kıldı Allâh'a urdı yüzün
- Geldi andan girdi Mekke şehrine
Karşu geldi çok kişi girdi dîne
- 465 Ebü Bekr'in atası varıdı pîr
Resülullâh katına geldi ol dîr
- Müslimân oldı vü yoldı şacını
Resülullâhdan istedi suçunu
- Ebü Bekr dedi şabr eyleseñ sen
Bu yiriñ katına varır idim ben
- Bunu deyince feryâd eylediler

- Elinden Hâlid'in dâd eylediler
- Resûlullâh dedi şuc bunlarındur
Ta'arûz itdiler güç bunlarındur
- 27a / 470
- Veger ne Hâlid'in hec anlarıñla
Yoğudı hec işi hem bunlarıñla
- Pes enşârdan birisine buyurdı
Ki sen var bunlarıñla Hâlid'e dî
- Kim ol halkdan kılıcını götürsün
Emân virsün katumuza götürsün
- Segirtti ol kişi tiz vardı anda
Savaş içinde Hâlid gördi anda
- Geldi yâ Hâlid Resûlullâh dedi
Çok hayır virsün saña Allâh dedi
- 475
- Ur kılıc bunlara hic virme emân
Tekbîr itdi Hâlid işitdi hemân
- Halkına dedi ki te' hîr itmeñüz
Çünkü buyruk geldi taşşîr itmeñüz
- Şöyle cenk itdi yine Hâlid hemân
Elli beş biñ oldı anda bî-gümân
- Yine feryâd istediler geldiler
Ol Resûl'e çok şikâyet kıldılar
- Kırdı Hâlid bizi feryâd dediler
Kıl elinden bizi âzâd dediler
- 480
- Katı geldi işbu söz dedi Resûl
Ya'ni dutmaz mı sözümüz bizim ol
- Pes dedi İbn-i 'Aţâya 'ammuña
Yürî var bizden selâm ilet aña
- Dîn ki niçün dutmaz ol fermânımız
Urmasun kılıc dediğce aña biz
- 27b
- Eslemez şözüm dahı biter olur
Bu muhâlif işleri niçün kıılır

- Vardı ol İbn-i ‘Aṭa gördi anı
Cenk içinde ol erenler arşlanı
- 485 Gördi ol İbn-i ‘Aṭa dedi aña
Kim selam virdi Resūlullāh saña
- Çoğ hayırlar saña Allāh vire gör
Hec emān virme buları kıra gör
- Dedi Hālid kim Resūlullāh ben
Kim muṭi‘ am hem dağı Allāh’a ben
- Na‘ ra urdı ol kılıc şaldı yine
Bir süryüp kāfirleri çaldı yine
- Halkına dedi ki taqşir eylemek
Emr anıñdur dağı tedbir eylemek
- 490 Kureyşden oldı yine çoğ ulular
Ki adlu şanlı begler idi anlar
- O hulkıñ gördiler dedi kalanı
Kırılurlar dilediler emānı
- Dediler Hālid’e ehl-i keremsin
Mürüvvet ıssı hem ehl-i ümemsin
- Dedi yā kavm Resūlullāh buyurur
Hem aña her işi Allāh buyurur
- Dediler yoğ Resūlullāh dimedi
Bizi ol kır deyü vallāh dimedi
- 495 Gelen kişi size dedi yalanı
Resūlullāh dimedi öyle anı
- 28a Dedi ol kavme variñ siz Resūl’e
Şefā’atkār olursa andan ola
- Biraz halk vardılardir pes ‘Ali’ye
Yüz urup ağladılar ol veliye
- Dediler Hālid kırdı şöyle bizi
Ki öksüz eyledi oğul kıızı
- Resūlullāhdan istedik emān ol
İki kez veripdik aña ādem ol

- 500 Ki kırmason buları eslemez ol
Dağı ider biter kırmağını yol
- ‘Ali kendi yerinde kodu âdem
Buları kendisi aldı hemân-dem
- Resûlullâh katına aldı geldi
Olarıñ vaşfi hâlîn ‘arz kıldı
- Hem ol halk dağı feryâd eylediler
Bizi kırdı meded Hâlid dediler
- Resûlullâh katı hışm itdi ol dem
Bu kez gönder aña iki âdem
- 505 Dedi varıñ deñiz ol Hâlid’e siz
Ki gönderdik iki âdem saña biz
- Muhalif niçün olursañ baña sen
Şağın kim beddu‘ a kılam saña ben
- Bakum haqqum için götür kılıcı
Bugün ölme şağın âdem kırıcı
- Vardılar gördiler anlar Hâlid’i
Saña hışm itdi Resûlullâh dedi
- 28b Dedi bunca kişi gönderdim saña
Sen muhalif niçün olursuñ baña
- 510 Kır benüm haqqım için sen anları
Hec esirgemeğil ol azgunları
- Hâlid işitdi ta‘accüb eyledi
Ben şıgındım Allâh’a andan dedi
- Hem Resûlullâh hışmından dağı
Ben şıgındım Allâh’a andan dağı
- Çekdi kılıc yine kıldı kâr-ı-zâr
Niceler kıldı ayağda cevr ü zâr
- Niceler başsuz yaturdı garq çün
Tâ ki yetmiş seyyid öldürdi o gün
- 515 Pes yine feryâd idüp derler emân

- Kim âdem kalmadı kırıldı hemân
- Dedi Hâlid virmezem ben hec emân
Siz Resûl'e varîñ ol vire emân
- Pes Resûlullâh'a vardılar hemân
Yâ Resûllâh dediler el-emân
- Kırdı Hâlid halkı hec virmez emân
Tanımazsıñ bir dedi kalmaz hemân
- Pes Resûlullâh katı hışm eyledi
‘Âşî mi oldu nedür Hâlid dedi
- 520 Pes ‘acâib işdür bu iş meger
Bunda bir sır vardur ola mu‘teber
- Tez oquñ kande durur gelsün ‘Ali
Gel dediler geldi dedi yâ velî
- 29a Yüri var sen Hâlid’i tut bağlağil
Kim katı buyruq şıbdur şöyle bil
- Şâh-ı merdân geldi gördi Hâlid’i
Kağıdı deyü anı öldüñ dedi
- Üç kez âdem geldi kim cenk itmişgil
Kimseyi öldürmegil incitmegil
- 525 Senüñ başında öldürmek hevâsı
Dükeñmez halkı ha kırmağ hevâsı
- Kağıdı saña peygamber hâzer kııl
Kim anuñ hışm Teñrihışmıdur bil
- Dedi Hâlid Resûlullâh Hâkk’ı çün
Senüñ hâkkıñ için Allâh hâkkı çün
- Ki hergiz hilâf itmedim ben aña
Gelenler siz şoruñ ne dedi baña
- Dediler baña kır virme emânı
Anuñ emriyle işledim ben anı
- 530 ‘Ali dedi berü gelgil varalum
Resûlullâh ne buyurur görelüm
Hemân dülbendini başından aldı

- Pes ortasından iki pāre kıldı
- Berüsiyle elin bağladı muhkem
Berüsin boynuna dağdı anuñ hem
- Resūlullāh kātına aldı geldi
Resūlullāh göricek tendi oldı
- Yüzin dönderdi andan ki kaçıdı
Muḥālif niçün olduñ baña dedi
- 29b / 535 Bunca ādem varıpdım kırma deyü
Anlara daḡı kılc vurma deyü
- Sen daḡı artuḡ kırarsın ne ‘aceb
‘Āṣī olduñ bize nedür sebep
- Dedi Ḥālīd ne‘ ūzü-billāh ey ṣāh
Niçün ‘āṣī olam ḡāṣa ki lillāh
- Senüñ korḡundan Allāh korḡusundan
O kırmaḡ göñülsiz geldi benden
- Ki anlar ḡavmi ḡardaşımdur benim
ḡırılanıñ kimi yoldaşım benim
- 540 Baña gönderdüḡüñ kişilere ṣor
Ne dediler baña anlar anı gör
- Resūlullāh buyurdı geldi anlar
Dedi doḡrusın ikrār kıldı anlar
- Dediler kırma dimek diledik biz
Velākin dönmedi aña dilimüz
- Göñülsüz dilimüze kır gelür
Hec emān virme evladı kır gelür
- Pes Resūlullāh dedi bu ne ‘aceb
İṣ durur vardur buña bir sebep
- 545 Degmeñiz olmaz bu resme iş dedi
Anda işbu āyeti hem oḡudı
- İṣbu endiṣe icindeydi Resūl
Cebrāil geldi iriṣdi gökden ol

- 30a Dedi Allāh veripdi saña selām
Hem taḥiyyāt daḥı ḥaṣṣa yā imām
- Dedi sen unutduñ idi andıñı
Şol ucdı cengendeki sev kendiñi
- Hamza'nıñ kanı içün yetmiş ulu
Seyyid öldürem dediñdi ey ulu
- 550 Biz buyurduq Ḥālid'e kırdı anı
Doğrı kıldım sen ḥabībim andını
- Pes Resūl'u dönüben söyledi
Cebrāil sözüni aşḥāba dedi
- Dedi Ḥālid Ḥaḳ kılıcıdur yaḳın
Seyf-i İslām daḥı Seyfū'l-mü'minin
- Oldu anda adı Seyfullāh anuñ
Öyle ḳodı adını Allāh anuñ
- Ḥālid'e anda du'ā kıldı Resūl
Ol du'adan çok sa'ādet buldı ol
- 555 Ḥaḳḳ'a şükr eyledi hem bī-nihāyet
Ki kıldı ḥaḳḳına çok çok ğayet
- Pes İbrahim yüzigiñi getürdi
Anı barmağına anda geçürdi
- Hem İsmail ḳuşağıını ḳuşandı
Başına miğfer urdı ata bindi
- Ḳabailler dedi tertibile ḥoş
Beraber yürüsün ta'zimile ḥoş
- Deyr-i Ṭuba ḳapusında peş hemān
Mekke'ye girdi Resūlullāh hemān
- 30b / 560 Başında aḳ' emāme nūrı sāye
Key şarmış aḳ' emāme ṭulu aya
- Şoḳaḳlar külli yüzi nūrı ṭoldı
Ki güneşden daḥı ol rüşen oldı
- Meleklerden felekler ṭoldı tekbīr
Müslimānlar işitdi kıldı tekbīr

- Şu resme k̄obdı tekbîrden ‘alāmet
Ki d̄üşdi ğulğule Beyti‘l-Ĥarām’a
- Çevre tağlardan hoş ile t̄uyur
Çevre aldı Mekke’yi aldı t̄urur
- 565 Tā ki d̄izār-ı cemāl-i Muştafā
Görelər nūr-ı celāl-i Muştafā
- Çok K̄ureyş ehli hicābın götürür
Cümlesi gözin açar baċar görür
- Ki tağı taş kamu şahraya dönmiş
Demürden yiryüzi deryaya dönmiş
- Melekler nūri t̄oldurmuş cihānı
Ki günün yüzi olmışdı nihānı
- Göreniñ ‘aklı hayran oldu
Ulu kiçi k̄amusı aċdı geldi
- 570 Bir iş gördiler kim anlar ol işi
Ki hergiz görmemişler anı kişi
- 31a Sa‘d Resūl önünce yürürdi yakīn
Oċuyup *İnnā feteĥnā* süresin
- Ĥapuya geldiler çünkim beraber
Ĥamusı andan indiler ser-a-ser
- Yayaċ oldu kamu yetmiş k̄abile
Yüridiler Resūl önünce bile
- Resūl yıldır içinde māha beñzer
Ya k̄ullar ortasında şāha beñzer
- 575 Yüziniñ nūri t̄oldurdu cihānı
Ki yād biliş k̄amusı bildi anı
- Ki şaĝ yanında Cebrāil yürürdi
Ki şol yanında Mikāil yürürdi
- Cebrāil oċur idi bu āyeti
Şāh-ı merdān daĥı oċurdu k̄atı
- Döndi Mekke aşlına dedi Resūl

- Ben olam kim kılmadıñuzdı kabul
- Ben olam kim içiñizden sürdüñüz
Ben olam kim beni mekrûh gördüñüz
- 580 Ben olam kim siz baña uymadıñuz
Gizlü gencidim baña duymadıñuz
- Şimdi Allâh'a görenler virdi baña
Neyledi sizi baķuñ görüñ taña
- Mekke ehli cümle hay hay ağladı
Her birisi yâ Resûlallâh dedi
- 31b Günâhımız bağışla pes 'afv eyle
Keremle şucumızı maħv eyle
- Kim evvelden keremler kânısın sen
Mürüvvet dürrinüñ 'ammânısın sen
- 585 Tâ temâşâ-ı cemâli Muştafâ
Göreler nûr-ı celâli Muştafâ
- Şu resme at arasında yürürler
Ki begleleriyle atlarını korurlar
- Pes Resûlullâh bu oldur yâ 'Ali
Kim dedi şî'rinde Hâssân yâ velî
- Kim yapılmasıyla heb sûretleri
Üstlerinde Mekke'nün 'avratları
- Şâh-ı merdân dedi şaddak yâ Resûl
Ol ki Hâssân dedi idi budur ol
- 590 Râvî eydir 'avrat oğlan hâş (u) 'âm
Yollara gelmiş yığılmışdı temâm
- Cümlesi kıılır du'â ağlardı zâr
Şöyle kim gözyaşı oldu cuy-bâr
- Dirleridi yâ nebî 'avf eylegil
Raħmetiyle şucumuz maħv eylegil
- Pes Resûlullâh eliyle işâret
Kılurdu anlara virür beşâret

- Mekke'nün gūşeleri pür nūr idi
Muşţafā'nın nūriyla ma' mūr idi
- 595 Çünki Ka'be katına geldi yakīn
Tekbīr itdi pes Resūlullāh hemīn
- 32a Dedi şükr ol Allāh'a kim va' desin
Doğrı maşşur itdi kıldı bendesin
- Leşkerine dirdi nuşret ol ilāh
Başdı şeyţān leşkeri kıldı şāh
- Pes yayağ oldu yedi ol tavāf
Kıldı anda Ka' beyi yoğdur ħilāf
- Ol mübārek řamcıyla pes Resūl
Putlara kıldı işaret döndi ol
- 600 Dedi Hađ geldi ey bāţıl nūruluñ
Bozulmađdur ki bāţıl işi biluñ
- Düşdi ol putlar yüziniñ üstüne
Yire dökildi göziniñ üstüne
- İllā kıldı ol Hübel anda hemān
Düşmedi ol yire anda ol zamān
- Kim eridüb şurşunu pulād anı
Muĥkem etmişidi çatı üstād anı
- Hem demür bendleriyle bağlu idi
Pes 'Ali'ye döndi peygamber dedi
- 605 Yüri var řāma çık yā pehlevān
Ol putu şopar yerinden dut hemān
- Götür pertāv idüp atđil yabana
Temāşā eyleğil aña şapana
- Kim Kureyš'in ol ulu ma' būdıdur
Anları maĥrum iden mescūdıdır
- Şāh-ı merdān Ka'be şamına çıkar
Mekke'nün çavmi gelür aña başar
- 32b Tā göreler kim ne kıldı ol velī
Ol Hübel a'lā ile anda 'Ali

- 610 Anlaruñ gönlünde bu idi gümân
Kim helâk ide ‘Ali’yi ol zamân
- Çomaya kim kendüye ol el ura
Yâ yerinden anı nice çaldura
- Çün Hübel çatına vardı durdı şâh
Şundu yapışdı puta el urdu şâh
- Diledi tuta çopara pes hemân
Çopdu bir on put içinden nâgihân
- Girdi şeytana puta feryâd eyledi
Pes çığırdı çavmine çomañ dedi
- 615 Çıçdı putdan bir çere ulu tutun
Mekke’niñ şehrine çoldurdu bütün
- Şöyle kim görünmez oldu gün dağı
Geldi andan çorçulu çok on dağı
- Şâh-ı merdân bir ‘azîmet okudu
Ol puta yapışdı dîve çakıdı
- Çekdi çopardı yerinden pes anı
Çötürüben atdı ol Haç arşlanı
- Şöyle çötürdi atdı ol imâm
Yüz adım yer Ka‘be’den gitdi temâm
- 620 Verüben ol anda bir taşâ indi
Ayağı şındı elleri üşendi
- Pes Resûlullâh buyurdu ol taşâ
Kim yuvaladı çötürdi çok kişi
- 33a Ol beni Şeybe çapusunda çodı
Kim giren çıçan bumı başun dedi
- Aña çapanlar göziniñ üstüne
Başalar ayak yüziniñ üstüne
- Kim aña çıldıkları secdelere
Tâ kefarete ola taşâ anlara
- 625 Pes Resûl buyurdu çıldılar nidâ

Kim eşitsün dîr amu mîr-i gedâ

Her kimiñ varisa evinde putu
Hep ısunlar ande varisa putu

Kimdü kendi gitdi putlar devleti
Doğdı üstüñüze İslâm ızzeti

Pes gelidin Ka'be'niñ ister Resûl
Ol beni Şeybe dediler yitdi ol

Pes Resûlullâh dedi ol yitmedi
Cebrâil şimdi haber virdi dedi

630

Kim beni Şeybe eşiginiñ yanı
Sür u am altında odılar anı

Çün iriştiler bu resme rast nişân
Pes getürdiler kilidin tez hemân

Dediler yâ Resûl saña ümidi
Tutaruz ele bizden bu kilidi

Pes Resûlullâh dedi öyle edem
a baña böyle dedi doğrusı hem

Ey Benî Şeybe sizündür kilid
Tâ ıyamet gününe dutuñ ümîd

33b / 635

Acdılar apuyı peygamber hemân
Ka'be'nüñ icine girdi ol revân

Her direk dibinde iki rek'at namâz
Kim namâz ıldı niyâzıyla imâm

Pes mübârek başını aldırdı ol
Ka'be'nüñ divarına badı Resûl

Gördi anda enbiyânuñ şüreti
Hem yazılmış çok melekler heybeti

Ellerinde her biriniñ nîze var
Kim ayârlar oynar anuñla umar

640

İbn-i Lâm derler idi aña Arab
Gördi peygamber anı ıldı aceb

- Dedi vallāh enbiyāya bunılan
Şu getürdi yūdı anları hemān
- Şüreti İbrāhim'in ҡaldı hemīn
Kim ҡamudañ yüce idi ol hemīn
- Gel benüm boynuma baş dedi ' Ali
Yā Resūlallāh andan aña şunğil eli
- Yā ' Ali'dir götüremezsın beni
Kimse götürmez nübüvvet mührini
- 645 İllā gelsen omuzuma ık dedi
Şüreti boz gider andan yaturdı
- Cıkdı peygamber omzuna ' Ali
Şüreti bozdı giderdi ol yā velī
- Elleriñ dutardı Mīkā'il dağı
Seni anlar götürürdi yā velī
- 34a Elleriñ dutardı Mīkā'il dağı
Seni anlar götürürdi yā velī¹¹³
- Gör ne teşrif buldı anda ol velī
Başdı peygamber omuzuna ' Ali
- 650 Ol omuzdur ol omuz kim ' arşda ol
Ha te' āla azretin ıldı abul
- Ol mübārek omuza Ha el odı
Sen benim dostum abībimsin dedi
- Şöyle kim udret eli barmaqları
Muştafa'sına o gün şaldı nūrı
- Cümle ' Ali evvelīn āħirin
Yıldı ol nūrıyla amusın hemīn
- Bu ne faħr olur ' Ali'ye añla ba
Başdı peygamber omuzuna aya
- 655 Pes Resūlullāh buyurdı ba' de-zān
Ka' be amında Bilāl our ezān

¹¹³ Beyit tekrarı olmuştur.

- Hemān bir kez dedi Allāhu Ekber
Sücūd ider ağaclar taşlar ekser
- Cevab virdi melekler daḥı ḥayrān
İşitdiler taña kıldılar inān
- Dediler budur müezzin ba'de-zān
Günde beş kez oḡunsun bu ezān
- Ka'be icinde Resūl kıldı namāz
Uydı mü' minler ḡamu kıldı niyāz
- 660 Pes Ḡureyşden yaña dönüp ol emīn
Ḡaḡḡıñuzda niceyim dedi hemīn
- 34b Dediler ḥayr-ı kerāmet yā kerīm
Şol kerim ḡardaş gibisin şöyle kim
- Pes Resūlullāh buyurdı kim sizi
Varıñ azād eyledim ḡamuñızı
- Pes buyurdı dedi ey ḥaş ile 'am
Kıldı Ḡaḡ işbu evi Beyti'l-Ḡarām
- Daḥı bunda kimse hec ḡan dökmesün
Kim ne taşın yā divārın söñmesün
- 665 Hem ağacın daḥı kimse kesmesün
Kimse abdestsiz bu eve başmasun
- Ger şorarlar ise nicün ya Resūl
Anda ādem kırdı ḡanın dökdi ol
- Biz derüz bir gün şabaḡ oldu hemīn
Ḡaḡ baḡışladı Resūl'ine hemīn
- Ba'de-zān Allāḡ ḡaram itdi yine
Ḡürmet itdi yine kendi evine
- Pes Şafa taḡına vardı ol Resūl
Anda daḥı hem du'ā eyledi ol
- 670 Dedi enşarı Resūlullāh vaḡanda
Ḡalısardur ki başlanmışdur anda
- Daḥı gelmez Medīne şehrine āh

- Yâ kim döne o hicrân zehrine âh
- Resûlullâh dedi kim zindigâni
Siziñledür hem olmañ bakuñ anı
- Ki ya‘ ni ben Medîne tobrağında
Yaturam defn iderler beni anda
- 35a Geldi yine Ka‘ be‘yi kıldı tavâf
Râvî eydür bu söze yoğdur hilâf
- 675 Bir Fuzâla adlu kişi nâgihân
Ol tavâf icinde kaçd itdi nihân
- Kim Resûlullâh ol bir zarb ura
Şöyle kim bir zarbile ol öldüre
- Döndi peygamber hemân-dem söyledi
Ya Fuzâla endişeñ nedür dedi
- Dedim kim yâ Resûl zikr iderem
Allâh’ıñ birligini fikr iderem
- Geldi peygamber dedi ço ey kişi
Ol yavuz endişeyi ol bed işi
- 680 Kim beğayet yavuz endişedür ol
Pes elini gögsine çodu Resûl
- Hemân-dem gitdigin muhabbet oldı
Ki gönli cânı hep nûrile tıldı
- Râvîler eydür on altı gün temâm
Durdı peygamber buyurdı hâş u ‘âm
- Hem silahı hec gidermedi biri
Durdılar cümle geyimlü ol çeri
- Hem namâzı dağı kaçr eylediler
On sekiz gün durdı dedi ba‘ zılar
- 685 Râvîler eydür Ebû Sufyân’a yine
‘Avratı mihned ile geldi dîne
- Hindi’den döndi Resûlullâh hemân
Kim yemişdi Hamza’nıñ bağrın yağın

- 35b Dağı geldi hem yine oldem Resûl
Hindi'niñ İslâm'ını kıldı kabul
- Mekke ehliniñ çoğı pes geldiler
Bey'at itdiler Müslimân oldılar
- Bir çanaq şu taldururlardı hemîn
Pes Resûlullâh şoqarı elîn
- 690 El şoqardı ol şuya 'avratları
Öyle idi anlarıñ bey'atleri
- Hec kime kim ol Resûlullâh eli
Degse pak olurdı cânı hem dili
- Küfr-i şirki gideridi gönlüniñ
Yerine İslâm nûrı tolup anuñ
- Muhabbet tolarıdı göñli cânı
Feda kılırdı başı hâ nümâni
- Hem bu meclis burda olur temâm
Feth Mekke burada qalsun temâm
- 695 Haq Çelebden günde yüz kez selâm
Muştafa'nıñ rûhına her şuc-ı şâm
- Nâle kıl ey 'andelib-i rûzigâr
Söyle bir söz senden olsun yâdigâr
- Sîretini söylegil peygamberiñ
Ol yaz kılular ümidi serveriñ
- Söylegil sen işbu sözi sözile
Coşagel gil nâle-i dil sözile
- 36a Getmeñiñ gelmişdür şimdi yaqîn
Göñlüni bağlamağil bunda şaqîn
- 700 Ne umarsın sen bu tîr hâniden
Yâhud işbu karar aqla giden
- Baq pû çarğa enbiyâya neyledi
Gör bu dünya evliyâya neyledi
- Yâhud sultanlara nitdi bu zamân
Ehl-i 'ilme vardımıdı devr amân

- Dehre baḡ kim ḥikmet ehlin neyledi
 Ḳamusını ḡara tobraḡ eyledi
- Hep gelen bu menzile getmek gerek
 Böyle dzdi düzeden nitmek gerek
- 705 Rāviler Şöyle rivāyet itdiler
 Sireti böyle ḥikāyet itdiler
- Çn Reslullāh aldı der hemān
 Mekkeyi kāfir elinden ol zamān
- Ol ḲureyŐ ehli Msliimān oldılar
 Bey'at eydp ehli beymān oldılar
- Çn eşitdi ol Hevāzin ceri
 Mekkeyi aldı du'āla serveri
- İcerinde bir ulubeñ varıdı
 Mālik-i İbn 'Avf idi anuñ adı
- 710 Aña düŐvār geldi bu iş ḡaḡıdı
 Beglerini pes ḡatına oḡudı
- Dedi ey begler eşitdim bir ḡaber
 Gönlüm oldu guşŞadan zīr u zeber
- 36b Ol Muḡammed Mekke'ye Őehrin aldı dīr
 Hep ḲureyŐ ehli Msliimān oldu dīr
- And iĉerem ol Hübel 'alāya ben
 Hem daḡı ol Lātile 'Uzzā'ya ben
- Kim Muḡammed dīnine ben girmezem
 Ol mḡnet iŐini bir ḡılmazam
- 715 Çevre ilden çok 'Arablar vardılar
 Ḳorḡdılar andan dīnine girdiler
- Anlarıñ işlerini ben ḡılmazam
 Uymazam ben aña tāb'i olmazam
- İllā Şimdi gr ne direm ben size
 Ol gelür leşker cakar bir gün bize
- Biz varalım üstüne ol gelmedin

- Şevketini sıyalum olamadın
- Zahm-i tiğile elinden alalum
Mekkeyi ilini gâret kılalum
- 720 Öldürelüm anı başın keselüm
Lât (u) ‘Uzzâ karşısına aşalum
- ‘Alisini dağı öldürelüm
Erligimüz ‘âleme bildürelüm
- Durduğunca dünya dura adımız
Erligiyle kıla bu bünyâdımız
- Dediler anlar yâ melik buyruk seniñ
Biz sözünden dönmezik ayrık seniñ
- Pes buyurdu nâmeler gönderdiler
Çevre yaña beglere bildirdiler
- 37a / 725 Kime vardıysa icâbet kıldılar
Her birisi leşkeriyle geldiler
- Geldiler Açal Temir’in begleri
Üc pin er cümle bahadır her biri
- Çoşanı zîba geyer zerrin kemer
Tonları kırmızı kemhâ tac zer
- Hamâil ikişer kılc belinde
Kölunda kalkanı nîze elinde
- Geldi ardınca Benî Kays begleri
Üc pin er için giymelü leşkeri
- 730 Begleriniñ adı Şünis pehlevân
Bir ata binmiş adı Maḥbûb u Revân
- Geymiş egnine iki çomar lâ‘in
Yanına aşmış iki şebde yakîn
- Hamâil iki kılc hem belinde
Başında ḥûdı kalkanı kölunda
- Geldi ardınca anuñ İbn-i Hilâl
Üc piñ er şādân berinde yok melâl

- Geldiler cümle Hevâzin begleri
Tâ ki kırk piñ taşradan geldi çeri
- 735 Hürrem olup Mâlik oldu şadımân
Her birin bir yerde kondurdu hemân
- Geldi ardınca Şaķiķ begleri
‘Urve İbn-i Mes’ud itdi begleri
- Piñ kişiye sayılırdı ol dilir
Cenk gününde uyıdı bir nerre-şir
- 37b Dört piñ er kamu geyimli leşkeri
Pehlevânlar her biri muķkem çeri
- Gördi Mâlik hürrem oldu şadımân
Pes konukluk yarağun gördi hemân
- 740 Begleri okudı mihmân eyledi
Her birine baķşıř ihsân eyledi
- Şöyle kerem olmuşiken şöhet hemân
Râvî eydür geldi bir pîr nâğihân
- Başınıñ şacı penbenden dağı aķ
Beli bu gelmiş elinde bir tayaķ
- Başına şokmuş deve yünü kaşin
Geydigi tonı dağı yünden hemîn
- Râvî eydür ilisidi ol lâ‘in
Çünki girdi meclise durdu hemîn
- 745 Bir katı alâ geldi pes ağladı
Döndü ey begler ulular siz dedi
- Hoş oturup zevķ-i ‘aşret kıla siz
Şöyle şazan zevķ-i şöhet kıla siz
- Lât (u) ‘Uzza hor ayaklarda bata
Elleri şine şoķaķlarda yata
- Siz varuben anı kaldırmaya siz
Anı eydenleri öldürmeye siz
- Ķanı nâmus kanı ĝayret kanı ‘âr
Teñrileriñiz ayakda hor-ı zâr

- 750 Başımlı kaldırdı Mâlik söyledi
Ne kişisiñ ne yerden ey pîr dedi
- 38a Mekkenen midür gelişiñ söylegil
Safîle nâm-ı hâlin şerh eylegil
- Dedi görseñ noldı sâf-ı nâile
Ağlayadıñ gece gündüz vâile
- Dökülür tobrağ yüziniñ üstüne
Halk başa geçer göziniñ üstüne
- Sâf-ı nây dedikleri anda meger
Bir kızıldı birisi hem biri âr
- 755 Ka' be 'de birbirini görmüş olar
Pes sevişibi zînâ kılmış olar
- Biri beg oğlu biri hem beg kıızı
Hışm idüp taş eylemiş Hâk anları
- Put idinmiş Kureyş kâfirleri
Secde kılurlardı aña her biri
- Mâlik işitdi anı öyle dedi
Ol Hubel ' alâya da söyle dedi
- Bir katı âh eyleyüben ol lâ' ın
Dögdi gögsüne yüzine ellerin
- 760 Dedi görseñ ol ulu Teñriñüzi
Kim niçe yerde yatur çıkmış gözi
- Halk başa geçer göziniñ üstüne
Eylemişler yol yüziniñ üstüne
- İşitdi Mâlik ağladı okurdu
Hay hay şol göz gibi bakurdu
- Dedi ben ölim mi hec selâmet
Ola teñrilerim böyle melâmet
- 38b Düşüp yerde şoqâqlarda qalalar
Başılalar ayaklarda qalalar
- 765 Ben Muhammedden olarıñ dâdını

Almazısam oram erlik adını

Pes dönüben ‘Urveye dedigi biz
Bile gelsün ‘avrat oqlan malımız

Tā ki bu halk malın ehlin göreler
Viremeyeler düşmana berk duralar

Göcdi leşkerler yürüdi fevc fevc
Gök yüzine çıktı tozlar mevc mevc

utdı yiriñ yüzini oyun deve
oldı cümle ağ aş aħra ova

770

ırk biñ er bindi tā ol nāmudār
Pehlevānlar her birisi da’vi ider

Yürüdi oşun oşun ayinile
Ol Resül’e aşd idüben giynile

Yırıla gök ortasını utdı toz
Gün görünmez oldu günü örtüdi toz

Deşildi şanki ‘Umman’ıñ deñizi
arardı boşdı dünyanıñ beñizi

Bir nice gün gece gündüz gitdiler
Tā ki bir ulu dārāya yetdiler

775

Ol dārāda vardı bir kişi
Dört yüz kırk beş yaşına irmiş yaşı

Mal-ı mülki ulları ki çoğıdı
Dünyalıkda eksigi hec yoğıdı

39a

Bir kerrat hec diline Allāh adı
Gelmemişdi ki atı gümrāh idi

Hem urayd iy idi ol mel’ünüñ
Pirliğinden gözi göremezdi anuñ

Çün işitdi Mālik ’ünüñ geldüğünü
Muşafā cengine yöneldüğünü

780

Dedi yañlış eylemişler bu işi
Kim muzafferdür hemişe ol kişi

Dehr aña yardımcıdur bî-gümân
Kim anuñ durur bu dehrri bu zamân

Geldik imdi bu yaña mü' minleri
Ol yaña bir işe gitmişdi biri

Uğraşuben ol cerya şardı ol
Çün Resûl'e kaçd iderler görir ol

Ƙodı işin ol yañadan görir ol
Giçe gündüz çün Resûl'e irdi ol

785

Ol çeri söyleyince ol hemîn
Geldi gökden indi Cebrâil emîn

Pes selâm virdi dedi kim ya imâm
Hâk te'âla veripdi saña selâm

Hem buyurdi kim Hevâzin leşkeri
Üstüne gelür Şaķıķ'ın begleri

Sen buyur mü' minlere kılsun yaraķ
Ƙarşılusunlar anı değil yaraķ

Ƙorķsunlar kim bize nuşret virem
Düşmanı başmaķlıęa fırsat virem

39b / 790

Hem Ƙureyş malı yerine anca mâl
Hem getürürler size varıdım helâl

Pes Resûlullâh dedi yâ mü' minin
Siz ne dirsiz maşlahat nedür hemîn

Dedi anlar yâ Resûlallâh kamu
Biz muṭi'uz emriñe gicin ulu

Ger deñize düş deriseñ düşür
Ora gir deriseñ girü biz üşerüz

Az daha cengine derseñ varırız
Biz o güñde olmaga yalvarırız

795

Dünya halkı ger derilürse kamu
Ƙacmazuz biz Ƙorķmazuz biz ey 'amu

Cenk güninde şîr-i ğarrân olalum
Cümlemüz o güñde Ƙurbân olalum

- Kıldı peygamber du'âlar anlara
 Ol dürüst gerceklere merd anlara
- Pes Resûlullâh buyurdu kim hemân
 Tez getürdiler 'alâlar ol zamân
- Ol mübazir¹¹⁴ cengi şîrân erlere
 Her birini virdi her biz servere
- 800
- Bindi peygamber revân oldu çeri
 Karşıladi kâfiri Hâk leşkeri
- Sağ yanında yürüdi Şiddik revân
 Sol yanında hem Ömer oldu revân
- Yürüdi ardınca hem 'Ummân yakîn
 Önce Haydar şah-ı merdân şîr-i dîn
- 40a
- Hem Resûl ortada tolu ay gibi
 Cevre yanındağı aşhâb gün gibi
- Bindi İslâm leşkeri oldu revân
 Tekbîr tehlil onı töldi cihân
- 805
- Bindiler cümle Kureyş serverleri
 Mekke'nün ol nâmutâran erleri
- Yürüdi koşun çok leşkeri
 Hâk habîbini ortasında serveri
- Ol mübâzir pehlevânlar nâmutâran
 Süvâran cümle cengi nerre şîrân
- Erenler hay-ı huy-ı anlarıñ öni
 Ki toz kalkdı tıtdı gögüñ yüzüni
- 810
- Tuğulğalar güneşden berç ururlar
 Bu resme öyleye değın yürürler
- Görir 'Abbâs bağıdı çün ol leşkeri
 Yâ Resûlallâh dedi bu kez çeri
- Leşkerimiz çok durur hep nâmutâr

¹¹⁴ mübariz

- Pehlevānlar cümlesi hep bî-şumār
- Dedi peygamber ki yā ‘ ammu şaķīn
Raķim çeşm-i uzıñ çerimize yaķīn
- Bu söz üzere gecmedin dāķı zamān
Kaçdı döndi leşkeriñ öñi hemān
- 815 Leşkeriñ koşunları hep döndiler
Kaçdılar şankim başılıp şındılar
- Dediler bu yolda var biraz daha
Kim deminden bulaya bunlar daha
- 40b Yolumuzuñ üstüne gelmiş durur
Bir dārāya tobtolu olmuş durur
- Dem urursa yüz fili bir de yuda
Aña ādem neylesün kim ey dede
- Köprünin çalar kayalar sögölür
Ağzın acsa yire urlar döğölür
- 820 Yā ne durur taşı ağacı kabķara
Kimsenüñ yok zehresi yüzün göre
- Gecmez oķ kılıc eser kılmaz aña
Heybetinden kaçdık uş kaldık taña
- Pes Resūlullāh dedi ķanı ‘ Ali
Hızırdı dedi lebbeyk ol velī
- Dedi ey şāh-ı merdānı cihānın
Yüri varıptur işin az dahanıñ
- Hemān şāh zūlfıķār aldı eline
Çevridi şaldı kalķanı ķoluna
- 825 Yürüdi az dahā cengine ol şāh
Müslimānlar baķuben eyledi āh
- Çün yaķīn vardı dārāya ol dilir
Döndi mü‘ minler dediler yā emīr
- Varamģil sen buña kim bu az daha
Bir ķare tağdur şanasın ey şāha

- Leşkeriñ pūşti penāhısın ey şāh
 oraruz kim ılmasun sizi tebāh
- Şāh-ı merdān dedi peygamber baña
 Var dedi ben nice varmayam aña
- 41a / 830
- Pes ılıcın cekdi vardı ol ulu
 Gördi olmuş bir dārāya obolu
- Gözleri meş'aleler gibi yanar
 Yir yarar azın acar odlar inar
- Diledi kim cümle ıla şāh hemān
 Cünki şāhı badı gördi ol yılan
- Bir bülend avāzile ol az daha
 Dedi kim yā ibn-i 'amm-i Muşafā
- Beni niçün öldürürsiñ sen ey şāh
 Ben derem Hādur Resūl birdür ilāh
- 835
- Pes te'ccüb ıldı şāh durdı hemān
 Tez Resūl'e bir işi şaldı revān
- Çünki peygamber işitdi ol sözi
 Az daha atına vardı kendi özi
- Çün Resūlullāh'ı gördi ol yılan
 uyruımnıñ üstine durdı hemān
- Dedi olsun saña Hādan piñ selām
 Ey hayırlısı amu halkıñ temām
- Yā Resūlallāh nazār ılil baña
 Ben diyüm imān getürmişem saña
- 840
- Leletü' l-ukba gecesi gelmişüz
 Biz ouz cinni Müslimān olmuşuz
- Her birimiz bir abile serveri
 Ey Çelābuñ sevgülü peygamberi
- Bir Cerire var idi nasbın benam
 Öldürür bizim yerümüz yā imām
- 41b
- Vardı anda dīn-i izhār eyledik
 Söyledik ol avme inzār eyledik

- Pes kapıla hep Müslimān oldılar
Dīne girüp ehl-i imān oldılar
- 845 Teñri bir bildiler seni Resül
Da'vetiñi kıldılar cümle kabül
- Şimdi bir dīvden işitdik bir haber
Dedi melik ol Resül üzre gider
- Cem' idüben ol Hevāzin leşkeri
Aldı bile ol Şaķikiñ begleri
- Geldiler ol mü' min cinniler dağı
Dedinler bizde varalım ey aķı
- Ol Müslimānlara yardım kılalum
Cenkde mü' minler yoldaş olalum
- 850 Cem' kıldık biz dağı bir leşkeri
Bile aldık geldik uş on biñ ceri
- Her birisi biz sürettedür ' ayān
Kimi arşlan kim kerkes kim yılān
- Şol görünen kara buluğ ya Resül
Anda ķonduğ odamızdur bizim ol
- Viripdiler destür için ben ķulı
Yüzñi görmeñe isterler yolu
- Dilerler ay gibi yüzüñ göreler
Atıñ ayağına yüzler süreler
- 855 Umarlar kim ayağıñ tozuna
İreler sürme ķılalar gözüne
- 42a Ey kerimi bī behr-i kıлма anları
' Aşķıñ odına düşüpdür cānları
- Şu hümāyun ta'latıñı göreler
Cānlarıñıñ maķşūdına ireler
- Çün işitdi işbu sözi Muştafa
Döndi dedi aña kim ey ezhā
- Ben senüñ adıñı ķorum uş Ömer

- Gelsün anlara yüri var versen haber
- 860 Döndi gitdi ezdeha oldı revân
Varıcağaz cinniler geldi hemân
- Çamusı geldiler ol beş kabîle
Her biriniñ begleri oñca bile
- Geldi onca ezdehaniñ leşkeri
Hep yılan sûretlü iki biñ ceri
- Cümlesi peygâmbere virdi selâm
Şaf tutuben karşıru durdılar temâm
- Begleri bir medh okudı dürüben
Döndiler pes yere yüzler sürüben
- 865 Geldi ardınca anuñ bir beg dağı
Adı Zâhîr İbn-i Mâhir ey ağı
- Şüreti beñzer nehenge ey ulu
Leşkeri de ol şüretde hem kamu
- Hoş selâm virdi tahiyyat eyledi
Hem ‘Arapca bir kaşide söyledi
- Hem ‘Arap dili imiş hep dilleri
Kim ‘Arap’a baqınmış illeri
- 42b Geldi ardınca anıñ bir beg ulu
Çuş sûretlü leşkeri kendi kamu
- 870 Adı Hek’at İbn-i Kaz hep pes selâm
Virdi ol hem leşkeri kendi temâm
- Medh okuyup döndi anlar dağı hem
Geldi biriniñ adı Haşşam İbn-i Şam
- Çurt sûretlü leşkeri kendi temâm
Medh okuyup virdiler anlar selâm
- Döndi anlar geldi bir beg dağı tez
Adı Şam’ağ İbn-i ‘Ağ’ağ ey ‘azîz
- Şüsimar şüretlü kendi leşkeri
Pes selâm virdi Resül’e her biri

- 875 Kıldı peygamber kâmusuna yine du'â
Dedi rahmet eylesün size Hudâ
- Şol yānınca leşkeriñ yürüñ yakīn
Âdeme qarışmasun sizden saķiñ
- Hem Ömer olsun kâmunıñ serveri
Râzı olduk dedi anlar her biri
- Göcdiler andan yürüyüp fevc fevc
Kobdı tozlar çıkdı göge mevc mevc
- Bir nice gün gece gündüz gitdiler
Tâ Huneyn'iñ tağlarına teydiler
- 880 Hem yakīn gelmişidi kâfir leşkeri
Şöyle kim birbirini tuydı çeri
- Gördi kâfir cünki İslâm leşkeri
Yüce tağlardan qarasin tozları
- 43a Oldı gönülleri korqđı cânları
Gevdelerinde kurudı kanları
- Gördi Mâlik didi hay noldı size
Dedi anlar korqu düşdi key bize
- Ṭalī'asın Muḥammed leşkeriniñ
İraqdan gördüñ biz ol çeriniñ
- 885 Şöyle şandık kim bu yerden tâ felek
Her ne kim var âdemi dīv ü melek
- Cümlesi gelmiş rikâbında anuñ
Ḥayrete düşdüñ hisâbında anuñ
- Dedi Mâlik ol Muḥammed bu işi
Nice bildi dimiş olana kişi
- Biz ḥod pinhân gecelerde yürüdük
Ṭuymadın biz aña varalum dedik
- Dedinler da'vî kıllur da'im müdâm
Kim benim teñrim bilür ğaybı temâm
- 890 Her kimüñ göñlüne ne her ne kim gelür
Cümlesin bir bir benim teñrim bilür

Teñrisi dimiş ola bunı aña
Kim bu resme karşı geldi ol baña

Döndi Mâlik leşkerin kıldı dilir
Dedi korkmaq ol tuyun siz bize şir

Rüb'ünüzca yok Muhammed leşkeri
Hep 'alef kılnı kılica anlara

Hep başadı leşkerin cümle varın
Şafların sağın solın koşunların

43b / 895

Varıdı yaraqlı elli biñ eri
Bir demür deryaya döndi ol çeri

Dedi turuñ bir şu tağa varayum
Ol Muhammed leşkerin bir göreyüm

Bir kuluna Ciyye varıdı adı
Kim katı tez bindi dürbinidi

Düşmeyicek ortaya tağlar ulu
Göriridi ol iki günlük yolu

Aldı anı tağ başına cıkdılar
Leşkeri İslâm'a karşı yaqdılar

900

Dedi ac göziñi deñe yâ gulâm
Ol Muhammed leşkerin deñe temâm

Tapdı ol kul ol yañadan çün bir zamân
İt gibi 'av 'av idüp durdı hemân

Yâ 'Arap dedi Muhammed gelmiş uş
Yir gök ehlini bile almış uş

Dedi Mâlik hâmuş olgil yâ lâ'ın
Sen dağı korkduñ 'Arap gibi hemân

Dedi yâ Mevlâ-i görüdim bir çeri
Nice biñ irdi öñi yok leşkeri

905

Dedi şaygil kaç 'alem var yâ gulâm
Her biriniñ rengini digil temâm

Her 'alem altında kim var anları

- Gör ne beyaz tacı nice tonları
- Döndi bakdı tağılmışdur bağıl aña
Yâ hod şaf şaf mıdur digil baña
- 44a Dedi kim koşun koşun yürür bile
Şağ şol öni ardı tertibile
- Leşkeriñ önünce yürür bir kişi
Boyu uzun yüzi gökcek ir kişi
- 910 Şaçları iki yanında aşılı
Bir qara at üzre biner key ulu
- Bir ‘alem var başı üstünde siyah
Hem ‘emāme şarınur qara ey şāh
- Bir cebe geymiş uzun inmiş yere
Leşkere cümle şarınurlar qara
- Oynadır atın başar ol leşkeri
Kim ilerü gitme döndürür girü
- Dedi ‘Abbāsdur okur dönüñ hemān
Kim Muḥammed ‘ammusidür yā ğulām
- 915 Dedi gördüm şağda bir kıızıl ‘alem
Bir kıızıl dülbendi kişi üzre hem
- Boyu uzun gövdesi ğayet ulu
Leşkeri kıızıl şarınur qamu
- Dedi Mirdāsoğlu durur yā ğulām
Cenkde kıızıl şarınur anlar temām
- Ol ‘alem dibinde yürür bir cüvān
Aq geyer aq ata olmuş revān
- Hem başında aq şarınmış ey ulu
Şaçları var iki yaña aşılı
- 920 Aq şarınur qavm-i hep cümle temām
Dedi ol Miqḏād durur kim yā ğulām
- 44b Cenkde anlarıñ nişānı durur aq
Ne görürsüñ dün yine bir dağı baq

- Dedi gördim meyserede ol ğulām
Bir kişi heybetlü merdi temām
- Boyu uzun hem ayağı elleri
Çatı yoğun bazıları kolları
- Ol eyer üstünde yüce oturur
Şanki at üstünde bir arşlan durur
- 925 Başımñ üstünde var yeşil ‘alem
Hem yeşil giyer çerisi kendü hem
- Dedi oldur ol Zübeyr bin ‘Avām
Kim Muħammed ‘ammusıdur ya ğulām
- Dedi gördüm meyserde ben yine
Bir yigit beñzer ayıñ on dördine
- Başına altunlu ğod urmuş ‘ayān
Hem giyer altunlu cevşen ol cüvān
- Dağı yalın yüzlü şankim yüzi māh
Başına şarmış ‘emāme hem siyāh
- 930 Bir ‘alem var başı üstünde siyāh
Çavmi dağı hem siyāh giymiş ey şāh
- Bir sehimmāk ata hem olmuş süvār
Heybetile şöyle yürür şāhı vār
- Dedi oldur o Sa‘d bin ‘Ubāde
Ħazrec ulusu oldur aña ‘āde
- Dedi ħalbde görünür çok sūvarān
‘Alemler dürlü dürlü nāmudarān
- 45a Kimi şaru kimi gökdür kimi aķ
Kimi uzun kimi yüce kim alçaķ
- 935 Dedi Mālik ol ‘alemler yā ğulām
Ol ‘Arab begleri durur bil temām
- Gözünü tez eyleyüp kılğil nazār
Yine ol ħalbiñ icinde gör ne var
- Dedi yā Mevlā-ı gördüm bir kişi
Gör ne beñzer yüzi nūr-ı baķışı

Yüzünde nûrı şöyle kim urur berķ
Niçe erdür görünmez olmaz ol fark

Çevre yanında ulular nāmudār
Heybetile ortada ol şāhı var

940 Bir kıızıl tülü deveye binmiş ol
Yıldız ortasında aya dönmüş ol

Dedi Mālīk oldur ol kim yā ğulām
Kim yaña gökden gelür her dem selām

Ol Muḥammeddür ki da‘viler kıılır
Der Resülem baña Cebrāil gelür

Dedi gördüm önünde anıñ beraber
Bir er yürür ki heybetlü ser-ā-ser

Bir arşlandur şanasın ata binmiş
Elile şanki bile ya derilmiş

945 Öyle heybetlü bir ışıklı süvār
Olmaya dünyada hec bir nāmudār

Dedi Malik yā ğulām öldürür o
Kim adın işitse olur odı şu

45b Ol ‘Alidür ol ki işitdiñ ola
Kim avāzı tolupdur bu ile

Çorķdı Mālīk başladı ditrer eli
Döndi yine söyledi aña kıolı

Dedi gördüm çok ışıklar ey ulu
Bir ğüñ ortasını tutmuş tobtolu

950 Ol ışıkda atlular var bī-şumār
Ablaķ eşķār ata olmuşlar süvār

Çamu yalın yüzlü şöyle kim güzel
Yoķdurur dünyada birine bedel

Hep yeşil kıızıl ḥarīrdür tonları
Görincek kamaşdı gözüm anları

Çızıl atun kıılıclar bellerinde

- Yanar od gibi arbe ellerinde
- Başları Şankim göge ermiş yakın
Atlarının ayağı yirde hemın
- 955 Dedi bilmezem oları yā ğulām
Rāvī eydür ol meleklerdi temām
- Yardıma gelmiş idi mü‘ minlere
Kim meded kılaydı cenkde anlara
- Dedi Mālik ey ara ul sen beni
atı orudduñ yine deñe anı
- Badı ol ul ağırıp eyledi ön
Vay ‘ Arablar başına dedi bu gün
- Dedi Mālik hāmüş olğil ey ara
Dī ne gördüñ oru Őaldıñ leşkere
- 46a / 960 Dedi keşke sen dağı gördü ki
Görseñ inanurdıñ didi ki
- Şol yanında leŐkeriñ var bir tutun
apara dutmuş o Őarayı bütün
- Kāh derilür kāh periŐān olur ol
CünbüŐi hec ādeme beñzer degül
- Bir dağı badı hemān acdı siyah
Dedi vā veylāh vā feryād vā āh
- Dedi yā Mevlāyı gördüm bir eri
Beñzemez hec ādeme sūretleri
- 965 Kimi arşlan kimi ablan yılanlar
Kimi urddur kimi ayu hep anlar
- Kimi uŐlar gibi uar havada
Gelürler obolu olmuş ovada
- ordı Mālik ditreme ıtdı hemān
İllā tiz kendüyi derdi ol zamān
- Döndi Mālik dedi ne gördüñ ara
orudursuñ aa varma leşkere

- 985 Bindi pes atına ol dem ol dilir
Nîzesin aldı eline hemçü şîr
- 47a Leşkerini ta'biye eyledi ol
Düzdi qalbin hem yaşadı sağı-ı şol
- Durdı şaf şaf pehlevânlar nâ mudâr
Kinile cenk eylemege da'vî ider
- Bu yañadan dedi peygamber hemân
Bilüñ ey Hâk leşkeri siz bi- gümân
- Kim bugün bir ulu gâyet göndürür
Hürîler almaqlığa dögündürür
- 990 Cennetiñ qapularını acdılar
Üstünüze hürîler şacdılar
- Temâmet gulgule taldı felekler
Temâşa kılmığa geldi melekler
- Cengünüze baqaduruz Hâk bilüñ
Hâk te'âla'nıñ önünde cenk kıluñ
- Depdi 'Abbâs geldi evvel ilerü
Geldi oğlu Fazıl ardınca girü
- Depdi pes ardınca Miqdâd'ı ol dilir
Hem Ebü Sufyân Said nerre şîr
- 995 Depdi Hâlid depdi 'ammâr nâ mudâr
Her birisiniñ yanında biñ süvâr
- Şâh-ı merdân dahı depdi geldi hem
Ol güñ acmışdı ol iki 'alem
- Dört yanında durdılar peygamberiñ
Ol yazuqlular ümidi serveriñ
- Cümle aşhâb cem' oluben geldiler
Ol Resülüñ çevre yanın aldılar
- 47b Davüd u cevşen giyerler her biri
Hem zirenduz başlarında miğfiri
- 1000 Heb 'Arab atlarına olmış süvâr

- 1005
 olda alkan ellerinde nize var
 Her biri ayar animet lmegi
 Hec dilemez birisi a gelmegi
 amus diler ki pur-an olalar
 Mutafa nunde urban olalar
 Ortada peyamber ol ah- imam
 ankim on dort gecelik durur temam
 Da'vet ider cennete mu' minleri
 Tahri ider hem azaya anlar
- Ol yakadan pes ol kafir lekeri
 ulule feryada baladı eri
 'Avrat olan n idp ıldı figan
 Hem yalınca oldu ılıclar 'ayan
 Pehlevnlarn yuregi aynad
 opd gnuller yerinden oynad
 Bed-dil erlelerin dutıldı dilleri
 Baladı ditrer aya elleri
 Acd cengn apusn ol gn revan
 Faris'-lam Zubeyr-ibn-i 'Avam
- 1010
 Depd meydana elinde bir 'alem
 Bad cenk meydanna evvel adem
 Girdi ol meydan icinde durur ol
 Dndi devran itdi cevlan urur ol
- 48a
 Dndi amle ıldı ol merd-i gzin
 Od kafir lekerine kendi zin
 'iki kafir ykd ol merd-i dilr
 Dndi geldi yirine derdi r
 aad Malik dedi bu kim durur
 Kim bu resme kendzin albe urur
- 1015
 Dediler bu durur Zubeyr 'ibn-i 'Avam
 Dedi yrn amle ılın siz temam

Ḥamle kıldılar cümle kāfir hemān
Şöyle bir deryā gibi olup revān

Müslimānlar daḥı kıldı ḥamle
Ḳamu tekbīr idüp depdi cümle

İki leşker birbirine ulaşdı
Ḳılıclar ḳara ḳanlara bulaşdı

Şu resme ḳobdı yerden ḳara tozlar
Ki görmez oldı tozdan cümle gözler

1020

Dökildi anlar ayağına başlar
Ḳızıl ḳana boyandı ḳara taşlar

Erenler ğarḳ oldı ḳan içinde
Ḳıyāmet ḳobdı ol meydān icinde

Ḳılıc çağıldısı göklere cıḳdı
Döküldi ḳara ḳan yerlere aḳdı

Erenler nağrası ḫoldı felekler
Ḥaña ḳaldı baḳup gökde melekler

48b

İrişdi ḫūrīler toldı cihāna
Şehīdler cānın iltemege cināna

1025

Yer ile gök arası ḫoldı ondan
Ḳarardı gün seçilmez oldı dünden

Ditredi atlar ayağında zemīn
Oldı bir cenk öyleye degin hemīn

Böyle kerem olmışiken bu cenk hemān
Bir fiğān eyledi şeyḫāna ol zamān

Dedi kim ah vāh öldi Muḫammed
Ne ḫurursız şehīd oldı Muḫammed

Ḳün Müslimān işitdi ol öni
Ol gün oldı anlara maḫşer günü

1030

Cenk ḳatı germ idiler cenk şandılar
Yüz çevirdiler başılıp şındılar

Ḳacdılar hec kimse baḳmaz kimseye
Gitdiler ne atlu ḳaldı ne yaya

- Nice kim çağırdı peygamber ‘ayān
Ben didiyem ol şeytāndur yalān
- Kimse ğavġā işitmedi öni
Tutmuşıdı dünyāyı kāfir öni
- Kaçdı ol leşker kāmı ol zamān
Kaçıldı yüz deñlü kişi ancağ hemān
- 1035 Kāmu haşlar bahādırlar dilirān
Serāser-fişān cengi şirān
- Çünki gördi işbu ħali ol Resūl
Ol mübārek ħatırı oldı melūl
- 49a Geldi Cebrāil irişdi dedi ol
Ħağ buyurdı cenge gir sen yā Resūl
- Görligine şeytānıñ cenk eylegil
Ben saña yardım kıluram şöyle bil
- Pes buyurdı kim Bilāl cekdi atı
Bindi ol dem ol risālet ħazreti
- 1040 Ol nebiler serveri depdi hemān
Ħamle kıldı kāfire girdi revān
- Çok feriştehler erişüp geldiler
Ol Resūl’i ortalıġa aldılar
- Cenge bile vardılar anlar hemān
Ħamle kıldı kāfire girdi revān
- Kendi cenk itdi Resūlullāh o gün
Kāfirile ol Ħabīb-ullāh o gün
- Çıkarup kılıclarını şalarıdı
Kāfiri bölük bölük bularıdı
- 1045 Her kerrat ki kāfire ħamle kılır
Her çalışda niçe kāfir yıkılır
- Girdi kāfir icine arşlan gibi
Şol keçi sürüsüne kablan gibi
- Hem Ebū Bekr-i Ömer Osman dağı

- Hamle kıldı hem ‘Ali arşlan dağı
- Hâlid-i Miqdâd Zübeyr İbn-i ‘Avâm
Ol yüz eri kim qalmışdı pes temâm
- Ser-firâzân-ı kamu server dilirân
Kamu haşşât-ı Hazret-i Nerre Şirân
- 49b / 1050 Cümlesi ‘aşkile gülbeng itdiler
Ol gün anda bir ulu cenk itdiler
- Şöyle kim dünyâ duraldan rûzigâr
Görmemişdi o resme bir kâr-ı zâr
- Kılıcdan cıkdı göklere çak-a-çak
Kızıl kana boyandı bu kara hak
- Cidâlar az daha gibi tolaşdı
Çomaq çağıldısı göge ulaşdı
- Kılıclardan cenk oldu bu resme ol zamân
Dedi ‘Abbâs Resûlullâh’a hemân
- 1055 Şol tağa çık bir nidâ kıl yâ ‘ammu
Ol kaçan mü‘minlere dönsün kamu
- Dedi ‘Abbâs yâ Resûl mü‘minlere
Ön mi irer gitdi ayrık anlara
- Dedi ya ‘ammu nidâ kıl sen hemân
Haq işidürür olara bî-gümân
- Ne diyeyim dedi yâ ibn-i aḥî
Dedi çık şol tağıñ üstüne dağı
- Kıl nidâ yâ ḥâmil-i Qur’ân deyü
Dönüñ ehl-i bey’at-ı rıdvân deyü
- 1060 Dönüñ ey aşḥâb sûretlü baqar
Dönünüz ey bâ’gı tahta eşcar
- Ey muhâcir dönüñ ey enşâr dönüñ
Gelüñ ey Haq leşkeri ebrâr dönüñ
- Kim dedi durur beni göz olmadı
Ol yalan söz aña vâḳi’ olmadı

- 50a Çıkdı ‘ Abbās tağa kıldı hem nidā
Rāvī eydür bile emr itdi Hudā
- Kim Müslimānlar kulağına onı
Aldı iletdi işitdiler anı
- 1065 Eliñ Hızrec ehline irdi şadā
Dediler lebbeyk lebbeyk yā nidā
- Hep kaçan mü‘ minler işitdi anı
Cümlesi cenk kâha dönderdi yöni
- Pes ulam ulam haberler kıldılar
Ol kaçanlar döndiler hep geldiler
- Gördiler çün şāğ risālet hazreti
Böyle mi kıılır Resül’e ümmeti
- Dediler yā Resül estağfirullāh
Haşa kıldık kararđı yüzümüz āh
- 1070 Kıldı peygamber özürlerin kabul
Hem diledi teñriden dağı Resül
- CebraİL geldi irişdi pes hemān
Nāzil oldı hem bu āyet ol zamān
- لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ¹¹⁵
وَيَوْمَ حُنَيْنٍ.....
- Ya‘ nī çok yirlerde size Hağ te‘ ālā
Virdi nuşret kamu cenkde Lā yezāl
- Huneyn gününde çok deyü çeriñüz
Size hoş geldi kamu leşkeriñüz
- 1075 Yine bizde bulduñuz kuvve meded
Fāide kılmadı size çok ‘aded
- 50b Yüz çevirüp kaçduñuz durmadıñuz
Ulu Muğammed hazretin görmedüñüz
- Bizse gine viripdiñ tā Muştafa
Durır ol yarenlerle ol şafa

¹¹⁵ Andolsun, Allah birçok yerde ve Huneyn savaşı gününde size yardım etmiştir.(Tevbe, 25).

- Dağı gökden veribdiñ biz leşkeri
Kim görünmezdi size ol çeri
- Yardım itdi size acdı feth-i bāb
Çılcıca kâfire kıldı ‘azāb
- 1080 Rāviler eydür Müslimānlarına
Girdiler merdāne kâfir cengine
- ‘Aşķile bir ulu gülbeng itdiler
Hamiyyetle bir ulu ceng itdiler
- Bir tarafından hem Müslimānlar durdılar
Bir tarafından cinni cenge girdiler
- Birbirine yine ulaşdılar
Kara kanlara yine bulaşdılar
- Ata oğlunu kardaş kardaşını
Bilemezdi kimesne yoldaşını
- 1085 Kılıc çağıldıı kanlar yuħarı
Kurutdı gün yüzün kanıñ ğubarı
- Ditredi atlar ayağında zemīn
Başlu başı kuyusu oldu hemīn
- Şeybe oğlu eydür ol günde hemīn
Yalñuzça kaldı gördim şāh-ı dīn
- Dedim ‘ammumīñ atamīñ kanları
Kim ‘Ali Hāmza öldürdi anları
- 51a Ben Muħammedden alayım uş bugün
Kim katı fırsat bulundu işde çün
- 1090 Bir ağulı hāncerile ol hemān
Ol Resūl’e kaşd kıldı bī-gumān
- Şağ yanında ya‘ nī geldi kim urur
Gördi komaz ‘ammusı ‘Abbās durur
- Şol yanında geldi kaşd itdi yine
Gördi kim Sufyāndur şol yanına
- Uz gibi hārbe elinde berķ urur
Kendisi hōd ateş-i suzān durur

- Ardına gecdi bu kez gördi emîn
Hancerini cekdi kaçdı itdi hemîn
- 1095 Diledi bir zaḥm uraydı ol hemîn
Bağdı bir nūr şüle tıtdı gözlerin
- Yandı şandı görmez oldı gözleri
Gözlerini tıtdı şıcradı girü
- Pes Resūlullāh hemān bağdı girü
Dedi kim yā İbn-i Şeybe gel berü
- Şındı baña ol mübârek sağ aın
Gögsüme kodı du'ā kıldı hemîn
- Döndüm ol dem yüzüne nā-gāh anuñ
Çünki bağdım ben hemān vāllah anuñ
- 1100 Her ne kim varısa cihanda sevgülü
Düşdi gönlüme o yüzden sevgülü
- Ne oğul ne kız ne hem cāndan daḥı
Sevgülü oldı baña andan daḥı
- 51b Pes dedi yā İbn-i Şeybe cenge gir
Düşmana Ḥaḳ cānibinden tenge gir
- Sem'a ṭā'a deyüben depdi hemān
Girdi kāfir icine ol pehlevān
- Şu resme ol Resūlullāh karşı
O gün cenk eyledi ol şāh karşı
- 1105 Resūl'uñ gönlü andan rāzı oldı
Hemān Mirdās'ın oğlu yetdi geldi
- Elinde yoğıdı illā 'alemdir
Çanı rayın dedi peygamber ey şır
- Dedi kim uş depe üstünde anı
Dike kodum ola bengin nişāmı
- Tā ki kum göreler kaçmayalar
Gireler cenge atlular yayalar
- Velākin yā Resūl ben bir beşâret

- Getürdim ideyüm kılsañ işâret
- 1110 Puşuda varımış kâfir çerisi
İki biñ er giyemlü her birisi
- Benüm kavmüm aña tuş oldu nâ-gâh
Şu resme cenk kıldık anda ey şâh
- Ki başdık kâfiri kırdık kâmusın
Ki qorur qurdu kuşa yedirdik ölisin
- Pes Resûlullâh du'â kıldı aña
Hem dahı ol kavmine o gün şuña
- Döndi 'Abbâs oğlu Fazıl ol Resûl
'Ammum oğludur 'Ali kıdadur ol
- 52a / 1115 Kim durur kıanda durur göre anı
Niçe işde durur Teñri arşlanı
- Şöyle key kerimidi anda rûzigâr
Ulu begler olmışıdı hürüzâr
- Her tarafda ünüdi gülbeng idi
Her yañadan kıatil kuşış cenk idi
- Kimsenüñ hâli yoğıdı kim vara
Ol 'Ali'niñ kıandalığını göre
- Söyler iken bunı peygamber hemân
Mâlik oğlu çıka geldi ol zamân
- 1120 Gevdesi başdan başa pür yaralu
Kıara kıanlara bulaşmış ol ulu
- Pes Resûlullâh dedi ki yâ enes
Hıaķ saña çok hıayır virsün her nefes
- Hec bilür misin 'ammum oğlu 'Ali
Hâli nedür kıanda ola ol velî
- Yâ Resûlallâh bile idüm beli
Çünki öyle ıssı oldu ol 'Ali
- Baña didi bugün ıssı oldu gün
Su gerekdür ol Resûlullâh için

- 1125 Tā ki ie hem dağı abdest ala
Bir ulum getürdi pes vardık bile
- Şol ađıñ dibinde bir şūvarmış
Tatlu şu imiş ağar pıñarımış
- Aldı abdest şāh-ı merdān onların
Pes cığardı yuduğ anda anların
- 52b Şol adar kim yaralu olmış durur
onları hep anla olmış durur
- ıbleye döndi hemān ıldığ namāz
oprağa yüz urdu eyledi niyāz
- 1130 Pes götürüp tulumı çün oldık revān
Gördük iki kāfir irişdi hemān
- Pehlevānlar imiş anlar ĥod hemīn
Çünkü gördi anları ol şāh-ı dīn
- odı şuyı ĥamle ıldı anlara
aldı ıldı birini iki pāre
- Ol birini dağı bī-ān eyledi
anile oprakda galģān eyledi
- Pes irişdi kāfir ol dem leşkeri
Kāfiriñ ortasına çaldı ‘ Ali
- 1135 Gā’ib oldı bir zamān geldi yine
Garđa olmış şanki kāfir anına
- Baña dedi göñlüñi sen eyle hoş
Kim yigirmi pehlevān öldürdim uş
- Dedi bumı döndi yine ol dilīr
aldı kāfir içine çün nerre şīr
- Bilmedim ayrığ ki ĥali nolduğun
Cenginiñ āĥir eĥvāli nolduğun
- Getürüp tulumı çün olduğ revān
Gördük iki kāfir irişdi hemān
- 1140 Pes irişdi geldi kāfir leşkeri
Biñ adar için yarağlu şarb eri

- 53a Dedi Mirdās oğlu yā Hālid hemān
Sen daḥı hem yā Zübeyr pehlevān
- Biz varalım şāh kanda ise ol
Kim Resūl'ün ḥatırı oldı melūl
- Yir ile gök ortasını tutmuşdı toz
Kāfir mü' min midür görmezdi göz
- Dediler hoş ola ucu gitdiler
Cenk olan yerleri teftiş itdiler
- 1145 Her tarafda cenk izi kıрмаğıdı
Kara kanlar ḥod aḫar ırmağıdı
- Na' ralar kılıc avāzı Hū-yı hāy
Kim görünmez idi tozdan gün ay
- Qıyāmet ḫopmuş ol şāhra içinde
O cengi guşışı şāhra içinde
- İşitdiler ününi ol veliniñ
O cenk icinde onun ol ' Ali'niñ
- Gir dört biñ deñlü kāfir çevre almış
Ol arşlan gibi ortalıḫda ḫalmış
- 1150 Çıkarur kılıc urur şaflar yıḫar
Şarb ḫoşanları yüzer yıḫar cıḫar
- Ol Resūl rāyesini Ḥaḫ arşlanı
Bu yüce yirde dīne ḫırmış anı
- Dibinde durur ol Miḫdād anıñdır
Elinde tıḫ-i siper var anıñdır
- Dört yanı dört biñ er çevre alur
Dört yanında durup anlar cenk ḫılur
- 53b Şāh-ı merdān cengi ider hem çü şır
İki kılıc ile ol gün ol dilir
- 1155 Hem sağından hem şolından ḫarb olur
Zir Resūlullāh ḫılıcları durur
- Hālid ' Abbās Zübeyr İbn-i ' Avām

- Gördiler kim yalıñuz cenkde imām
 Na‘ ra urup haykırup at şaldılar
 Girdiler kāfir icine taldılar
- Cengile kāfirleri pāre pāre
 Vardılar irişdiler ol servere
- Didiler gönderdi peygamber bizi
 Muntazırdur görmek ister ol sizi
- 1160 Bir yalan söyledi şeytān-ı lā‘ in
 Şād olur çünki seni göre hemīn
- Semā‘ a tā‘ a dedi döndiler hemān
 Çıkdılar kāfir icinden ol zamān
- Geldiler şāh kana fark olmuşdı
 Şanki kan deryāsına talmışıdı
- Gövdesi başdan başa yara idi
 Çevşeni egninde hem pāre idi
- Çünki peygamber anı gördi hemān
 Ağladı oldı gözünden yaş revān
- 1165 Pes dönüp ey Teñri arşlanı dedi
 Görünce kerm oldı bu cenklik urdı
- Şāh-ı merdān dedi buyura varayum
 Yā Resūlullāh bugün cenk kılalum
- 54a Dedi bunı cenge döndi şāh hemān
 Dedi ‘ Abbās yā Resūlallāh emān
- Çoma anı kim yarası çokdurur
 Cebe dükülmüş teni açıkdurur
- Dedi peygamber ki döndirgil anı
 Yitdi ‘ Abbās dedi anı ey Haq arşlanı
- 1170 Seni peygamber oğur gelgil berü
 Çün işitdi bunı şāh döndi girü
- Gördi peygamber dökülmüş çevşeni
 Kara kanlara bulaşmış kaftanı

Pes Resûl buyurdı ol şâh arşlanıñ
 aftanı tez ıardılar anuñ

Gevdesinde yetmiş iki yâresi
 Var ılıcdan odan acı arası

ol adar arblar yemiş amı anı
 Kim gören batmı anur ana anı

1175

İllâ zûrı uvveti artmı anuñ
 Heybeti ve udreti artmı anuñ

Hec ferâgat bu yaralardan nie
 orusı yo aygusı yo zerrece

Gördi peygamber mübârek gözleri
 Aqladı yaıle oldı her biri

Pes du'â ıldı dedi kim yâ 'Ali
 Saña beñzer olısar yâ veli

Ki faır ider senüñ ile melekler
 Beâtiñde ta'accübde melekler

54b / 1180

Cenneti Ha vâcib eyler añla sen
 Günde yüz kez saña yâ Ebe' l-asan

Pes Resûl buyurdı u getürüñ yuñ anın
 Tez 'Ali'niñ hem tenin hem aftanın

Dediler yodur bulunmaz bunda u
 âh dedi kim bir ulum u ben olu

Bir aac dibinde omıam anı
 Cenge girdim kâfir istedi beni

Mâlik olu dedi dorı dedigi
 Ben bilürem uyı odı bu 'Ali

1185

İllâ getürmege hâlim yodurur
 o degüldi an ayhâlim yodurur

Pes Resûlullâh buyurdı Hâlid'e
 Hem Zübeyr İbn-i 'Avâm bile gide

Vardılar ol ulumı getürdiler
 Ol erenler tez anı yetürdiler

- Bir ab istedi geturdiler Resul
Pes mubarek ellerini kodı ol
- Pes eli ustune dokdiler heman
Cunki parmagına erdi su revan
- 1190 Parmađınıñ her birinden bir pınar
Akdı bir cese oluben aşikar
- Pes cigirdilar ceriye kim gelun
ab getirun su gerekse heb alun
- Hep eşidenler kaması geldiler
İcdiler hem ablarına aldılar
- 55a Tab'ı tatlu şanki şeker paresi
Şuyı şovuk şanki buzlar paresi
- Parmağından ceshmeler dahı heman
Ha akar durmaz şuyı şöyle revan
- 1195 Cunki halk icdi şuyı aldı temam
Bir eliyle pare su ol imam
- Ol mubarek agzına aldı kodı
Pes 'Aliye ya 'Ali gelgil dedi
- Aldı agzından surer yarasına
Şah-ı merdanın kamu 'azasına
- Ten durust oldı vücudı ser-te-ser
Gitdi qalması yarasından eser
- Ravi eydur geldi anda Cebrail
Ya Resul dedi selam itdi Celil
- 1200 Ya Muhammed soylegil aşhabına
Ummetüne aliñe ahabına
- Her birinden akdıysa kac katre kan
Haq te'ala bir melek kıldı 'ayan
- Ta kıyamet hamd ider divanına
Yazılır acrı irişür canına
- Geldi bir enşarı çıkmış bir gözi

- Gözünüñ anına bulaşmış yüzi
- Yâ Resûlallâh dedi ılıgil du'â
Kim vire gözcagazım yine udâ
- 1205 Dedi peygamber şabır ılsañ saña
Yek durur bil yâ yigit öñden řoña
- 55b Dedi yekdür illâ ol 'ammum ızı
Kim 'âşık ılıpdur baña özi
- Kim beni bir gözlü göre oraram
Kim kücücekdür gözünden düşerem
- Geldi peygamber işidicek hemân
Ki mübârek dişleri oldı 'ayân
- Şunup yirden bir pâre tobra aldı
Mübârek azınıñ yarına çaldı
- 1210 Şu göz midarı deñlü belik itdi
Göziniñ yerine odı ve tutdı
- Du'â ıldı elin aldırdı nâ-gâh
Görürlerdi tâze göz virmiş ilâh
- Beyâğından daı rüşen görür göz
Şükürler ılur enşârı urur yüz
- Cebrâil dedi bugün şaydım 'Ali
O abîbiñ yüz tekbîr itdi ol velî
- Daı altmış her birine bir adım
Öldürüpdür kâfiriñ şerlülerin
- 1215 Bu avadan çünki aşam irişdi
Çeriler döndiler âdem irişdi
- Çün şabâ irişdi oundı ezân
Geldiler cümle namâza ins ü cân
- ıldılar çünkim namâz oldı temâm
Pes başadı leşkerin durdı amân
- Meymene meysere alb düzdi hemîn
Pehlevânlar aldılar yerlü yerin

- 56a İrişdi Cebrâil leşker getürdi
Melekler şağı şâfi şolda durdı
- 1220 Müslimānlara ğāyet oldı kuvvet
Çamuniñ göñlü cānı taldı kuvvet
- Gördi Mālik gözleri ol leşkeri
Dedi kıandan geldi ol şol çeri
- Hüb şuretlü beñzemez hec ādeme
Gerçe ādem çok gelipdür ‘āleme
- Dediler vardur melekler leşkeri
Cinnilerden hem Muḥammedle çeri
- Dedi kırkıman az durur anlar hemān
İş bizimdür biz başarız bî-gümān
- 1225 Pes yaşadı leşkeri ‘avdetleri
Her birisi aldı cenk aletleri
- Şaf tütuben her tarafından durdılar
Kim ki cenkden dönerise ururlar
- Yüzlerini acdılar ön itdiler
Kim dönerse şöyle pür-ḥün itdiler
- Yürüyüp bir kezden ahenk itdiler
Cümlesi bir ḥamlede cenk itdiler
- Çarşuladı depdi mü‘minler hemān
Bir kıyāmet kıobdı yine ol zamān
- 1230 Ditredi atlar ayağında bu yir
Tağlar uynadı yerinden kıopdı der
- Ol gün oldı bir ‘acāib kār-ı zār
Kim kıyāmet kıopdı anda rüzigār
- 56b Mālik eglendirir idi leşkerin
İstimāletle dururdu her birin
- Ulu cenk oldı tā aḥşam olunca
Kılıçlar şaldılar kıollar kıalınca
- Çün aḥşam oldı döndiler çeriler
Kim āram aldı kıondılar çeriler

- 1235 Şabâh oldu yaşandılar ser-a-ser
Müslimân kâfire qarşu beraber
- O gün cenk topun evvel Mâlik urdı
Ki didi kendisi meydana girdi
- Kendi Miqdâd kavmine urur
Bir iki yıkar bir iki öldürür
- Pehlevâna tâ bir iki iş ider
Şağ selâmet pes yine çıkar gider
- Dedi kimdür bugün merdân icinde
Bu resme iş ide meydân icinde
- 1240 Ol çeride bir ulu beg varıdı
Pehlevândı Seyyid idi adı
- Cenk gününde şayılurdı ol cüvân
Yedi biñ kâmil ere ol pehlevân
- Olтурaydıñ güyegiyidi ol
Mâl-ı milki çoğıdı kulları bol
- Dedi Mâlik'e bir gün bir iş saña
Göstereyim ki gören qala taña
- Bir mihâr âdete oldu süvâr
Depdi meydân icine şîr-ane var
- 57a / 1245 Şi'r oqudı döndi devrân eyledi
Kendüyi medh itdi cevlan eyledi
- Döndi cümle kıldı at şaldı hemân
Taldı mü' minler icinde bir zamân
- Döndi cıkdı şağ selâmet ol dilir
Kendüyi medh itdi cevlan itdi der
- Kimse girmedi anuñ meydânına
Laf urup söyledi dört yanına
- Dediler ki bu meşhür pehlevândur
Ki yoqdur hemseri şâhib- kırândur
- 1250 Resülullâh dedi uçmaq açıldı

Ḥurīler çıkdı dünyaya saçıldı

Cennete ilter şehidler cānını
Nūr ile pāk eyleyüben qanını

Debdi bir enşār dedi kim ben uş
Varayım ol pehlevān cengine hoş

Girdi ol kāfirle cenge durdılar
Birbirine bir iki çarb urdılar

Şebdesini şacdı gūninden lā' in
Düşdi enşārı şehīd oldu hemīn

1255

Girdi bir er daḥı hem oldu şehīd
Ġarra oldu er diledi ol pelīd

Ne kim varsa mebāzir¹¹⁶ pehlevānlar
Yaraluyıdı kamu dökmişdi qanlar

Her biriniñ altı alınmış yarası
Varıdı cenge yoğıdı çaresi

57b

Dedi peygamber ki ey Ḥaḳ leşkeri
Ne vurırsız acdılar ucmaqları

Ḥūrīler kim pāk-ı nūrdan qanları
Ne olur ne şayru olur ne qarı

1260

Misk-i ' anber toprağı otı zencebīl
Olar incü şuyı Kevser selsebīl

Yā Resūlullāh dedi pes bir ' Arab
Nice gökcek yerimiş ucmāḳ ' aceb

İllā anda bu deve olur miskin
Ki deve isterse bulur mekin

Pes Resūlullāh dedi kim yā ' Arab
Kim devālar anda olur kim ' aceb

Kim kıızıl altundan olur başları
Hem daḥı aḳ incūdendür dişleri

¹¹⁶ mübariz

- 1265 Hem ayakları gümüş gelür saña
 Kuş gibi uçar binersiñ sen aña
 ‘Arşîñ nûrından dağı halhalları
 Hep muraşsa‘ boynu dağı kolları
 Çün işitdi ol ‘Arab kaldı taña
 Döndi dedi yâ Resüllâh baña
 Ol devâlardan varasın bir deve
 Râzî oldum bir hürîye bir eve
 Yoluña olsun fedâ u baş u cân
 Bunu dedi debdi ol ‘âşık hemân
- 1270 Hâmle kıldı ol lâ‘îne ol dilîr
 Bir ulu cenk eyledi ol hemçü şîr
- 58a ‘Âkıbet bir darb urdı ol lâ‘în
 Kim iki pâre olup düşdi hemîn
 Cân verirken güleridi şâd-ı mân
 O Resüllâh dedi gördüm hemân
 Bir hürî geldi irişdi cânını
 Taze tıtdı sildi nûrta kanını
 Başını kaldırdı dedi merhaba
 Teñri dostı ey şehîd Muştafa
- 1275 Döndi kâfir yine cevlân eyledi
 Er diledi ki devrân eyledi
 ‘Amm-i maqtûl girdi meydâna hemân
 Ol dağı oldu şehîd ol zamân
 Ğarrâ oldu kendi özine ol lâ‘în
 Girdi bir er dağı meydâne hemîn
 Ol dağı oldu şehîd anda hemân
 Girdi enşâriden bu kez bir pehlevân
 Ol dağı çok cenk idüp oldu şehîd
 Kat-ı ma‘rûr oldu bu kez ol pelîd
- 1280 Na‘ra urup haykırup ön eyledi
 Geldi peygâmbere karşı söyledi

- Yâ Muhammed pehlevânlarıñ qanı
Şol ögündükleri erleriñ qanı
- Noldı Mirdās oğlu ‘Abbās qandarur
Qanı Kay‘ı Sa‘id Vaqqās qandadur
- Qan-ı Miqdād qan-ı Hâlid noldılar
Şöyle beñzer ki qamusı oldılar
- 58b Qanda gitdi yâ Zübeyr İbn-i ‘Avâm
Qorqdı siñdi pehlevânlarıñ temâm
- 1285 Kimle bugün qaşd iderse cānına
Gelsün ol ben pehlevāniñ yanına
- Haykırsam deyü yüregi çāk olur
Darb urursam şanki hāra hāk olur
- Ger kamu qorqdıysa qanı arşlarıñ
‘Ammuñ oğlu şol dayandıgın senüñ
- Bir çeriniñ şir-i şāh-ı qandedür
Leşkeriñ puştı penāhı qandedür
- Der bi gelsün anı ben er cengine
Tā gerü ki er ki olur cengine
- 1290 Qırdığı şol pehlevânlarıñ qanı
Qala şanma añā anlarıñ qanı
- Pes Resül’e döndi Şıddıq dedi ol
Key ulu erdür bu kāfir yâ Resül
- Ol ‘Aliden ğayrı kimse ğarbına
Varamaz bunuñ duramaz çarbına
- Pes Resülullāh dedi kim dün ‘Ali
Çok yaralu olmışıdı ol velī
- Hem teninden çok qanı aqmışıdı dün
Maşlahat oldur ki dinlene bugün
- 1295 Hızırıdı şāh-ı merdān söyledi
Yâ Resül hec rahmetim yoqdur dedi
- Quvvetim zūdım yerinde bī-gümān

- İntizārım emrine durur hemān
- 59a Emir kıl ol pehlevānıñ cengine
Yā Resūlallāh varayım ben yine
- Çok Müslimānları kıldı ol şehīd
Hayıf durur sağ giderse ol pelīd
- Pes Resūlullāh dedi kim yā ‘ Ali
Var mıdur cengine nişātıñ yā velī
- 1300 Rağbetiñ var mıdur cenge varası
Ki mübārek gündelik çok yarası
- Dedi şāh-ı kim yā Resūlallāh belī
Hem ümīdim vardururdır ol velī
- Kim bitürem anıñ işin ben hemān
Tā Müslimānlar olalar şād u mān
- Kırdı çok Müslimānlar itdi heybeti
Rayıgān giderse hayf durur kıti
- Pes Resūlullāh mübārek çevşeni
Ki geyerdi şāhı giderdi kıanı
- 1305 Bağladı hem zü‘ l-fiķārı beline
Şaldı Hamza kalķanı kıolına
- Dağı işhāk ‘ amāmesin şarındı
‘ İķāb adlu Resūl atına bindi
- Du‘ ā oķudı peygamber oķurdı
Mübārek ellerin başına şürdi
- Pes yürüdi girdi meydāna ‘ Ali
Heybet ile şöyle merdāna ‘ Ali
- Çün uluķı yana cevlān eyledi
Hāşimiyye döndi devrān eyledi
- 59b / 1310 Bildi kāfirler kıamu gördi anı
Didiler geldi Muḥammed arşlanı
- Pehlevān mīr ile cenk bugün
Kıanķısı düşe ‘ aceb tenge bugün

- Çün Turayd işitdi şâh geldigini
Tîz güyâ güme dedi iltûñ beni
- Geldi çün dedi ey şîr u cuvân
Çat-ı çüşt olğil bugün yâ pehlevân
- Kim senüñ günüñ durur bugün zamân
Ger ‘Aliye gâlib olsañ bî- gümân
- 1315 Kâlur adıñdur doğunca rûzigâr
Defterinde rûzigârıñ yadigâr
- Ba‘de-zân pehlevân qalmaz dağı
Ki senüñle cenk ideyin âhi
- Şi‘r okudı kendi okudı hemîn
Ya‘ni kim öykelendirir ol hemîn
- Ol dedi kızıñ hayatı haqqı çün
Varmayam ben qanına illâ bugün
- Ol ‘Ali’niñ başı bilmeçe ola
Anlar ağlaya bizim leşker güle
- 1320 Bunı böyle söyleyinçe ol lâ‘în
Gördi şâh qarşusına gelmiş yaqîn
- Dedi kimindi adıñı bileyüm
Tâ senüñle bir ulu cenk kılayum
- Dedi şâhıñum cân alıcıyam senüñ
Ki aluram geldim uş bilgil cânuñ
- 60a Ger adım şorarsıñ ‘Alidür ey lâ‘în
Şîr-i Haq nâşırı dîni Müslimîn
- Ben olam dünyada günden meşhuram
Cenk gününde qarib ondan meşhuram
- 1325 Adımı şormaq ne hâcet gel berü
Neñ var erlikde getürgil ilerü
- Çün işitdi ol lâ‘în bunı hemân
Hamle kıldı virmedi dağı amân
- Hamle kıldı şâh dağı hem çü aña
Kim görenler hamleyi kıldı taña

- Bir niçe ɗarb urdı ŧāh ol lā'ın
Kim mudāra ɗılır idi ŧāh hemīn
- Pes cevirdi nīzesini ol dilīr
Dođruɗurdı ŧāha sordı hem ɗü ŧīr
- 1330 Ƙollıgıla dutdı müħkem ŧāh anı
Bekledi ol ħamleden Allāh anı
- Çekmedi kāfir itdi zūr-ı bol
Ƙurtaramadı elinden ŧāhın ol
- Tā üzüldi ortasında ol Cedā
Atmadı yabana anı ŧīr-i Ĥuda
- Gördi kāfir düŧdi urlar cānına
Döndi dedi ol ' Arab sulṭānına
- Yā ' Ali dir bir su' alim var saña
Ĥayberi sen mi ƙopardıñdı baña
- 1335 Çekmedi kāfir bir yaña ŧāh bir yaña
Şöyle kim gören ƙamu ƙıldı ṭaña
- 60b Hem Ğurābī hem Ƙureyza ƙalesin
Sen mi aldıñ anları dīgil hemīn
- Dāvudı Şa' yān' ı Mervānı dağı
Sen mi öldürdüñ degil anı dağı
- Dedi ŧāh ben itdim anları ne' am
Döndi kāfir ħamle ƙıldı yine hem
- Bir ulu cenk eylediler bir zamān
Pes Sebī' durdı yine dedi hemān
- 1340 Bir dağı vardur su' alim yā ' Ali
Ben ölürsem nola ħālīm yā ' Ali
- Dedi ŧāh ṭamuya düŧersin yağın
Kim cehennemde yazasın ey lā'ın
- Dedi sen olsañ n(o)lur ħālīm degil
Dedi uçmağa varuram şöyle bil
- Güldi kāfirdir iki bundan dağı

- Hükmi kendüye kıılır andan dağı
- Bu su' âlden murâdı ol diñlene
Hâykıruben hamle kııla ol yine
- 1345 Kâfiri mü' min kamu baqar aña
Cümlesiniñ göñli gözi ol yaña
- Tâbî' in Hâydar-ı Kerrârile
Nola hâli seyyîdü'l-ebrârile
- Añsuzın piş destlik idüp ol lâ' in
Bir kıılıc urdı yatup şâh hemîn
- Qarşu virdi qalkamını şâh aña
İndi toqandı kıılıc nâ-gâh aña
- 61a Kesdi qalkamı oturdı şöyle kim
Çekdi alamadı kıılıcın la'im
- 1350 Çün alamadı kıılıcın ol lâ' in
Döndi qaçdı qodı kıılıcın hemîn
- Pes ' Arablar şağrışup eyledi ön
Dediler fırsat seniñdür qaçma dön
- Bir kıılıc dağı aluben ol lâ' in
Döndi yine geldi cenge ol hemîn
- Şol qadar cenk etdi kim qaldı qolı
Mekre başladı dedi kim yâ ' Ali
- Niçün cengiñ degildür inşâfile
Bir kişi dağı getürmişsin bile
- 1355 Gizlemişsin oq elinde bir kemân
Urmaq ister ol beni oqile hemân
- Dedi şâh aldamaq istersin beni
Mekre muhtac olduk ey Haq düşmanı
- Gel berüneñ getürgil ey lâ' in
Kimsenün vaqtin gelüpdurur yaqin
- Ger kıılıcumdan dileriseñ amân
Gel Müslimân ol getürgil tez imân

62a /1375

Yine o cenk ulaşdı opdı tozlar
Ki dūřdı bařlar aņlar ıķdı gōzler

Ulaşdı albi albe ulı ula
Dolaşdı şolı şağa şağ şola

Mūslimānlar atı gūlbeng iderler
Kim ciddile yūriyūp cenk iderler

Hem melekler daēı divler leşkeri
Yardımdı idūp cenk iderler her biri

opdı yine bir ‘ acāib kār-ı zār
Kim cihānda gōrmemiřdi rūzigār

1380

Beęāyet ciddile cenk oldu o gūn
Ulu gūlūbenglū heybet oldu o gūn

Deņizlerde balıķ tağlarda hayvān
Du’ā ılup dediler yā Rāb amān

Mūslimānlar kāfirile olařdı
Birbirisi anına ulaşdı

Resūlullāh hemān Dūldūlden indi
Mūbārek řaę elini yire řūndi

Bir avuc obraķ aldı bir du’ā dīr
Hemān-dem dōndi acdı ol eridūr

1385

Başıldı şanki kāfir leşkeri dīr
Oķudı şadı kāfirden yaņa dīr

Ata oğluna ardaş ardaşına
Ki baķmazıdı kimse yoldaşına

Kimi ōldi seyir oldu kimisi
aup tağlara urtuldu kimisi

62b

O Mālik key çatı acdı duruşdı
Ki Tā’ if Hīřārına ol erişdi

Yahudiler içine dūřdı çaldı
Ki urtulan atına uşdı geldi

1390

Resūlullāh‘a gecūp ardınca vardı

- Hişarı bağlayuben çevre aldı
- Aluben cümle mâli hem tavârı
Oturdılar egridirler hişârı
- Müslimânlar hemân gülbeng iderler
Yürürler her tarafda cenk iderler
- Yigirmi gün dün-ü-gün kâr-ı zârı
Çılup cengile aldılar hişârı
- Dutarlar Mâlikî malın alurlar
Resûlullâh huzurına gelürler
- 1395 Resûlullâh dîn ‘ arz eyledi aña
Dedi her ne kim farz itdi Haq aña
- Çabul itdi Müslimân oldı Mâlik
Resûlullâh katında kaldı Mâlik
- O ‘Urve dağı hem oldı Müslimân
Çamu kavmin kıldı ehl-i imân
- Müslimân olanın mâlin tavârın
Resûlullâh kamuya verdi vârin
- Aldı mü‘ minler ğanimetler temâm
Her birisi mal-ı ni‘ metler temâm
- 1400 Şu deñlü aldılar mâli tavârı
Müslimânlar kamu toydı vâri
- 63a Ölen kâfirleriñin mâlin tavârın
Resûlullâh kısmet itdi hep vârin
- Çureş ehline virdi anda çok mâl
Ki enşârdan olara virdi çok mâl
- Birbirine enşâr söylediler
Resûlullâh yerin aldı dediler
- Dutuben şehrini ilini aldı
Yağısın başdı düşman öcün aldı
- 1405 Dağı şimdik girü bizi ne der ol
Bizi Çur‘ ânlaruñ ile gider ol

- Bũñ gününde saħut olıcaħ rũzigār
Biziz ol enşār vefādār ıoğrı yār
- Şimdi kısmetde eger ol anları
Kim kılıcumuzdan aħar ıanları
- Dedi   Abdullāħ didimidi ben bunı
Kim Resũlullāħ alıcaħ yurdunı
- Daħı ıalmadı ĥācet bizi nider
Terk ider bizi olarıñla gider
- 1410 Bu sözi peygamber işitdi hemān
Sa‘ d u Cābire buyurdı ol zamān
- Ki enşārıñ ulularıdı anlar
Dedi geldiñ derilsün hep yaranlar
- ıoma göz kimse enşār arasına
Gireler kimse anlar arasına
- Benem enşār ile ĥalvet sözüme var
Uyaranlar ile ĥalvet sözüme var
- 63b Dört yañalardan işiden geldi der
Cümle enşār geldi ıadır doldı der
- 1415 Dedi ey enşār ne sözdür işbu söz
Ki sizden naıł iderlerdiñ yüz-a-yüz
- Yeñi mü‘ minlere virdi deyü māl
Siziñ niıün göñlüñüz tıtdı melāl
- ıorığdum anlardan ki mürted olalar
ıahırla oldu Müslimānlar olar
- Siz ki geldüñüz bu yola cānile
  İşıile iħlāşile imānile
- Anlarıñla siz beraber mi olur
ıaıı ıatında şöyle hem-ser mi olur
- 1420 Siziñ imānıñıza   itimādı
ıuluben hem size ben   itikādı
- Naşibüñüz siziñ anlara virdim
Yeñi olan Müslimānlara virdim

- Ey enşâr bölügi sizensiz ol enşâr
Ki medh itdi sizi Qur'ânda Cebbâr
- Tâ kıyâmet okuna size du'â
Kıla cümle evliyâ u aşfiyâ
- Çamu meşrebde size ne kıyâmet
Du'â kıla Müslimânlar temâmet
- 1425 Ey enşâr bölügi unutmañ anı
Ki siz yılmazıduñuz yâra dağı
- 64a Çamu azgunduñuz şöyle güm-râh
Benim bu vâsıtamlâ size Allâh
- Ki dîn rûzı kı lup virdi hidâyet
Sa'âdetler virüp kıldı 'inâyet
- Hem zelil horidiñüz bî-nişân
Hağ sizi kıldı 'aziz dü-cihân
- Dervişdüñüz çamu bây olduñuz
Yıldıziken tobtolu ay olduñuz
- 1430 Siz dağı diye bilürsiz hem yaña
Kim kaçup geldik bize uyduğ saña
- Hem saña yir virüben kıldığ kabul
Hoca edindik seni biz saña kul
- Düşmanuña tiğ-i bürrân eyledik
Baş u cân yoluñda qurbân eyledük
- Yalıñuzken biz seni çok eyledik
Düşmanuñuñ çoğını yoğ eyledik
- Ey enşâr râzı degilmisiz aña
Kim Çureyş Mâlikle gide bir yaña
- 1435 Ben Resûlullâhla bir yaña siz
Gidesiz râzı degilmisiz diñüz
- Olardan vallâh siziñ olursiz
Ganîmetler dağı siziñ bilürsiz
- Ey enşârdırlıgum uş siziñle

- Ulumuz hem dağı siziñle bile
- Dediler yâ Resûllallâh bu sözi
Dimişlerdür bu halkıñ bilü sözi
- 64b Bu sözi dimedik hem dimezüz biz
Ki hec dünyâ için ğam yimezüz biz
- 1440 Bizim hem mālımız cānımız
Oğul kız küllî hānumānımız
- Ger virürsiñ bende fermānuz saña
Varlığımız ile qurbānuz saña
- Rāzı olduq biz seni kıldıq qabul
Mālı hep anlara virgil yâ Resûl
- Pes Resûlullâh dönüben söyledi
Bilüñ ey enşâr bölügi siz dedi
- Ger cihān halkı olursa bir yaña
Ayrılop enşâr qalursa bir yaña
- 1445 Varmayam illa ki enşârdan yaña
Qāmudan sevgülüdür enşâr yaña
- Halk kamu ‘āriyeti tōndür yaqın
Aşıl tün enşâr durur ançaq hemñ
- Hem du‘ā kıldı dedi yâ Rabbenā
Raḥmet et enşāra hem evlādına
- Hem dağı evlādınıñ evlādına
Sen nazar kıl raḥmetüñ ile yine
- Çün işitdi bu sözi enşâr hemān
Hürrem oldı qamusı key şād-ı mān
- 1450 Çün Kureş’e ma‘lüm oldı bu haber
Kim Resûlullâh Medīne ’ye gider
- Ġamgīn oldı qamusı oldu melûl
Pes dediler çün gidersin yâ Resûl
- 65a Bir du‘a kılgil azıq olsun bize
Sen gidicek ol du‘ā qalsun bize

- Bize pes du'â kıldı Resûlullâh hemîn
El getürdi dedi amîn mü' minin
- Pes Kureyş ehli yolına gitdiler
Her biri evlerine 'azm itdiler
- 1455 Başla ey bülbül yine oldu seher
Gül açıldı eyle feryâd kııl nazar
- Şubh-ı şâdıķ dem urup kııldı huruş
Uyhudan uyan daķı sen ile huş
- Çünkü ğavġân da' imâ güldür senüñ
Adı feryâd figânıñ çün senüñ
- Baġlama gönül bu hâr sevdâsına
Ki eġġanıñ senüñ gül ğavġâsına
- Ķurbaġa gibi ġuķdan hâşıl nedür
Hâşılı maķşûd eri var hândadur
- 1460 Terk ide gör bu vefâsız miñneti
Bula görseñ cävüdânı devleti
- Çarķ gerdün eline aldanmaġil
Cävüdânı bâķi ķalam şanmaġil
- Sen daķı bir ġün gidersin 'âķibet
Genlü gelesiz terk idersin 'âķibet
- Çün gidersin söyle bu sözi yâdigâr
Rüzigârıñ defterinde kâm-u-kâr
- 65b Şâh-ı merdân ġüzeştin söylegil
Kim ķaralar ķışşasın şerh eylegil
- 1465 Çünkü ol şâh-ı cihân-ı dîn
Faħr-ı 'âlem raħmete' l-lil-âlemin
- Ol Hevâzîn ġazâsın kııldı temâm
Şehrine 'azm eyledi olup revân
- Oķudı Fazıl bin 'Abbâsi Resûl
Kim cihânıñ pehlevânı idi ol
- Ķoşdı aña yüz az nâ mudâr
Şâġ ķalardan cümle çevşen uş süvâr

- Ġanimetlerden ol bākī kalanı
Ki omuşdı Medīne ehline anı
- 1470 Dedi yā ibn-i ‘amm-i sen buları
Aluben doğrı git mālī avārı
- Varıca biz amu yerlū yerine
Naşībini virevūz her birine
- Añul añul yaralularla biz
Gidelūm bizden ugduca varıñ siz
- Sem‘ a ā‘ a dedi Fazıl bindi revān
Kim olıdı zīre gūrbūz pehlevān
- Ġanimetler ki vardı cem‘ ıldı
Hemān toğrı Medīne ’ye gōneldi
- 1475 O gūn gitdi yaın olunca aşām
olup bir Şu yanına ıldı arām
- Yine aşām geiek gōcdi andan
Geceyle gecdi o issuz yabanda
- 66a Geldi uşlu yerine ūn āfitāb
İrdiler bir menzile adı arāb
- Irādan ıdı nāgāh bir ara toz
Ulaşdı ucu ağlara ara toz
- İşiler arblar tozlar icinde
Gice gōk gibi yıldızlar icinde
- 1480 Buları dođrı dutup sūrdi geldi
Hemān Fazıl bin ‘Abbās gōrdi bildi
- Dedi ey enşār-ı İslām siz bilūñ
Tiz Allāh leşkeri siz azır oluñ
- Hep mūretteb cenk yarađını ıluñ
Yađıdur bu gelen bize bilūñ
- Endiler atlar ulağın cekdiler
Hep silāhlar bellerine dadılar
- Yaın geldi gōrūrler āşıkāra

- İki bin er Habeş hep yüzi kara
- 1485 Rağ gibi başdan ayağa qaralar
Harblar dutar ateşler päreler
- Habeş sultanlarındandır birisin
Necâşi başuben kırmış çerisin
- Çacup dört biñ kişile gelmiş ol der
Yemen Tâ'if elinde kalmış ol der
- Kim anda almış ol bir şarb hisarı
İcinde haz(i)nesi her nesi varıdı
- Adı Şerşuş oğlu Sahtîdür anuñ
Olmuş şâhı sulţanıñ oranıñ
- 66b / 1490 Çatında varıdı bir pehlevanı
Adını Za'lem 'Arab bilüridi anı
- 'Azim gürpüz heybetlü züfti eridi
'Arablar kamu andan qorqardı
- Ol Hevâzın kıssasın tuymış meger
Hem Resül döndi deyü almış haber
- Dedi yâ Za'lem yirü in bir yiye
Biñ yaraqlu atlu al hem biñ yaya
- Yüri in ol câzunıñ yolını al
Kendüyi kavmini kır malını al
- 1495 'Ammusı oğlu ki adıdur 'Ali
Anı öldürme didi alğil veli
- Malım virüp hilmet verüp nevker adım
Pes çeri virüp Medîne 'ye gidem
- Tâ harâp idem anı halkın kıram
'Avratın oğlın kızın alam sürem
- Za'lem andan yir öpüp gitmiş idi
Olaydı kim bunlara yitmiş idi
- Ol Resül'e kaçd idüp çıkmış didi
Gördi kim çün Fazıl ibn 'Abbâs dedi

- 1500 Kendü kavmine key uruñ bunları
Bu azacıq kavmi kırıñ bunları
- Gördi çün Fazıl İbn-i ‘Abbās anları
Dedi zinhâr korqmañ ey Hâk leşkeri
- Ger ecel yetdiyse çâre yoqdurur
Cennetiñ kapuları açığıdurur
- 67a Hâk Çeleb koñşuluğına varıruz
Şâzılığıla Hâk cemâlin görürüz
- Şöyle kim Qur‘ân’da buyurdi dedi
Anda işbu âyeti Fazıl oqudı
- 1505 Dedi bunı hemân-dem kıldı hamle
Müslimânlar dağı hem bile cümle
- Dutuşdılar qaralarla hemân-dem
Ne kılsun önce halka bunca âdem
- Yüzi kâra qaralar her birinde
Yanar od gibi harbe ellerinde
- Ururlar ne cebe döyer ne kalkân
Olurlar urduğı kanile galğân
- Geçmedin bu cengiñ üstüne zamân
Yüz otuz kişi oldı hemân
- 1510 Yetmiş dağı kıldılar esir
Yalıñuzca kıldı Fazıl nerre-şîr
- Qaralar çevre yanını aldılar
Kıldı arşlan gibi ortada ol azâr
- Şol tokuz sürüsine arşlan gibi
Girdi o qaralara qablan gibi
- Hâykıırır tekbîr ider kılıc urur
Birisin yıkar çıkar yine girür
- Uşdı kâfirler kamusı ol ada
Kırk iki yirde yedi ol gün yere
- 67b Gevdesinde aqdı ger çok qandır
Cünki Za‘lem gördi ol arşlandır

- 1515 Kim Habeş anuñla başa çıķamaz
Ol qaralar anı atdan yıķamaz
- Dedi siz duruñ girüben varayım
Harbe ile bağrın iki yarayum
- Yürüdi Fazıl üzere ol mel'ün hemân
Harbe ile atdı virmedi amân
- Hemân atınıñ ol gögsini yardı
Yarup gögsin yüregini ayırdı
- Pes yakıldı atı Fazıl ol nerre-şir
Şıçradı yayaķ hemân-dem ol dilir
- 1520 Za'leme bir kılıç urdı ol hemîn
Şıçradı atdan yere düşdi lâ'in
- İtdi kılıc atını iki päre
Eyledi indi kılıc ucu yere
- Sordı Za'lem üstüne ol pehlevân
Kaçdı Za'lem qaralar cümle revân
- Ellerinde dökdiler harbeleri
Dört yanında Fazıl'a uşdılar girü
- Za'lemi kırtarıp aña uşdılar
Dört yanında üstüne duruşdılar
- 1525 Kaldı Fazıl ortada yayaķ ol dilir
Şöyle kim urdı kılıc ol nerre-şir
- Şindi düşdi kılıcıdır bir yaña
Dört yanından uşdı qaralar aña
- 68a Kimi boynun dutdı kolın kim elin
Kim ayağın kuçaķladı kim belin
- Kendüyi kırtarmadı ol dilir
Bağladılar kıldılar anı esir
- Ganîmet malını rızķın tavârın
Müslimânlar yarağın cümle varın
- 1530 Aluben kalessini gitdiler dir

Yakīn yirde konuben yetdiler dīr

Qurtardı gündüzüñ gece çün açın
Müslimāndan birisi şaşdı bağın

Şegirdi ol şabāha dek duruşdı
Müslimānlar çerisine irişdi

Varup peygāmbere ‘arz eyledi ol
Başına geldüğini söyledi ol

Dedi kılsañuz anlara çäre
Qıla görüñ irişmedin hişāra

1535

Müslimānlar kamusu ağladılar
Qavim qardaş yüregiñ tağladılar

Pes Resūlullāh dedi kimdür vara
Ol Müslimānları andan qurtara

Pes ‘Ali dedi buyuruben varayum
Haq buyurursa ben qurtarayum

Ol qaralarıñ tağına cıqayum
Qalelerin başlarına yıqayum

Hem Müslimānlar dediler varalum
Ol qaraların gögüni kıralum

68b / 1540

Dedi peygāmbere hele biz turalum
Teñriden buyruq ne gelür görelüm

Buni böyle söyleyince ol Resūl
Cebrāil geldi irişdi gökden ol

Dedi Allāh veripdi saña selām
Hem Müslimānlara degil yā imām


Ger göreler idi ol olanlarıñ
Menzilini ol şehīd olanlarıñ

Qamusı hasret kılaydı ölmeñe
Anlarıñ ol menziline gelmege

1545

Her biriniñ menzili nūrı na‘īm
Qonşuluklarındadır Rabbi‘l-Kerīm

- Varıp leşker varsun anlar qaraya
 Qalesi degil o qanlar qaraya
- Pes Resûlullâh dedi kim yâ ‘ Ali
 Biñ yedi yüz kişi alğil yâ velî
- Yüri tîz yine gör ol yüzi qara
 Müslimânları qoymadın hişâra
- Pes giyindi şâh ata bindi hemân
 Bindi bile biñ yedi yüz pehlevân
- 1550 Hem kılavuz aldı ‘ Abdullâh dîr
 Ol bilürdi qandadır ol râhı dîr
- İl gibi aḥşam olunca gitdiler
 Ol Ḥarâb adlu yere çün yetdiler
- Gördiler mü‘ minleriñ uluları
 Ağladı şâh göricegez anları
- 69a Sildi yaşın pes dedi yâ mü‘ mîn
 Şimdi bir fikr eyledim ben uş hemîn
- Siz bulariñ izini qoman yürüñ
 İllâ at yüzgün demin qatı sürüñ
- 1555 Ben aşayım bu tağlarıñ başından
 Yayaq olup dârâsından taşından
- Daḥı irişmedin yüzleri qara
 İnşallâh erişem ben hişâra
- Ki biz yetişmedin ol yüzi qara
 Olur düşvâr irişürse hişâra
- Dedi anlar şeha fermân seniñdür
 Ki ol dertlülere dermân seniñdür
- Ki mü‘ minlere dâ‘ im mihribânın
 Ki şefqat-ganisin hem kârıdansın
- 1560 Velâkin qorqaruz şeha qaralar
 Sizi nâgâh yaluzca göreler
- Ki yavuz ḥaricîlerdür qaralar
 İraq yirlerden ururlar yaralar

- Ne kişisin deyü şâh şordılar
- Dedi şâh yılmadıñuz siz beni
Ben ‘Ali’yem kâfiriñ şarb düşmanı
- Ƨutdı üçin dahı atdı ırmağa
Pâpâre oldı gitdi ırmağa
- 70a Pâs oturdı köprüniñ başında şâh
Cünki güneş toğdı oldı çaşıña
- 1580 Geldi irişdi qaralar leşkeri
Develerde bağılu hem dutsaqları
- Ƨamusı yaralu bîmâr ikiler
Ƨara Ƨana bulaşup zâr ikiler
- İbn-i ‘Abbâs bir deve de bağılu hem
Önce gelür gönü cânı tolu ğam
- Ƨara Ƨanlara bulaşmış ol dilir
İkililer zârı Ƨılır hem böyledir
- Dîr bu geldik vaƧtı durur yâ aħad
Ver bî gelsün şâh-ı merdâni meder
- 1585 Ƨün işitdi bu sözi şâh ağıladı
Pes Ömr-i Meyyeye otur sen dedi
- Bağıluyuben yüzüne ol dem lişâm
Geldi köprüniñ başına ol imâm
- Ƨünki gecdi köprüyi dere hemîn
Ƨutdı Fazlıñ revâsını şâh-ı dîn
- Bağıluyuben şaşdı Fazlıñ 
Aldı Fazlı yire Ƨodı ol imâm
- Ol yiden kişi devâyı söyledi
Ne kişisin niçün idersin dedi
- 1590 Şâh yaƧasından şunup Ƨutdı anı
Pes götürdi ırmağa atdı anı
- Köprüniñ başını aldı şâh durur
Ol gelen dutan Ƨaldı hep indidür

- 70b Söylemez ol yidenleri pes dutar
 Qaldırur yire çalar şuya atar
- Ol Müslimānlar dedi bu kim ola
 Kim gele bu yirde bu işi kıla
- Bilmediler şāhı zīrā kim yüzün
 Örtüben bildirmezidi kendi üzün
- 1595 Bitdi ardınca qaralar leşkeri
 Gördi almış bir kişi tutsaqları
- Tiz segritdiler dediler ey kişi
 Ne kişisin sen ki kıldıq bu işi
- Dīv misin peri misin baqul mısın
 Qorqma mısın ādemi değil misin
- Şāh dedi ne cinim ne dīv dağı
 Ne ĥod kulam ne kıluram dīv dağı
- Kāfire ben cān elciyem müdām
 Gelmişem kim cānıñız alam temām
- 1600 Ben ‘Ali’yem ibn-i ‘amm Muştafā
 Şāh-ı merdān şīr-i Yezdān Murtażā
- Çün Müslimānlar işitdi bu sözi
 Şāzılıqdan yaşıle taldı gözi
- Bildiler kim şāh-ı merdānımış ol
 Cānları derdine dermānımış ol
- Tez elin urup yere yüz urdılar
 Yüzlerini ayağına sürdiler
- Çün qaralar leşkeri bildi anı
 Kim ‘Ali’dür dīn-i İslām arşlanı
- 71a / 1605 Hāķir şub her biri ön itdiler
 Dört yanından ĥarbelerle itdiler
- Şāh dağı çekdi kılıcım uğradı
 Birincisin pāre pāre doğradı
- Çün qaralar gördi şāhıñ cengini

- Hamlesini zarbını gülbengini
- Ödleri yarıldı girü durdılar
Za' lemle tez bir kişi gönderdiler
- İllā gördiler yalıñuz şāh-1-dīn
Pes tama' eylediler şāh hemān
- 1610 Döndi Fazl eydir ki ey şāh-1-dilīr
Bir kılıc vir baña da ey nerre-şīr
- Ben dañı bile kılayum kār-1-zār
Kim kātı içmişem ey şahsuvār
- Fazl'a dañı bir kılıc virdi emīr
Cenge başladı yürüdi ol dilīr
- Şöyle cenk eylediler ol gün yine
Ġarq oldılar yine yine kara kanına
- Hem seyir olan Müslimānlar dañı
Cenge girdiler yine anlar dañı
- 1615 Kinile oldı yine bir kār-1-zār
Ol kara kum kandan oldı kār-1-zār
- Hem 'Ali hışm eyleyüp cenk girür
Birini tutar birisine urur
- İkisi dañı olurlar ħur duñam
Pes birin dañı tutar urur imām
- 71b Birine urur ikisini yıkar
Ura cenkde urmadın cāmı çıkar
- Ġaralar işbu cengi çünki gördi
Ġaçup şarb kayalar başında durdı
- 1620 Pes Müslimānlar oturdı bir zamān
Geldi Za' lem pes irişdi dīr hemān
- Gördi ol bağladığı dutsağları
Hep çekilmiş giñ yere çıkmış varı
- Ġanimetler alınmış mal urulmuş
Ki kāmı dañı ğayetde kırılmış

- Görür Fazl'ın elinde tiğ u berrân
Turur arşlan gibi qarşuda ğurrân
- Dedi ibn-i 'Abbās şimdi saña
Ulu and virirem ulu Ğudâ'ña
- 1625 Kim acdı bindiği baña deyesin
Kim itdi bu işi saña diyesin
- İbn-i 'Abbās dedi aña vay saña
İdeyüm diñle ey delü hay saña
- Ol acdı ol ki Ğayber qapusını
Qoparup yıqdı burçin yapusını
- Ol acdı kim küfür gögini suñdı
Kesüp şirk yaşlarını yire dökdü
- Ğaydar-ı kerrâr imâmü'l-aşfiya
Seyyidi'l-ebrâr şâh-ı evliyâ
- 1630 Şâh-ı merdân ibn-i 'amm-i Muştafâ
Nâşır-ı dîn ol 'Aliyyü'l-Murtażâ
- 72a Dedi Za'lem bu 'Ali bunda saña
Nireden geldi şoraramdı baña
- Gök yüzündeği düşüpdür saña ol
Yağud yirler durulup oldığı yol
- Dedi qandan geldi yine uş durur
Qarşuña arşlan gibisini görür
- Baqdı gördü kim durur bir nâ mudâr
Arşlana beñzer durur bî-şahsuvâr
- 1635 Kim cihanda bir dağı bekdâşi yok
Yalıñuz mânendi yok yoldaşı yok
- Na'ra urdı ol lâ'in biz hevlinâk
Kim qayalar qopdı düşdi çâk çâk
- Ol daraniñ icine töldü öni
Pes buyurdu cenge cümle qavmini
- Ol qaralar kıldı bir kezden figân
Pes segritdiler 'Ali üzre hemân

- Çün yakıncağ geldiler şāh-ı cihān
Añsuzın bir na‘ ra urdı nāghān
- 1640 Şanasın şandılar kim sūr uruldı
Gidüp aklı yürekleri yarıldı
- Pes dedi şāh ey lā‘ inler siz beni
Na‘ ra ile mi qorqudursız beni
- Zülfiķārın çekdi pes şāh uğradı
Bir niçesin pāre pāre toğradı
- Uşdı şāhıñ dört yanından qāralar
Hec yıkılmaz şāh nedeñlü pāreler
- 72b Dört yanından şāh dağı şöyle kırar
Dört yanından gevde oldı bī-qarar
- 1645 Qararlar gördiği görleşüp uşdı
Ki şāh arşlan gibi ortaya düşdi
- Varmaz oldı kimse qatına hemān
Dört yanından ön idüp qılur figān
- Hişār idüp dört yanından qaralar
Harbeye tutdılar ol bed-kāralar
- Yılanlar gibi çün harbe ‘ Ali’ye
Yağardı dört yanından ol veliye
- Red iderdi qamusın biri aña
Hec tutunmazıdı ben qaldım taña
- 1650 Gördi Za‘ şāhı kimse varamaz
Qağıdı dedi bu iş key yaramaz
- Bir kişi ol siz iki biñ nāmudār
Başdı sizi qan ğayret qan-ı ‘ār
- Atdan inüñ hep yayaq oluñ hemīn
Qatı yorğun durur ol şimdi yaqīn
- Dört yanından ön idüp aña üşüñ
Qorqmañ andan gürlek üstüne düşüñ
- Cehd ide görüñ tuta görüñ anı

- Başa görüñ tez yere uruñ anı
- 1655 İndi atdan kendisi hem ol lâ' in
Hep qaralar atdan indiler hem in
- Cümlesi bir kezden ahenk itdiler
Yürüdiler şah gülbeng itdiler
- 73a Kamusı gürleyüp şahı üzre düşdi
Hezâran qarğa bir şahına uşdı
- Çünkü şah bunları böyle gördidir
Na' ra urdı haykırup ol nerre-şir
- Bir elinde tutuben birin şalar
Öldürür çalar durur yine beşine
- 1660 Kâh kılıc ile urur şarb yaralar
Dört yanından tıldı pâre pâreler
- Şöyle cenk itdi ol gün şir-âne şah
Kim şanaşın talmışdı kana şah
- Bir bölügi kırılır biri gelür
Ulusun başar geçer dîri gelür
- Kim anlar şaf koşun bilmezlerimiş
Beraber duruben gelmezlerimiş
- Birbiriniñ ardınca gelürler
Biri dönmez kamusı ger olurlar
- 1665 Şu deñlü kırdı ol şahı yañana
Ki kan ırmaqları oldu revâna
- Qaralar 'âciz oldu kaldı nâ-çâr
Bu kez Za' lem ilerü geldi nâ-çâr
- Cıgırup qaralara kaçıyupdır
Ki bîzâr oldu sizden ol halib der
- Kim incil dağı sizden oldu bîzâr
Ki kırlurlar siziñ ile kâr-ı-zâr
- 73b Bunca bu da' viler ile geldiñüz
Bir kişiden cümle girü kaldıñuz

amumuz bunda oyle ırılavuz
Varup anda utanınca yz-a-yz

amle ıldılar yine āh hemān
Yetdi bir n ardılarından nāghān

rdi slām pehlevānları onı
Dīn-i slām ser-niānları ni

Geldi yetdi biñ yedi yz pehlevān
Sordılar aralar stne hemān

1690

ebden ile hep birer getrdiler
alduruben yzi zre urdılar

n aralar grdiler bu lekeri
Yz evirp acdılar der her biri

Kimi ddı dārālarda ırıldı
Kimi yzi ayalarda srldı

aranuñ acdılar alan dirisi
Ki almadı ayalarda birisi

oudılar Mslimānlar hemān dīr
amusı pdiler āhıñ elin der

74b / 1695

Fazl'a daı tehniyet eylediler
Selāmetliile kr it dediler

Pes dedi āh ey Mslimānlar hemān
onmazuz biz illā ol al'e dībān

Egridelim varalım biz iārı
Ne gsterr grelm rzigārı

Mslimānlar gep gitdi iāra
ıındılar yine perverdigāra

Karalardan aanlardan eridi
iāra Sai'e teydi durudı

1700

Ki Sai āh idi alenn der
ridi atına anuñ hemān dīr

aber virdi ne aller geldğini

- O Za‘lem pehlevān hem oldugını
 Dedi Saḥiṭ şu resme pehlevānı
 Kimūñ cānı var kim öldüre anı
 Dediler Ḥayber’i ṭartup yaḳındur
 Ḳureyze’ye menciliḡle çıḳandur
 ‘Arablar pehlevānların kırandur
 Ulu begler boyunların urandur
 1705 ‘Ali’dür işde irişdi ḥiṣāra
 Elünde variken ḳıl sen müdāra
 Pes buyurdı Saḥiṭ iki yüz ḳara
 Tiz silahın ele der-bende vara
 Çün Müslimānlar irişdiler gördiler
 Kim yüce der-bendi baḡlu görider
 75a Bir zamān cenk eyleyüben durdılar
 İndiler der-bend dibinde ḳondılar
 Ğāfiliken ol Müslimānlar hemān
 Ḳopdı ol der-bend başından bir fiḡān
 1710 Geldi yetdi anda bī- hezḳaralar
 Her birisi atdı seng-i ḥāralar
 Ortasında begleri bile süvār
 Bir gehyehāne ata binmiş nāmudār
 Erişmiden ḥaş ‘abā altun eyer
 Hem muraşsa‘ var başında tac-ı zer
 Dört yakasında ḳaralar bī-ḳarar
 Cümle yayaḳ artıda kendi süvār
 Ön idüp atdılar çok ṭaşı anda
 Şehīd oldı bir iki kişi anda
 1715 Gecdiler andan Müslimānlar hemīn
 Bir yere daḡı varup ḳandı hemīn
 Gelüp der-bend başında durdı Saḥiṭ
 Müslimānları baḳdı gördi Saḥiṭ

- Dedi ey ehl-i yarıp noldu görsiz
Yine irişdi göz yâ noldı gözsiz
- Ki bir cazuya uyarsız gelürsüz
Benim gibi baña ‘âşî olursız
- ‘Arablar başdı göz aldandı göz mi
Beni dağı olardan şandı göz mi
- 1720 Benim Saḥiṭ ki benden deyü her âsân
Olurlar padişâhlar cümle tersân
- 75b Benem Saḥiṭ ki deryada nehengler
Kara tığlara arşlanlar pelengler
- Kılıcum kôrķusındandır girîzân
Ki gürzüm hayatından cümleler zân
- Pes buyurdi taşlar oğlar atdılar
Aḥşamadan oğla cenk etdiler
- Çünkü aḥşam oldu cenkden döndiler
Her biri yerlü yerine kındılar
- 1725 Gitmedi der-bendiñ üstünden lâ‘în
Gitdi gece çün şabâḥ oldu hemân
- Pes Müslimânlar durup kıldı namâz
Nuşret isterler Ḥaḳḳ’a kılup niyâz
- Rāvî eydür sa‘dık oğlu pes revân
Kim olıdı kâti gürbüz pehlevân
- Geldi şâh dedi billâh yâ emîr
Baña adam kôşgil ey şâh-ı dilir
- Bu kâralarla bu der-bende bugün
Cenk ideyüm tâ olunca ğarḳ ḥun
- 1730 Ḥaḳ yolında ben bugün bir kâr-ı-zâr
Kılayum kim taña kâlsun rûziĝâr
- Yere taşlar gibi başlar saçayum
Yardım itse Ḥaḳ bu der-bendi açayum
- Dedi şâh yâ Kays bu der-bend şarb durur
Kim kâralar kâyalardan zârb urur

- Hem bu cadur yolları düşvār durur
İllā qorqma bize ‘ Allāh yār durur
- 76a Yürü imdi tūramğil olğil revān
İnşallah açasın yā pehlevān
- 1735 Qoşdı yüz yoldaş dahı aña emīr
Hürrem oldı key-i sevindi ol dilīr
- Kim olıdı kana gürbüz pehlevān
Şāha beñzer olıdı dirlər hemān
- Yürüdi yoldaşlarıyla ol dilīr
Çünki der-bendiñ dibine vardırır
- Dedi erler qorqmaz ölmekden yaqīn
Haşşa anlar kim olalar mü‘ min
- Duruşalım cānile cenk idelüm
Haq katına qara kanlu gidelüm
- 1740 Dār-ı dünyādan haqīkat kim hemān
Dār-ı ‘ uqbā iñdür yoqdur gümān
- Pes kılıcın cekdi qalkān dutdı der
Yürüdi der-bende yayaq oldı der
- Yārenleri qağa secde piyāde
Yürüdiler getirüp Haqq-ı yāre
- Çün qaralar qaysı gördiler revān
Kim gelür arşlan gibi bir pehlevān
- Cıgırşup ön idüben kıldı fiğān
Qarşulayup cenk tūrdılar hemān
- 1745 Qayalardan seng-i bārān itdiler
Yürüdiler taşlu oqlar atdılar
- Qalkāna aldı Müslimānlar anı
Ancası oldı şehīd aqdı qanı
- 76b Yürüdi arşlan gibi çün ol dilīr
Cıqdı der-bend ucuna ol nerre-şīr
- Qaralar tuñuz gibi uşdı qamu

- Gürleyüp üstüne düşdiler kamu
- 1750
- Çaralarda varıdı bir pehlevān
Adı kendüyi sordı çaya ol revān
- Çaysile ol dem beraber oldılar
Çılıcıla birbirini çaldılar
- Şöyle urdı bir kılıc ol çaraya
İki pāre oldu gitdi dārāya
- Hem Müslimānlar irişdiler bile
Çaraları kırtdılar çılıcıla
- Gecdin bir sâ‘at ol cenk üzre hem
Dikdiler der-bendiñ üstüne ‘alem
- Dirilüp bir yere gülbeng itdiler
Pes bülend onile tekbīr itdiler
- 1755
- Hem dārāda dura İslām leşkeri
Tekbīr itdi göricegez anları
- Muṣṭafā’ya hem şalavāt hem selām
Viripdiler yüce onile temām
- Çün çaralar bunu böyle gördiler
Çacdılar çalelerine girdiler
- Bağladılar çapusın muḥkem anuñ
Çıkdılar bārūlarına çalenüñ
- Çurdılar topları taşlar atdılar
Hem Müslimānlar binüp cenk itdiler
- 77a / 1760
- Çatı cenk itdiler anda bir zamān
‘Aciz oldılar Müslimānlar hemān
- Gördiler kim çāle key şarb döndiler
Top irişmez yire varup çandılar
- Günüzüñ aḥşamdan cenk iderler
Gece olucağaz dönüp giderler
- Ergidirler sekiz gün ol ḥiṣārı
Ki her gün cengidi leyl-i nahārı

- Cünki irdi der toközuncı gece
Diñle şāhı neyledi anda gıce
- 1765 Kāleye yakın qara kul kendisi
 Durmuşıdı dır işitdi bir sesi
- Her ne deñlü gece olursa siyāh
Görüridi anda gündüz gibi şāh
- Hem ırāq yirden işidirdi omı
Añlarıdı her ne kim didigini
- Gördi açıldı qapusı qalenün
Çıqdı dört kişi icinden anuñ
- Her biriniñ ellerinde ħarbeler
Hem getürmişler qamusı kırbeye
- 1770 Dārālardan turalar şu alalar
 Gece ile ol ħiřāra geleler
- Pes uyurdı leşkerini řāh hemın
Dedi tınmek söylemek oluñ emın
- Tā qaralar sizi uyur şanalar
Duymadılar şanalar inanalar
- 77b Qarışayım anlara ben varayum
 Qāleye ben anlaruñla gireyüm
- 1775 Muřtafā yolına qodum cānımı
 İllā diñlen ey yārenler önümi
- Çün avāzım işide siz gele siz
Cenk icinde baña yoldaş ol siz
- Pes kılc kışandı ol řāh dilır
Aldı qalkān bir tulum getürdi dır
- Ol Müslimānlar dediler yā emır
Qorqaruz bu işden ey řāh dilır
- Dün bu coğıdur gece böyle siyāh
Görmemişsin hem ħiřārısan ey řāh
- 1780 Qapusın der-bendi şarb yerlerin
 Hem icinde qanda gider yoların

- Görmemişsin gice ola varasın
Yalıñuzca bu hişāra giresin
- Hem qaralar var icinde bî-qarar
Qorqaruz yalıñuzca ey şehriyār
- Dedi şah göñlüñüzi kılıñ emīn
Haq benümle biledür yā mü' minin
- Hem Resül'ün göñlü hem rahim durur
Daimā gözlerini şahım durur
- 1785 Bunu dedi hem revān oldı emīr
Teñriye kıldı tevekkül ol dilir
- Qaralar gitdigi yola varır ol
Bir qaya ardına başup durır ol
- 78a Qaralar geldi şu tolu qablari
Siñe siñe yürürlerdi her biri
- Qarışup şah anlara girdi yola
Anlaruñla qaleye vardı bile
- Gördi durur qapuda beş yüz kişi
Hep geyimlü her biri gürbüz kişi
- 1790 Ellerinde harbe çökmişler dizin
Gizlemişler qalkān icinde yüzün
- İc yanında qalenüñ Saħit durur
Kim geleni gideni bir bir görür
- Yanar meş' aleler adlar çıraqlar
Ki görünür yakınlar hem yıraqlar
- Ṭobṭolu qale qaralar leşkeri
Hep yaraqlu deve beñzer her biri
- Şuya gidenler qamusı geldiler
Baqdı Saħit gördi şahı bildi der
- 1795 Haqıruben size qum vay dedi
Kim durur bu ortañızda hay dedi
- Kim bu kişi sizde degildür kimdurur

- Kim gelür döneli hişâra girür
- İşitdi şâh bunı kim döndi baqdı
Tulumını arqasından bırağdı
- Zülfiğârı cekdi dedi ey lâ' in
Bilmedünse beni bilgil yağın
- Ben 'Ali'yem Murtzâ'yım Murtażâ
İbn-i 'amm-i Muştafa'yam Muştafa
- 78b / 1800 Şâh-ı ebrâr Haydar-ı Kerrâr benem
İbn-i 'amm-i Seyyid muhtâr benem
- Kâfiriñ cânın alıcıyam beli
'Âleme adı tulu benden 'Ali
- Dedi bunı hamle kıldı şâh hemîn
Şıçradı düşdi yere kaçdı lâ' in
- Ön idüp dedi kamumıñ hay bunı
Urdurur pes geldi dutuñ siz bunı
- Dört yanından ol qaralar uşdılar
Kaçdı Sağıt ortalığa düşdiler
- 1805 Şâhile Sağıt arasın aldılar
Cânlarını aña işâr kıldılar
- Gördi çünki bunları şâh-ı emîn
Döndi andan kapuya sordu hemîn
- Kapu dağı acıgıkan teydi şâh
Pes bülend onile tekbir itdi şâh
- Kapuyı yapırmadı andan durur
Tekbir ider bir çatı na' ra urur
- Yanğılandı tağlara tıldı üni
Çün Müslimânlar eşitdiler onı
- 1810 Dedi İslâm leşkeriniñ erleri
Hağ çeriniñ olusar verleri
- Zeyid-i Qays dağı Miğdab'ı hümâm
Talha 'Ammâr Zübeyr İbn-i 'Avâm

- Halid'i 'Abbās Ma' dı emr-i şîr
Sa' d İbn-i Zeyd hem Ebū Deccān'a dîr
- 79a Hem Huzayğa Sa' d Vaqqās pehlevān
Hem 'Ubeyde yoldaşı dağı hemān
- Qalenin qapusına irişdiler
Qarşladı qaralar uruşdılar
- 1815 Atmadılar qaralardan hec depāk
Çıkdı kıcından göklere çāk çāk
- Girdiler qaleye gördiler emîr
Ceddilere qale qapusın aldılar
- Qaraları iki iki buldılar
Şanki qaşşab olmuş ol şeh-i dilîr
- Şöyle kırmış qapuda qaralar
Şoqaqlarda tobtolu pâreler
- Çü şahı gördiler ol cengi şîrān
Yine bir çoşa geldi ol dilîrān
- 1820 Delürdiler yine divānelerdir
Qılıçlar urdılar merdānelerdir
- Her kime irseler iki bicdiler
Qaralar qapuyı koyup qacdılar
- Qalenüñ orta yerine vardılar
Giñ yeridi anda cenge durdılar
- Hem Müslimānlar irişdiler bile
Ol hişārîñ ici toldı cenkile
- Qaralar Müslimānlarla tolaşdı
Erenler qara qanlara bulaşdı
- 1825 Bir kıyāmet qopdı anda ol gece
Toldı qale qanile ucdan uca
- 79b 'Avrat oğlan şöyle qılurlar fiğān
Yankılandı onile toldı cihān
- Yürekler deldi çıkdı gecdi oğlar
Geçilmez oldı qaralardan ağlar

- Kesildi el ayak butlar suñuldu
Ayaklar altına başlar döğüldi
- Bu ğavğâda bu cenk germiken ol şâh
Gözi ol Sañiñ uş oldu nâğâh
- 1830 O günler kavmini öykelendirdi
Elinde bir ‘amüd dutmış dururdu
- Ki kırk batman demürdendi düzilmiş
Mesihîñ şureti anda yazılmış
- Aşılmış halkalar altun gümüşler
Mücevvef ki icine iller işler
- Ki şaldu ğonce debrenürdi onlar
Çıkardı her birinden dürlü onlar
- Muhîb avâz andan çıkardı
Çalarsa şanki hârı yıkarıdı
- 1835 Şâhı dañı gördi bildi ol lâ‘in
Gürzile oldu havâle ol lâ‘in
- Gürzile ol şâh elinde zülfikâr
Kıldılar anda bir ulu kâr-ı-zâr
- Cenkde şöyle çağıdı ol lâ‘in
Def‘ iderdi zârbını şâhıñ hemîn
- ‘Aķibet fırsat buluben şâh aña
Bir kılıc urdı emîr nâğâh aña
- 80a Ol ‘amüdü karşı virdi ol lâ‘in
İndi kılıc ol ‘amüdına hemîn
- 1840 Bir hıyar gibi iki bicdi anı
Gecdi andan kesdi bir uyluğını
- Düşdi yere yüzi üzre ol lâ‘in
Bir kılıc dañı urdı hemîn
- İki pâre oluben aķdı kanı
Gitdi şamu itdiler yine bed-cânı
- Geldi Qays kesdi irdi başını

- Bir cidāya şacdı ƣaldırdı anı
- Pes nidā ƣıldı dedi ey ƣaralar
Ey lā' īn bedbahtlı bed-kāreler
- 1845 Dökmeñüz herze yere ƣanuñuzı
Tāmuya yandıрмаñuz cānuñuzı
- Dirlüñizi ğanīmet bilüñüz
Bātıı işi ƣon Müslimān oluñuz
- Kim anuñçün kim ƣırılır varıñuz
Uşde cidāde başını ğoriñüz
- Cümlesi nerre urup ƣıldı fiğān
Uşdııar mü' minler üstüne hemān
- Şol sinek deñlüne deñlü ƣıralar
Dağı artuğ o şeridi ƣaralar
- 1850 Tā şabāh olunca oldu kār-ı-zār
Ağdı ƣandan ƣale oldu çuy u bār
- Ol hişārıñ ici şöyle tıldı ƣan
Kim ğötürdi gevdeleri aldı ƣan
- 80b Erte oldu rüşen oldu pūr cihān
Hep ğöründi her ne kim varsa nihān
- ğördiler cümle ƣırılmış ƣaradan
ƣalmamış cenk ider ol bed-kāreden
- Çığdı bir pūrce emīre' l-mü' mīnin
Tekbīr itdi yüce onile hemīn
- 1855 Muştafā'ya hem şalavāt hem selām
Veripdiler bile mü' minler temām
- ƣıldılar anda cemā' atle namāz
Hem şükürler eylediler hem niyāz
- Pes buyurdu ' avrat oğlan mal (u) tavar
Aldılar ƣığardılar her ne ki var
- Çığardılar içinden her ne varı
Şāh buyurdu yığdııar ol hişārı

- 1860
- Şol kadar varımış malı bî-ķarar
 Taşımaķdan Müslimānlar oldu zār
- Cem' idüben cümle ol malı hemīn
 Göcdi döndi ol emīre'l-mü' min
- Geldi peygamber ķatına ol emīr
 Kim Resūl geymişdi dururdu dīr
- Çün Resūl ķatına irdi Murtażā
 Kalkdı anı öpdü kaçdı Muştafa
- Fazl daķı öpdü peygamber elin
 Uydı anı daķı peygamber hemīn
- Ol mübārek aķzınıñ alup yerīn
 Dürtdi ğaletdi ķamu yaralarsın
- 81a / 1865
- Hem Müslimānlar Resūlullāh elin
 Öpdü sürdi ayağına yüzlerini
- Hoş du' ā kıldı olara Muştafa
 Cümle şādan oldu buldılar sefa
- Cem' idüben Tā' īf Habeş malını
 Göcdiler dutup Medīne yolını
- Hem mü'eyyed hem muzaffer şād u mān
 Oldılar munşur¹¹⁸ Medīne 'ye revān
- Çün Medīne 'ye yaķın geldi hemīn
 Karşu geldi öpdü ulular elin
- 1870
- Şāzılık oldu civān tıldı şafā
 Şehrine geldi Muħammed Muştafa
- Kışsa daķı burada oldu temām
 Çok şükürler saña yā Rabbi' l-enām
- Karatağlar yeşil kızıl bezendi
 Kara yer nev-cüvān oldu düzendi
- Eşer 'aşķıñ yeli tıtdı cihānı
 Nebāt emvāt buldılar tāze cānı

¹¹⁸ Manşur

- 81b Açar yere göklerden ‘aşk-ı yaşlar
Dirildi nebādāt kaldırdı başlar
- 1875 Bu şüret perdesinden şāh-ı ma‘nī
Cemālin gösterir saña o ya‘nī
- Bu ‘aşk bezminde bu cān-ı fişān ol
Bu ‘aşıklar icinde bir nişān ol
- Oturma sen sengledür berü gel
Yapış bu ‘aşk ata gibi ele el
- Fenā sevdāsını başdan gidergil
Heves tohımın kıru başdan gidergil
- Temāşā gel gönül bostanına kııl
Nazar ıarusını cāna cevłāna kııl
- 1880 Bu ‘işret kāh-ı mestāne gire gör
Bu nez hengāh-ı cānāna gire gör
- Vefasızdur ıo terkit rüzigār
Velikin söyle ıo bir yādigārı
- Sıretini ol ulu peygamberiñ
Hıaı kıtında sevgülü peygamberiñ
- Ümidim var ola sözüüm vesıle
Kıatında tā şafa‘at baña kııla
- Bu yerde ‘ālemi kıudse sefer kııl
Hıarāmı çokdurur bundan hıazar kııl
- 1885 Ruhına gör gelü şalavāt virelüm
Söze andan başlalyalum girelüm
- Rāvıler kııldı rivāyet ey ‘azıiz
Hıaı hıabıbi sıretidür diñle göz
- 82a Çünkü ol tac-ı risālet hıazreti
Kıaçır gıulām hem şefi‘i ümmeti
- O hevāriniñ gıazāsından gelür
Bir nece gün oturur raıhat olur
- Bir gün aşhāb ortasında māh gibi

- Oturur kullar icinde řāh gibi
- 1890 Dediler koptı ırağdan toz gelür
Dutdı řehriñ yolını düpdür gelür
- Pes buyurđı toza karşu vardılar
Çün yakınçağ varıcağaz gördiler
- Yigirmi kişi secdiler davāya
Gelürler tozları dutmış ovaya
- Çamusı kara şanlara bulaşmış
Toz olmış şac-ı şağallar dolaşmış
- Yaralu her birisi zađmidārlar
Yüzi rengi teğayyür dilfikārlar
- 1895 Müslimānlar dedi kimlersiñiz siz
Yaralu böyle zār-ı iñlersiñiz siz
- Dediler bizi altuñ Muřtafā'ya
Ki dāda gilmişüz biz tolu aya
- Getürdiler Resül'a geldi anlar
Edep birle tağıyyat kıldı anlar
- Muđaddimeler bir pīr sāl-ı hūruda
Adı Gerdüş uğramış çatı derde
- Du'ā kıldı dedi ey Hağ habībi
Cem'ī derd-i menleriñ řabībi
- 82b / 1900 Bizim şalimize kılgil nazar sen
řefā'atla ey řāh-ı muğterem sen
- Ki sensin kāřif-i ğam 'avn ümmet
Mürüvvet gāñisin hem gān-ı rağmet
- Muşibetler gerci çoğdur cihānda
Bizim gibi velkin şan-ı şanda
- Bunu söyler gözünden yaşlar ağar
Resülullāh esir ger āña baçar
- Dedi yā 'Arab gelgil oturđil
Hağber virdigi dile getürđil

- 1905
- Dizin cenkdi hemân oturdı ol dilîr
Dilîn acdı dedi derdini bir bir
- Dedi kim yâ Resûlallâh bilûn siz
Müslimânuz inanmışız saña biz
- Çonakçıydım yerimde ben ey sultân
Ki eksik olmazdı baña mihmân
- Gelene gidene hürmet kııurdım
Ağırlardım katı ‘ izzet kııurdım
- Çoyunlarım develerim çoğıdı
Oğulda kızda eksigim yoğudı
- 1910
- Velekin putperest idim çaparıdım
Putu her dem önünde bir öperdim
- Yaturdım biz gece uyğuda gördim
Ne uyanuğıdım ne çod uyurdım
- Yerile gök arası çolu atlu
Çamu nürâni yüzlü çub çüretlü
- 83a
- ‘ Alemler her birisi elde çutmuş
Ki çarça çarba yaşşılığı gitmiş
- Ki yüzünden çihân olmuş münevver
Çorinür çarçda çarbda her ne kim var
- 1915
- Ki iki bu dağı var ol çarbnuñ
Çarça çarba her bir yetmiş anuñ
- Çoricek anı ‘ açlım zâ‘ il oldu
Velî çönlüm bulara mâil oldu
- Dedim sizi yaradan Çaçç’ı için
Deñiz kimsüz çidersiz siz yanıçün
- Birisi dedi ey Gerdüş uyanğıl
Biz ‘ Allâh’ın çerisiyüz inanğıl
- Bu çördüğüñüz ‘ alemler nuşretidür
Alısar Mekke-i furşatıdur
- 1920
- Giderüz biz Muçammed Muçtafâ’ya
Ki Allâh viripdi bizi ol aya

- Uyandım işbu düşden taña kıldım
 apıldım ben biñlü aña kıldım
- Yine hâtifden işitdim bir oni
 Dedi yâ Gerdüş ayru dut bu düni
- Dedim ben hatunıma işbu düşümi
 Dedi ol doğru görmişsin ey kişi
- Muhammed Haqq nebîdür ben çün anı
 Bilürem göñlümiñ yodur gümânı
- 1925 Buñun âhîr zamân sulân oldur
 Cem'î dertleriñ dermânı oldur
- 83b Cem'î-i enbiyânıñ serveridür
 Temâmet evliyânıñ rehberidür
- Dîni hem amu dinler yigregidür
 Aña uyan amu millet begidür
- Benim hod göñlüme olmışıdı 'aşkıñ
 Beni benden temâm almışdı 'aşkıñ
- Bu sözlerde daı oldı ziyâde
 Dimedimdi sırrımı şaqladım yâre
- 1930 Şabaı oldı 'ammum olanlarla
 Eve gitdik biraz halkıile bile
- Giderken bir darâda bir semhinâk
 Çıka geldi bir er oldu vehminâk
- O resme görmemişdim kimse adam
 Yüziniñ nûrı ile oldı 'âlem
- Göricek anı ordu cümle acdı
 Yaraqlarımızı hep yire şadı
- Ol cıgırdı dedi kim açmañ duruñ
 Ben size geldim ne direm bir görüñ
- 1935 Doğrı yol göster maña geldim size
 Biz dedik ne yoldurur göster bize
- Ol dedi yâ umu bilüñ Ha teâ' lâ

- Hâlikiñüzdür cel-i celâl
- Hem anuñ peygamberidür kerîm
Key ulu seyyid durur ol şöyle kim
- Mucizatına nihâyet yok durur
Luţfuna halkına ğâyet yoğdurur
- 84a Kâmu işlere anuñ güci şîr
Cümle eşya hükümünü anuñ dutar
- 1940 Kim aña uya sa‘ âdetler bulur
Cennet icre bâķî devletlü bulur
- Kim aña uymazsa bedbaht olısar
Tâ ebed tāmura mağbūn qalısar
- Anuñ şer‘ inden ulu yoğdur şer‘
Aşıl oldur qamudan oldur fer‘
- Gönlüñüz var mı sa‘ âdet bulasız
Pâk nebîniñ pâk dînine giresiz
- Biz didik didi bize ol şeh-i kerîm
Kim durur ne qutlu yirdedür mukîm
- 1945 Dedi biteridi Medîne’de olur
Dedik aña uyandı ne qılır
- Dedi dik bir durur ‘ Allâh haķîqat
Muhammed’dür Resûlullâh haķikat
- Dedik virdik tanıklıķ oldıķ aña
Muhammed’dür Resûl’i birdür Allah
- Hemân döndük oradan ive ive
Haber virdik bu hali geldik eve
- Temâm qavim qabile ‘ avrat oğlan
Ki qul qulluķcı oldılar Müslimân
- 1950 Tanışdıķ kim qacup size gelevüz
Ebed qapuñda qullaruñ olavuz
- İşitmiş bu işi ol ulu şeytân
O cebbâr-ı ‘ anîdi gân-ı şeytân

- 84b Biñ kişi ile irişdi bir gece
Ġāfiliken gör bizi nitdi nice
- Qırdı qamu dimedi erkek dişi
Bulduğundan qomadı bir er kişi
- Qırdı qarşumuzda oğlancıkları
Ne yigit qodı ne qoca ne qarı
- 1955 Qız geliniñ hūbların aldı esir
Zincire çekdi qamu kıldı yesir
- Māl tavār aldı qamu vārımız
Hep ocāğa yıqdı evlerimizi
- Bir iş itdi bize anda yā Resūl
Kim cihānda kimseye olmuş degül
- Bize feryād ir ey feryād irici
Ki sensin puñlara hem dād irici
- İşit feryādımız kıl mededsen
Mededcisin ezelden tā ebedsen
- 1960 Omıza geldik ey sultān saña biz
Sevgü cün oldı bu bize bilürsüz
- Bu zālimden eli vir dādımız
Gider bu ehle feryādımız
- Bunı deyüp hay hay ağıladılar
Yine dertlü yürekler tağıladılar
- Resūlullāh işitdi çün bu sözi
Teraḥḥüm kıldı yaşlar doldı gözi
- Hem aşḥāblar qamusı ağıladılar
Bulara qat-ı ḥayf olmuş dediler
- 85a / 1965 Resūlullāh dedi kimdür ol kişi
Kim size eyledi bu resme işi
- Dedi itdi müzelzilin menāzil
Ki zālimdür beğāyet merd-i qatil
- Dā' imā zulimle qaretdür işi
Yaqmağı yıqmaq ḥasarandur işi

- Saht dīl saht-ı cān zalim gāšem
Key ‘anidi batnı şedīd fi‘l-i şem
- Çande bir hūb kız işite zulmile
Ceker alur bir zamān olur bile
- 1970 Bir dahı işidi cākez çur bunı
Zulimle varır alur bu kez anı
- Çande bir mallu işidirse varır
Öldürür kendüyi mālını alur
- Elinden halk kamu cāna gelipdür
Yürekler derdile çana gelipdür
- ‘Ayan Tā‘ if eli sultānları hep
Virürler malı ferru cānları hep
- Habeş sultānları hem aña malı
Virürler kimse çılmaz çil-i çali
- 1975 Beğāyet çokdurur malı çavāri
Hazine yığdığım yokdur çararı
- ‘Arab çulları var on biñ atı
Özi key pehlevāndur yüzi çatı
- Nazırı yokdurur merdān icinde
Demürden burcdurur meydān icinde
- 85b Dımışkı var demürden çürzi anıñ
Belü göz yuğı durur bir devānıñ
- Mücevvef halkalar aşılmışdur anda
Ne vaçit kim debde nūr çalarsa çatında
- 1980 Çıkar heybetlü dürlü onlar andan
Ki çok halkıñ gider ‘açlı ol ondan
- Eger bir kez urursa seniñ çare
Olur çarbından pāre pāre
- Eger zinde çıla bir çarb ura ol
Dökilür çurd u çam olur yere ol
- Nāim adlu var bir çalesi hem

- Beğāyet yüce şarbdur burcı muḥkem
- Bir depe üstünde yüce o ḥiṣār
Hem üzerinde binası üstüdar
- 1985 Şanaşın burcı ‘ ayyuḳa ulaşmış
Bedenleri buluḫlara dolaşmış
- Ortasında ḳalenüñ bir köşki var
Heşt deriñ üzre yapılmış usı var
- Kimi altun kimi gümüş ḳapusı
Şıvanmış altun ile hep yapusı
- İnciden vardurur yücem taḫt büstün
Ayakları gümüşden kendi altun
- Cevāhir ile dört yanı düzenmiş
‘ Acāib dürlü naḳışlar bezenmiş
- 1990 Çerisi vardurur dört biñ süvari
Ki ‘ ifritlere beñzer cümle varı
- 86a Daḫı üç biñ yayağı vardur añın
Ki her birisi dividür cihāniñ
- Gehi mecra girür ğāret ḳılur ol
Gehi ḳoruda yolları urur ol
- Cihān ḫalkı elinden geldi cāna
Yürekler cevriye doldı ki ḳana
- Ḳamudan zulmi ḳat-ı bize indi
Ki ḳarşumuzda oğlumızı ḳırdı
- 1995 Ḳıruben ḫalkı malın aldı gitdi
Kimüñ ehlin ‘ ayālin seyir itdi
- Dedi bunı ehile ol dil-figār
Ağladı derdile anda zar-ı zār
- Ol Resūlullāh hem aşḫab ağladı
Döndi pes ağlamaya Gerdüş dedi
- Ḥaḳ ḳatında yücedür menziliñiz
Şanāi‘ olmaz bir buluñuz biliñüz

- Ol olanlar hep şehid oldı kamu
Vardılar ucmağa taldılar kamu
- 2000 Hax te' alā konşulıgında hemān
Bākī devlet bulup oldılar emīn
- Dünya hod katı durur qalmaz geder
Kimseye hergiz vefā kılmaz gider
- Hox it sen gönlüni inşaallah
Kim 'ammum oğlu kılcile 'Allāh
- Ol lā' ini dünyadan yoğ eyleye
Niçe bir ol zulmını coğ eyleye
- 86b Hem kıra kavmini Müslimānlar anuñ
Qalmaya üstünde ol qanlar anuñ
- 2005 Niçe günlük yoldur bizden aña
Hem niçe yerdür yerinidi baña
- Ağlayaraq döndi Gerdüş söyledi
Key ırağdur yād Resūlallāh dedi
- Ol İqlimini adı 'aql-ı selāmlı
Olur anuñ kıtında çok kabāil
- Yemen iqliminiñ ahir yeridür
Adam varmaz tolu divi peridür
- Şabağdan aşşamadan kırk gün gedicek
Velī hergiz anda adam veriçek
- 2010 Ki gifritler şeyatınlar yeridür
Tuluğul ejdeha divi peridür
- Yücedür 'ayyuğa çıkmış hişarı
İcinde var aqar nice puñarı
- Ne kin uğrı haramı varsa qanda
Yā kat idici cem' olmışdur anda
- Bahādır pehlevānlardur çerisi
Şayılır yüz kişiye her birisi
- Müzelzel kendü hod bir ejdehadur
Cihānda olmaya öyle bahādır

- 2015 Resûlullâh dedi kııl göñlüni hoş
Ki şayduğun o deñlü leşkere uş
- Gönderem üç yüz muvaḥḥid leşkeri
Kim ğermidür biñ kâfire her biri
- 87a İçlerinde ola bir er anlarun
Kim demedin dura azğunlarun
- Yaluñuz olurısa pes hemân ol
Beşâre işlerini bî-gümân ol
- Döndi dedi var yerâğ eyt yâ ʿ Ali
Kim seni güdürürem bil yâ velî
- 2020 Şaydı adlu adile üç yüz dilîr
Pehlevânlar her birisini nerre-şîr
- Güzîde ser-firâzân nâ mudârân
Ki ola leşkerinde cengi şîrân
- Demür tonlar kamu için süvârân
ʿ Arab atları üzre nâ mudârân
- Pes ğanimetler şayarlar olmagı
Hem ziyândırlar dirice gelmegi
- Her kimün kim adını añdı Resûl
Durdı lebbeyk dedi şâzân oldı ol
- 2025 Varuben her biri girdi yerâğa
Ki kâfir cengine gider yarağa
- Pes buyurđı bir ʿ alem getürdiler
Acđılar yüzün yüce götürdiler
- Ṭūṭı gibi rengi jengârî ulu
Altun ile anda bu ḥaṭ yazılı
- Lâ ilahe illâllâh
Muḥammed Resûlullâh
- Dedi şâha gel alğil sen yâ ʿ Ali
Saña Allâh yardım ide yâ velî
- 87b / 2030 Yüri Allâh yolında var ğazâ kııl

- Ki sensin bu ğazāya çün ser-sebīl
- Haķıngīl ıssıdan gūn yarısından
O vaķtın gōc dōn yarısından
- Mūslimānlara mūşfık mihribān ol
Becid gitme ırāķ durur iken yol
- Dōndi aşhāba dedi bugūn ‘ Ali
Ki begi gözdür siziñ işbu velī
- Her ne buyursa aña olduk muṭi‘
Emir ne gōñlūñuzi kılūñ muṭi‘
- 2035 Şākir olsun sizden ol şöyle bilūñ
Her ne buyurursa siz rāzi olūñ
- Pes dedi Gerdūş’a kim durırmuz
Bizim ile Bābil’e varırmısız
- Dedi Gerdūş biz dilerüz varuz
Ol lā‘ iñ oldugını görevüz
- Rūşen olsun hem bizim bu gözümüz
Sakın ola derdimiz hem özümüz
- Pes ‘ Amr-i Meyye ‘ Abdullāh ile
Ķoşdı şāha ol Resūlullāh bile
- 2040 Hem kılavuz oldu ol Gerdūş bile
Şāh-ı merdān pes revān oldu yola
- Dōndi peygamber revān oldu ‘ Ali
Gitdi bir gūn bir gece çün ol velī
- Geh-i şenlige yetdi ki ħarābe
İrişdiler şabāh āb-ı gūrāne
- 88a Şāh-ı merdān Gerdūş’e pes söyledi
Bu ne yirdür ne ķadar gitdiñ dedi
- Dedi bu āb-ı gūrāb yā imām
Gecdik üç gūnlük yeri hem temām
- 2045 Bu gece gördüm gözümle yā emīr
Kim duruñdı at ayağında bu yer

O t̄aġ bu t̄aġa gelürdürlerdi
Cıkıcaġ üstüne yerine varurdi

‘Ali dedi du‘āsıdur Resūl’uñ
Yeri duran ayaġumuzda anuñ

İllā bundan şuyı siz çoġ götürüñ
Kim ıamu gülüñlere şuyı uruñ

Dedi Gerdüş çoġdurur yolda o
Az götürüñ gülüñe yok olur o

2050

Dedi şāh bildigimisen ey delil
Sen bilemezsiñ bu sırrı şöyle bil

Gitdiler ol gün yine hem ol gece
Ķaragu oldu cihān ucdan uca

Dön bucaġında kılavuz oydu
Kim uyumaġ gece aña huyudu

Azdılar yoldan yabana gitdiler
Bir ıayalar şarb darāya batdılar

Şāh cıġırdı ey kılavuz uyuduk
Kim yabana gitdik uş yolu ıoduk

2055

Pes uyandı kılavuz o var güzün
Gördiġim azmış yolu döger yüzün

88b

Şarmasar oldu dedi kim yā emir
Şuçumu ‘afv itgil ey şāh-ı dilir

Gözlerimi ġaflet almış ıalmışam
Uyumuşam yolu hem yañılmışam

Ger ıulaġuma erişmese anuñ
Uyurıdım ıamusını bu dünüñ

Pes dedi şāh ey Müslimānlar anuñ
Ger ıonacaġ yerise bunda ıonuñ

2060

Pes Müslimānlar inüben durdılar
Key ıatı şarbdur bu yeri gördiler

Topıolu ef i yılanlar sengidi
Rec miħnet çoġı raħat tengidi

- Dīvi peri dutmuş ol yerde maqam
Tuluğul ejdehayıdı ol temām
- Toprağı gündən yanup olmuş siyāh
Olur anda varanıñ hāli tebāh
- Pes dedi şāh ey Müslimānlar yürüñ
Yatmañ işbu yerde ciddile sürüñ
- 2065 Kim günüzün bunda şamyeli eser
Halkı kırar kim nefeslerin keser
- Ben kulavuz olayım uyuñ baña
Issı olmadın çıqalım bir yaña
- Pes Müslimānlar binüben sürdiler
Ciddile anlara kaçı urdılar
- 89a Issı oldı kim qurutdı mışeleri
Şol demür gibi kızdındı taşları
- Toprağı yaqdı eritdi hemçü mum
Başladı bu kez eser bād-ı semum
- 2070 Hem tulumlarda qurudı şuları
At deve yoruldı çeker yuları
- Qurudı dil dudakları qavradı
Cigerler yandı yüzleri şarardı
- Gelüben şāh feryād eylediler
Meded qılğil kırıldıq uş dediler
- Pes dedi şāh ey bigler yürüñ
Dört yaña isteñ şu var mı bir görüñ
- Durdı ‘ Abdullāh segritdi bir yaña
‘ Amr-ı Meyye dağı gitdi bir yaña
- 2075 Hem segritdi ol Seleme bir yaña
Kimi şağa kimi şola kim oña
- Bir zamāndan geldi yanmış yüzleri
Issıdan şu bulmamışlar her biri
- Pes dedi şāh ey Müslimānlar gelüñ

- Bir araya cümle göz tez cem' oluñ
- Ben du' â eyleyeyüm sizdeñ emîn
Tâ ki rahmet kıla Rabbe' l-âlemîn
- Bir yere geldi Müslimânlar temâm
Pes yüzün gökden yaña tıtdı imâm
- 2080 Elleriñi kıldurup kıldı du' â
Key tazarru' itdi ol şîr u Hıudâ
- 89b Cümle emîn dedinler ol mü' minin
Şâh elin yüzüne sürünce hemîn
- Çıkdı esdi bir şovuk bād-ı nesim
Şanki uçmağ yeli durur şöyle kim
- Rahat oldı tazelendi cânları
Hem dirildi yürüdi hayvanları
- Şâz oluben yüce tekbîr itdiler
Şâh kılavuz oldı andan gitdiler
- 2085 Gitdiler ol gün ol gece hem yine
Çün güneş irdi kuşluğ yerine
- Bir darâya yetdiler atlu zemîn
Şanki uçmağ yirine beñzer hemîn
- Ağar şular çecekler sebze var ol
Ağaclar göleksi hoş mürğ-i-zâr ol
- Çondılar mü' minler anda düşdiler
Şankidür dürdânelere uşdılar
- At deve diñlendi rahat oldılar
Ol gün gece yerde kıldılar
- 2090 Pes kılavuz dedi şâh burada
Ne darâdür yâ ne dirler bu yere
- Dedi bilmezem bilürem hem dağı
Şâh dedi bu ne demekdür ey ağı
- Dedi bildü kim bu ber bizim durur
Bu dere tolu imiş urumdurur

- Bilmedü kim bu ne tez geldik buña
Ben bu işde ben almışam atı aña
- 90a İşbu yer ger ol yerise yā emīr
Bu yerüñ adı durur vadi  Abīr
- 2100 řāh dedi vadi  Abīr durur hemān
a eleb fazl itdi bize bī-gümān
- Gördi ün mü minleriñ bu alini
Rahim ıldı yaın itdi yolını
- Hem Resūlullāh du āsı irdi uř
Kim ıra şarb bir yaın oldu uş
- Pes dedi Gerdūř kim ey řāh dilir
Düşmana geldik yaın o yā emīr
- ıldı bir günlük yok ortada hemīn
Cenk yaraını gör ey řāh-ı emīr
- 2105 Pes  Amm-ı Meyye'yle  Abdullāh dīr
řāh outdı geldi dedi yā emīr
- Nie siz diñlendiñüz mi siz hemīn
Dediler diñlendik ey řāh emīn
- Dedi imdi dilerem ben vara siz
Ol iřārı nice yirdür göre siz
- Yolların şarb yerlerin der-bendlerin
alenüñ icin ışın cümle varın
- Aña göre tā ki tedbir idevüz
Pes geüben üstlerine gidevüz
- 2110 Sem a ā a deyüp oldılar revān
Gıtdi casusluға iki pehlevān
- Dört yarusı olmışıdı varıdılar
alenüñ dibinde odlar gördiler
- 90b  Amr-i Meyye aleye vardı revān
Vardı  Abdullāh ol oda pehlevān
- Vardı evvelki oda badı görür
evresinde o kişiler oturur

- Her biri beñzer deveye key ulu
Hamr içerler şohbete meşgul kamu
- 2115 Gecdi andan vardı bir oda dağı
Çok kişiler gördi anda ey ağı
- Hep silahlu kendüler hem key eri
Kim demürden burca beñzer her biri
- Başlarında hod demürden tonları
Nizeler kılıçlı durur hep elleri
- Pes öcünü oda vardı ol hümām
Gördi anda dağı bize riqābdan
- Yüzlerinden her biriniñ zehir aķar
Canı qorķar her ki yüzüne baķar
- 2220 Pes geķüp dördünci oda varır ol
Anda dağı çok kişiler görir ol
- Her biri bir ğifrite beñzer hemīn
Görmesün kimse olalarıñ yüzlerin
- Dīv görürse anları uz kaķar
Quş görürse yoğunı döĝer kaķar
- Gecdi andan gördi bir çadır ulu
Qale yakınında yüce qurılı
- Ortasında yüce bir qubbe anuñ
Aķ gümüşden ayı var ol qubbenüñ
- 91a / 2225 Şöyle rüşen berķ ururdı ol hemān
Şanaşın oldur o māh-ı asumān
- Çevresinde çadırıñ üç yüz ğulām
Qara yüzölüler silahlılar temām
- Çadırıñ icinde var bir taht ‘āc
Oturur anda bir er başında tād
- Şanaşın kim bir file beñzer hemīn
Hem durur önünde bir görür āhenīn
- Götürmez bir deve ol gürzini

- Oynadır bir alma gibi elde anı
- 2230 Şoĥbete olmiş meřġul ol lâ‘in
Gördi anı döndi ‘ Abdullāh hemīn
- Gelüp buldı anda ‘ Amr-i Meyye-i
şordı dedi nice gördüñ ģale-i
- Dedi ye aĥı gördim bir ģale kim
Kim gecmez ģuř başından şöyle kim
- İnlü muĥkem burcları yapıları
Cin pulardan var iki ģapuları
- Hem icinde var pıñarları aģar
Ķara yüzlüler silaĥlular ģıĥar
- 2235 İçinde çağırur ģoĥ pāsubānı
Taña kıldım göricegez ben anı
- Döndiler leyl gibi andan gitdiler
Kim řabaĥ vaktinde řāha yetdiler
- Virdiler řāha selām pes durdılar
Söylediler her neyi kim gördiler
- 91b Ķün diñledi bu sözi hemīn
Dedi bugün diñleniñ yā mü‘ minin
- Hem düzüldik cengüñüz yaraĥların
Kāfir ile hem ulu cenkdür yarın
- 2240 Ol darāda ol ġün ārām aldılar
Cenk yaraĥların müretteb kıldılar
- Ķün oldu gece emīrū ‘l-mü‘min
Bir ‘alem ‘ Ammar’a virdi řāh-ı dīn
- Yüz kişi ģořdı dedi öñi biri
Varıcaġaz itme cenk durġil girü
- İllā anlar cenk iderlerse hemān
Cenk idesin sen daĥı yā pehlevān
- Virdi andan řoñra Ķays’a bir ‘alem
Ķořdı aña daĥı yoldaşı hem
- 2245

- Hem ‘emāmesin başına şardı ol
Kim aña virmişidi anı Resûl
- Şaldı Hamza kalķanını ķolına
Zülfikāri baēladı hem beline
- Ol Resûlullāh’ın virdiēi ‘alem
Acdılar üstüne şāhın anı hem
- 2250 Ol ‘alem altunda ol şāh pehlevān
Yüridi yüz kişile oldı revān
- 92a Ol gice erte olunca gitdiler
Çün şabaē oldı hişāra yetdiler
- Kaleden göründi İslām leşkeri
Gördi kāfir çağırşirdi her biri
- Tiz müzelzele yetürdiler haber
Dediler geldi yaēı ey şiriner
- 2255 Tiz yerinden şıçradı dedi hemīn
Aldılar gürzüyi eline ol lā‘in
- Bir depe üstüne vardı çıkdı ol
Döndi İslām leşkerine baēdı ol
- Gördi yüz deñlü gelür icin çeri
Kim kafān arşlana beñzer her biri
- Başlarında Hāşimī dülbendleri
Bir yüce heybetlü kişi serveri
- Başdan ayaēa demür tonları hem
Bir yüce at üzre üstünde‘alem
- 2260 Tizesin toērı dutup ol pehlevān
At ķulaēı üzre gelürdi revān
- Çün müzelzel gördi bunları hemīn
Suñdı kavmine kıķıdı ol lā‘in
- Dedi noldıñuz ne geldi hay size
‘Avrat oēlan ķodursiz vay size
- Temāmı yüz kişi ola bu çeri
Gönderirsem aña o beş ķulları

- Hep dutalar götüreler anları
Bağlu şöyle elleri boyunları
- 92b / 2265 Kılursam gürzüme bir kez işaret
Oları hür-i-hâm ide temâmet
- Bunu böyle söyleyince ol lâ' in
Geldi İslâm leşkeri yetdi yakîn
- Çaleye yakîn yere çün vardılar
Şaf tutup şöyle beraber durdılar
- Geldi ardınca anuñ hem bir çeri
Öñlerince bir uzun er serveri
- Şanaşın kim bir arşlan ata binmiş
Üzengüleri uzun yere itmiş
- 2270 Davud-ı cevşen geyer başında ħod
Omuzında kılıcı şan yanar od
- Haş ' Arab atına binmiş ol dilir
Şaf dutuben olda geldi dürzidir
- Geldi ardınca anuñ hem bir çeri
Hem hecin biner iderler atları
- Öñlerince begleri bir şahsuvâr
Şanaşın bir ata olmuş mah süvâr
- Yüzünde berķ urur nûrı ilahi
Görinür anda nûr-ı padişâhı
- 2275 Bir cebe egninde geymiş davudı
Belinde kılıcı başında tacı
- Bir ħuru ayķıra olmuş ol süvâr
Çırmızı beñzer ' aķiķe reñgi var
- Kişner oynar kılma altında karar
Key köpürmişdir nafiye yir yarar
- 93a Hem rikâbında bile nuşret anuñ
Hem kılıcında müdâm fırsat anuñ
- Başınıñ üstünde acılmış ' alem

- 2280
- Çatı heybetlü kişi kendüsi hem
- Şöyle kim bir kez bakıp gören kişi
Çorı ürperür giderdi cünbüşi
- Pes müzelzel dedi bura yüz kişi
Ancağ ola kaması üç yüz kişi
- İllâ bu şimdi gelen kişi görüñ
Bu olacağdur bu begi leşkerüñ
- Ne işe gelmiş ola bunlar ‘aceb
Şöyle beñzer cenge itmezler taleb
- Kim bu deñlü leşkerile cengüme
Kim gelür duymaz bu bir gülbengüme
- 2285
- Bunu böyle söyleyince ol hemîn
Şâh-ı merdân ol emirü‘l-mü‘minîn
- Ol Müslimânlara ün bir eyledi
Bir yüce onile tekbîr eyledi
- Ol Resül’e hem şalavât hem selâm
Veripdiler yüce onile temâm
- Bildi kâfirler Müslimânlar imiş
Kim Muḥammed ümmeti anlar imiş
- Leşkerini yanına dizdi lâ‘în
Bir kişi gönderdi anlara hemîn
- 2290
- Dedi kimsiz bunda niye geldüñüz
Yağımız kim kılıçlar şaldıñuz
- 93b
- Dedi bunlar biz İslâm leşkeriyüz
Ki Ḥağ dînine yardımcı çeriyüz
- Biz Muḥammed ümmetiyüz ol bizi
Üstüñüze şaldı kırmağâ sizi
- Kim Müslimânlara zulmi bir ‘ati
Çoğ idersiz cevriñüz oldu çatı
- Yâ ḥodsiz dağı Müslimân olasız
Yâ kılıcumuzda külli olasız

- 2295 Pes müzelzel yine gönderdi cevâb
Dedi degil fikriñüz siziñ şevâb
- O ĥadde irdiñüz mi kim gelesiz
Nâim ĥale yine ĥaşdıĥlasız
- İşbu deñlü leşkerile zi-muĥâl
‘Aĥlıñuz almış siziñ fâsid ĥayâl
- Key ĥayĥır ĥod olduĥuñuz ĥün hemîn
Buraya ĥodum ki geldüñüz yaĥîn
- Adama şayşayıdım ben ger sizi
Ĥomazıdım buraya biriñüzi
- 2300 Pes buyurdi leşkerine ol lâ‘ in
Ĥamle ĥıldı ol yedi biñ er hemîn
- Tekbîr idüp hem Müslimânlar daĥı
Ĥamle ĥıldı kâfire anlar daĥı
- Dört yanın baĥladı kâfir leşkeri
Ortalığa aldılar mü‘minleri
- Müslimânlar ulu ĥavĥâyâ düşdi
Bir ırmaĥ şanki bir deryâyâ düşdi
- 94a Kesildi gevdeler döküldi ĥanlar
Ki cıĥdı göklere onlar fiĥanlar
- 2305 Dutuşdı cenk odı şu resme neydi
Ĥara taşlar ĥızıl ĥana boyandı
- Cidâlar yardı yürekleri gecdi
Ĥılıclar yardı baş beyinler acdı
- Erenler düşdi yire pâre pâre
Ĥara ĥum döndi ĥandan lâle-zâra
- Oylayadık böyle oldu kâr-ı-zâr
Aĥdı ĥanlar cıĥdı canlar zâr-ı-zâr
- Ayaĥlar paldırañ ĥana batdı
Müslimânlar buñaldı cana yetdi
- 2310 Kâfirin cengi yekîn oldu ĥatı
Öykelendi artıd kâdir heybeti

- 2315 Qaldı mü' minler açamaz gözlerin
 Dilediler döndereler yüzlerin
 Kim zîra kâfir çok anlar aza çok
 Bir deñize neylesün bir ermiçek
 Şâh çığırdı hay Müslimânlar duruñ
 Haq te' âlâ biledür hazır görüñ
 Düşmanından kaçın andan utanuñ
 Ömir gözi siz temâm oldu zanuñ
 Hem Resûlullâh'dan utanmaz mısız
 Yüzüne bakasınuz şanmazımız
 Cenk-i göre hüriler geldi bakar
 Haş melekler çığırup kanat kaçar
 94b Siziñ için du' â kılar melekler
 Bu geldi mużtarip oldu felekler
 Temâmet cân-ı cümle enbiyânuñ
 Bî-küllî ruhi geldi evliyânuñ
 Siziñ için Çalap'a yalvarurlar
 Ki zîra cenk gözi hep görürler
 2320 Güñ ehli düşdi cümle ıztıraba
 Qamusı yalvarurlar bir Çalap'a
 Kaçmak ey qardeşler erlik günidür
 Ey Müslimânlar ki birlik günidür
 Biz bu cenkde şîr u ğarrân olalum
 Haqq'a qarşu şöyle pür u kân olalum
 Ben size canımı qurbân ideyüm
 Kâfiriñ bağrını pür kan ideyim
 Siz duruñ ben kılayum bir kâr-ı-zâr
 Tâ kıyâ benden alsun yadigâr
 2325 Siz kafamı beglelnüz ançaq benum
 Ki fedâ olsun size canım tenim
 Pes Müslimânlar dediler yâ emîr

- Kaçmayalum olalum biz nerre-şir
 Gecdik işbu tatlu candan nidelum
 Haq katına päre päre gidelum
 Hem Resûlullâh kırbân olalum
 Uş yolunda şöyle pür-kan olalum
 Sağ kalan iletsün selâm bizden aña
 Tâ kıyâmetde meger bizden aña
 95a / 2330
 Hamle kıldı kâfire ol şâh emîr
 Şöyle na' ra urdığım şarşıldı yir
 Zülfiğârı sağa şola şaldı ol
 Haykıruben döne döne çaldı ol
 Her Müslimânlar dahı cümle bile
 Kıldılar ol şâhile hamle bile
 Kimisi bekledi şâhîñ kafasın
 Getürüp yerine ' ahd-i vefasın
 Fedâ kılıp bî-küllî baş u canlar
 Girer ' aşkile cenge pehlevânlar
 2335
 Kıpdi yine bir ' acâib kâr-ı-zâr
 Düşdi başlar kara yere yayaqlar
 Kesildi baş dökildi el ayaqlar
 Belürmüz oldı atlular yayaqlar
 Kıyâmet kıpdi çıkdı kara tozlar
 Nefes bağlandı görmez oldı görenler
 Yoruldu atları düşdi erenler
 Bunı böyle haber virdi görenler
 Râvî ider müzelzel çünki hemîn
 Gördi bu cengi kağıdı ol lâ' in
 2340
 Gürzüni aldı yürür cenge girür
 Her çalışda bir Müslimân öldürür
 Gök gibi girler avâzı haykırdı
 Hurd-i hâm eyler kimi bir kez urur

- Böyle kerm ölmüşigān bozadım kāh
Beraber oldu ol şāhile nāgāh
- 95b Hāyķıruben şāh dedi dur yā lā' in
İrmegil kim geldi uş dağdañ yaķın
- Durdı ol mel' un dedi gel yā ' Ali
Görzümüñ bir zārbını al yā ' Ali
- 2345 Pes atından indi ol şāh-ı emīn
Heñteleye virdi dut dedi hemīn
- Kendüsi yayaķ yürüdi üstüne
Ol müzelzel birle cengün kaşdına
- Birbirine geldiler çünkim yaķın
Ol lā' in gürzüni qaldırdı hemīn
- Şaldı çıqdı şöyle heybetlü onı
' Aqlı gitdi kim işitdise anı
- Çaldı şāhı dedi alğil yā ' Ali
Ben müzelzel ben mübāzilden velī
- 2350 Çünki şāhıñ üstüne indi yaķın
Çaldı şāh kılcıle anı hemīn
- Arķırudan şöyle kim çaldı anı
Bir hıyār gibi iki buldı anı
- Bir kişiniñ üstüne bir pāresi
Düşdi kim yaķıncaķ idi arası
- Sünüklerin başını kıldı haşhāş
Şanki düşdi bir yumurtaya bir taş
- Müzelzel işbu zārba çünkim baqdı
Qalanını tez elinden biraqdı
- 2355 Döndi qaçdı qalesine ol hemīn
Qaleye qaçdı girüben ol lā' in
- 96a Çünkim anı öyle gördi leşkeri
Döndi qaçdı qalesine ol çeri
- Pes Müslimānlar bu kes oldu yegin
Qırdılar anları qaleye degin

- Kāfirīñ çoğı yabanlara kaçar
Kim dāraya kim қayalardan uçar
- Kim müzelzel қaleye çün var der
Қapusın tez yapdurup oturır der
- 2360 Pes Müslimānlar derir çadırları
Meşğul oldı mala rızқа her biri
- Hem müzelzel çadırını zaһitini
Aldılar ol қubbesini taһtını
- Gördiler һағала dutmış atı
Dediler noldı қatı şāh һazreti
- Dedi bilmezem atı verdi baña
Kendi gitdi gelmedi қaldım таña
- Pes Müslimānlar hemān bozuldılar
Тutmaz oldu elleri yazıldılar
- 2365 Ba‘ zı dedi kim тутdılar anı
Aldılar қaleye gitdiler anı
- Ba‘ zı sı dedi ki ölmüşdür meger
Ol dutulmaz idi sağ misse eger
- Iztrāba düşdiler buñaldılar
Şöyle dem-beste oluben қaldılar
- Çıқdı bir nurāni atlu pes hemīn
Dedi kim göñlüñizi қıluñ emīn
- 96b Kim deridüz şāh bulusiz siz anı
Siz murādile görürsiz һoş emīn
- 2370 Bunu böyle dedi ğayb oldı hemīn
Şāz oluben oldu mü‘ minler emīn
- Dediler bu melekdür asmānı
Bize geldi ki giderdi gümānı
- Def itmek için bu göñlümüz ğamın
Haқ te‘ ālā veripdi ola hemīn
- Çün müzelzel қaleye girdi hemīn

- 2375 Kapusın begledi oldu ol emîn
 Tahtına vardı oturdu ol yine
 Geldi kavmi durdu yirlü yerine
 Pes dediler yâ mâlik noldı size
 Kıatı düşvâr geldi bu işiñ bize
 Ejde(r)halar ölse yâhud bu nerre-şîr
 Kaçmazidiñ zinde kaldın yâ emîr
 Sensin ol gûh u bilend üstüne
 Çıkamaz dîvler gelürse kaçdı ki
 Şimdi bu deñlü yağıdan kaçdıñuz
 ‘Âr-ı nâmus mal-ı rızıkdan gecdiñüz
 Bir şovuk ah eyledi pes söyledi
 Siz melâmet itmeñüz beni dedi
 2380 Ben şanurdım adımıle cenk ola
 Kim bilür cân alıcı cenge gele
 Kim ola kim gürzümi kılc ile
 Bir hıyar gibi pâre kıla
 97a O kim kaçdım elinden uş ben anuñ
 O durur şahip kıranı bu zamāniñ
 Gögsine kodı elin dedi hemîn
 Şimdi bildim kim şağam oldem emîn
 Bunu deyüp ideriken şovuk ah
 Gözi tuş oldu şâh penâgah
 2385 Kim zîrâ ol kaleye girmiş bile
 Karşusunda halkile durmuş bile
 Çün ki şâhı baqdı gördi ol lâ‘în
 Ditrete dutdı vücudımı hemîn
 Yüzi şaru şaman gibi şarardı
 Gögerdi hem dudakları qarardı
 Dili dutuldu dişleri çağıldar
 Uçuğ dutmuş gibi ditrer şağaldar

- Pes dediler yā mālīk noldı saña
Barmağın göster ur ol şāhdan yaña
- 2390 Barmağile gösterür dutmaz dili
Ya‘ ni kim dutuñ şunu budur ‘Ali
- Çün ‘Ali gördi anı şöyle hemīn
Pes dedi qanda qaçarsın yā lā‘ in
- Ben ‘Aliyem qaşd kılmışam saña
Kim alur seni elümdendi baña
- Haykıruben başına çaldı anı
Tā ayağa dek iki buldı anı
- Leşkeri çün öldi gördi begleri
Çıgrısuben söylediler her biri
- 97b / 2395 Bu yalıñuz kişi bu hem qalede
Qapu bağı bunca bu halka nide
- Qarşumuzda bicdi sulţānımızı
Qomayalum biz buña qanumızı
- Dört yañadan cümle cenge söyledi
Kim kılc ok kim ırağdan taşları
- Cümlesi ciddile gülbeng itdiler
Şāhile anda ulu cenk itdiler
- Ol Allāh leşkeriniñ şahsuvāri
Salardı şağa şola zülfikāri
- 2400 Sinek gibi bölük bölük kııardı
Kimiñ başın kimiñ belin çalardı
- Gehi biller gehi budlar biçerdi
Gehi eller gehi başlar şaçardı
- Sanasın dedi qafaya zülfikār
Bir qomaz kıyar kāfirden damar
- Na‘ ra urur haykııur gülbengile
Qaleyeyi doldurdu qana cengile
- Taşradan işitdi mü‘ minler onun
Bildiler girmiş hişāra şāh dimin

- 2405 Diñlediler na‘ rasın gülbengini
Bildiler kim kerm olupdur cengini
- Tiz segirdiler kapuya vardılar
Kapı yapılmış kilidlü gördiler
- Tekbîr idüp yüce gülbeng itdiler
Taşradan pes okile cenk itdiler
- 98a Yarulardan cenk için düzenleri
Oka dikdiler temâmet anları
- Şâhile cenk eyleyen kâfirleri
Gördiler kırar kırmaz bir bin deri
- 2410 Hep yarağların döküben kaçdılar
Şâh buyurdu pes kaçun acdılar
- Ol Müslimânlar hişâra girdiler
Cenk idüp kâfirleri hep kırdılar
- Sağ selâmet çünki şâhı gördiler
Tez elin öpüp gözine sürdiler
- Pes dediler Şad Hezâran aferin
Saña olsun yâ emire‘ l-mü‘minin
- Çün sevinüp gecdi şükr itdiler
Hağ te‘âlâ adını zikir itdiler
- 2415 Muştafâya hem şalavât hem selâm
Viripdiler yüce oymile temâm
- Kâfirin dedi qalanı geldiler
Ba‘ zıssı anda Müslimân oldılar
- Olmayanın boynunu hep urdılar
Pes müzelzellerini derdiler
- Hep olan kâfirün mallarını
Aldılar hep ‘ avrat oğlan varını
- Virdi Gerdüş’e biraz maldan emîr
Qaleyi dağı hem aña virdi dîr
- 2420 Ol hişârda Gerdüş’i yek eyledi

- Hem aña key çok vakiyyet eyledi
- 98b Üc gün andan oturup ol pehlevān
Göcdi andan yolına oldı revān
- Çok seyir mal genciri karar
Aldı yetirbe ol şehsuvār
- Ucdı peygamber elini Murtazā
Anı dağı öpdı kaçdı Muştafā
- Çünkü geldi sağ selāmet Murtazā
Şāz-ı hürrem oldı gayet Muştafā
- 2425 Hem Müslimānlar Resūlullāh elin
Öpdı sürdi ayağına yüzleri
- Anlara kıldı du‘ālar Muştafā
Şāz oluben tıldı cānları şafā
- Hezārān çok şükrü elhamdülillah
Ki mü‘minlere nusret virdi Allāh
- 2428 Kıssa dağı burada olsun temām
Muştafā’niñ ruḥına yüz biñ selām

SONUÇ

Hız. Peygamber'in İslam âlemi için örnek insan olması hasebiyle, O'nun hakkındaki her detay müslümanlarca kayıt altına alınmak istenmiştir. Başlarda sözlü olarak oluşan gelenek, sonraları unutulması endişesiyle Hız. Peygamber'in hayatının yazıya geçirilme ihtiyacı sonucu, siyer yazıcılığı ortaya çıkmıştır. Bu da kendi içinde zamanla disiplinleşerek tasnife tabi tutulup Hız. Peygamber'in cismani ve insani vasıfları, peygamberlik vasıfları, savaşları vs şeklinde detaylandırılmıştır.

Tezimizin konusunu oluşturan *Manzum Siyer-i Nebî* de yukarıda zikrettiğimiz siyer yazma geleneği içinde değerlendirebileceğimiz eserlerden biridir. Eser, kataloglarda Zâifî adında geçmesine rağmen; metin üzerinde inceleme yapıldığında şairin mahlasına rastlanılmamıştır. Bunun yanı sıra *Siyer-i Nebî* başlığı ile kayıtlara geçen bu eser bir siyerden ziyade gazavatname özelliği gösterir.

Şair şiirini kaleme alırken metni ayrı başlıklara ayırmamıştır. Eserine sebab-i telifle giriş yapmış, daha sonrasında Hudeybiye Antlaşmasına, Mekke'nin fethine, Huneyn gazvesi ile Taif'in fethine ve son olarak da Hayber'in fethine yer vermiştir. Metinde kronolojik sıra gözetilmemiştir.

Manzum Siyer-i Nebî'nin şairinin bilinmemesinin yanı sıra hangi tarihte yazıldığı da muammadır. Fakat metnin dil özelliklerine bakıldığında eserin 14. yüzyılın sonu ile 15. yüzyılın başında kaleme alındığı kanaatine varılır.

Şairin kullandığı dilin sade ve akıcı olması eserin rahatlıkla anlaşılabilmesine yardımcı olmuştur. Eser Hız. Peygamber'in hayatını anlamada ve öğrenmede bizleri heyecanlı bir araştırmaya sevk etmiş ve siyer yazıcılığı hakkında ufukumuzu açmıştır.

Araştırmamızla birlikte gün yüzüne çıkarmaya çalıştığımız bu eserin Türk edebiyatı siyer eserleri arasında yer almasını ümid ediyoruz.

KAYNAKÇA

- AKSOYAK, İsmail Hakkı, **Gelibolulu Mustafa Âlî Tuhfetü'l-Uşşâk**, MEB Yay., İstanbul, 2003.
- APAK, Adem, “Hz. Peygamber’in Doğru Tanıtılması Üzerine Tespit ve Teklifler”, **Türkiye’de Siret Yazıcılığı Sempozyumu**, Ekim 2010.
- ÇELEBİOĞLU, Âmil, **Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları**, MEB Yay., İstanbul, 1998.
- DELLA VIDA, G. Levi, “Sîre”, **İslam Ansiklopedisi**, C.10, MEB Yay., İstanbul, 1970.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, “Rıdvân”, **Osmanlıca- Türkçe Lûgat**, Aydın Kitabevi Yay., Ankara, 2005.
- DOĞRUL, Ömer Rıza, **Hazreti Muhammed Mustafa**, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul, 1948.
- ESAD, Mahmud, “Siyer Kitapları”, **İslam Tarihi**, Marifet Yay., İstanbul, 1983.
- İPEKTEN, Haluk – İSEN, Mustafa – TOPARLI, Recep – OKÇU, Naci – KARABEY, Turgut, **Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 1988.
- İZ, Fahri, “Darîr”, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.2, Dergâh Yay., İstanbul, 1977.
- KARABULUT, Ali Rıza, **Hz. Muhammed Aleyhi’s-Selâm’ın Mucizeleri**, C. 1, Güryılmaz Matbaası, Ankara, 1976.
- KESKİOĞLU, Osman – BERKİ, Ali Hikmet, **Hazreti Muhammed ve Hayatı**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara, 1974.
- KESKİOĞLU, Osman, **Siyer-i Nebî**, Diyanet İşleri Yay., Ankara, 2009.

- KİTAPÇI, Zekeriya, **Yeni İslam Tarihi ve Türkler**, C. I-II, Damla Matbaacılık, Konya, 1994.
- KOCATÜRK, Vasfi Mahîr, **Türk Edebiyatı Tarihi**, Edebiyat Yay., Ankara, 1970.
- Komisyon, “Siyer”, **Meydan Larousse**, C.11 , Meydan Yay., İstanbul, 1990.
- Komisyon, “Siyer”, **Türk Ansiklopedisi**, C. 29, MEB Yay., Ankara, 1980.
- Komisyon, “Siyer”, **Yeni Türk Ansiklopedisi**, C. 9, Ötüken Yay., İstanbul, 1985.
- KÖKSAL, M. Asım, “Siyer ve Megazi Müellifleri ve Siyer ve Megazi Kitapları”, **İslam Tarihi**, C. 1, Şamil Yay., İstanbul, 1987.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuat, “Bâkî”, **İslâm Ansiklopedisi**, C.2, MEB Yay., İstanbul, 1979.
- ÖZTOPRAK, Nihat, “Türk Edebiyatında Manzum Siyerler”, **Uluslararası Mevlid Sempozyumu**, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara, 2010.
- PEKOLCAY, Necla, **İslâmi Türk Edebiyatı**, Çağaloğlu Yay., İstanbul, 1967.
- RAHMAN, Afzalur, **Sîret Ansiklopedisi**, C.1, İnkılab Yay., İstanbul, 1996.
- SURUÇ, Salih, **Kâinatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı**, C. 2, Yeni Asya Yay., İstanbul, 1984.
- Wiedemann, Eilhard, “Hassân bin Sâbit”, **İslâm Ansiklopedisi**, C.5, MEB Yay., İstanbul, 1987.
- YARDIM, Ali, **Peygamberimiz’in Şemâili**, Altınoluk Yay., İstanbul, 1998.
- YAZICI, Seyfettin, **Temel Dinî Bilgiler**, Diyanet İşleri Bakanlığı Yay., Ankara.
- YILDIZ, Hakkı Dursun, **Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi**, C. 1., Çağ Yay., İstanbul, 1989.

Dergiler

- POYRAZ, Yakup – TERGİP, Ayhan, “Bâkî’nin Me’âlimü’l-Yakîn Adlı Mensur Eseri”, C.1, **ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**, S.1, 2010.
- OKUMUŞ, Sait, “Klâsik Türk Edebiyatında XV. ve XVI. Yüzyıl Nesir ve Nâsirlerine Bakış”, C. 4, **Uluslar arası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, S. 18, Yaz 2011.
- ÖZDEMİR, Mehmet, “Siyer Yazılığın Üzerine”, C.4, **Milel ve Nihal-İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi**, S. 3, Eylül-Aralık 2007.

Yayınlanmamış Tezler

AY, Ümran, “Münîrî'nin Manzum Siyer-i Nebî'si Cilt.1”, Doktora Tezi, **Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü**, İstanbul, 2007.

GÜNEY, Necmeddin, “Kudûrî'nin “Şerhu Muhtasari'l-Kerhî” Adlı Eserinin ‘Siyer’ Bölümünün Edisyon Kritiği”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Konya, 2006.

KAPLAN, Yıldırım, “Erzurumlu Kadı Mustafa Darîr'in Kitâb-ı Siyer-i Nebî'si”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara, 2006.

ÖZKAT, Mustafa, “Münîrî (ö. 1521?)'nin Manzum Siyer-i Nebî'si Cilt: IV-V”, Doktora Tezi, **Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü**, İstanbul, 2011.

Diğer Kaynaklar

KAYA, Yusuf, “Siyer Yazıcılığı ve Muhammed Hamidullah”, www.siyerarastirmalari.org/haber/DIGER/makaleler., 2011.